

KRISTIAN SINDBALLE

DANSK SELSKABSRET

IV

BANKER OG SPAREKASSER

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MCMXXXIII

COPYRIGHT 1933 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

OPLAG: 1800 EKSEMPLARER

PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

INDHOLD

	Side
§ 1. Indledning	9

NATIONALBANKEN

§ 2. Status og Retsgrundlag	39
§ 3. Sedler og Solaveksler	41
§ 4. Hovedformaal. Sedlers Indløselighed	60
§ 5. Dækningsregler	71
§ 6. Handel med Guld og fremmed Valuta	89
§ 7. Kontrakter uden eller med Guldklausul	98
§ 8. Ind- og Udlaansvirksomhed. Køb og Salg af Værdipapirer m.v.	108
§ 9. Særlige Begunstigelser	117
§ 10. Forholdet til Staten	121
§ 11. Andre selskabsretlige Særregler	124

SPAREKASSER

§ 12. Historie og Retskilder. Offentligretlige Begunstigelser	133
§ 13. Firma og Anmeldelse, Vedtægter	145
§ 14. Sparekasser med eller uden Garanter	149
§ 15. Organisation og Ledelse	162
§ 16. Virksomhed og Forretningsgang	172
§ 17. Aarsregnskab og Revision, Fordeling af Overskud	187
§ 18. Statens Tilsyn	198
§ 19. Ophør	211

PRIVATE BANKER

§ 20. Historie og Retskilder. Offentligretlige Begunstigelser	219
§ 21. Særregler om Firma, Anmeldelse, Vedtægter, Egenkapital, Organisation og Ledelse	225
§ 22. Virksomhed og Forretningsgang	232
§ 23. Aarsregnskab og Maanedsbalancer. Fordeling af Overskud ..	249
§ 24. Statens Tilsyn	259
§ 25. Ophør	270

De Oplysninger om Praxis, denne Bog indeholder, er stillet til min Raadighed af Embedsmænd i Ministeriet for Handel og Industri, i Bank- og i Sparekassetsynet. En Række Spørgsmaal om Sparekasser har jeg drøftet med Inspektør ved Statens Sparekassetsyn, cand. polit. Thorkil Kristensen, hvem jeg bringer en særlig Tak for den Interesse, han har vist mit Arbejde.

For Affattelse af Bogens Sagregister og udmærket Hjælp ved Korrekturlæsningen takker jeg cand. jur. Doron Neuhaus.

Oktober 1933.

Kristian Sindballe.

§ 1. Indledning.

1. I Orienten findes der endnu Samfund, hvis Medlemmer samler sig Skatte i Guld eller Sølv. Fra Samfund, hvor det er Tilfældet, udgaar en betydelig Efterspørgsel efter ædelt Metal. Og da Produktionen maa indstille sig efter Efterspørgselen, sættes til Skade for nyttigere Formaal en stor Del af saadanne Samfunds produktive Kræfter ind paa at fremskaffe ædelt Metal, enten direkte, ved Produktion deraf, eller indirekte, ved Produktion af Varer, for hvilke ædelt Metal kan erhverves.

Udenfor Orienten finder hoarding af Guld fra Borgernes Side praktisk talt ikke mere Sted i rolige Tider. Men Guld efterspørges dels af Industrien, dels af de forskellige Landes Pengevæsen. Ikke mindst Anvendelsen til monetære Formaal medfører, at Guld er en gangbar Vare af høj Værdi, har generel Købekraft i alle Lande.

Med Verdenskrigen er Cirkulation af Guldmonnt ophørt i de fleste Lande. I Danmark var Guldmonnt allerede før Verdenskrigen i det væsentlige forsvundet fra Omløbet, og da Guldfoden efter Suspensionen i Krigs- og Efterkrigsaarene genindførtes ved Lov Nr. 313 af 27. December 1926, overlodes det Nationalbanken at bestemme, om den vilde indløse sine Sedler i Mønt eller Barrer, hvilke sidste ikke egner sig for Omløb. Landets Beholdning af monetært Guld er herefter koncentreret i Nationalbanken, Efterspørgselen derefter bestemmes ved de for Seddeludstedelse gældende Gulddækningsregler. Ved Betalinger i Indlandet benyttes Guldet ikke. Saa længe Guldfoden opretholdes, tjener Guldet derimod til Udligning af Betalingsdifferencer over for Udlandet. Men da Omløbet ikke kan undvære Sedler, medfører Krav om en

bestemt Gulddækning for disse, at kun en Del af Guldbeholdningen kan anvendes til Dækning af udenlandske Forpligtelser, saaledes at Guldindløseligheden maa suspenderes, naar Banken ellers vil være udsat for at miste for meget Guld. En stor Del af Guldbeholdningen henligger i Kraft af Gulddækningsreglerne som en urørlig Skat, har Karakter af en sidste Reserve, ikke ulig de hoards af ædelt Metal, der findes i Orienten.

De Betalingsmidler, der er traadt i Stedet for Guldmonter, er Nationalbankens Sedler og Anfordringstilgodehavender paa en Bank eller en Sparekasse, over hvilke der kan disponeres ved Checks eller lignende. De sidstnævnte betegnes ofte som Check- eller Giropenge. Udbetaling af Lønninger, Betaling af Konsumgoder og lignende sker endnu i stort Omfang i Sedler og Skillemønt. De fleste andre Betalinger sker ved Checks, der trækkes paa en Bank eller en Sparekasse, og som i stort Omfang ikke forlanges indfriet, men fremkommer til Godskrift paa Konto. Og Checken vinder stadig frem paa Seddelens Bekostning. Flere og flere Sparekasser gaar over til ligesom Bankerne at virke i Betalingsformidlingens Tjeneste ved at aabne Checkkonti og foretage Girering. Et stadig tættere Net af Bank- og Sparekasskontorer breder sig ud over Landet. Ved Modregning og Clearing af Checks søges Krav mellem de forskellige Pengeinstitutter afgjort, saaledes at kun de herefter fremkomne Differencer udlignes i Sedler og Skillemønt. En stadig større Del af Sedlerne fortrænges fra Omløbet i snævrere Forstand, kommer til at henligge som Kassebeholdninger i Banker og Sparekasser.

2. De Betalingsmidler, Banker og Sparekasser skaber, er ikke blot i Formen noget nyt. De betegner tillige en Forøgelse af Pengemængden. Indenfor den ved Sedeldækningsreglerne bestemte Grænse kan Seddelmængden overstige Beløbet af Nationalbankens Guldbeholdning, og Beløbet af Giropenge overstiger langt Seddelcirkulationen. Tildels er vel de Indlaan, Bankers og Sparekassers Balancer viser, paa Tid eller paa Opsigelse, men Beløb, der indestaar paa Folio eller Konto Kurant, kan hæves paa Anfordring, og det samme

gælder Indlaan paa Bank- eller Sparekassebog, idet der dog normalt vil være fastsat en vis Grænse for, hvor stort et Beløb en Indskyder kan kræve udbetalt paa en enkelt Dag. Hertil kommer, at ikke hele Mængden af Giropenge indgaar i Balancerne. I disse indgaar vel diskonterede Veksler og Laan af fast Størrelse med deres fulde Beløb, idet den ikke benyttede Del af saadanne Krediter fremtræder som Indlaan for Diskontenten eller Laantageren, men navnlig i Bankerne vil mange Kunder have Tilsagn om Kredit i løbende Regning, hvorpaa de kan trække ved Checks, og af saadanne Krediter vil kun, hvad der allerede er benyttet, være bogført.

Drev Banker og Sparekasser kun Passivforretninger, vilde de ikke være i Stand til at forøge Mængden af Betalingsmidler. Saaledes var Forholdet ved de Deposito- og Girobanker, der stiftes omkring det syttende Aarhundredes Begyndelse, i Venedig 1587, i Amsterdam 1609, i Hamborg 1619. De er ikke Kreditbanker, driver alene Deposito- og Girovirksomhed. De modtager Købmænds Kassemidler i Forvaring. De har Sagkundskab i Bedømmelse af Mønters Værdi. De indfører særlige Regningsenheder, Bankpenge, Hamborgerbanken saaledes Mark Banco, i hvilke deres Kunder, Bankborgerne, godskrives for deponerede Beløb, og i hvilke Betaling mellem Bankborgere kan ske ved Girering. Handelen kommer ind paa at kontrahere i Bankpenge fremfor i de officielle Regningsenheder, idet de til disse svarende Mønter er Genstand for stadig Forringelse. Det bliver derfor nødvendigt for Købmændene at have Konto i Banken, være Bankborgere. Skabelsen af Bankpenge virker fremmende paa Deposito- og Girovirksomheden. Men den forhaandenværende Pengemængde forøges ikke. En Del Sølv fortrænges fra Omløbet, erstattes af Bankpenge. Men Beløbet af Bankpenge svarer til Mængden af det fortrængte Sølv, og dette henligger i Banken som en Skat, der kun kan komme ud i Omløbet ved, at Bankpenge forsvinder derfra, idet de i Banken kræves indfriet i Sølv.

Ved at drive ikke blot Passiv-, men ogsaa Aktivforretninger, bliver vore Banker og Sparekasser i Stand til at forøge Pen-

gemængden. Aktivforretningerne er dels Udlaan af forskellig Art, dels Køb af forskellige Aktiver, navnlig Obligationer, for Bankers Vedkommende tillige fremmed Valuta, for Nationalbankens Vedkommende tillige Guld. Et Beløb, Nationalbanken udlåner eller gør Indkøb for, kan virke til Forøgelse af Seddelcirkulationen, men behøver ganske vist ikke at gøre det. Det kan være, at Beløbet straks eller senere, af Laantager eller Sælger eller af en Successor anvendes til Tilbagebetaling af Laan til Banken. I saa Fald fremkommer der ikke nogen Forøgelse af Seddelcirkulationen, end ikke nogen Udvidelse af Bankens Balance, ja, hvis det nye Udlaan er af samme Art som det, der indfries, end ikke nogen Forskydning inden for Balancens forskellige Poster. Det kan ogsaa være, at Beløbet anvendes til at afkøbe Banken Aktiver, f. Eks. fremmed Valuta. Da sker der en Forskydning inden for Balancen, en Stigning i Udlaan og et Fald i Valuta-beholdningen, men ikke nogen Stigning i Seddelcirkulation eller Balance. Det kan endelig være, at Beløbet godskrives Laantager, Sælger eller Successor som Indlaan i Banken. Da fremkommer der en Udvidelse af Balancen og, for saa vidt de paagældende Indlaan kan hæves paa Anfordring, en Forøgelse af Mængden af Giropenge, men ikke nogen Tilvækst til Seddelcirkulationen. Anvendes Beløbet ikke paa nogen af de nævnte Maader, vil det derimod virke til Forøgelse af Seddelcirkulationen, nemlig enten af de private Bankers og Sparekassernes samlede Kassebeholdning eller af det Seddelbeløb, der fastholdes af Omløbet i snævrere Forstand, hvilket sidste kan stige, fordi Termin, Skiftedag eller lignende medfører øget Brug af Kontanter, eller fordi Igangsættelse af ny Produktion medfører Fremgang i Beskæftigelsesgrad og i det hele i Udnyttelsen af de forskellige Produktionsfaktorer, efter Omstændighederne tillige Prisstigning. Foruden ved Nationalbankens Aktivforretninger kan Seddelcirkulationen forøges ved, at Indlaan i Banken hæves. Herved sker der imidlertid ikke nogen Forøgelse af Penge-mængden, idet Mængden af Giropenge formindskes med samme Beløb, hvormed Seddelcirkulationen stiger. Og iøvrigt

kan, naar Køb af Guld ifølge den Pligt hertil, der bestaar under Guldfoed, regnes med til Aktivforretningerne, kun disse medføre, at Sedler kommer ud i Omløbet. At ogsaa Giropenge kan fremkomme som Følge af Bankers og Sparekassers Aktivforretninger, er klart, for saa vidt angaar ikke benyttet Kredit i løbende Regning, hvorpaa der kan trækkes ved Checks eller lignende. Men bortset herfra kan det siges, at Giropenge altid forudsætter Indlaan, altsaa skabes af Passivforretningen. Gaar man længere tilbage i Aarsagsrækken, vil man imidlertid se, at det Omfang, Passivforretningen har faaet, har Aktivforretninger til middelbar Forudsætning. Vi har allerede set, at Beløb, Nationalbanken udlaaner eller anvender til Køb, kan fremkomme som Indlaan i denne Bank. Og virker Beløbet til Forøgelse af Seddelcirkulationen, kan det være, at det ikke fastholdes af Omløbet i snævrere Forstand, men indgaar som Kassebeholdning i en eller flere private Banker eller Sparekasser, idet det anvendes til Tilbagebetaling af Laan i saadanne Instituter, indgaar som Betaling for Aktiver eller endelig fremkommer som Indlaan. Ganske paa samme Maade kan aabenbart Beløb, en privat Bank eller en Sparekasse udlaaner eller anvender til Køb, fremkomme som Indlaan i samme eller i en anden Bank eller Sparekasse. At saaledes Aktivforretninger skaber Indlaan, gælder, selvom Checks ikke benyttes og Girering ikke finder Sted, men alle Betalinger erlægges i Sedler og Skillemønt. Forudsætter vi, at dette sidste er Tilfældet, og følger vi i Tanken en bestemt Seddel paa dens Bane, vil vi se, at den gaar fra Haand til Haand, ret ofte paa sin Vej passerer en Bank eller Sparekasse, hvor den maaske indgaar som Tilbagebetaling af Laan eller som Vederlag for Køb af Obligationer eller fremmed Valuta, men hvor den ogsaa Gang paa Gang kan indgaa som nyt Indlaan, saaledes at en og samme Pengeseddel kan fremkalde Indlaan til mange Gange dens eget Beløb. Saalænge Girering ikke finder Sted, Checks ikke benyttes, er imidlertid Pengemængden begrænset til Seddelmængden. Der sker en Forøgelse af Sedlernes Omløbs-hastighed, efterhaanden som de enkelte Borgere kommer

ind paa at holde Indskud i Banker og Sparekasser fremfor at hoarde de Sedler, de ikke selv har Anvendelse for. Men først med Girerings- og Checkinstituttet bliver det muligt at benytte Kredit i løbende Regning og Indlaan paa Anfordring som Betalingsmiddel, først hermed fremkommer der en Forøgelse af Pengemængden. Og Girerings- og Checkinstituttet stimulerer yderligere den allerede ved Foreningen af Aktiv- og Passivforretninger muliggjorte Forøgelse af Indlaansmassen og dermed af Pengemængden. For det første fremmes Indlaansforretningen direkte, idet Omløbet i snævrere Forstand kan nøjes med færre Sedler, og idet det bliver ønskeligt for Borgerne at holde Checkkonti for at kunne betale med Checks, navnlig hvis et tæt Net af Bank- og Sparekassekontorer giver let Adgang til Benyttelse af disse Instituter. For det andet fremmer det indirekte Indlaansforretningen, at Sedlerne i større Omfang kommer til at henligge som Kassebeholdning i Banker og Sparekasser, thi herved bliver det muligt at forøge Omfanget af Aktivforretningerne og dermed Størrelsen af den Indlaansmasse, der fremkommer som afledet af Aktivforretningen. Girerings- og Checkinstituttet og hvad dermed staar i Forbindelse, navnlig den regelmæssige Clearing af Checks, er saaledes et Led i Forklaringen af det store Omfang, Indlaansforretningen faktisk har faaet. Et vigtigt Led heri er endelig Forrentningen af Indskudene. Medens Deposito- og Girobankerne maatte beregne sig Vederlag for at modtage Deposita, medfører Indtægten ved Aktivforretningen, at vore Banker og Sparekasser kan yde Rente af Indlaan. Herved bliver de Instituter for indirekte Investering. Det bliver muligt at holde Formue i Pengeform og dog faa Indtægt deraf. Som Tankeeksperiment kan man forestille sig, at alle Borgere i et Samfund fik Ønske om at holde hele deres Formue i Pengeform, og at Banker og Sparekasser imødekom deres Ønske ved at afkøbe dem alle deres Ejendele: Pengemængden kunde da naa op til Værdien af det paagældende Samfunds Realkapital. Hvad angaar Sparemidler, vil nu aabenbart Indlaansrentens Størrelse have Indflydelse paa, i hvilket Omfang Sparere foretrækker Anbringelse i Banker

og Sparekasser for indirekte Investering gennem andre Kreditinstituter, navnlig Kredit- og Hypothekforeninger, og for direkte Investering f. Eks. i faste Ejendomme eller i Aktier. Som bekendt fastsætter ogsaa de fleste af vore Sparekasser deres Indlaansrente under Hensyn til den effektive Rente af Obligationer, idet Køb af Obligationer er den Pengeanbringelsesmaade, Sparekassernes Publikum snarest kan tænkes at foretrække for Anbringelse i en Sparekasse. Medfører Fald i Kurserne Stigning af den effektive Obligationsrente, vil der vise sig en Tendens til at modvirke Tilbagegang i Indskud ved at sætte Indlaansrenten op. Efter Omstændighederne kan iøvrigt det samme opnaas ved Opkøb af Obligationer, der vil virke trykkende paa Obligationsrenten, saaledes at det ogsaa fra dette Synspunkt viser sig, at Aktivforretningens Omfang indvirker paa Størrelsen af Indlaansmassen. Hvad angaar midlertidig ledige Driftsmidler og navnlig rene Kassemidler, vil Investering paa anden Maade end gennem en Bank eller Sparekasse i Regelen være uhensigtsmæssig eller umulig, saa meget mere som Danmark i Modsætning til flere andre Lande ikke har noget organiseret Pengemarked for Omsætning i markedsgængse Standardformer af kortfristede Kreditmidler, saasom Skatkammerveksler, Bankakcepter, anerkendte Firmaers Handelsveksler, men kun, i Københavns Fondsbørs, et organiseret Kapitalmarked for Anbringelse af Penge paa længere Sigt. Overfor midlertidig ledige Driftsmidler og navnlig Kassemidler vil derfor en ret lav Rente have tilstrækkelig Tiltrækningskraft. At Rente overhovedet kan ydes ogsaa af Kassemidler, beror paa, at Koncentration af Kasseforraad muliggør delvis Investering deraf, idet de forskellige Borgere ikke paa samme Tid vil have Anvendelse for deres Kassemidler, saaledes at en Del af disse kan forventes altid at være til Disposition for vedkommende Pengeinstitut. Dette gælder navnlig, naar Tilbud og Efterspørgsel efter korte Penge udgaar fra forskellige Erhverv, der ikke har Sæson paa samme Tid. Derfor egner Kassemidler sig bedre for Banker end for Sparekasser, bedre for en Bank med alsidig sammensat Kundekreds end for en Bank, der væsentlig har Tilknytning til et

enkelt Erhverv, og bedst udnyttes Kassemidler i de store Erhvervscentre. Vi ser da ogsaa, at organiserede Pengemarkeder danner sig i Storbyer som Berlin, London, New York. Og her i Landet ser vi Sparekasser anbringe Kassemidler i Banker, Provinsbanker i Hovedstadsbanker, medens det omvendte sjældent vil være Tilfældet. Har en af de store Hovedstadsbanker for stor Kasse, kan den naturligvis, hvis samtidig en anden Bank ønsker at øge sin Kontantbeholdning, gøre Indskud heri, men normalt maa de store Hovedstadsbankers Kassemidler, da vi ikke har noget organiseret Pengemarked, anbringes i Nationalbanken, hvor de kan fastholdes ved en minimal Rente, for Tiden $\frac{1}{2}$ pCt. p. a.

3. Som Udvidelse af Bankers og Sparekassers Aktivforretninger virker til Forøgelse af Pengemængden, maa Indskrænkning i disse Forretninger virke til Formindskelse deraf. Pengemængden faar ifølge Bankers og Sparekassers Virksomhed betydelig Elasticitet. Dette er en Fordel, da Behovet for Betalingsmidler varierer. Ved Maanedsskifter, i Terminer og omkring Skiftedage er Behovet for Sedler særlig stort. I visse Erhverv koncentrerer Omsætningen og dermed Behovet for Betalingsmidler sig i væsentlig Grad paa en bestemt Aarstid. I Krisesituationer kan Mistillid til Banker og Sparekasser føre til hoarding af Sedler og dermed til Pengeknaphed. Krige og andre Nødssituationer kan nødvendiggøre pludselig Iværksættelse af omfattende Foranstaltninger, der i hvert Fald indtil videre maa finansieres ved Bankkredit. Opdagelser eller Opfindelser kan aabne nye Muligheder for lønnende Produktion, som det er i høj Grad ønskeligt at kunne udnytte. Dog Pengemængdens Elasticitet medfører ogsaa betydelige Farer, idet en Forøgelse af Pengemængden kan medføre Stigning i Prisniveau og Forringelse af Landets Valuta. Den normale Forøgelse ifølge Sæson, Termin, Skiftedag, Maanedsskifte betegner ikke nogen Fare, idet den kun er Udtryk for, at visse Omsætninger og Afregninger ikke foregaar jævnt, men koncentrerer sig paa bestemte Tidspunkter. Heller ikke Kreditudvidelse til Imødegaaelse af Pengeknaphed ifølge hoarding af Sedler kan paavirke Prisniveau og Valutakurser. Iværk-

sættelse af ny Produktion ved Hjælp af Bankkredit kan medføre Fare, men behøver naturligvis ikke at gøre det. Har de Produktionsfaktorer, den nye Produktion beslaglægger, hidtil været uudnyttede, eller bliver de netop ledige som Følge af, at tidligere Produktion bringes til normal Afslutning, kan man tænke sig noget i Retning af, at den ydede Kredit, der som Indkomst maa tilfalde de Faktorer, der deltager i den nye Produktion, af dem anvendes til at afkøbe Producenten de producerede Goder, idet der, forsaavidt disse ikke er Konsumgoder, sker Investering af den Del af Indkomsten, der opspares, og at Købesummen af Producenten anvendes til Indfrielse af hans Gæld til Banken. Da har Bankkrediten muliggjort øget Konsum og fremkaldt en Opsparing, svarende til de producerede Produktionsgoder, men Stigning af Prisniveauet eller Forringelse af Betalingsstillingen overfor Udlandet har den ikke medført. Efterspørger den ydede Kredit derimod Produktionsfaktorer, der i Forvejen er fuldt beskæftigede, maa en Tendens til Prisstigning og Forringelse af Landets Valuta fremkomme. Ganske særligt gælder dette, hvis Krediten ydes til uproduktive Formaal, saasom til Financiering af Krigsforanstaltninger eller af social Understøttelseslovgivning, idet den Forøgelse af Købekraften, der skabes, i saa Fald ikke modsvares af en Forøgelse i Varemængden, men umiddelbart maa fremkalde en Stigning af Priser i Indlandet, for saa vidt den møder frem paa det indenlandske Marked, og en Forringelse af Stillingen i Forhold til Udlandet, for saa vidt den efterspørger Importvarer. Fra alle Tider i Historien hører vi om, hvorledes de store Krige har medført Inflation, i ældre Tider i Form af Møntforringelser, hvorom vi mindes f. Eks. ved, at Betegnelserne for de oprindelig værdifulde romerske Mønter aureus, solidus og denarius genfindes i det danske Øre, det franske sous og i det lille d, der paa engelsk betegner en pence, senere i Form af Papirpenge, udstedte af Staterne, saasom Revolutionstidens Assignater, den amerikanske Secessionskrigs greenbacks, Verdenskrigens engelske currency notes, hvorved Brugen af Metal helt spares, og det tilmed kan forkyndes som et Fremskridt, at Møntfor-

ringelse ikke mere finder Sted, endelig i nyere Tid i Regelen i Form af Udstedelse af Banksedler. Altid er Virkningerne de samme: Tilsyneladende Blomstring af Erhvervslivet med rige Profitmuligheder og høj Beskæftigelsesgrad, men samtidig Omflytning af Formuer, hvorved Ejere af Realkapital og Debitorer begunstiges paa Kreditorers Bekostning, og i Regelen Tilbagegang i Realindtægt for de løntjenende Klasser, hvis Løn sjældent kan holde Skridt med Inflationen, som denne skrider frem, alt en Følge af eller rettere et andet Udtryk for den Forringelse af Pengeværdien, der skyldes Forøgelsen af Pengemængden og undertiden yderligere fremmes ved den Forøgelse af Pengenes Omløbshastighed, der indtræder, naar fuldstændig Mistillid til Pengevæsenet medfører Flugt fra Penge til Varer, idet enhver søger hurtigst muligt og koste hvad det vil at faa omsat i Varer de Penge, han modtager, af Frygt for yderligere Fald i deres Værdi, saaledes som Tilfældet var mod Slutningen af Revolutionstiden, da Assignaterne haanligt kaldtes l'argent de Paris, fordi Provinsen ikke vilde modtage dem, eller efter Verdenskrigen med den tyske Mark, der til sidst var næsten værdiløs. Og forsøger man, naar Inflationen har kulmineret, at bringe Pengeværdien op igen, vil modsatte Virkninger indtræde: Reallønnen vil i Regelen være stigende, men samtidig vil der være stor Arbejdsløshed, Omflytning af Formuer vil finde Sted til Gunst for Kreditorer, til Ugunst for Debitorer og Ejere af Realkapital, hvorved vel tildels Uret som Følge af Inflationen kan gøres god igen, men hvorved ogsaa ny Uret vil blive øvet, Erhvervslivet vil lide Tab paa Grund af de faldende Priser, alt et Udtryk for den Stigning i Pengeværdien, der skyldes Formindskelsen af Pengemængden og undertiden yderligere fremmes ved den Formindskelse af Pengenes Omløbshastighed, der indtræder, naar Forventning om Prisfald medfører Flugt fra Varer til Penge, hoarding af og Spekulation i Penge, Opsættelse af Indkøb, saakaldet Køberstrejke, saaledes som det viste sig her i Landet, da den efter Napoleonstidens Pengekaos af Nationalbanken iværksatte langvarige Deflation, med offentlig Opbrænding af inddragne Sedler paa Rosenborg

Eksercerplads, til Tider medførte en følelig Knaphed paa Sedler, hvis Aarsag Ørsted kunde søge i, at Seddelmængden var for stor, og da den under og efter Verdenskrigen fremkomne Inflation afløstes af en Deflation, der hurtigere end paaregnet førte den danske Krone tilbage til Pari.

De vidtrækkende sociale og økonomiske Virkninger, der knytter sig til, hvad man plejer at kalde Kreditpolitiken, fører naturligt til at betragte den rette Ledelse heraf som et offentligt Anliggende, hvorved almene Hensyn bør være afgørende. Af Vigtighed er især Bankernes Politik. Inden for de mere konjunkturbestemte Erhverv som Handel og Industri er det Bankerne, der deltager i Financieringen af Produktionen. Sparekasserne investerer en væsentlig Del af deres Midler i allerede producerede Goder, som naar de køber Kreditforeningsobligationer eller giver Laan i en Ejendom, hvis Opførelse maaske er financieret ved Byggelaan i en Bank, der tilbagebetales ved Hjælp af Sparekasselaanet. Og for saa vidt Sparekasserne giver Laan til Iværksættelse af ny Produktion, drejer det sig hovedsagelig om Produktionsgrene, hvor den økonomiske Udvikling forløber forholdsvis jævnt, saaledes om Laan til Kommuner, til Andelsforeninger, til Landbrugere. Dog kan naturligvis Laan til Kommuner have Betydning for Konjunkturens Forløb, saa meget mere som det efterhaanden er erkendt at være en Opgave for det offentlige, Stat og Kommuner, at bidrage til Udligning af Svingningerne i det økonomiske Liv ved fortrinsvis i Depressionstider at sætte offentlige Arbejder i Gang. Og ved Laan til Kommuner og Overtagelse af Statsobligationer kan ogsaa Sparekasserne medvirke til at gøre det muligt for det Offentlige at arbejde med Budgetunderskud, hvilket i udpræget Grad maa virke i Retning af Inflation.

I nyere Tid er man mere og mere kommet ind paa at lægge Ansvaret for Kreditpolitiken paa en Centralbank med Eneret til at udstede Sedler. En saadan Eneret er ingenlunde noget selvfølgeligt. Var ikke andet bestemt, maatte enhver kunne udstede ikke rentebærende Ihændeavgældsbreve, betalbare paa Anfordring. Og ethvert større Pengeinstitut vilde

være i Stand til at skaffe sine Sedler et Omløb inden for sit Omraade. Da i hvert Fald Udstederen selv maatte modtage Betaling i sine Sedler, vilde disse nemlig kunne modtages som Penge for det første af alle, der havde Indbetalinger at gøre til vedkommende Institut, dernæst af alle, der havde Betalinger at gøre til de førstnævnte, og saaledes videre. Seddelmonopolet er ogsaa først efterhaanden blevet den almindelige Ordning, og endnu er det ikke gennemført i alle Lande. I De Forenede Stater er der 12 Seddelbanker, Federal Reserve Banks, der dog i vigtige Henseender er underordnede et centralt Federal Reserve Board. Før Bankloven af 1913 traadte i Kraft, var Antallet af Seddelbanker over 7000. I Tyskland har foruden Rigsbanken 4 Banker Seddeludstedelsesret, der dog for disses Vedkommende er stærkt begrænset. I Sverige er Seddelmonopol først gennemført fra 1904. Historisk er Seddelmonopolet undertiden indført til Gengæld for, at den begunstigede Bank har ydet Staten Laan. Og til Tider kan Monopolet have virket uheldigt. Nationalbankens Seddelmonopol var saaledes vistnok en væsentlig Aarsag til, at Bankvæsenet i Danmark først efter Midten af det nittende Aarhundrede naaede en større Udvikling, medens Sverige havde et blomstrende Bankvæsen allerede i nævnte Aarhundredes første Halvdel. Nutildags er der dog Enighed om, at et Seddelmonopol medfører afgørende Fordele. Det er praktisk at have et ensartet Omløbsmiddel for hele Landet. Naar en enkelt Bank sidder inde med Landets monetære Guldbeholdning, kan dennes Størrelse fastsættes alene efter, hvad det skønnes ønskeligt at holde til Udligning af Betalingsdifferencer overfor Udlandet og som en sidste Reserve for Nationen. Det kan forlanges, at Centralbanken normalt ikke benytter sin Seddeludstedelsesret fuldt ud, men holder en Seddelreserve, eller, hvad der er det samme, et Overskud af Guld, maaske tillige en Beholdning af fremmed Valuta, saa den kan imødekomme et af forbigaaende Aarsager som Termin eller daarlig Høst fremkaldt særlig stærkt Begær efter Sedler eller udenlandske Betalingsmidler. At Landets Seddelreserve er til Raadighed for en enkelt Bank, giver desuden

denne særlige Muligheder for at komme andre Kreditinstituter til Hjælp i Tilfælde af Likviditetsvanskeligheder, hvilket har Betydning til Afværgelse af Tillidskriser eller til Mildnelse af saadannes Følger. Endelig er det i Kraft af Seddelmonopolet, at Ansvar for Kreditpolitikken kan lægges paa Centralbanken. Ligesom Guldbeholdningens Størrelse sætter en Grænse for Seddelmængden, sætter denne en Grænse for, i hvilket Omfang Giropenge kan skabes, saaledes at Centralbanken i Kraft af sit Seddelmonopol faar Herredømme over den samlede Pengemængde. En ved for stærk Kreditudvidelse fremkaldt inflatorisk Bevægelse vil jo — før eller senere — fremkalde forøget Omsætning, efterhaanden tillige Prisstigning, ogsaa indenfor den Omsætningssfære, hvor Betalinger erlægges ikke i Giropenge, men i Sedler, derfor medføre, at Omløbet i snævrere Forstand fastholder flere Sedler, at Bankers og Sparekassers Kontantbeholdninger svinder ind. Uden Forøgelse af Seddelmængden kan altsaa Kreditudvidelsen ikke fortsættes ud over et vist Punkt. Nu er vel Forholdet mellem den forhaandenværende Seddelmængde og den Mængde af Giropenge, det paa Grundlag heraf er muligt at skabe, ikke konstant. Giropenge har fortrængt Sedler i ulige Grad i de forskellige Lande og til forskellige Tider. Udviklingen viser en secular trend i Retning af Sedlernes Fortrængelse, der kan ventes fortsat, efterhaanden som Befolkningen vænner sig til at anvende Checks bl. a. i Kraft af, at Sparekasser gaar over til ligesom Banker at aabne Checkkonti, og at Spredningen af et Net af Bank- og Sparekassekontorer gør Adgangen til at benytte disse Instituter stadig lettere. Og denne secular trend kruses af Korttidsbevægelser bl. a. som Følge af, at under den opadgaende Konjunktur Prisstigningen begynder indenfor den Omsætningssfære, hvor Giropenge benyttes, og først efterhaanden breder sig til Arbejdsløn og Konsumgoder. Dette gør det vel praktisk vanskeligere for en Centralbank fuldtud at beherske navnlig Korttidsbevægelsen indenfor det økonomiske Liv, idet det til Forhindring af en Prisstigning kan være nødvendigt at iværksætte en Kreditindskrænkning paa et Tidspunkt, da noget saadant endnu ikke indiceres ved Tilbagegang

i Bankens Likviditet, Fald i dens Seddelreserve. Men den principielle Mulighed heraf er dog stadig tilstede.

Undertiden søges en Kreditindskrænkning gennemført ved Kreditrationering eller ligefrem Nægtelse af Kredit, men normalt er Kreditpolitikens Hovedmiddel Fastsættelse af en passende Diskontosats, hvorfor man ogsaa taler om Diskontopolitik. Kreditindskrænkning søges iværksat ved Forhøjelse, Kreditudvidelse ved Nedsættelse af Diskontoen. Nu udgør en Centralbanks Kreditgivning i Regelen kun en mindre Del af Landets samlede Kreditvolumen, saa hvis ikke de private Pengeinstituter forhøjer eller nedsætter deres Rentesatser, naar Centralbanken forhøjer eller nedsætter sin Diskonto, maa Diskontopolitikens økonomiske Følger blive af ret begrænset Betydning. Svarer en Ændring i Centralbankens Diskonto til en Tendens, der i Forvejen gør sig gældende paa Pengemarkedet, behøver det ingen særlig Forklaring, at de private Pengeinstituter følger det af Centralbanken givne Direktiv, i hvert Fald naar der er Tale om Forhøjelse af Renten. Men maaske ønsker Centralbanken at bremse en opadgaaende Konjunktur paa et Tidspunkt, da Omløbets Behov for Sedler endnu ikke har vist Tendens til Stigning, eller de private Bankers Likviditet endog er i Fremgang som Følge af, at der ved Optagelse af udenlandske Laan tilføres Landet fremmed Valuta, der ved Salg til Centralbanken kan omsættes i Kontanter. Eller Banken nedsætter sin Diskonto paa et Tidspunkt, da Erhvervslivets begyndende Stagnering har vist sig i tiltagende Arbejdsløshed, men endnu ikke i Vækst i Bankernes Kasser. I saa Fald bliver det af Betydning, at Centralbanken ræder over Magtmidler, hvorved den kan støtte sin Diskontopolitik. Drejer det sig om en Diskontoforhøjelse, kunde man tænke sig, at Centralbanken ved Forhøjelse af sin Indlaansrente søgte at tiltrække sig Midler paa Bekostning af de private Pengeinstitutters Kasse, men denne Fremgangsmaade har ikke spillet nogen større Rolle i Praksis, i hvert Fald ikke her i Landet. Drejer det sig om en Diskontonedsættelse, spiller det en Rolle, at Centralbanken driver Udlaansvirksomhed i Konkurrence med de private Banker, men da

Centralbanken normalt vil stille saadanne Krav bl. a. til Sikkerhed, at kun en mindre Del af det laansøgende Publikum har Adgang til at laane i den, er heller ikke Betydningen heraf særlig stor. Det vigtigste Magtmiddel, en Centralbank har til Støtte for sin Diskontopolitik, er Operationer i det aabne Marked, Køb og Salg af Værdipapirer, for Danmarks Vedkommende især Obligationer, da vi ikke har noget organiseret Marked for Omsætning af kortfristede Kreditmidler. Afgørende for Bankens Magtstilling bliver det herefter, i hvilket Omfang den er i Stand til at gribe ind paa Markedet. Kun en stærk Centralbank kan til enhver Tid sætte sin Vilje igennem. Skylder de private Banker Penge til Centralbanken, vil denne vel let kunne gennemføre en Renteforhøjelse, men til Gennemførelse af en Rentesænkning kan det være nødvendigt, at Centralbanken udbyder store Poster af Værdipapirer til Salg, idet de nye Penge, der herved tilføres Omsætningen, naar de f. Eks. som Indskud indgaar i de private Banker, af disse i første Række vil blive benyttet ikke til Kreditudvidelse, men til Tilbagebetaling af deres Laan i Centralbanken. Har omvendt de private Banker betydelige Kassebeholdninger, Hovedbankerne store Beløb staaende paa Folio i Centralbanken, vil selve denne Situation indeholde et Motiv til Rentesænkning, som Centralbanken let kan forstærke, men til Gennemførelse af en Renteforhøjelse kan det være nødvendigt, at Centralbanken foretager Opkøb af Værdipapirer i et saadant Omfang, at de private Bankers Likviditet væsentligt forringes derved.

Direkte er Diskontopolitiken rettet paa at øve Indflydelse paa Renten af korte Laan. Men det er en velkendt Erfaring, at ogsaa Renten af lange Laan, Obligationsrenten, paavirkes af Diskontoforandringer, at f. Eks. Nedsættelse af Diskontoen virker i Retning af højere Obligationskurser. Efterspørgselen efter Obligationer forøges, naar Renten af korte Udlaan og dermed Indlaansrenten sænkes, idet en Del Sparere vil gaa over fra indirekte Investering gennem en Bank eller en Sparekasse til Anlæg i Obligationer, idet Institutioner, der som f. Eks. Banker anbringer deres Midler dels i kortfristede,

dels i langfristede Kreditmidler, i større Omfang vil vælge sidstnævnte Anbringelsesmaade, hvis Renten af korte Udlaan falder mere end Obligationsrenten, og idet Omkostningerne ved Spekulation i Obligationer for laante Penge formindskes. Omvendt vil Udbudet af Obligationer formindskes, idet Obligationsejere, der faar Brug for Kontanter, af den lave Rente vil paavirkes i Retning af at skaffe sig Pengene ved Belaaning af deres Obligationer fremfor ved Salg af disse. Og naturligvis stimuleres de nævnte Virkninger af psykologiske Faktorer, idet Forventningen om, at Kursstigning vil indtræde, fremkalder spekulativ Undladelse af at sælge eller Foretagelse af Indkøb. Foruden den indirekte Paavirkning af den lange Laanerente, en Diskontoændring saaledes medfører, vil naturligvis en direkte Paavirkning finde Sted, hvis Centralbanken samtidig med en Diskontonesættelse eller -forhøjelse foretager henholdsvis Køb eller Salg af Værdipapirer, altsaa støtter sin Diskontopolitik ved Operationer i Markedet.

Maalet for Diskontopolitiken er under Guldfoed i første Række dennes Opretholdelse. Som bekendt virker en Forhøjelse af Renten i et Land paa dobbelt Maade i Retning af at forbedre Landets udenlandske Betalingsbalance. Dels direkte, idet Fordringshavere, der har Tilgodehavender i det paagældende Land, venter med at gøre disse gældende, idet Laangivning fra Landet hæmmes og omvendt fremmede Penge søger til Landet for at opnaa højere Forrentning, maaske ved at Udlandet køber Værdipapirer paa Grund af deres lave Kurs, maaske ved at udenlandske Pengeinstituter anbringer Kassemidler i det paagældende Lands Banker eller paa dets Pengemarked. Dels indirekte, idet Forhøjelsen af Laanerenten virker i Retning af Prisfald med Formindskelse af Importen og Forøgelse af Eksporten, altsaa har Forbedring af Handelsbalancen til Følge. Medens den direkte Virkning kan indtræde saa at sige øjeblikkeligt, tager det naturligvis Tid for et Prisfald at sætte sig igennem. Til Gengæld er Virkningen heraf mere varig. — Til Forklaring af, hvorledes Tendensen til Prisfald fremkommer, har man undertiden særligt henvist til, at den højere Laanerente forøger Omkostningerne ved at

holde Varelagre for Penge, der er laant i det paagældende Land, og at derfor Handlende vil fremskynde Salget af forhaandenværende Lagre og være tilbageholdende med Hensyn til nye Ordre til Producenter. Ved Siden heraf fremhæves dog ogsaa, hvad sikkert har større Betydning, at Obligationskursernes Fald vil virke i Retning af indskrænket Bygge- og anden Anlægsvirksomhed, der jo langtfra i samme Grad som Produktion af Konsumgoder behøver at foregaa kontinuerligt. Naturligvis virker ogsaa her psykologiske Faktorer med, Forventningen om Prisfald fremskynder og forøger dette.

Efter Verdenskrigen er man kommet ind paa at drøfte nye Maal for Kreditpolitiken. Ofte opstilles det som Maal at holde Prisniveauet konstant, at forhindre Konjunktursvingninger, derved bl. a. den med Depressionen følgende Arbejdsløshed, idet da i Regelen Prisniveauet tænkes bestemt ved et Indekstal for Konsumgoder, beregnet under Hensyntagen til de Forhold, hvori de enkelte af disse Goder indgaar i Konsum. Undertiden gaar man ikke saa vidt, opstiller ikke en fuldstændig Beherskelse, men kun en Mildnelse af Konjunktoren som Maal, idet man antager, at Konjunkturbevægelsen kan være Udtryk for en paa længere Sigt ønskelig Omlægning indenfor det økonomiske Liv. Eller man antager, at Prisniveauet bør bevæge sig omvendt af Produktiviteten, saaledes at en ved tekniske Fremskridt fremkaldt Forøgelse heraf kan komme ikke blot Driftsherrerne, men ogsaa andre Klasser af Befolkningen tilgode.

Under Guldfod, overhovedet under et internationalt System, hvor det tilstræbes at holde Valutakurserne nogenledes faste, fordi stærke Svingninger heri medfører en særlig Risiko for international Handel og — ikke mindst — for internationale Laanetransaktioner, kan nu Centralbanken i et enkelt Land aabenbart ikke paa egen Haand f. Eks. holde Prisniveauet konstant. Under Guldfod vil den større eller mindre Efterspørgsel efter Guld fra Industrien og fra Orienten og Mængden af det Nyguld, der produceres i Minerne, indvirke paa Guldets Værdi eller, hvad der er et andet Udtryk for det samme, paa Prisniveauet. Nu kan vel Staterne søge at imø-

degaa Forandringer i Guldets Værdi ifølge de nævnte Aarsager ved at paavirke den monetære Efterspørgsel efter Guld, f. Eks formindske denne ved at nedsætte Kravene til Guld-dækningen for de af Centralbankerne udstedte Sedler og ved at tillade Centralbankerne at udstede Sedler, lydende paa smaa Beløb, saaledes at Omløbet kan undvære Guldmonet. Men bortset fra, om Virkningerne heraf vil være kraftige nok, ses det let, at et enkelt Land, i Særdeleshed et lille Land, kun kan udrette lidt i saa Henseende. Under ethvert internationalt System vil dernæst, da Varer og Tjenester udveksles og Laangivning finder Sted mellem de forskellige Lande indbyrdes, Prisniveauet i ethvert af disse paavirkes af den Kreditpolitik, der føres i de øvrige. Naar saaledes en Kreditudvidelse, der iværksættes af et Lands Nabolande, fremkalder Betalingsdifferencer i Disfavør af disse, i Favør af det paagældende Land, vil der tilgaa dette et Overskud af fremmed Valuta, under Guldfoed maaske en Import af Guld. Men ligesom Guld under Guldfoed kan kræves omsat i Penge efter bestemte Regler, kan under ethvert internationalt System fremmed Valuta omsættes i Penge efter Kurser, der er praktisk talt faste. Skal det paagældende Land kunne undgaa at komme med i den fra dets Nabolande udgaaende inflatoriske Bevægelse, maa derfor dets Centralbank ved Indskrænkning af sin Laangivning og ved Salg af Værdipapirer afbalancere den fra Tilgangen af fremmed Valuta hidrørende Forøgelse af Pengemængden, hvad Banken kun til et vist Punkt kan fortsætte med. Omvendt vil en i et Lands Nabolande iværksat Kreditindskrænkning medføre Tilbagegang i Landets Beholdninger af fremmed Valuta og Guld og derfor før eller senere tvinge det til ogsaa for sit Vedkommende at iværksætte deflatoriske Foranstaltninger. Under et internationalt System er selve Konjunkturbevægelsen med Nødvendighed et internationalt Fænomen, i Særdeleshed de smaa Lande er i deres Diskontopolitik afhængige af de store, kun i disse sidste er der Mulighed for at øve væsentlig Indflydelse paa Konjunkturs Gang.

Indenfor det enkelte Land kan mange forskellige Faktorer

gøre det vanskeligt eller endog umuligt for Centralbanken at opretholde Værdien af Landets Valuta. Sænkning af Landets Toldsatser kan nødvendiggøre en Ændring af Prisniveauet, som det kan være vanskeligt at gennemføre tilstrækkelig hurtigt. Underskud paa offentlige Budgetter virker i inflatorisk Retning. Det er for at forhindre Statsmyndighederne i at dække Underskud ved Hjælp af Seddelpressen, at man i Regelen søger at gøre Centralbankens Ledelse uafhængig af politiske Faktorer. Naar det kommer til Stykket, vil det dog altid være vanskeligt for en Centralbank at nægte Staten Kredit, idet det vil medføre altfor alvorlige Ulemper for hele Samfundet, om Staten nødes til at standse sine Betalinger. Dertil kommer, at Stat og Kommune ved Optagelse af Laan i Udlandet kan financiere Underskud og fremkalde en tilsvneladende Rigelighed paa fremmed Valuta, der i Virkeligheden dækker over en latent Værdiforringelse af Landets Penge. Ogsaa private Banker, Handelsfirmaer og industrielle Virksomheder har i vore Dage ofte udenlandske Krediter, de sidstnævnte endog faste Obligationslaan, der kan bidrage til, at et Prisniveau, der i Virkeligheden er for højt, indtil videre kan opretholdes. Forskellige Kilder til Inflation er saaledes udenfor Centralbankens Kontrol. Og deflatoriske Foranstaltninger kan støde paa betydelig Modstand fra Erhvervsorganisationers og andre monopolistiske Sammenslutningers Side. Bortset herfra er, som allerede antvdt, Gennemførelse af en Kreditindskrækning en vanskelig Operation, der i hvert Fald vil tage sin Tid. Teoretisk set kan en Centralbank, der er tilstrækkelig likvid, ved Nægtelse af Kredit og ved Salg af Aktiver direkte og hurtigt nedbringe Seddelmængden og dermed ogsaa Mængden af Giropenge. Men levnes der ikke private Banker og Sparekasser Tid til for deres Vedkommende at trække ind paa deres Udlaan, vil Følgen let blive, at de paa-gældende Instituter maa standse deres Betalinger paa Grund af manglende Kasse. Og for private Banker og Sparekasser vil der efter Omstændighederne behøves endog lang Tid til saa at sige at føre den af Centralbanken proklamerede Kreditindskrækning ud i Livet, hvis ikke omfattende Betalings-

standsninger indenfor Kredsen af deres Laantagere skal blive Følgen. Normalt iværksættes Kreditindskrænkning da heller ikke saa meget direkte, ved Nægtelse af Kredit og Salg af Aktiver fra Centralbankens Side, som indirekte, ved Forhøjelse af Laanerenten, der, efterhaanden som allerede indgaaede Kontrakter om Ydelse af Varer eller Tjenester opfyldes og allerede paabegyndt Anlægsvirksomhed fuldendes, fører til Indskrænkning af Produktionen og dermed af Behovet for Betalingsmidler.

For saa vidt ikke Indflydelser udefra forhindrer en Centralbank i at gennemføre den Kreditpolitik, den selv ønsker, afhænger dens Evne hertil i væsentlig Grad af dens Likviditet. I hvilket Omfang Banken kan iværksætte en Kreditudvidelse, beror paa Størrelsen af dens Seddelreserve, Omfanget af dens Beholdninger af fremmed Valuta, dens Adgang til ved Optagelse af Laan i Udlandet at forøge sine Beholdninger af fremmed Valuta og Guld. Dens Evne til at gennemføre en Kreditindskrænkning afhænger af, at den har det fornødne Beløb i andre Aktiver, der er tilstrækkelig likvide. Udlaan er likvide, naar de, foruden at være sikre, har kort Løbetid. Værdipapirer er likvide, naar de foruden at være sikre, er let sælgelige.

Krav om en Seddelreserve af bestemt Størrelse kan Lovgivningen ifølge Sagens Natur ikke stille, da Tilstedeværelse af en Seddelreserve er Udtryk for, at Seddeludstedelsesretten ikke er udnyttet fuldtud. Derimod stiller Lovgivningerne ofte Krav om, at Centralbankens Pengeanbringelser skal have en vis Likviditet.

4. En privat Bank eller en Sparekasse maa nødvendigvis holde en passende Beholdning af likvide Aktiver, hvad man plejer at kalde en Kasserreserve, herunder en Kasse af passende Størrelse. Gør den ikke det, vil den let blive ude af Stand til at opfylde allerede indgaaede Forpligtelser, og den vil ikke kunne udvide sin Kreditgivning. Skal allerede indgaaede Forpligtelser med nogen Sikkerhed kunne ventes opfyldt, maa Kasse og Kasserreserve til enhver Tid staa i passende Forhold til Beløbet af Anfordringsforpligtelser. I hvilket Omfang ny

Kredit kan ydes, beror paa Størrelsen af Kassen og paa Muligheden af at forøge denne f. Eks. ved Salg eller Belaaning af likvide Aktiver.

Hvad angaar dette sidste, maa jo Indrømmelse af ny Kredit fra f. Eks. en Banks Side virke i Retning af, at Beløb (1) benyttes til Tilbagebetaling af Laan til samme Bank, (2) benyttes til at afkøbe samme Bank fremmed Valuta eller andre Aktiver, (3) fremkommer som Indskud i samme Bank, (4) kræves udbetalt i Sedler og fastholdes i Omløbet i snævrere Forstand, (5) benyttes til Tilbagebetaling af Laan til et andet Pengeinstitut, Bank eller Sparekasse, (6) benyttes til at afkøbe et andet Pengeinstitut Aktiver og (7) fremkommer som Indskud i et andet Pengeinstitut. I Tilfælde (1)—(3) mister Banken ikke Kasse, men dens Likviditet forringes i Tilfælde (1) og (2), hvis de nye Udlaan er mindre likvide end de Laan, der tilbagebetales, eller end de Aktiver, der afkøbes Banken, i Tilfælde (3), hvis det paagældende Indskud kan hæves paa Anfordring, saaledes at Omfanget af Bankens Anfordringsforpligtelser forøges. I Tilfælde (4)—(7) mister Banken Kasse, i Tilfælde (4) til Omløbet i snævrere Forstand, i Tilfælde (5)—(7) til et eller flere andre Pengeinstituter, hvis Likviditet som Følge heraf forøges, medmindre de samtidig afgiver Kasse f. Eks. som Følge af, at ogsaa de udvider deres Kreditgivning. Vi ser altsaa, at hvis en enkelt Bank udvider sin Kreditgivning fremfor andre Pengeinstituter, vil den komme til at afgive større Beløb til disse, end den modtager fra dem, dens Likviditet vil forringes, de andres Likviditet forøges. Da det nu koster Penge at holde Kasse, vil de Instituter, der modtager Kasse, blive paavirket i Retning af ogsaa at udvide deres Kredit, hvorved den Bank, der først afgav Kasse, kan faa tilbage helt eller delvis, hvad den har mistet. Paa denne Maade vil navnlig Storbanker kunne tvinge mindre Banker til at følge med i Bevægelsen. Forholdet svarer ganske til, hvad vi har paapeget for Centralbankerne indbyrdes. Som det under Guldfoed eller et andet internationalt System er Centralbankerne i de store Lande, der bestemmer den Kreditpolitik, som ogsaa Centralbankerne i de mindre Lande før

eller senere tvinges til at følge, saaledes er det indenfor det enkelte Land, i hvilket jo et fælles, nationalt Pengesystem gælder, Storbankerne, der, indenfor det Spillerum, Centralbanken giver dem, bestemmer Tempoet i Kreditgivningen. Historisk har Udviklingen ogsaa ofte været den, at Seddelmonopolet og dermed Ansvar for Kreditpolitiken er tilfaldet en Bank, der i Kraft af sin Størrelse allerede de facto var bestemmende for Landets Kreditpolitik.

En Bank eller Sparekasse, der kommer i Likviditetsvanskeligheder, vil i Regelen ikke kunne tænke paa at afhjælpe disse ved at tiltrække sig Indskud paa Bekostning af andre Pengeinstituter. Derimod kan den skaffe sig øget Kasse ved Salg af likvide Aktiver, navnlig ved Salg af Værdipapirer paa Københavns Fondsbørs, hvilket naturligvis vil medføre Tilbagegang i Kasse for andre Pengeinstituter, der maaske herved kommer i Likviditetsvanskeligheder. Eller den kan søge Støtte hos et andet Pengeinstitut, der har rigeligt med Penge. En Sparekasse eller en mindre Bank vil naturligt henvende sig om Laan til den Bank eller Hovedbank, med hvilken den nærmest har Forbindelse, hos hvilken den f. Eks. anbringer ledige Kassemidler, naar den har rigeligt med Penge. En Hovedbank maa normalt søge Støtte hos Nationalbanken, rediskontere Veksler eller belaae Obligationer hos denne. I sidste Instans bliver det da Nationalbanken, hvem den Op-gave tilfalder at opretholde de private Pengeinstituters Likviditet. Muligheden heraf beror paa Nationalbankens egen Likviditet og paa dens Evne til at skaffe sig Laan i Udlandet.

I Modsætning til de fleste fremmede Retsforfatninger indeholder dansk Lovgivning visse bestemte Regler om private Bankers og Sparekassers Likviditet. Ifølge Lov om Sparekasser Nr. 539 af 4. Oktober 1919 § 10, 1. Stk. skal i Sparekasser, hvor Sparernes Tilgodehavende efter sidste Aarsopgørelse er 100.000 Kr. eller derover, et Beløb, svarende til mindst 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, være anbragt i sikre og let sælgelige Værdipapirer. Og ifølge Lov om Banker Nr. 122 af 15. April 1930 § 11, 1. Stk., er der fastsat Minima for Forholdet mellem en Banks Kasse og Kasserereserve og

dens Anfordrings- og hurtigt forfaldende Forpligtelser. Tanken med saadanne Regler er, at en Bank eller Sparekasse skal indrette sig paa ved egen Hjælp at kunne klare visse Vanskeligheder, Udtræk udover det sædvanlige af en vis Størrelse. Først i anden Række skal den kunne paakalde Hjælp udefra, i sidste Instans fra Nationalbanken. Nogen Sikkerhed for, at Kreditsystemet kan opretholdes under alle Forhold, byder naturligvis saadanne Regler ikke. Svinger Tilliden til et enkelt Pengeinstitut, saaledes at dets Indskud overføres til andre Instituter, kan disse, i sidste Instans Nationalbanken komme det kriseramte Institut til Hjælp. Men svinger Tilliden til et Lands Pengeinstituter i større Omfang, maaske som Følge af Katastrofer, der rammer Landets Erhvervsliv, f. Eks. pludseligt Fald i dets Eksportvarers Værdi, saaledes at Landets egne Borgere kommer ind paa at hoarde Sedler eller endog Guld til store Beløb, medens Udlandet opsiger sine korte Krediter og sender Landets Obligationer hjem, da vil de store Krav om Sedler, fremmed Valuta og Guld, der kommer frem, hurtigt nødvendiggøre, at Landets Penge- og Kapitalmarked, dets hele Kreditsystem beskyttes mod Angreb inde- og udefra ved overordentlige Foranstaltninger, saasom Suspension af Guldfoden, Forbud mod Import af Obligationer og i det hele mod Kapitalflugt, Moratorier for Banker og Sparekasser, maaske almindelige Moratorier for inden- og udenlandsk Gæld. I det moderne Samfund er Krediten af saa stor Betydning, at det er nødvendigt at søge den opretholdt, selv naar den Tillid svinger, der er Kreditens normale Forudsætning. Men naturligvis kan end ikke saadanne overordentlige Foranstaltninger med Sikkerhed overvinde en Krise. Ældre Krediter kan indefryses, men ny Kreditgivning er det vanskeligt at fremkalde ved kunstige Indgreb. I Mangel heraf kan da Krisen skride frem, med Produktionsindskrænkning og almindeligt Prisfald i sit Følge. Og idet Prisfaldet bevirker, at Erhvervsvirksomhederne ikke mere kan svare til deres Gældsforpligtelser, saa de nu har ikke blot Likviditetsvanskeligheder, men er insolvente, vil det ses, at selv en Krise, der til at begynde med har savnet rimelig Begrundelse, har været

en ren Tillidskrise, gennem sit Forløb kan fremkalde Virkninger, der retfærdiggør, om ikke dens Indtræden, saa dog dens Fortsættelse. Det moderne Kreditsystem har muliggjort en økonomisk Udvikling af uhyre Omfang, men det lider af Svagheder, for hvilke intet sikkert virkende Bodemiddel er fundet. Og disse Svagheder træder særlig skarpt frem ved Banker, gennem hvilke en væsentlig Del af Kreditgivningen i Samfundet foregaar som indirekte Investering i saadanne Former, at deres Anfordrings- og hurtigt forfaldende Forpligtelser er mange Gange større end deres Kassebeholdninger, saaledes at kun en ringe Del af disse Forpligtelser kan opfyldes, hvis de alle gøres gældende paa samme Tid.

Naar Lovgivningen fastsætter et Minimum for Forholdet mellem en Banks Kasse og dens Anfordringsforpligtelser og lignende, maa en Bank i Virkeligheden holde større Kasse, end Lovgivningen kræver, hvis den vil undgaa at komme i den Situation helt at være afskaaret fra at yde ny Kredit. Det Overskud af Kasse, en Bank saaledes holder, svarer til Nationalbankens Seddelreserve. Ligesom Gulddækningsreglerne bevirker, at en Del af Nationalbankens Guldbeholdning henligger som en urørlig Skat, medfører Regler af den her omtalte Art, at Bankernes Kassebeholdninger kun for en Del kan benyttes til Udbetalinger. Da nu dog Meningen med at holde en Guld- eller Seddelkasse maa være, at denne skal tjene som en Reserve, der bør angribes hellere, end at Banken nødes til at standse sine Betalinger, bør Krav om en bestemt Kasse ikke være ufravigelige. Selve den Omstændighed, at Kassen nærmer sig den fastsatte Grænse, kan, hvis denne i intet Tilfælde tør overskrides, fremkalde en Krise, som maaske kan undgaas, hvis de paagældende Regler haandhæves mindre stift. Englands Bankhistorie frembyder flere Eksempler paa, at en Krise er afværget ved Suspension af de strenge Gulddækningsregler. Ifølge Lov Nr. 151 af 12. Juli 1907 om Forlængelse af Nationalbankens Octroi § 7 Nr. 8 kan da ogsaa under særlige Forhold for et Tidsrum af to Aar Seddeldækningsreglerne lempes ved kongelig Resolution, og ogsaa uden saadan Hjemmel forudsætter samme Paragrafs Nr. 7, at en

Fravigelse af disse Regler kan finde Sted, idet Forholdet dog i saa Fald skal bringes i Orden inden Udgangen af den paafølgende Maaned. Ligeledes forudsætter B.L.s § 11, 2. Stk. og Sp.L.s § 10, 1. Stk., at de for private Banker og for Sparekasser gældende Likviditetsregler kan fraviges, men der skal i saa Fald ske Indberetning til Bank- eller Sparekasseinspektøren, der fastsætter en Frist, inden hvilken Forholdet skal være bragt i Orden.

5. Foruden Likviditetsregler indeholder Særlovgivningen om Banker og Sparekasser en Række andre Regler, saaledes om Sikkerheden af Pengeanbringelser, om Aktie- eller Garantikapital, om Aflæggelse af Regnskab og Fordeling af Overskud, herunder om Henlæggelse til Reservefond, om Statstilsyn med Virksomhederne. Samtlige disse Regler tjener til at sikre, at Banker og Sparekasser udøver deres Virksomhed paa forsvarlig Maade, dermed til at opretholde Tilliden til Kreditsystemet. Allerede som Følge heraf har de alle Betydning for Pengepolitiken. Hvad angaar Likviditetsreglerne, følger dette endvidere af, at en Kreditindskrækning som nævnt i væsentlig Grad maa føres ud i Livet af de private Banker, i hvilken Henseende disses Likviditet bliver af afgørende Betydning, og at Kravet om, at enhver Bank skal have en Kassebeholdning, der staar i Forhold til Beløbet af dens Anfordringsforpligtelser og lignende, sætter en Grænse for det Omfang, i hvilket Bankerne kan skabe Giropenge. Særlovgivningen om private Banker og om Sparekasser, der først er indført ret sent, har dog næppe haft pengepolitiske Formaal for Øje. Dens Hensigt er at betrygge de Interesser af mere speciel Art, der knytter sig til de paagældende Instituter, i første Række Indskydernes Interesser. Indenfor de ved Lovgivningen fastsatte Rammer har Ledelsen af en privat Bank eller af en Sparekasse i hvert Fald kun de Opgaver, der stilles den ifølge vedkommende Instituts særlige Formaal. Ansvar for Pengepolitiken paahviler kun Nationalbankens Ledelse.

Naar Bank- og Sparekasselovgivningen tilsigter at værne i første Række Indskydernes Interesser, maa det antages væsentlig at være en Forskel i Arten af Indskudsmidler, der

motiverer, at Reglerne ikke er ens for Banker og Sparekasser. Gaar man ud fra, at Bankerne forvalter korte Penge, Kassemidler og midlertidig ledige Driftskapitaler, medens Sparekasserne forvalter Sparemidler, altsaa ret faste Penge, forstaar man ogsaa let, at Banklovgivningen maa stille større Krav til Likviditeten end Sparekasselovgivningen, at omvendt denne maa lægge særlig Vægt paa Pengeanbringelsernes Sikkerhed, og at der maa stilles større Krav til Banker end til Sparekasser om Sikring af Indskudene ved en Aktie- eller Garanti-kapital. Imidlertid er der intet i Bank- eller Sparekasselovgivningen, der begrænser disse Instituters Ret til at modtage Indskud af en hvilken som helst Art. Hvad angaar Banker, fastslaar tværtimod B. L.s § 10, 2. Stk., at Banker skal have samme Ret som Sparekasser til Opnaaelse af Stempelfrihed af Kontrabøger, og faktisk er betydelige Beløb af Sparemidler indsat i Bankerne, der saaledes konkurrerer med Sparekasserne. Hvad disse angaar, maa de ifølge Sp. L.s § 1, 2. Stk. ikke drive Bankforretning, saaledes ikke købe eller sælge fremmed Valuta, ikke aabne Rembourser, i Regelen ikke diskontere Veksler, hvilket indirekte virker i Retning af, at Forretningsfolk anbringer deres Indskud i en Bank, idet de dog maa have Forbindelse med en saadan for de nævnte Forretningers Skyld. Men store Dele af de løntjenende Klasser vil gaa til en Sparekasse, ikke blot med deres Sparemidler, men ogsaa med Kassemidler, især naar Sparekassen aabner Checkkonti, idet da maaske hele Lønnen indsættes til Forrentning, og den Del deraf, der forbruges, efterhaanden hæves ved Checks. Indenfor Landbruget vil ofte ogsaa midlertidig ledige Driftskapitaler blive indsat i en Sparekasse. At saaledes vore Banker og Sparekasser ikke er rene Typer, er naturligvis en Vanskelighed for den, der vil lovgive om disse Instituter, men engang indført kan dette Forhold vanskeligt ændres uden vidtgaaende Forstyrrelser indenfor det økonomiske Liv.

Naar bortses fra Statens Postgirovirksomhed, er ifølge Banklovens § 2, 1. Stk. Banker og Sparekasser eneberettigede til ved Henvendelse til Offentligheden at tilbyde sig som

Modtagere af Indskud¹⁾), og ifølge Checklov Nr. 69 af 23. Marts 1932 § 3 kan Checks nu kun trækkes paa Banker og Sparekasser og paa saadanne Instituter og Personer, der ved kongelig Anordning²⁾) sidestilles hermed. Sidstnævnte Bestemmelse angaar kun Checks, ikke andre Former af Anvisninger, end mindre indeholder den et Forbud mod Girering. Noget pengepolitisk Formaal har de nævnte Bestemmelser ikke.

¹⁾ Nærmere nedenfor § 12 Nr. 2.

²⁾ Ifølge kgl. Anordning Nr. 224 af 31. Aug. 1932 kan Checks, foruden paa Banker og Sparekasser, trækkes paa Andelskasser, der modtager Indlaan fra deres Medlemmer, og paa Personer og Selskaber, der i Henhold til Næringsadkomst som Vekselerere udøver Vekselerer- eller Bankiervirksomhed.

NATIONALBANKEN

§ 2. Status og Retsgrundlag.

1. Den 31. Juli 1933, o: ved Udløbet af Regnskabsaaret 1932—33, havde Nationalbanken følgende Balance:

	Kr.	Ø.		Kr.	Ø.
Laan i faste Ejen-			Seddelcirkulation ...	327 930 875	00
domme	2 491 969	30	Folio Konto	111 045 183	73
Laan paa Pante-			Konto Kurant	4 785 149	29
obligationer	9 186 545	08	Bank Sola Veksler.	223 560	53
Laan paa Børs-			Korrespondenter i		
papirer	47 224 103	99	Udlandet	20 000 000	00
Laan mod Statens			Udenlandske Korre-		
Garanti	19 265 533	37	spondenters Til-		
Veksler paa Indlan-			godehavende i		
det	26 467 003	73	danske Kroner ...	2 412 012	43
Veksler paa Udlan-			Forskellige Kredito-		
det og fremmed			rer	12 620 245	96
Mønt	1 077 089	83	Regulerings Konto	9 061 682	46
Obligationer og Ak-			Pensions- og Un-		
tier	111 850 187	85	derstøttelses Fon-		
Korrespondenter i			det	7 628 448	52
Udlandet	34 385 607	42	Aktionærernes Ud-		
Konto Kurant	83 987 377	98	bytte-Udlignings-		
Paa Anfordring i			fond	23 599 070	17
Sveriges Rigs-			Reservefondet	12 034 390	00
bank, Norges			Aktionærernes Ka-		
Bank og Reichs-			pital	27 000 000	00
bank, Berlin.....	2 765 337	96	Bankaarets Gevinst.	7 476 254	25
Guld i Mønt og Me-					
tal	133 178 125	72			
Skillemønt	6 312 167	66			
Finansministeriet ...	67 434 871	03			
Krisefonden (Lov					
Nr. 143 af 1. Maj					
1933)	4 754 603	25			
Forskellige Debito-					
rer	1 874 579	56			
Pensions- og Under-					
støttelsesfondets					
Aktiver	7 218 768	61			
Bankens Bygninger.	6 343 000	00			
Ialt...	565 816 872	34	Ialt...	565 816 872	34

Nationalbanken er oprettet i Henhold til Oktroi af 4. Juli 1818, der gjaldt for 90 Aar, og ifølge hvilken den ved Fundation af 5. Januar 1813 oprettede Rigsbank fra at være en Statsbank skulde gaa over til at blive et privat Interessentskab. Ved Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 blev Oktroien og de i Tidens Løb foretagne Ændringer i samme med visse Ændringer og Tilføjelser fornyet for et Tidsrum af 30 Aar, der udløber den 31. Juli 1938.

Den 27. Juli 1818 udfærdigede Kongen et Reglement for Nationalbanken. Dette skulde ifølge Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 14 vedblive at gælde, men det overlodes den forenede Bankbestyrelse med Stadfæstelse af den kongelige Bankkommissær at udfærdige ny reglementariske Bestemmelser til Ophævelse, Forandring og Supplering af Reglementet af 1818, idet dog saadanne Bestemmelser ikke maatte komme i Strid med Oktroien, de denne supplerende Bestemmelser eller med nævnte Lov af 1907. Om nye reglementariske Bestemmelser skulde der ske Bekendtgørelse i Lovtidende. I Henhold hertil er udstedt Bekg. Nr. 172 af 22. Juni 1908 om Stadfæstelse af et Reglement for Nationalbanken i København, i hvilket samtlige da gældende Regler for Banken er optaget, og Bekg. Nr. 228 af 13. April 1917 om Stadfæstelse af Ændringer i Bankens Reglement.

Ifølge A. L.s § 1, 3. Stk. medfører denne Lov ikke nogen Forandring i de særlige Regler om Nationalbanken, men iøvrigt maa A. L.s Regler gælde for Banken, da denne er et Aktieselskab. B. L.s § 22 fastslaar, at Nationalbankens oktroimæssige Rettigheder ikke berøres af denne Lov, og hjemler Ministeren for Handel og Industri Adgang til efter Samraad med Bankens Bestyrelse at fastsætte Lempelser i Henseende til Anvendelsen af B. L.s Forskrifter paa Nationalbanken, for saa vidt dennes oktroimæssige Rettigheder eller andre særlige Forhold gør det paakrævet. Bestemmelser herom er endnu ikke truffet.

§ 3. Sedler og Solaveksler.

1. Ifølge Foundation for Rigsbanken af 5. Januar 1813 § 4 skulde denne Banks Sedler „gaae og gielde . . . som eneste repræsentative Betalingsmiddel, saavel imellem Mand og Mand, som ved Kongens og alle øvrige offentlige Kasser“, og ifølge § 6 skulde hverken Staten selv, nogen anden Bank eller noget andet Institut kunne udgive Papir med „den Ret-tighed at maatte gaae som tvunget Betalingsmiddel, hverken imellem Mand og Mand eller ved de Kgl. Kasser“, men Rigs-banken skulde „være det eeneste dertil berettigede Institut“. Efter Oktroiens § 17 skulde Rigsbankens Sedler anses som udgivne af Nationalbanken og „vedblive . . . at være almindeligt lovbestemt Betalingsmiddel“. I Oktroiens § 3 omtales Natio-nalbankens Sedler som „gjængse og gjældende“, i § 20 som „gjængse og lovbestemte“ Betalingsmidler, og ifølge § 42 skal Nationalbankens Sedler være det eneste repræsentative Be-talingsmiddel, „der, som saadant, skal kunne være gjeldende imellem Mand og Mand, og modtages ved Vore og andre offentlige Kasser“. — I Overensstemmelse hermed hed det i Lov Nr. 174 af 15. August 1914 om Udstedelse af 1- og 2-Kronesedler, at disse skulde „ligesom Nationalbankens øvrige Sedler være gyldigt Betalingsmiddel Mand og Mand imellem og overfor de offentlige Kasser“.

Man vil se, at Sedlerne afvekslende betegnes som repræ-sentative, tvungne, gængse og gjældende, gængse og lovbe-stemte, almindeligt lovbestemte, lovbestemte, gyldige Beta-lingsmidler. De har herefter cours légal eller, da de er uindløselige, cours forcé, der i Regelen oversættes Tvangskurs, men vel snarere burde gengives som tvungent Omløb. Der gælder „Annahmezwang“ for Sedler, disse er eller rettere

gælder som legal tender¹⁾). Dette er imidlertid ikke til Hinder for, at der kan vedtages Metalværdiklausuler, hvorefter det Beløb i Sedler, der skal betales, staar i omvendt Forhold til Seddelkursen. Det bestemtes ikke i Oktroien, at Sedler skulde gælde lige med Sølv mønt eller modtages efter deres Paalydende, saaledes som det senere bestemtes i Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 9, at Guldmønter skulde være lovligt Betalingsmiddel efter deres paalydende Værdi, og i den skandinaviske Møntkonvention af 27. Maj 1873 og 16. Okt. 1875 Art. 9, at Guldmønter skulde være lovligt Betalingsmiddel efter deres paalydende Værdi i alle tre Lande „uden Hensyn til, i hvilket af dem de er prægede“, altsaa alle gælde lige. Tværtimod hed det i Oktroiens § 19 om nogle særlige i Sølv indløselige Sedler, som Banken fik Ret til at udstede mod fuld Sølv dækning, men som den aldrig udstedte, at de skulde gaa og gælde lige med rede Sølv mønt i Forhold til de kongelige Kasser, men imellem Mand og Mand efter frivillig Overenskomst. Og i Oktroiens § 17 hed det om Rigsbanksedlerne, som Nationalbanken skulde anse som udgivet af den selv, at „de cirkulere, dels efter Summerne, hvorpaa de lyde, dels efter Kvartals-Coursen“, hvorved forstodes et kvartalsvis fastsat Gennemsnit af Seddelkurser, der efter den samtidige Lovgivning skulde lægges til Grund for Betalinger af Skyld, der ifølge Lov eller Aftale var ikke i Rigsbankdaler N. V. (Navneværdi), men i Rigsbankdaler S. V. (Sølvværdi). Medens det saaledes er givet, at Oktroien ikke udelukker Metalværdiklausuler, vilde man dels efter sidstnævnte Bestemmelse, dels efter den almindelige Regel om, at Sedlerne er lovbestemt Betalingsmiddel, være tilbøjelig til at antage, at Oktroien sikrer Nationalbanken, at dens Sedler kan benyttes som Betalingsmidler ved alle Betalinger, saa Betaling i Mønt eller overhovedet i Metal ikke kan aftales. Herfor taler ogsaa Fr. af 5. Jan. 1813, der bestemmer, at fremtidig skal Kontrakter om Penge, der ikke, som f. Eks. Veksler, lyder paa „Banco eller fremmed Mønt“, afsluttes i Rigsbankpenge, § 19,

¹⁾ Jfr. Arthur Nussbaum: Das Geld in Theorie und Praxis des deutschen und ausländischen Rechts, Tübingen 1925, 22 og 32 f.

at der kan kontraheres saavel i Rigsbankpenge S. V. som i Rigsbankpenge N. V., § 20, og at Rigsbanksedler ved visse Betalinger skal modtages efter Sølvværdi, men ved alle andre Betalinger efter Navneværdi, § 6. Men hermed antoges Kontrahering i Sølv mønt ikke udelukket. Rentekammer Plakat af 31. Juli 1813 angaaende det stemplede Papir for Aaret 1814 og den følgende Tid skelner mellem Dokumenter, lydende paa Rigsbankpenge Navneværdi, paa Rigsbankpenge Sølvværdi og paa Rigsbankpenge Sølv mønt. Og i kgl. aabent Brev af 6. April 1818, hvorefter Rigsbanken fra 1. August s. A. skal gaa over til at blive en Nationalbank, hedder det, at der skal være Adgang til i Kontrakter udtrykkeligt at vedtage Betaling i rede Sølv uden Hensyn til Kvartalskurs. Senere Lovgivning har ikke gjort Ændring heri.

2. Angaaende Seddelmonopolet hedder det i Oktroiens § 42:

„Nationalbanken skal være og forblive det eneste i Danmark berettigede Institut til repræsentative Betalingsmidlers Udgivelse; og gientage desaarsag Vi, for os og Vore Efterfølgere i Regjeringen, til Betyggelse for Nationalbanken og Ihændehaverne af dens Sedler, det Rigsbanken ved Foundation af 5te Januar 1813 givne kongelige Tilsagn: at der ikke, saa længe denne Oktroi er gjeldende, skal fra Statens Side blive udgivet, eller tilstædes at udgives noget repræsentativt Betalingsmiddel, men at derimod Nationalbankens Sedler skulle være det eneste, der, som saadant, skal kunne være gjeldende imellem Mand og Mand, og modtages ved Vore og andre offentlige Kasser“.

Hvad Nationalbanken har Eneret paa, er herefter Udgivelse af repræsentative Betalingsmidler. Efter Sammenhængen og efter, hvad ovenfor er oplyst om Sprogbrugen, maa dette Udtryk antages synonymt med tvungne Betalingsmidler. For denne Opfattelse af Privilegiets Indhold taler ogsaa Bestemmelserne i § 4 i Foundation for Rigsbanken af 5. Januar 1813, hvortil der henvises i Oktroiens § 42: „Kongen lover og forsikrer for Sig og Sine Efterfølgere i Regjeringen, at der aldrig og under ingen Omstændigheder fra Statens Side skal sættes i Omløb noget ikke rentebærende, paa Ihændehaveren

lydende Repræsentativ, og at der i Særdeleshed aldrig skal tillægges nogen Obligation eller andet Papir den Rettighed at maatte gaae som tvunget Betalingsmiddel, hverken imellem Mand og Mand eller ved de Kgl. Kasser. Ligeledes lover Han, ingensinde at ville privilegere nogen anden Bank eller noget offentligt Institut, under hvad Navn det maatte være, til at udgive Papiir med deslige Rettigheder; men Rigsbanken skal stedse, saalænge den har Sedler i Omløb, være det eeneste dertil berettigede Institut, under de Betingelser, og ved at efterleve de Forskrifter, som denne Foundation indeholder“. I Forhold til andre Instituter synes Privilegiet her klart begrænset til Udgivelse af tvungne Betalingsmidler. Mindre klart er derimod Forholdet til Staten, idet det ikke blot „i Særdeleshed“ tilsiges Rigsbanken, at Staten ikke vil udgive tvungne Betalingsmidler, men indledningsvis hedder, at der „aldrig og under ingen Omstændigheder skal sættes i Omløb noget ikke rentebærende, paa Ihændeleveren lydende Repræsentativ“. Imidlertid er det ikke vel tænkeligt, at Staten nogensinde skulde sætte Repræsentativer i Omløb ved at foretage sine Betalinger i saadanne uden samtidig at erklære sig villig til at modtage dem som god Betaling af Afgifter til Staten. Antages det, at denne Del af Tilsagnet egentlig staar overflødigt, idet det ikke indeholder andet, end hvad der vilde følge af Fortsættelsen, bliver Begrænsningen til ikke rentebærende, paa Ihændeleveren lydende Repræsentativer, der ikke er gentaget i Oktroiens § 42, ganske vist vildledende, idet Fortsættelsen ikke indeholder noget tilsvarende. Men man kan have tænkt sig, at kun saadanne Repræsentativer egnede sig til og kunde tænkes bragt i Anvendelse som Betalingsmidler. Ikke desmindre medførte den nævnte Uklarhed, at der senere opstod Strid om Seddelprivilegiets Indhold. I Krigsaarene 1848—50 vilde Staten udbetale Embedslønninger, Renter af Statsobligationer og lign. i *rentebærende* Kreditbeviser med kort Løbetid, som de offentlige Kasser skulde modtage som Betaling af en samtidig udskrevet Krigsindkomstskat. Nationalbanken hævdede da, at vel ikke selve Udgivelsen af saadanne Kreditbeviser, men disses Modtagelse af de offentlige Kasser

som Betaling var i Strid med Oktroien. Dog Banken vilde under de foreliggende særlige Omstændigheder ikke staa paa sin Ret, naar blot der i Loven optoges en Bestemmelse om, at Kreditbeviserne modtoges som Betaling af Krigsskatten i *Henhold til Overenskomst med Nationalbanken*. I Overensstemmelse hermed blev Sagen ordnet, og Nationalbanken indgik paa for sit Vedkommende at modtage Kreditbeviserne som Betaling af Renter og Afdrag, hvilket bidrog til at skaffe dem et Omløb, men ikke forhindrede, at der kom Disagio paa dem. Ordningen vakte Kritik, idet det, skønt den omtalte Begrænsning ikke var gentaget i Nationalbankens Oktroi, blev gjort gældende, at Nationalbankens Monopol kun gjaldt ikke rentebærende Sedler²⁾. Dog i 1864, i 1870 og i 1914 traf man en lignende Ordning³⁾.

Det vil ses, at Nationalbankens Standpunkt peger i Retning af den her hævdede Opfattelse af Seddelprivilegiets Indhold. Er denne rigtig, har Nationalbanken ikke nogen oktroimæssig Ret til at modsætte sig, at f. Eks. andre Banker udsteder Sedler, naar blot det ikke ved Lov bestemmes, at saadanne Sedler skal være tvungent Betalingsmiddel Mand og Mand imellem eller i Forhold til offentlige Kasser. Imidlertid har den almindelige Lovgivning fastslaaet Regler af videregaaende Indhold. Ifølge Borgerlig Straffelov Nr. 126 af 15. April 1930 straffes med Bøde eller Hæfte indtil 3 Maanedre den, der uden Hjemmel i Lovgivningen forfærdiger, indfører eller udgiver paa Ihændehaveren lydende Forskrivninger⁴⁾, der fremtræder som bestemt til i snævrere eller videre Kredse at benyttes som Betalingsmiddel Mand og Mand imellem, eller som maa forventes at ville blive benyttet paa denne Maade. Udenfor denne Bestemmelse falder dog fremmede Pengesedler. Ifølge Bekg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift maa som Hovedregel stempelpligtige Doku-

²⁾ Axel Rubow 1, 304 ff.

³⁾ l. c. 362 f. og 378. C. Ussing 337 f.

⁴⁾ Om hvad der omfattes af dette Udtryk, utr. Dom af 31. Aug. 1933, afsagt af Vestre Landsret, ang. „Andelspenge“.

menter ikke udstedes til Ihændeberen. Det fremgaar af det foregaaende⁵⁾, at vægtige pengepolitiske Hensyn taler for saadanne videregaaende Regler. Og maaske er de Undtagelser fra den nævnte Hovedregel, Lovgivningen hjemler, ikke alle uden Betænkelighed. Efter de nye Regler om Notering af Checks i Checklov Nr. 69 af 23. Marts 1932 § 25 vil der saaledes kunne udstedes Checkblanketter, lydende paa bestemte Beløb, 5 Kr., 10 Kr., 50 Kr., 100 Kr., 500 Kr., ligesom Nationalbankens Sedler, og forsynede med Noteringspaategning. Teoretisk er det tænkeligt, at Sedler herved kunde fortrænges helt fra Omløbet. At Checks Omløbstid begrænses ved Reglerne i Checklovens § 29, er næppe nogen afgørende Hindring herfor. I hvert Fald har man af pengepolitiske Grunde fundet det rigtigt at bestemme, at en Check ikke kan trækkes paa Trassenten selv uden i Tilfælde, hvor den trækkes imellem forskellige Forretningsafdelinger af samme Bank, og at den i sidstnævnte Fald ikke maa lyde paa Ihændeberen, Checklovens § 6, 3. Stk. Muligt medfører dog den begrænsede Omløbstid, at Omkostningerne ved en Masseudstedelse af Checkblanketter, lydende paa smaa Beløb, vil være for store. — Under Forhandlingerne om en international Checklovgivning anførtes det fra nordisk Side, at et Noteringsinstitut vilde muliggøre en forøget Anvendelse af Checks, idet bl. a. offentlige Kasser kan forventes at ville modtage bekræftede Checks som Betaling⁶⁾. Herved bemærkes, at det formentlig ikke uden Samtykke af Nationalbanken vil kunne *paalægges* offentlige Kasser at modtage bekræftede Checks.

Ifølge Bekg. Nr. 121 af 26. Nov. 1901 skulde norske og svenske Sedler fremtidig kunne anvendes til Indbetaling saavel ved Finanshovedkassen som ved de øvrige kongelige Kasser. Nationalbanken havde paa forudgaaende Meddelelse om, at man vilde udstede en saadan Bekendtgørelse, svaret, at den ikke havde noget at erindre herimod⁷⁾. Som ifølge Møntkonvention mellem Danmark og Sverige af 27. Maj

⁵⁾ Ovenfor § 1 Nr. 3.

⁶⁾ Jfr. A. Helper: Vekselloven og Checkloven af 1932, 373.

⁷⁾ Axel Rubow 2, 123.

1873, tiltraadt af Norge 16. Okt. 1875, ethvert Lands Hoved- og Skillemønt var lovligt Betalingsmiddel i samtlige Lande, saaledes var der i 1885 mellem de tre Landes Centralbanker truffet Aftale om indbyrdes rentefri Kreditgivning, paa Grundlag hvoraf enhver af disse Banker provisionsfrit kunde udstede Sigtanvisninger paa de to andre, saa Svingninger i Vekselkurserne blev undgaaet, og Centralbankerne kom omkring Aarhundredskiftet ind paa at modtage hverandres Sedler til pari Kurs⁸⁾), hvorefter de tre Lande udgjorde et fælles Betalingsssamfund. Nationalbanken meddelte i September 1901 gennem Ritzaus Bureau, at den fra 15. September vilde modtage norske og svenske Sedler til Pari. Det var derfor ret naturligt, at den ikke modsatte sig Bestemmelsen om, at ogsaa offentlige Kasser skulde modtage disse Sedler. Nævnte Bestemmelse blev ophævet ved Bekg. Nr. 514 af 10. Sept. 1920, for svenske Sedlers Vedkommende genindført ved Bekg. Nr. 223 af 10. Aug. 1927 og paany ophævet ved Bekg. Nr. 156 af 28. Apr. 1932.

I 1904 kom Privatbanken ind paa at modtage Sedler, udstedt af Islands Bank, til Pari. Foranlediget herved bestemtes det ved Bekg. Nr. 9 af 25. Jan. 1905, at disse Sedler fremtidig skulde kunne anvendes til Indbetaling saavel ved Finanshovedkassen som ved de øvrige kongelige Kasser. Ved denne Lejlighed synes Nationalbanken ikke at have givet sin Tilslutning⁹⁾). Bestemmelsen ophævedes ved Bekg. Nr. 38 af 6. Febr. 1922.

3. Ifølge Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 om Forlængelse af Nationalbankens Oktroi maa Bankens Sedler ikke lyde paa mindre Beløb end 5 Kr. Iøvrigt bestemmer Kongen, paa hvilke Beløb Sedlerne skal lyde, Oktroiens § 19, som dog egentlig kun angaar de Sølvsedler, der som nævnt aldrig blev udstedt. For Tiden lyder Sedlerne paa 500, 100, 50, 10 og 5 Kroner¹⁰⁾).

⁸⁾ Mellem Danmark og Norge blev der truffet Aftale herom, 1. c. 122.

⁹⁾ Jfr. Axel Rubow 2, 123.

¹⁰⁾ Regl.s § 12, kgl. Kundgørelse Nr. 12 af 19. Jan. 1910, Nr. 150 af 24. Juni s. A., Nr. 48 af 11. Marts 1911, Nr. 9 af 12. Jan. 1912, Nr. 8 af 16. Jan. 1913.

Bestemmelsen om, at Bankens Sedler ikke maa lyde paa mindre Beløb end 5 Kr., tjener til at vedligeholde en Cirkulation af Skillemønt, som det er forbeholdt Staten at udmønte¹¹⁾, og hvoraf denne har en Indtægt. Efter fremmede Retsforfatninger var det i tidligere Tid almindeligt, at ogsaa en Cirkulation af Hovedmønt søgtes vedligeholdt ved Bestemmelser om, at Sedler kun kunde lyde paa større Beløb. I Kraft heraf var Bankerne afskaaret fra ved Seddeludstedelse at financiere en Inflation inden for Konsumgodesfæren, hvor Behovet for Betalingsmidler ikke kan fyldestgøres ved store Sedler. Man har desuden haft uklare Forestillinger om, at Metal fod forudsætter Cirkulation af Møntmetallet. Og man har ment det ønskeligt for et Land, at det udover Centralbankens Metalbeholdning har en Metalreserve i Form af Hovedmønt, der fastholdes af Omløbet. Hvor der af Lovgivningen var sat en bestemt Grænse for Størrelsen af Seddelmængden eller af dennes ikke metaldækkede Del, kunde det endelig være økonomisk fordelagtigt for Centralbanken alene at udstede store Sedler, idet Omkostningerne ved Fremstilling af det tilladte Seddelbeløb herved blev mindst¹²⁾. Dog ret ofte nødtes man i Perioder med økonomiske Vanskeligheder til midlertidigt at ophæve Forbudet mod Udstedelse af smaa Sedler, idet Omløbets Hovedmønt vandrede til Udlandet eller hoardedes og da maatte erstattes med andre Betalingsmidler, hvis en voldsom Deflation skulde undgaas. Og med Verdenskrigen blev den Synsmaade fremherskende, at det er ønskeligt for et Land at holde hele sin Metalreserve samlet, hvorved planmæssig Disposition derover bliver mulig. Rundtom i Landene er Hovedmønt i Omløbet erstattet af smaa Sedler, hvilket maa have virket i Retning af at mindske den monetære Efterspørgsel efter Guld, nedsætte Gul-

¹¹⁾ Lov om indenlandsk Skillemønt Nr. 28 af 15. Februar 1924 § 7, jfr. Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 12, 4. Stk.

¹²⁾ I 1872, da den ikke metaldækkede Del af Nationalbankens Seddelcirkulation højst maatte udgøre $13\frac{1}{2}$ Mill. Rigsdaler, ønskede man fra Bankens Side, at 5 Rd.-Sedlerne skulde afskaffes, og at den mindste Seddel fremtidig skulde lyde paa 10 Rd., Axel Rubow 1, 394 f.

dets Værdi, højne Prisniveauet. Her i Landet havde saavel Nationalbanken som Rigsbanken fra først af Ret til at udstede smaa Sedler, hvilken Ordning var nødvendiggjort ved, at Sølv paa den Tid var fordrevet fra Omsætningen ved Seddelinflation. Efter Oktroiens § 19 skulde Sedlerne udstedes paa de Summer, som Kongen nærmere vilde approbere, og ifølge Fr. af 2. Juli 1819 skulde Nationalbankens Sedler, ligesom de af Rigsbanken udstedte, lyde paa 100, 50, 10, 5 og 1 Rigsbankdaler. Ved kgl. Reskript af 4. Juni 1847 bestemtes det dog, at Bankens Sedler fremtidig ikke maatte lyde paa mindre Beløb end 5 Rigsbankdaler. Man ønskede paa den Tid, ikke mindst af Hensyn til Muligheden af Krig, at fremkalde en Cirkulation af Sølvmønt og dermed en Forøgelse af Landets Sølvbeholdning¹³⁾. I 1873, da det ved Møntlov Nr. 66 af 23. Maj fastsloges, at Guld skulde være Grundlag for vort Møntsystem og Kronen lovbestemt Regningsenhed, udkom en kgl. Kundgørelse af 20. Dec., efter hvis § 4 Nationalbankens Sedler ikke maatte lyde paa mindre Beløb end 10 Kr. Ved kgl. Kundgørelse Nr. 167 af 27. Dec. 1897 blev Nationalbanken bemyndiget til at sætte Sedler, lydende paa 5 Kr., i Omløb, hvad Foreningen af jyske Handelsforeninger havde anmodet om maatte ske. Der var Trang til en Værdi, der laa imellem den største Sølvmønt, Tokronen, og den mindste Guldmønt, Tikronen, hvad blandt andet fremgik af, at norske og svenske Femkronesedler i ikke ringe Mængde cirkulerede her i Landet, og det fandtes upraktisk at udstede Femkroner af Guld. Samtidig forhøjedes Maximum for den ikke metaldækkede Seddelmængde fra 30 til 33 Millioner Kr.¹⁴⁾. Nu er som nævnt 5 Kr. ved Lov fastslaaet som Mindsteværdi for Sedler.

Under Verdenskrigen forsvandt En- og Tokroner fra Omløbet, hvilket skyldtes først hoarding, senere, da Sølvet steg stærkt i Værdi og dansk Valuta deprecieredes i Forhold til

¹³⁾ Axel Rubow I, 293.

¹⁴⁾ Axel Rubow I, 69 ff.

svensk, Indsmeltning og navnlig Udsmugling ¹⁵⁾ til Sverige, hvor danske Skillemønter ligesom Guldmonter ifølge Møntkonventionen af 27. Maj 1873 gjaldt lige med svenske ¹⁶⁾). Ved Lov Nr. 174 af 15. Aug. 1914 bemyndigedes Nationalbanken til at udstede En- og Tokronesedler¹⁷⁾. Banken udstedte dog kun Enkronesedler. Bemyndigelsen skulde ophøre med de ved Lov Nr. 153 af 2. Aug. og Bekendtgørelse Nr. 160 af 6. Aug. 1914 fastsatte Bestemmelser om Nationalbankens Fritagelse for Indløsning af Sedler med Guld og om Forbud mod Udførsel af Guld og Sølv, møntet eller i Barrer. Guldindløselighed genindførtes ved Lov Nr. 313 af 27. Dec. 1926 fra 1. Jan. 1927. Det nævnte Udførselsforbud ophævedes for Sølvbarrers Vedkommende ved Bekg. Nr. 59 af 15. Febr. 1922, iøvrigt ved Bekg. Nr. 6 af 11. Jan. 1927. Behovet for Skillemønt kunde nu dækkes i Henhold til Lov om indenlandsk Skillemønt Nr. 28 af 15. Febr. 1924. De udstedte Enkronesedler indkaldtes ved kgl. Kundgørelse Nr. 133 af 14. April 1928.

4. Sedlernes Form approberes af Kongen, Oktroiens § 19 i. f., og bringes til offentlig Kundskab, Regl.s § 12, ved kgl. Kundgørelse. Foruden Nummer og Værdi findes paa enhver Seddel en Tekst og herunder Bankens Navn, det Aar, da Sedlen er trykt, og to Navne. Det hele trykkes nu. Oprindeligt var der tre skrevne Navne, desuden i Regelen Paategning om Notering, Kontranotering og Registrering, saaledes at der ialt var indtil seks Underskrifter. Ogsaa Nummeret var oprindeligt haandskrevet¹⁸⁾.

Nationalbankens første Sedler, der benævnedes Rigsbank-sedler, havde følgende Tekst:

¹⁵⁾ Jfr. Lov Nr. 159 af 6. Aug. 1914, jfr. Bekg. Nr. 160 af s. D., Nr. 168 af 8. Aug. s. A., Nr. 472 af 3. Okt. 1917, Nr. 348 af 8. Juli 1920, Nr. 335 af 25. Aug. 1923 og Nr. 206 af 18. Juli 1924.

¹⁶⁾ C. Ussing 61 f. og 342 ff.

¹⁷⁾ Jfr. kgl. Kundgørelser Nr. 175 af 15. Aug. 1914 og Nr. 364 af 2. Dec. 1916,

¹⁸⁾ Jfr. nærmere Axel Rubow 2, 166 f. — En af Kontorchef V. Lange affattet Beskrivelse af samtlige af Nationalbanken indtil 1908 udstedte Sedler findes sammesteds 185 ff.

„Paa Valuta, som Banken eier, er denne Rigsbank-Seddel udstedt for ... Rigsbankdaler i Overensstemmelse med Fundationen.“

Efter at Sedlerne i 1845 var blevet indløselige, ændredes Teksten til:

„Paa Valuta, som Banken eier, er denne Rigsbank-Seddel udstedt for ... Rigsbankdaler og vexles paa Anfordring med Sølvmynt.“

Ved Lov af 10. Jan. 1854 ændredes Benævnelsen for Møntfoden fra Rigsbankdaler til Rigsdaler. Som Tekst benyttedes herefter:

„Paa Valuta, som Banken eier, er denne Seddel udstedt for ... Rigsdaler og vexles paa Anfordring med Sølvmynt.“

Efter Guld fodens og Kronemøntens Indførelse ved Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 blev Teksten:

„... Kroner.

Vexles paa Anfordring med Guldmønt“.

Paa de Femkronesedler, som Nationalbanken fik Bemyndigelse til at udstede ifølge kgl. Kundgørelse Nr. 167 af 27. Dec. 1897, og som Banken var forpligtet til at indløse, naar de præsenteredes i et med 10 deleligt Beløb, skulde der ifølge kgl. Kundgørelse Nr. 122 af 10. Sept. 1898 staa:

„Fem Kroner

Vexles med Guldmønt

efter kongelig Resolution af 27de Décembre 1897“.

Nævnte Henviſning erstattedes efter Oktroiens Forlængelse ved Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 med en Henviſning til denne Lovs § 7, kgl. Kundgørelse Nr. 9 af 12. Jan. 1912.

At Nationalbankens Pligt til at indløse sine Sedler suspendedes ved Lov Nr. 153 af 2. Aug. 1914, medførte ikke nogen Ændring i Teksten, saaledes at Banken stadig udgav Sedler, der ligesom de forud cirkulerende lød paa, at de paa Anfordring veksledes med Guldmønt. Efter at det ved Guld fodens Genindførelse ved Lov Nr. 313 af 27. Dec. 1926 var overladt til Nationalbankens eget Valg, om den vilde indløse

sine Sedler med Guldmønt eller med Guldbarrer, fik Banken ifølge kgl. Kundgørelse Nr. 37 af 11. Febr. 1930 Bemyndigelse til at ændre Ordene „Vexles paa Anfordring med Guldmønt“ eller „Vexles med Guldmønt i Henhold til Lov af 12. Juli 1907 § 7“ til „Nationalbankens Sedler indløses med Guld efter gældende Lov“. Indkaldelse af cirkulerende Sedler med ældre Tekst har dog ikke fundet Sted. —

De i Henhold til Lov Nr. 174 af 15. Aug. 1914 udstedte Enkronesedler havde ifølge kgl. Kundgørelser Nr. 175 af s. D. og Nr. 364 af 2. Dec. 1916 følgende Tekst:

„1

Krone

Udstedt af Nationalbanken

Gælder ifølge Loven som en Krone i Sølv“.

eller

„1

Krone

Gælder ifølge Lov Nr. 174 af 15. Aug. 1914
som en Krone i Sølv“.

Om Strafansvar for Eftergørelse eller Forfalskning af Sedler, Udgivelse af eftergjorte eller forfalskede Sedler og Forfærdigelse eller Udspredning af Genstande, der ved Form og Udstyr frembyder væsentlig ydre Lighed med Sedler, gælder Reglerne i Borgerlig Straffelov af 15. April 1930 §§ 166—169. At Eftergørelse og Forfalskning af Sedler skal straffes som Eftergørelse eller Forfalskning af Mønt, er fastslaaet ved Oktroiens § 26.

5. I Nationalbankens Balance opføres Seddelcirkulationen som Passiv. Den er en Del af Bankens Fremmedkapital, kan opfattes som en rentefri Kredit, der ydes Banken af Omløbet. Om Sedlerne kan kræves indløst, er i saa Henseende uden Betydning. Uindløselighed har hidtil været betragtet som noget midlertidigt, betegner i saa Fald en Henstand, en Art Moratorium for Banken. Men selvom Guldfoð varigt afløstes af Papirfoð, vilde Seddelcirkulationens Karakter ikke foran-

dres. Ogsaa under Papirfod maa Banken inddrage Sedler fra Omløbet, naar Kreditindskrænkning er paakrævet, og være forberedt paa at inddrage hele Seddelmassen ved Oktroiens Udløb. Og til Inddragning af Sedler vil medgaa et tilsvarende Beløb af Bankens Aktiver, idet Inddragning maa ske ved, at Banken modtager Sedler som Tilbagebetaling af Laan, den har ydet, eller som Betaling for Aktiver, den afhænder.

Enhver Seddel kan siges at begrunde en Fordring mod Banken. Dette er klart, naar Sedlen er indløselig. Er Sedlen uindløselig, foreligger der ikke nogen Fordring, der kan kræves indfriet, men vel et Krav, der kan bringes i Modregning. Imidlertid medfører Sedlernes Karakter af lovbestemte Betalingsmidler, at de almindelige Regler om Fordringer paa flere Punkter fraviges.

De Omsætningshensyn, der har ført til særlige Regler om negotiable Dokumenter, gør sig særlig stærkt gældende ved Sedler. Derfor maa Ekstinktion af Indsigelser og Rettigheder efter de for Gældsbreve gældende Regler utvivlsomt finde Sted, og der kan være Spørgsmaal om en videregaaende Ekstinktion.

Hvad angaar Indsigelser, følger det af de omtalte Formregler, at Banken ikke kan give Sedlerne Paategning herom. Herefter er Falsk den eneste Indsigelse, der kan blive Spørgsmaal om i Praxis. Falske Sedler er naturligvis ugyldige. Banken har imidlertid fulgt den Praxis at yde Godtgørelse for falske Sedler, naar Omstændighederne taler derfor¹⁹⁾.

I Modsætning til, hvad der gælder andre negotiable Dokumenter, synes det at burde antages, at Paategning om Rettigheder er uden Betydning. Da Sedler er Penge, kan, naar Erhververen deraf er i god Tro, Overdrageren ikke anfægte sin Overdragelse, end ikke naar han er umyndig.

Om Legitimation bliver der Spørgsmaal, naar en Seddel kræves vekslet med Guld, og naar en slidt eller makuleret Seddel begæres ombyttet med en ny. Formelt lyder Sedler

¹⁹⁾ Axel Rubow 2, 175 ff.

hverken paa Navn eller Ihæندهaver, men de om Ihæندهavergældsbreve gældende Legitimationsregler maa finde tilsvarende Anvendelse. Efter Reglen i Fr. 7. Februar 1923 § 2 kan Sedler ikke mortificeres. I Tilfælde af fuldt Bevis for, at en Seddel er tilintetgjort, maa Banken vistnok være pligtig at udlevere en ny Seddel²⁰⁾.

De almindelige Regler om Fordringers Ophør fraviges paa flere Punkter. Sedler forældes ikke²¹⁾, Modregningsadgang haves ikke²²⁾, Fordringshaver-mora kan ikke foreligge, Reglerne om Tvangsakkord kan ikke gælde.

Ophør ved Konfusion foreligger, naar en Seddel vender tilbage til Banken, idet den f. Eks. veksles med Guld eller indgaar som Tilbagebetaling af Laan, som Betaling for fremmed Valuta eller som Indlaan. Er Sedlen for slidt eller makuleret, tilintetgøres den²³⁾. I modsat Fald kan den paany sættes i Omløb. Men saa længe Sedlen befinder sig i Bankens Kasse, begrunder den ikke nogen Fordring. Medens en Seddel, der befinder sig i en anden Kasse, opføres som Aktiv under „Kassebeholdning“ i Indehaverens Status, er en Seddel i Nationalbankens Kasse ikke noget Aktiv for Banken, naar bortses fra dens Værdi som Papir med Tryk paa. I Nationalbankens Balance indgaar dens Metalbeholdning, hvad man plejer at kalde dens Guldkasse, men ikke nogen „Kassebeholdning“ i Betydning af Seddelkasse. Banken maa til enhver Tid have et passende Seddelbeløb rede, men afset herfra er det uden Interesse, hvor stor Seddelkassen er. Af Interesse er derimod Seddelreserven, det Beløb, hvormed Seddelcirkulationen efter de gældende Gulddækningsregler kan øges paa Grundlag af den foreliggende Guldkasse. Derfor kunde der være Spørgsmaal om at opføre Seddelreserven som Aktiv, idet et tilsvarende Beløb da maatte opføres som Versurpost paa Passiv-

²⁰⁾ Jul. Lassen : Alm. Del § 58 Note 2.

²¹⁾ I. c. § 69 efter Note 10 a.

²²⁾ I. c. § 63 ved Note 46. Angaaende Konkurslovens § 15, nedenfor § 5 ved Note 14.

²³⁾ Angaaende Tilintetgørelsesmaaden, Axel Rubow 2, 174 f.

siden. Dette sker dog ikke i Praksis, men paa Grundlag af Balancens Tal kan man let regne sig til Seddelreserven.

Det har altid været antaget²⁴⁾, at samtlige Sedler af en bestemt Type kan præklusivt indkaldes ved kgl. Kundgørelse²⁵⁾. Indkaldelse kan være motiveret ved Forandring af Møntfoden eller ved, at man ønsker at afskaffe en bestemt Seddeltype eller at øge Betyggelsen mod Falsk ved Ændring af Sedlernes Form. Af Fortjeneste ved, at indkaldte Sedler ikke fremkommer til Ombytning, tilfalder Halvdelen Staten, Lov 1907 § 6. Den anden Halvdel henlægges til Bankens Reservefond, Lov 1907 § 5, 3. Stk. Imidlertid har Banken i Regelen fulgt den Praksis at ombytte ogsaa for sent fremkomne Sedler, naar ikke særlige Omstændigheder taler derimod²⁶⁾. Af hvad der medgaar hertil, refunderer Statskassen Halvdelen, og den anden Halvdel kan atter afskrives paa Reservefonden, Lov 1907 §§ 6 og 5, 3. Stk.

6. Beslægtet med Seddelcirkulationen er det Passiv, der i Balancen betegnes „Bank Sola Veksler“. Ifølge Fr. 26. Juni 1824, Plakat 14. Maj 1835 og Plakat 12. Oktober 1836 var det tilladt Handlende og Fabrikanter at udstede egne Veksler, og ved Fr. 7. April 1843 udvidedes denne Tilladelse til at gælde alle. Herefter kunde ogsaa Nationalbanken udstede Solaveksler, og ifølge Oktroiens § 50 var disse ligesom Bankens Sedler fritaget for Stempelafgift. Ved Bekg. af 17. August 1870 bemyndiges nu de kongelige Kasser til at modtage Bankens Solaveksler som Betaling af Skatter og Afgifter til Staten, og hertil føjes ved Cirkulære af 26. Januar 1874, at Vekslerne fremtidig ogsaa kan modtages til Indløsning med rede Penge, for saa vidt vedkommende Kasses Tilstand tilsteder det. Man vil se, at de omtalte Veksler i en vigtig Henseende er ligestillet med Bankens Sedler. Desuagtet kræves der ikke nogen Metaldækning for dem. Dog de nævnte Regler gælder kun Veksler, der lyder paa 1000 Kr.

²⁴⁾ Jfr. nu Forudsætninger i Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 5, 3. Stk. og § 6.

²⁵⁾ Jfr. f. Eks. kgl. Kundgørelse Nr. 133 af 14. April 1928.

²⁶⁾ Rubow 2, 170 f.

eller mere, og som er betalbare 8 Dage efter Udstedelsen. Og i Overensstemmelse med almindelige Regler kan Vekslerne ikke udstedes til Ihændeleveren²⁷⁾. Der er derfor ikke nogen Fare for, at Banken skal gøre Seddelækningsreglerne illusoriske ved Udstedelse af Solaveksler.

De særlige Regler om Solaveksler fremkom paa en Tid, da Pengebehovet i Terminerne, navnlig i December Termin, da Kravene fra Kornhandelen endnu virkede, viste sig væsentlig større end Aarets Gennemsnit²⁸⁾. Det var efterhaanden betydelige Beløb, der i Terminerne skulde betales som Renter og Afdrag i staaende Obligationsforhold, og Vekslerere og Vekselmæglere var kommet ind paa at indfri deres Kunders Kuponer, saa foruden Debitorerne ogsaa de nævnte Mellemmænd trak Kasse til sig. Nationalbanken forsøgte at komme Aarsagen til Vanskelighederne tillivs ved at rette Henvendelse bl. a. til Staten og Kreditforeningerne om at sprede deres Terminsbetalinger noget mere i Tid, og Staten gik for sit Vedkommende ind paa at udbetale Renter og Afdrag allerede fra 1. Juni og 1. Dec. Dog det forslog ikke. Nu gjaldt der vel ikke, saaledes som før kgl. Reskript af 21. Okt. 1839, noget Maksimum for Seddelcirkulationen, idet der ifølge nævnte Reskript, foruden det tidligere tilladte Beløb af 24 Mill. Rd. mod nærmere bestemt Sølvdækning, kunde udstedes et ubegrænset Beløb af Sedler mod fuld Dækning. Men det kunde ikke være tiltalende for Banken at forøge sin Metalbeholdning for at imødegaa en forbigaaende Pengeknaphed. I December Termin 1869 foretog Banken, alene paa Grund af Terminsbehovet for Kontanter, en Diskontoforhøjelse paa $\frac{1}{2}$ pCt. og lagde en tilsvarende Provision paa Lombardlaan over 5000 Rdl., og i 1876 bekendtgjorde Banken, at den af Sparekasser, Kreditforeninger og andre Pengeinstituter vilde kræve en særlig Provision paa mindst $\frac{1}{4}$ pCt.

²⁷⁾ Jfr. nu Regl.s § 31. Efter Formuleringen af de nævnte Bestemmelser synes det at maatte antages, at Solaveksler overhovedet kun kan udstedes lydende paa 1000 Kr. eller derover og betalbare 8 Dage efter Udstedelsen. Herfor taler ogsaa det uheldige i, at de samme Regler ikke skulde gælde for alle Bankens Veksler.

²⁸⁾ Rubow 1, 371 ff.

af alle Laan, der optoges i Tiden mellem 15. Maj og 30. Juni eller mellem 15. November og 31. December. Sligt kunde kritiseres, da et udvidet Pengebegær, der skyldes Koncentration af Betalinger paa bestemte Tidspunkter, kan imødekomes uden inflatorisk Virkning, derfor ikke bør give Anledning til Renteforhøjelse eller andre kreditindskrænkende Forholdsregler. Det rigtige var i Virkeligheden at forøge Pengemængden. Og naar det drejede sig om forbigaaende Vanskeligheder, var det ret naturligt at udstede Solaveksler med kort Løbetid uden Provision fremfor at øge den udækkede Seddelmængde. Ogsaa i Udlandet var denne Fremgangsmaade i Brug. Saaledes udstedte Bank of England allerede da de „bank post bills“, der nu benævnes „seven day bills“ og i Bankens Balance opføres under „Seven day- and other bills“.

Paa den Tid var iøvrigt den moderne Udvikling begyndt, der har ført til, at Giropenge benyttes som Betalingsmiddel i langt større Omfang end Sedler. Lige fra sin Stiftelse i 1857 havde Privatbanken modtaget Anfordringspenge til Forrentning, benyttet disse som Virkemidler og indført Brugen af Checks. Uakcepterede Anvisninger, der efter Fr. 3. Dec. 1828 skulde udfærdiges paa stemplet Papir af 3. Klasse, blev ved Lov 19. Febr. 1861 gjort stempelfri. Nationalbanken, der hidtil ikke havde ydet Rente, men tværtimod beregnet sig Foliopenge for Modtagelse af Anfordringsmidler, og som ikke havde benyttet saadanne som Grundlag for Aktivforretninger, fulgte i 1861 Privatbankens Eksempel²⁹⁾. I Slutningen af 1869 bestemte Nationalbanken endvidere, at den fremtidig, for at imødegaa Terminsvanskeligheder, vilde modtage noterede Anvisninger paa Privatbanken som Kontanter³⁰⁾. Og fra Begyndelsen af 1872, altsaa efter at Solaveksler var indført, bestemte Banken, at den vilde udstede Anvisninger mellem Hovedsædet og Filialerne i Aarhus og Flensborg provisionsfrit for Beløb over 1000 Rd.³¹⁾.

Privatbankens Stiftere havde ansøgt om Tilladelse for Ban-

²⁹⁾ Rubow 1, 344.

³⁰⁾ l. c. 372.

³¹⁾ l. c. 374.

ken til uden Brug af stemplet Papir at udstede Anvisninger paa Banken selv, lydende paa Betaling 7 Dage a viso eller 14 Dage a dato. Saadanne bank post bills, siger Stifterne, vil kunne benyttes som Rimesse dels til Provinserne³²⁾ og til Sverige og Norge, dels til London, Hamburg og andre Vekselplasser, hvilket sidste kan bidrage til at fremkalde Omsætning og Kursnotering af Veksler paa København paa de paagældende Pladser³³⁾. Naturligvis kunde Banken uden særlig Tilladelse udstede saadanne Dokumenter som Gældsbreve eller som Veksler. Men de herom gældende Regler var ikke tilfredsstillende. Gældsbreve skulde skrives paa stemplet Papir af 2. Klasse, hvis Beløbet var under 25 Rd., og paa stemplet Papir af 1. Klasse, hvis Beløbet var større, Fr. 3. Dec. 1828 §§ 2 og 3. Og egne Veksler skulde udfærdiges paa stemplet Papir af 2. Klasse, Fr. 7. April 1843 § 2, deres Omløb var begrænset til 3 Maaneder, saaledes at de ikke kunde lyde paa Betaling 7 Dage a viso, s. Fr. § 1, og der tilkom Udstederen 8 Løbedage, s. Fr. § 4, jfr. Fr. 18. Maj 1825 § 52. Nationalbanken gik imod Ansøgningen, og Indenrigsministeriet fulgte Nationalbanken. Man fandt det betænkeligt at give Tilladelse til uden Brug af stemplet Papir at udstede Anvisninger, der, „ikke er indskrænkede i Henseende til Størrelsen af de Summer, hvorpaa de lyder, og ej heller underkastede de limiterende Bestemmelser, som Veksellovgivningen indeholder med Hensyn til Vekslers Løbetid, saa

³²⁾ Postvæsenets Deltagelse i Betalingsformidling var dengang lidet udviklet. Endnu efter Lov 11. Marts 1851 §§ 3, 5 og 11 skulde Penge forsendes efter Reglerne for Pakkepost. Taksten bestemtes efter Beløbets Størrelse. Først ved Lov 26. Sept. 1865 § 4 tillodes det uden Angivelse af Beløbet at indlægge Penge i anbefalede Breve. Postanvisninger og Postopkrævninger (Postforskud) indførtes først ved Cirkulære fra Generalpostdirektøren af 30. Aug. 1851, hvorefter Beløbet var begrænset til 10 Rbd. Dette Beløb blev efterhaanden forhøjet, Bekg. 13. Nov. 1852, 30. Marts 1860, 28. Maj 1866 og 15. Marts 1867, for visse Forsendelsers Vedkommende til 100 Rd., men først med Lov 7. Jan. 1871 § 3 bortfaldt enhver Begrænsning.

³³⁾ Marius Vibæk: C. F. Tietgen og hans Samtid. Den unge Tietgen, Kbhvn. 1929, 235.

at de altsaa kan være i Omløb i en ubegrænset Tid³⁴⁾. Dog Sagen gav Anledning til Gennemførelse ved Lov af 28. Marts 1857 af den væsentlige Ændring i Lovgivningen om Brug af stemplet Papir, at fremtidig skulde Stempelafgiften af Veksler, der forfalder til Betaling senest 7 Dage a viso eller 14 Dage a dato, være kun 8 Sk., uanset Vekselsummens Størrelse³⁵⁾.

³⁴⁾ 1. c. 244.

³⁵⁾ Jfr. nu Bekg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift § 96, 1. Stk.

§ 4. Hovedformaal. Sedlers Indløselighed.

1. Nationalbankens Hovedformaal er at befæste og bevare et sikkert Pengevæsen i Landet, Oktroiens § 3, Regl.s § 3.

2. Sedlerne noteres første Gang i Pari den 23. Okt. 1838. I de følgende Aar nægter Banken aldrig at veksle Sedler med Mønt. Den 5. Maj 1845 meddeler man den kgl. Bankkommissær, at man ønsker at erklære Sedlerne realisable. Dagen efter bekendtgør Banken ved Annoncer i Pressen, og den 13. Maj bringes det ved Kundgørelse fra Danske Kancelli til almindelig Kundskab, at enhver Seddel paa Anfordring veksles med Sølv mønt. Et indenfor Direktionen af L. N. Hvidt fremsat Forslag om, at Sedler, som foreslaaet af Ricardo allerede i 1816, skulde være indløselige ikke med Mønt, men med Barrer, hvorved man kunde nøjes med en mindre Metalbeholdning og spare Møntningsomkostningerne, var forkastet af Bankens Bestyrelse¹⁾. Indløsning fandt kun Sted ved Hovedsædet, og ved kgl. Kundgørelse af 20. Dec. 1873 § 5 fastslaas det, at Bankens Forpligtelse er begrænset hertil. I Anledning af Guld fodens Indførelse bestemmer nævnte Kundgørelse, at Banken skal veksle „enhver af samme udstedt Seddel efter dens paalydende Beløb med lovlig gangbar Guldmønt“. I kgl. Kundgørelse Nr. 167 af 27. Dec. 1897 hedder det, at de Femkronesedler, Banken herved faar Bemyndigelse til at sætte i Omløb, kun skal indløses med Guldmønt, naar de præsenteres i et med 10 deleligt Beløb. De herefter gældende Regler samles i Lov om Oktroiens Forlængelse Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 Nr. 5.

Den Guldmønt, med hvilken Sedlerne skulde veksles, er nærmere defineret i Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873. Herefter

¹⁾ Rubow 1, 277 ff.

sker Udmøntning ved Regeringens umiddelbare Foranstaltning, mod Erlæggelse af en Slagskat, § 12. Der udmøntes Tyve- og Tikronestykker, § 2. Mønterne udpræges af Møntguld, der er en Legering af 90 Vægtdele fint Guld og 10 Vægtdele Kobber, § 3. For hver Krone skal Mønterne indeholde 1/2480 Kilogram fint Guld, § 2.

3. Ved Verdenskrigens Udbrud suspenderes Guldindløseligheden. Publikum var begyndt at hoarde Guld. Man maa vente, at mange Seddelindehavere vil kræve Guld, og at mange vil søge at skaffe sig Sedler ved at hæve Bank- og Sparekasseindskud, opsigte Krediter, sælge Obligationer og Aktier. Man forudser, at Kurserne paa Fondsbørsen vil bryde sammen, at private Banker og Sparekasser maa standse deres Betalinger, at Nationalbanken hurtigt vil miste hele sin Guldkasse og derefter være ude af Stand til at fyldestgøre de Krav, der kan stilles til den dels af Seddelindehavere, dels af dens Indskydere. Søndag den 2. August fritages da Nationalbanken, „uanset det paa Sedlerne givne Tilsagn,“ for at veksle disse med Guld, Lov Nr. 153 af nævnte Dato, der gjaldt for Tiden indtil 1. Okt. 1914. Ved Lov Nr. 159 af 6. Aug. og Bekg. Nr. 160 af s.D. indføres Forbud mod Udførsel af Guld og Sølv, møntet eller i Barrer. Som nævnt²⁾ var der i 1885 mellem Nationalbanken, Sveriges Rigsbank og Norges Bank sluttet Overenskomst om indbyrdes rentefri Kreditgivning, paa Grundlag hvoraf enhver af de tre Banker provisionsfrit kunde udstede Sigtanvisninger paa de to andre. Bankernes indbyrdes Gæld ifølge denne Overenskomst var betalbar paa Anfordring, saaledes at enhver af Bankerne kunde kræve Remisse i Guldmønt for sit Tilgodehavende. Ved Aftale med Sveriges Rigsbank af 1905, med Norges Bank af 1909 var der vel sket visse Ændringer i den nævnte Overenskomst, saaledes at der navnlig kunde kræves Provision for Udstedelse af Anvisninger, men Retten til at kræve Remisse i Guldmønt bestod fremdeles³⁾. Denne kunde ikke paavirkes af, at Pligten til at veksle Sedler med Guldmønt bortfaldt, og derfor finder man det nødvendigt at forbyde

²⁾ Ovenfor § 3 efter Note 7.

³⁾ Rubow 2, 135 ff.

Udførsel af Guld, møntet eller i Barrer⁴⁾). Ved Lov Nr. 156 af 2. Aug. og Bekg. Nr. 157 af s. D. indføres endvidere visse Begrænsninger i Retten til at forlange Bank- og Sparekasseindskud udbetalt, og ved Lov Nr. 179 af 20. Aug. indføres Adgang til Betalinghenstand med Gæld til Udlandet, efter Omstændighederne ogsaa med indenlandsk Gæld⁵⁾). Allerede den 31. Juli, Dagen før Krigens Udbrud, havde Grosserer-Societetets Komité vedtaget, at officiel Notering af Obligationer og Aktier paa Københavns Børs indtil videre ikke skulde finde Sted⁶⁾). Sidstnævnte Foranstaltning opretholdtes til Juli 1919, men Handel i Obligationer og Aktier finder naturligvis Sted ogsaa under Fondsbørsens Lukning, og allerede hen paa Efteraaret fremkommer der Meddelelser om Kurser i Dagbladene⁷⁾). Uroen om Banker og Sparekasser taber sig hurtigt⁸⁾). Moratorieloven af 20. Aug., der kun gjaldt til 10. Okt. 1914, faar flere Gange sin Gyldighed forlænget⁹⁾), men synes ikke at have været benyttet meget i Praksis¹⁰⁾). Suspensionen af Sedlernes Indløselighed forlænges Gang paa Gang¹¹⁾). Fra og med Lov Nr. 83 af 23. Febr. 1917 fastslaas

⁴⁾ C. Ussing 65 og s. F.; Universitetet og Nationalbanken, Kbhvn. 1931, 15 f.

⁵⁾ Om Udstedelse af Enkronesedler ovenfor § 3 ved Note 17.

⁶⁾ Se nærmere Einar Cohn: Danmark under den store Krig, Kbhvn. 1928, 32 f., C. Ussing 58 ff.

⁷⁾ Einar Cohn 1. c. 32, Axel Nielsen 2, 488.

⁸⁾ Det ved Bekg. Nr. 157 af 2. Aug. hjemlede Moratorium blev aldrig formelt hævet.

⁹⁾ Lov Nr. 242 af 9. Okt. 1914, Nr. 8 af 14. Jan. 1915 og Nr. 99 af 14. April 1915. — Ved Lov Nr. 106 af 23. April 1915, hvis Gyldighed forlængedes ved Lov Nr. 306 af 1. Dec. 1915, Nr. 393 af 22. Dec. 1916 og Nr. 280 af 2. Juni 1917, gaves Adgang til Betalingshenstand med Pantegæld.

¹⁰⁾ Jfr. Einar Cohn 1. c. 37.

¹¹⁾ Lov Nr. 223 af 25. Sept. 1914, Nr. 4 af 14. Jan. 1915, Nr. 264 af 15. Okt. 1915, Nr. 60 af 13. Marts 1916, Nr. 303 af 13. Okt. 1916, Nr. 83 af 23. Febr. 1917, Nr. 74 af 19. Febr. 1918, Nr. 96 af 28. Febr. 1919, Nr. 375 af 30. Juni 1919, Nr. 88 af 28. Febr. 1920, Nr. 369 af 9. Juli 1920, Nr. 84 af 26. Febr. 1921, Nr. 518 af 21. Dec. 1921, Nr. 526 af 15. Dec. 1922, Nr. 494 af 21. Dec. 1923, Nr. 68 af 29. Marts 1924 og Lov om Valutaforanstaltninger Nr. 314 af 20. Dec. 1924 § 1.

Suspensionen ikke i selve Loven, men det bestemmes, at Banken ved kgl. Resolution kan fritages for at indløse sine Sedler¹²⁾. Ved Lov om Valutaforanstaltninger Nr. 314 af 20. Dec. 1924 § 1 bemyndiges Ministeren for Industri, Handel og Søfart til under visse Forudsætninger at fritage Banken for dens Indløsningsforpligtelse for Tiden indtil Udgangen af December 1926¹³⁾.

Med Suspensionen af Sedlernes Indløselighed er der Mulighed for, at de kan deprecieres i Forhold til Guld. Stige i Værdi i Forhold til Guld kan Sedlerne derimod ikke, saalænge den fri Udmøntningsret og Nationalbankens Pligt til at give Sedler for Guld opretholdes¹⁴⁾. I Forhold til fremmed Valuta kan dansk Valuta saavel stige som falde. Guldfoden suspenderes overalt, ved ny Lovgivning eller ved administrative Foranstaltninger, i Amerika vel først efter dette Lands Indtræden i Krigen, men længe forinden har stigende Fragter og høje Krigsforsikringspræmier væsentlig fordyret Guldeksport. Herefter vil Appreciation eller Depreciation af dansk Valuta i Forhold til en bestemt fremmed Valuta fremkomme, eftersom denne eller hin deprecieres mest i Forhold til Guld. I den første Tid efter Krigens Udbrud stiger de fremmede Valutakurser. Men snart viser Mark, østrigske Kroner og Rubler Tegn til Svaghed, fra Foraaret 1915 falder tillige Sterling og Dollar, og omkring 1. Sept. 1915 gaar Sterling, mod Slutningen af November ogsaa Dollar under Møntpari, der er 18,16 for Sterling, 3,73 for Dollar. Medio Maj 1916

¹²⁾ Herefter fritages Banken for at indløse Sedler med Guld „undtagen i de Tilfælde, hvor der maatte foreligge et Paalæg fra den kongelige Bankkommissærs Side“, Bekg. Nr. 138 af 15. Marts 1917. I Bekg. Nr. 445 af 31. Juli 1919 og Nr. 61 af 28. Febr. 1920 hedder det dog, at Banken skal „være bemyndiget til at nægte Omveksling af Sedler, med mindre der stilles en efter Bankens Skøn betryggende Garanti for, at den udbetalte Guldmønt ikke vil blive anvendt paa nogen saadan Maade, som Banken maatte finde at være i Strid med det danske Pengevæsens Tarv“, men fra og med Bekg. Nr. 416 af 24. Juli 1920 gaar man tilbage til den tidligere Formulering.

¹³⁾ Bekg. Nr. 3 af 1. Jan. 1925 og Nr. 7 af 9. Jan. 1925.

¹⁴⁾ Nedenfor § 6 ved Note 5.

noteres Sterling i 15,35, Dollar i 3,30. Den svenske Krone stiger endnu mere end den danske, og den 9. Oktober 1915 noteres der første Gang Disagio paa danske Sedler i Sverige¹⁵⁾. I Krigens sidste Aar stiger Vestmagternes Valuta, men endnu i Oktober 1918 noteres Sterling i 17,45, Dollar i 3,67, altsaa under Pari. Januar 1919 passerer Pari i opadgaaende Retning, og i November 1920 naar Sterling 25,86, Dollar 7,68. Da falder Sterling i Løbet af to Maaneder til 18,85, og indtil Udgangen af 1922 holder Sterling sig under 21,00. Men de følgende Aar viser ny Stigning og store Svingninger i de fremmede Valutakurser. Medio 1923 noteres Sterling i 26,00, Marts 1924 i 28,00. I Juli 1924 noteres svenske Kroner i 1,66, Sterling i 27,23, Dollar i 5,69. I Aarets sidste Maaneder indledes saa den Stigning i den danske Krone, der ender med, at den naar Pari.

Det kan ikke drøftes her, hvorvidt disse Svingninger i Kronens Værdi burde være undgaaet, og deres Aarsager kan kun fremstilles antydningssvis. Under Krigen opstaar der overalt et stærkt Begær efter Varer. Som Følge deraf gaar f. Eks. vore Landbrugsprodukter og de Tjenester, vore Skibe kan yde, op i høje Priser. Ogsaa vore Importvarer stiger i Pris, men Tilførslen af Varer udefra begrænses. Fremmed Valuta ophobes i Bankerne. I stort Omfang skaffer Udlandet sig danske Penge at købe for her i Landet ikke blot ved at sende os Guld og sælge os danske Obligationer, men ogsaa ved at optage Krediter her i danske Kroner. Under de foreliggende Forhold finder man det nemlig rigtigt at imødekomme Begæringer om Kredit, der fremkommer først fra Tyskland, senere ogsaa fra Vestmagterne, og Nationalbanken og de private Hovedbanker yder de krigsførende Magter Laan i danske Kroner til et samlet Beløb af ca. 300 Mill. Kr. Private Borgeres Indkøb i spekulativ Hensigt af Mark, østrigske Kroner, Rubler bidrager til at forsyne Udlandet med dansk Købekraft. I inflatorisk Retning virker det endelig, at Statens forøgede Udgifter navnlig til Forsvars- og

¹⁵⁾ Nedenfor § 6 ved Noterne 6—13.

Dyrtidsforanstaltninger til en vis Grad dækkes ved Hjælp af Seddelpressen. Ved Krigens Slutning er Danmark fra at skyldte store Beløb til Udlandet blevet et Kreditorland. Ser man paa Landets Produktionsapparat og Varebeholdninger, er dog Stillingen mindre gunstig. Skibe er gaaet tabt, Kvæg- og Svinebesætninger udtyndet, Vejene tildels i daarlig Stand. Navnlig de sønderjydske Landsdele, som man forbereder sig paa at overtage, har lidt meget. Bl. a. som Følge heraf iværksætter man i de følgende Aar en omfattende Import. Man drømmer iøvrigt om en glimrende økonomisk Fremtid for Landet, tænker sig København som Stapelplads for Østersølandene, træffer vidtgaaende Dispositioner med Henblik derpaa, og vaagner op til Skuffelse og store Tab, da Verdensprisfaldet kommer i 1920. Betydelige Spekulationstab lides endvidere som Følge af, at Mark, østrigske Kroner og Rubler bryder sammen. Da rejser Valutakursernes Stigning et Problem, der kræver sin Løsning. Nationalbanken forhøjer sin Diskonto, der siden 15. Juli 1915 har været 5 pCt., den 3. Januar 1919 til 5½, den 7. Okt. s. A. til 6, den 17. April 1920 til 7 pCt., og paavirker Staten i Retning af at nedbringe sit Overtræk, der i Febr. 1919 var oppe paa 150 Mill. Kr. Da det ikke forslaar, kommer man ind paa Foranstaltninger, der tager direkte Sigte paa at fremme Eksporten og hæmme Importen. Man rationerer Forbruget af visse Eksportartikler, rationerer ogsaa Tildelingen af fremmed Valuta, drøfter Importforbud og Forhøjelse af Toldsatser — altsammen Foranstaltninger, der virker med større Sikkerhed, hvis Vanskelighederne er af forbigaaende Natur, skyldes en mere tilfældig Koncentration i Tid af Begæret efter fremmed Valuta, en Art Termin for udenlandske Betalinger, end hvis Grunden til Valutakursernes Stigning er, at vort Prisniveau er for højt i Forhold til Udlandets, idet man i sidste Fald ikke med nogen Sikkerhed kan gaa ud fra, at man uden kraftig Kreditindskrænkning, blot ved at angribe visse af Sygdommens Symptomer kan naa til at ramme ogsaa Sygdommens Aarsag og dermed den selv. Imidlertid indtræder

der virkelig en Bedring i Aarene 1920—22, og Nationalbanken nedsætter sin Diskonto den 4. Maj 1921 til $6\frac{1}{2}$, den 5. Juli s. A. til 6, den 4. Nov. s. A. til $5\frac{1}{2}$, den 25. April 1922 til 5 pCt. Men Bedringen er ikke varig: Der er i de nævnte Aar optaget store udenlandske Laan, det i 1920 indtraadte Verdensprisfald har medført midlertidig Begrænsning af Importen, Forventning om yderligere Fald i Kurserne paa fremmed Valuta har mindsket Begæret derefter. I 1923 stiger Valutakurserne paany voldsomt. Ifølge Lov Nr. 432 af 16. Nov. 1923 tilvejebringes der ved Laan i England og Amerika, med Staten, Nationalbanken og de private Hovedbanker som lodtagne, et Kursegaliseringsfond paa 5 Mill. £, der skal benyttes til Modvirkning af stærke Svingninger i Valutakurserne. Men dette Fonds Midler udtømmes hurtigt. Imidlertid er Nationalbankens Diskonto allerede den 1. Maj 1923 forhøjet fra 5 til 6 pCt., den 16. Jan. 1924 forhøjes den yderligere fra 6 til 7 pCt., og den 6. Marts s. A. udsender Banken efter Aftale med Regeringen et Cirkulære til Landets Pengeinstituter, hvorved det paalægges disse at følge Nationalbanken i at vise den største Tilbageholdenhed med Ydelse af ny og Forlængelse af tidligere Krediter. Ved Lov Nr. 17 af 1. Febr. 1924 forhøjes Toldsatserne for en Række Luksusvarer, ved Lov Nr. 70 af 29. Marts 1924 oprettes en Valutacentral. Ifølge Lov om Valutaforanstaltninger Nr. 314 af 20. Dec. 1924, i Henhold til hvilken Nationalbanken for sidste Gang fritages for at indløse sine Sedler med Guld, bestemmes det¹⁶⁾, at Banken i Tiden indtil 1. Jan. 1927 skal nedbringe Dollarkursen, der da staar i 5,80, til 5,32, at Finansministeren skal medvirke ved Tilvejebringelse af en Kredit for Nationalbanken paa 40 Mill. Dollars, og at der gennem ekstraordinære Skatter og Afgifter skal skaffes Midler til Tilbagebetaling af et Laan paa 40 Mill. Kr., som Staten har optaget hos Banken. At Dollarkursen ikke skal bringes længere ned end til 5,32, hænger sammen med, at man i disse Aar har drøftet Ønskeligheden af at begrænse

¹⁶⁾ Bekg. Nr. 27 af 31. Jan. 1925.

Deflationen ved Nedskrivning af Kronen¹⁷⁾, d. v. s. ved Ændring af Regelen i Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 2, hvorefter vore Hovedmønter skal indeholde $\frac{1}{2480}$ kg fint Guld for hver Krone. Dog allerede i Maj 1925 passerer Dollar-kursen 5,32 for nedadgaaende. Ifølge Lov Nr. 300 af 15. Dec. 1925 bestemmes det¹⁸⁾, at Banken skal holde en Dollarkurs paa højst 4,20. Og hurtigere end ventet gaar Kronen i Pari. Et ved Spekulation i Kronens Stigning fremkaldt Udbud af fremmed Valuta medvirker dertil.

Ifølge Lov Nr. 313 af 27. Dec. 1926 træder Nationalbankens Forpligtelse til paa Anfordring at indløse Sedler med Guld paany i Kraft fra den 1. Januar 1927. Den Guld fod, man hermed genindfører, er dog ikke en Guld mønt fod, men nærmest en Guldbarrefod, som i sin Tid foreslaet af Ricardo og her i Landet af L. N. Hvidt. Ministeren for Handel og Industri bemyndiges til at bestemme¹⁹⁾, at Banken kun er pligtig at indløse sine Sedler, naar disse indleveres i Poster paa 28,000 Kr. eller Beløb, der er delelige hermed, og at Sedlerne efter Bankens Valg kan veksles med Guld mønt efter Paalydende eller med Guldbarrer eller Guld i anden Form, beregnet efter en Værdi af 2480 Kr. pr. kg fint Guld. Man havde jo forlængst vænnet sig til ikke at have Hoved mønt i Omløb. Foreløbig gjaldt dog Bemyndigelsen kun til Udgangen af December 1929, men denne Frist forlænges ved Lov Nr. 235 af 23. Dec. 1929 til Udgangen af Aaret 1930²⁰⁾ og ved Lov Nr. 342 af 23. Dec. 1930 til Udgangen af Aaret 1931²¹⁾.

4. Hvad der siden sker, er endnu i frisk Minde. I Amerika

¹⁷⁾ Axel Nielsen og Henry Ussing: Redegørelse for de retslige, finansielle og økonomiske Spørgsmaal, der knytter sig til en Indførelse af Guldindløselighed af Kronen ved en definitiv Guld værdi lig den engelske Shilling og for den Form, hvorunder en Beslutning herom vil være at tage, Kbhvn. 1926.

¹⁸⁾ Beg. Nr. 6 af 11. Jan. 1926.

¹⁹⁾ Beg. Nr. 13 af 1. Jan. 1927, Nr. 298 af 10. Dec. 1927 og Nr. 284 af 6. Dec. 1928.

²⁰⁾ Beg. Nr. 1 af 1. Jan. 1930.

²¹⁾ Beg. Nr. 1 af 1. Jan. 1930.

begynder i Efteraaret 1929 en Krise, der efterhaanden forplanter sig til alle Lande. Et voldsomt Prisfald sætter ind. Ikke mindst Priserne paa Landbrugsprodukter falder. Almindelig Mistillid breder sig, store Kapitaler omflyttes fra Land til Land. I Efteraaret 1931 strømmer Guld bort fra London, der som internationalt Pengemarked, Financieringsplads for en stor Del af Verdenshandelen er Anbringelsessted for korte Penge fra Udlandet til store Beløb. Den 20. Sept. beslutter den engelske Regering at opgive Guldfo den. Sterling deprecieres. Nationalbankens Diskonto er allerede den 4. Sept. forhøjet fra $3\frac{1}{2}$ til $4\frac{1}{2}$ pCt., den 25. Sept. forhøjes den yderligere til 6 pCt. Fondsbørsen lukkes den 21. Sept.²²⁾. Ved Bekg. Nr. 231 af 22. Sept. forbydes det i Henhold til Lov Nr. 159 af 6. Aug. 1914 indtil videre at udføre Guld, møntet eller i Barrer. Indløseligheden af Nationalbankens Sedler suspenderes, første Gang ved Lov Nr. 238 af 29. Sept. og Bekg. Nr. 239 af s. D.²³⁾. I Henhold til Lov om Foranstaltninger til Værn for den danske Valuta Nr. 286 af 18. Nov. begrænses Adgangen til at indføre danske Obligationer og Aktier fra Udlandet²⁴⁾ og til at udføre danske Kroner²⁵⁾, og det paalægges Eksportører at overføre deres udenlandske Tilgodehavender til dansk Valuta²⁶⁾. Ifølge en ny Lov om Foranstaltninger til Værn for den danske Valuta Nr. 8 af 30. Jan. 1932 bestemmes det, at fremmed Valuta skal hjemføres og afleveres til Nationalbanken²⁷⁾, og Adgang til Indførsel af Varer og Værdipapirer gøres afhængig af

²²⁾ Den genaabnes den 15. Oktober.

²³⁾ Suspensionen forlænges ved Lov Nr. 287 af 18. Nov. 1931 og Bekg. Nr. 302 af 1. Dec. s. A., ved Lov Nr. 43 af 27. Febr. 1932 og Bekg. Nr. 46 af 1. Marts s. A., ved Lov Nr. 109 af 31. Marts 1932 og Bekg. Nr. 110 af 1. Apr. s. A., ved Lov Nr. 164 af 30. Maj 1932 og Bekg. Nr. 165 af 31. Maj s. A., ved Lov Nr. 260 af 31. Okt. 1932 og Bekg. Nr. 277 af 1. Nov. s. A., endelig ved Lov Nr. 300 af 6. Dec. 1932 og Bekg. Nr. 1 af 1. Jan. 1933.

²⁴⁾ Bekg. Nr. 289 af 18. Nov. 1931.

²⁵⁾ Bekg. Nr. 290 af 19. Nov. 1931.

²⁶⁾ Bekg. Nr. 291 af 19. Nov. 1931 og Nr. 294 af 26. Nov. s. A.

²⁷⁾ Bekg. Nr. 10 af 1. Febr. 1932.

Valutaattest fra Nationalbanken²⁸⁾). Denne Ordning, der kun gjaldt i to Maaneder, forlænges for yderligere to Maaneder ifølge Lov Nr. 109 af 31. Marts 1932²⁹⁾), derpaa for Tiden indtil 1. Okt. 1932 ifølge Lov Nr. 164 af 30. Maj s. A.³⁰⁾). Allerede ved Bekg. Nr. 221 af 27. Aug. ophæves dog Pligten til at aflevere fremmed Valuta til Nationalbanken³¹⁾), og ifølge Bekg. Nr. 222 af s. D. kan Nationalbanken bestemme, at Indførsel af visse Varer kan finde Sted uden Valutaattest. Men iøvrigt forlænges den paagældende Ordning paany³²⁾). Om Kronens Kurs føres der i disse Aar politisk Strid. De Priser, Landbruget opnaar for sine Eksportvarer, staar i Misforhold til dets Udgifter. Der er to Veje at gaa. Enten maa Landbrugets Udgifter, navnlig Lønninger, Renter og Skatter nedsættes, eller dets Indtægter maa øges ved Sænkning af Kronen, Forhøjelse af Kursen paa Sterling. Ved et i Januar 1933 afsluttet politisk Forlig enes man om, at fremtidig skal Sterlinkursen holdes i Nærheden af 22,50. Til Gengæld opgives Kravet om Nedsækning af Lønninger. I Anledning af et af Dansk Arbejdsgiverforening med Varsel om Lockout støttet Krav herom gennemføres Lov om Forlængelse af Overenskomster mellem Arbejdsgivere og Arbejdere og om Forbud mod Arbejdsstandsninger Nr. 17 af 31. Jan. 1933. Derimod nedsættes Landbrugets Skatter³³⁾). Og man fortsætter allerede indledede Bestræbelser for at hidføre en almindelig Rentesænkning, tænker sig at hidføre Betingelser for Konvertering af Obligationsgæld. Nationalbankens Diskonto er nedsat den 10. Marts 1932 fra 6 til 5, den 30. Maj s. A. til 4, den 11.

²⁸⁾ Bekg. Nr. 9 af 1. Febr. 1932.

²⁹⁾ Bekg. Nr. 110 af 1. April 1932.

³⁰⁾ Jfr. denne Lovs § 9.

³¹⁾ Reglerne om Pligt til at hjemføre fremmed Valuta bibeholdes.

³²⁾ Lov Nr. 260 af 31. Okt. 1932 og Bekg. Nr. 277 af 1. Nov. s. A., Lov Nr. 300 af 6. Dec. 1932 og Bekg. Nr. 1 af 1. Jan. 1933, Lov Nr. 144 af 1. Maj 1933 og Bekg. Nr. 145 af s. D. Efter de sidstnævnte Bestemmelser kræves Valutaattest dog kun for bestemte Varers Vedkommende.

³³⁾ Lov Nr. 174 af 16. Maj 1933 og Nr. 188 af 20. Maj s. A.

Okt. s. A. til $3\frac{1}{2}$ pCt. I Løbet af Efteraaret 1932 har Banken foretaget store Obligationsopkøb. Ved Lov Nr. 143 af 1. Maj 1933 gennemføres en tvungen Nedsættelse bl. a. af Indlaansrenten i Banker og Sparekasser, og der oprettes en Krisefond, hvis Midler skal kunne anvendes bl. a. til Obligationenkøb.

Det anses for sandsynligt, at Guldfoden, der er suspenderet i de fleste Lande, før eller senere vil blive genindført. Til den Tid tænker man sig at foretage en saadan Nedsækering af Kronen, at vort Prisniveau uden Kreditindskrækning kan komme i Ligevægt med Udlandets.

§ 5. Dækningsregler.

1. Dækningsregler indeholder Oktroi'en ikke, men ifølge dens § 20 skulde saadanne Regler gives, naar den Tid kom, da Bankens Sedler kunde gøres indløselige.

2. Forud for 1813 cirkulerede der stærkt deprecierede Sedler, lydende paa Rigsdaler Courant. Samtidig med Rigsbankens Oprettelse indførtes der da en ny Møntfod, Rigsbankdaleren, der var $\frac{5}{8}$ af en Rigsdaler Courant, og det paalagdes Rigsbanken at indløse Courantsedlerne med dens egne Sedler, saaledes at den for seks Rigsdaler Courant skulde give en Rigsbankdaler¹⁾. Altsaa Courantsedlerne nedskreves til $\frac{5}{18}$ af deres Paalydende. Til Indfrielse af Courantsedler regnedes at ville medgaa 27 Mill. Rbd. i Sedler. Desuden skulde Banken afgive 15 Mill. Rbd. i Sedler til Statskassen. Den traadte herefter ud i Livet med en Seddelgæld paa 42 Mill. Rbd., der ikke modsvarede af noget Tilgodehavende. Den havde desuden en betydelig Obligationsgæld, idet man bl. a. — foruden Sedler — lod den udstede et stort Beløb i rentebærende, amortisable Obligationer til Staten. Dækning for Sedlerne tilvejebragtes ved, at der til Fordel for Banken lagdes Bankhæftelser paa faste Ejendomme og Tiender, første Prioriteter paa 6 pCt. af Værdien, der endog skulde gaa forud for Skatter, og som skulde forrentes med $6\frac{1}{2}$ pCt. Det samlede Beløb af disse Bankhæftelser ansloges til 42 Mill. Rbd., svarende til Seddelgælden. Nogen ideel Seddeldækning var de paagældende Aktiver ikke. Vel var de meget sikre, men de kunde ikke opsiges fra Kredi-

¹⁾ Fr. 5. Jan. 1813 og Foundation for Rigsbanken af s. D. — Rubow I, 9. ff.

tors Side og var under de da foreliggende Forhold næppe let sælgelige, altsaa ikke meget likvide. For Obligationsgælden tilvejebragtes ingen Dækning. Den skulde derfor ikke blot forrentes, men ogsaa afdrages ved Hjælp af Bankens Indtægter. Disse var hovedsagelig Bankhæftelsesrenter og Renter af Bankens Udlaan. Til Udlaansvirksomhed kunde anvendes 4 Mill. Rbd., som Banken fik Lov at udstede i Sedler udover det nævnte Beløb af 42 Mill., en vis Del af de Beløb, hvormed Bankens Indtægter oversteg dens Udgifter, og de Midler, Banken modtog som Indlaan paa Tid. Indskud paa Folio derimod betragtedes som givet Banken i Forvaring, kunde ikke udlaanes, indgik derfor ikke i Bankens Regnskab. Da Rigsbanken afløstes af Nationalbanken, var ca. 7 Mill. Rbd. anbragt i Udlaan, og Indlaan paa Tid androg ca. 4,3 Mill. Rbd. Af Sølvs havde Rigsbanken i de fem Aar, den bestod, erhvervet et Par Mill. Rbd., men det meste heraf var anvendt til Udlaan og til Modvirkning af stærke Svingninger i Valutakursen, saaledes at Banken ved sit Ophør kun havde et Par hundrede Tusinde Rbd. i rede Sølvs.

Foruden Rigsbankens Udlaan og dens Bygning m. v. overtog Nationalbanken de paa Købstadejendomme og $\frac{1}{6}$ af de paa Jorder og Tiender lagte Bankhæftelser, Oktroiens § 6. Af $\frac{5}{6}$ af de sidstnævnte Hæftelser skulde Staten yde Banken Renter, „indtil alle nu courserende Rigsbanksedler der- ved kunne blive inddragne“²⁾. Staten var allerede ved Fr. 9. Juli 1813 indgaaet paa at godtgøre Landejendomsbesidderne $\frac{5}{6}$ af deres Bankhæftelsesrenter i Hartkornsskatten, nu skulde denne Del af Hæftelsen helt bortfalde og Staten yde et Beløb, svarende til den bortfaldne Rente, direkte til Banken. Hvad angaar Passiver, overtog Nationalbanken fra Rigsbanken en Seddelgæld paa ca. 31 Mill. Rbd.³⁾ og en betydelig Obligationsgæld, ligesom den fortsatte Rigsban-

²⁾ Om Forstaaelsen af denne Bestemmelse opstod der senere Strid, Rubow I, 253 ff.

³⁾ At Seddelcirkulationen var bragt saa langt ned, stod tildels i Forbindelse med Norges Adskillelse fra Danmark i 1814.

kens Indlaansvirksomhed. Ifølge Oktroiens § 14, 1. Stk. maatte Seddelgælden ikke forøges, men skulde hvert Aar formindskes ved Inddragning af Sedler. I Bankens første Periode har man særlig dette Formaal for Øje. Man nedbringer desuden Obligationsgælden, saa Bankens Virksomhed former sig i væsentlig Grad som en delvis Likvidation. Midler til Inddragning af Sedler og Afdrag paa Obligationsgælden faar man paa flere Maader. Banken mobiliserer Aktiver: I Tiden 1818—1835 afdrager Bankhæftelsesdebitorer ca. 2 Mill. Rbd. paa deres Gæld og formindskes Bankens Udlaan $1\frac{1}{2}$ Mill. Rbd. mere end dens Indlaan⁴⁾. I samme Tidsrum sker der visse Indbetalinger af Aktiekapital⁵⁾. Endvidere optager Banken i 1820 et indenlandsk Obligationslaan paa 6 Mill. Rbd., hvis Provenu tilintetgøres⁶⁾. Endelig anvendes Bankens Overskud til Inddragning af Sedler⁷⁾. I 1835 ophørte Seddelinddragelsen, idet man mente, at stigende Omsætning vilde øge Behovet for Sedler og dermed bringe disse i Pari⁸⁾. Seddelmassen var ultimo Juli 1835 16 Mill. Rbd., hvoraf 14,2 Mill. var i Omløb uden for Bankens Kasser⁹⁾. I de følgende Aar anvender Banken et Beløb, svarende til den hidtidige Seddelinddragelse, til Anskaffelse af Sølvvaluta¹⁰⁾. Veksler paa Hamborg, lydende paa Mark Banco, diskonterede Banken naturligvis i stort Omfang og saa før 1835¹¹⁾. Ved Køb og Salg af Bancoveksler kunde

⁴⁾ Rubow 1, 228 f.

⁵⁾ Rubow 1, 156 ff.

⁶⁾ Rubow 1, 200.

⁷⁾ Jfr. Oktroiens §§ 14, 2. Stk. og 27, hvorefter Udbytte ikke maatte udbetales, før Sedlerne blev indløselige og en Sølvfond var tilvejebragt, der opfyldte de Dækningsregler, der til den Tid skulde fastsættes. — Den særlige Regel i § 14, 2. Stk, om Anvendelsen af Aarsydelsen fra Staten blev ændret ved Tillæg til Oktroien af 4. Febr. 1820. Anledningen hertil var Optagelsen af det i Teksten nævnte Obligationslaan, som Banken jo maatte forrente.

⁸⁾ Rubow 1, 210.

⁹⁾ Axel Nielsen 1, 298.

¹⁰⁾ Rubow 1, 234.

¹¹⁾ Rubow 1, 223.

den modvirke stærke Svingninger i Valutakursen, og heri understøttede Staten den ved Hjælp af sin Beholdning af Sølvvaluta.

3. Ved kgl. Reskript af 11. Juli 1840 fastsættes de første Funderingsregler. I Forbindelse hermed bestemmes det, at hele Seddelmassen, herunder Sedler i Bankens Kasse, ikke maatte overstige $16\frac{1}{2}$ Mill. Rbd. Denne Begrænsning viser sig snart for snæver. Efterhaanden medfører Stigning i Folkemængde og Fremskridt i Produktionen øget Omsætning. Naar ikke et tilsvarende Prisfald finder Sted, vokser dermed ogsaa Beløbet af Betalinger. Og ligesom Øgning af Arbejdsprodukt forudsætter Stigning i Antallet af Arbejdere eller i Arbejdsintensiteten, saaledes forudsætter Øgning af Beløbet af Betalinger, hvad man træffende har kaldt Pengenes Arbejde, Stigning i Pengemængden eller i Pengenes Omløbs-hastighed. Efterhaanden øges ogsaa Pengenes Omløbs-hastighed som Følge af, at stadig flere Pengeinstituter opstaar, og Pengemængden vokser ved, at Giropenge og Bank-solaveksler kommer i Brug. Dog der føles Trang til en Forøgelse ogsaa af Seddel- og Møntmængden. Men Reskript af 11. Juli 1840 udelukker Forøgelse af Seddelmængden og medfører Indskrænkning i den disponible Møntmængde, idet de nye Funderingsregler ved deres Krav om en Metalfond urørliggør en væsentlig Del af Nationalbankens Møntbeholdning, der hidtil har kunnet benyttes til Udlaan. Ved Diskontering af Bancoveksler og ved Optagelse af Laan i Hamborg bliver Nationalbanken vel i Stand til at hjemtrække Sølv til Udmøntning. Men Laan kan ikke altid opnaas, og den Omstændighed, at Nationalbanken ret naturligt viser sig mere villig til at diskontere Bancoveksler end Veksler paa Indlandet, virker i Retning af at gøre dansk Handel afhængig af Hamborg, idet Købmændene føres ind paa at skaffe sig Akceptkrediter hos Huse i Hamborg for paa Grundlag af herpaa trukne Finansveksler at kunne opnaa Diskonteringskredit i Nationalbanken. Det fastsatte Maksimum for Seddelmassen forhøjes da ved Reskript af 4. Juni 1847 til 20 Mill. Rbd., idet det samtidig paalægges Banken at inddrage Enrigsbank-

dalersedlerne¹²⁾), ved Reskript af 4. Okt. 1854 til 24 Mill. Rd., og ved Reskript af 21. Okt. 1859 opgives Kravet om, at Seddelmassen ikke maa overstige et vist Maksimum. I kgl. Kundgørelse af 20. Dec. 1873, i Lov om Oktroiens Forlængelse Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 og i Regl.s § 14 hedder det, at Banken er berettiget til at udgive saa stort et Seddelbeløb, som Omsætningen til enhver Tid findes at kræve. Hermed var Muligheden givet for, at en Diskontopolitik kunde træde i Stedet for Kreditrationering eller Kreditnægtelse.

4. En Centralbank bør naturligvis i sine Aktiver have Dækning for hele sin Gæld, ikke blot for Seddelgælden, men ogsaa for Indlaan, den benytter i sin Virksomhed, for Laan, den har optaget, for Beløb, den har henlagt til Pensions- og Understøttelsesfond. Alle Regler, der stiller Krav til Sikkerhed og Likviditet i Pengeanbringelser, er derfor Dækningsregler i videre Forstand. Og det samme kan siges om Regler, der kræver en Aktiekapital af en vis Størrelse eller Forøgelse af Egenkapitalen ved Opsparing af Reserver. Imidlertid indeholder Lovgivningerne næsten altid særlige Regler om Dækning for visse Dele af Gælden, og det er herpaa man tænker, naar man taler om Dækningsregler. Navnlig kræver man en vis Del af Seddelgælden, undertiden ogsaa af de Indlaan, hvormed Banken virker, dækket paa en bestemt Maade, i Regelen med Metal. Ved Siden deraf kræves undertiden særlig Dækning for den ikke metaldækkede Del af Seddelgælden. Pengepolitiske Hensyn kunde føre i Retning af at kræve fuld Dækning ogsaa for Indlaan, navnlig for Indlaan paa Anfordring. Skal en Centralbank have Magtmidler til at gennemføre en Kreditindskrænkning, maa nemlig Beløbet af dens likvide Aktiver overstige dens Indlaan paa Anfordring, der væsentlig er Kassemidler fra private Banker, thi for at kunne tvinge disse til at indskrænke deres Kredit, maa Centralbanken være i Stand til at berøve dem deres Kasse f. Eks. ved Salg af Obligationer. Reg-

¹²⁾ Ovenfor § 3 ved Note 13.

ler med dette videre Sigte indeholder dog ingen Lovgivning.

De Dækningsregler, Reskript af 11. Juli 1840 indeholder, gjaldt ikke blot Seddelgælden, men „den hele eksisterende Seddelmasse“ eller, som det ogsaa hedder, „hele Seddelmassen, hvad enten den er i Omløb eller henhviler i Bankens Kasse“, hvortil dog naturligvis ikke regnedes Sedler, Banken havde indfriet med Sølv. Man kan have tænkt sig, at Indskud paa Folio, der jo dengang ikke benyttedes i Bankens Virksomhed, burde omfattes af Dækningsreglerne, hvilket kunde være meget naturligt. Der kunde ogsaa være Mening i at kræve Dækning for Indlaan paa Tid, derimod ikke i at gøre Dækningskravet afhængigt af, om de indlaante Sedler henhviler i Bankens Kasse. Og det var urimeligt at kræve Dækning for Sedler, der indgik som Tilbagebetaling af Laan, som Betaling for fremmed Valuta eller lignende. Men Banken kunde naturligvis tilintetgøre Sedler, der indkom, og paa denne Maade sørge for ikke at ligge med noget stort Beløb i Kassen. Ved kgl. Kundgørelse af 20. Dec. 1873 indførtes den nugældende Ordning, hvorefter Dækningsreglerne kun gælder den Seddelmasse, der er i Omløb, altsaa Seddelgælden. For Indskud paa Folio eller for Indlaan gælder efter dansk Ret ikke særlige Dækningsregler.

5. For den ikke metaldækkede Del af Seddelmassen skulde Nationalbanken efter Reskript af 11. Juli 1840 have i gældfri Eje, d. v. s. ubehæftet, gode og sikre Effekter til et Beløb af i det mindste 150 pCt. af den paagældende Del af Seddelmassen. Ved Lov om Oktroiens Forlængelse Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 er Beløbet nedsat til 125 pCt. Men dansk Ret kræver altsaa stadig særlig Dækning for hele Seddelcirkulationen. Ogsaa ved Rigsbankens Stiftelse lagde man, som vi har set, Vægt paa gennem Bankhæftelsen at tilvejebringe Dækning for hele Seddelgælden, medens man lod Banken træde ud i Livet med en udækket Obligationsgæld. At der er Mening heri, beror paa, at Seddelgælden altid kan ventes dækket, naar blot et til Seddelcirkulationen svarende Beløb er tilstede i sikre Aktiver. Lovgivningen indeholder ganske

vist intet om, at Seddelkravene har Fortrinsret, men som forskellige andre Regler om Fordringer¹³⁾ maa den Regel i Lov om Konkurs Nr. 51 af 25. Marts 1872 § 15, hvorefter en Fordring paa et Konkursbo kun kan bringes i Modregning mod Boets Krav, naar Fordringshaveren eller hans Arvelader har erhvervet den inden Konkursens Begyndelse, være uanvendelig paa Sedler, saaledes at disse i Tilfælde af Bankens Likvidation¹⁴⁾ altid kan benyttes til Tilbagebetaling af Laan hos Banken eller til Betaling af Skyld ifølge Køb af Bankens Aktiver.

De Aktiver, der benyttes som Dækning for den ikke metal-dækkede Seddelmasse, skal efter Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 være „let realisable, gode og sikre“. Der lægges altsaa Vægt ikke blot paa Sikkerheden, men ogsaa paa Likviditeten. At de skal være ubehæftede, er ikke som i Reskript af 11. Juli 1840 udtrykkelig sagt, men maa utvivlsomt antages. Det angives nærmere, hvilke Aktiver, der *navnlig* kan medregnes: (1) Forskrivninger for Laan mod haandfaaet Pant, (2) Veksler paa Ind- og Udland, (3) paa Anfordring betalbart Tilgodehavende hos Korrespondenter i Udlandet, (4) ved ordinær Notering noterede Obligationer efter Børskurs og (5) Panteforskrivninger for direkte Laan i faste Ejendomme, dog ikke for en større Sum end 6 Mill. Kr. At de sidstnævnte Effekter kan medregnes, betegner en vis Afsvækkelse af Likviditetskravet.

6. Reglerne om Metalfondens Størrelse er i Tidens Løb ofte ændret, og de er ret uens i de forskellige Lovgivninger. Som berørt kræver nogle Lovgivninger Metaldækning ogsaa for Indlaan. Iøvrigt skelner man mellem Kontingentsystemet og Procentsystemet, men ogsaa Kombinationer af disse Systemer forekommer. Kontingentsystemet har sin Oprindelse i Robert Peel's Bankakt af 1844, der efterlignedes i forskellige Lande. I England som i Danmark havde Napoleonstiden medført Seddelinflation. Man ønskede nu at forebygge en Gentagelse heraf ved Regler, hvorefter Seddelmængden

¹³⁾ Ovenfor § 3 Nr. 5.

¹⁴⁾ Konkurs er udelukket ifølge B. L.s § 16, 3. Stk.

skulde bevæge sig ganske, som en ren Møntcirkulation vilde gøre. Denne Tankegang maatte vel strengt taget have ført til at kræve Metaldækning for hele Seddelcirkulationen, saaledes at Sedlerne blev en Art Depositobeviser eller Guldcertifikater. Men man afstod fra at gøre helt op med Fortidens Synder, tillod som fiduciary issue en udækket Seddelmængde af en bestemt Størrelse. Det viste sig nu hurtigt i Praksis, at man ikke kunde fastholde den tilgrundliggende Tanke. Man kunde ikke undvære den Elasticitet i Penge-mængden, som en Seddelcirkulation kan give. Forbigaaende Sæsonstigning i Seddelbehovet bør kunne imødekommes uden Hidførelse af yderligere Guld. Mindskning af Guld-mængden som Følge f. Eks. af, at daarlig Høst bringer et Lands Eksportmængde ned under det normale, kan ofte ventes at blive af forbigaaende Varighed, idet Landets Borgere faar mindre Indtægt og derfor vil efterspørge Importvarer i mindre Grad, og Guldtabet bør da ikke foranledige Kreditindskrækning, der i en vanskelig Situation kan føre i Retning af en almindelig Tillidskrise, maaske endog gøre Centralbanken ude af Stand til at opfylde sine Forpligtelser, navnlig hvis denne, som f. Eks. Nationalbanken og Bank of England, arbejder med Indskud paa Anfordring, for hvilke Gulddækning ikke kræves. Tre Gange, i 1847, i 1857 og i 1866, viste det sig i England nødvendigt ved Suspension af Bankakten at tillade Bank of England at overskride sit Kontingent for at afværge Panik. I Praksis kom Banken da ind paa at holde en betydelig større Guldkasse end krævet, ikke eller ikke fuldtud at udnytte sit Kontingent, men holde en Seddelreserve. Hermed er den oprindelige Tanke fraveget, thi med en Seddelreserve af vekslende Størrelse bevæger Seddelcirkulationen sig ikke, som en ren Møntcirkulation vilde gøre. Undertiden har man imidlertid søgt en Begrundelse for Kontingentsystemet i den Betragtning, at et vist Beløb af Sedler kan Omløbet ventes altid at fastholde, hvorfor dette ikke behøver at være dækket med Metal. Ud fra dette Synspunkt, men ikke efter den oprindelige Tankegang, kan aabenbart Kontingentet forhøjes, efterhaanden som sti-

gende Omsætning fører til større Seddelbehov. I de Lande, hvis Lovgivninger bygger paa Kontingentsystemet, har man ogsaa flere Gange forhøjet Kontingentet, i England dog først i 1928. En lignende Betragtning har man iøvrigt paaberaabt sig til Forsvar for Procentsystemet, der netop har sin Oprindelse i den praktiske Erfaring, at en Banks Kasse kun behøver at være en Brøkdel af dens Forpligtelser, idet disse ikke alle vil blive gjort gældende paa samme Tid. I Virkeligheden maa dog Likviditetssynspunktet føre bort fra at opstille Dækningsregler, hvorefter Guldkassen ikke blot i Almindelighed, men til enhver Tid mindst skal udgøre en vis Brøkdel af Seddelgælden, thi herved udelukkes det, at hele Kassen kan benyttes efter sin Bestemmelse, som, hvis det nævnte Synspunkt anlægges, maa være at fyldestgøre de Krav, der stilles, ogsaa naar de har et større Omfang end sædvanligt. Iøvrigt har Likviditetssynspunktet ikke megen Realitet i Nutiden, da Guld normalt ikke forekommer i Omløbet. For saa vidt angaar et Lands indre Forhold, er det ikke Guldkassen, men Seddelreserven, der viser Banksystemets Likviditet. Men Lovgivningen stiller ikke Krav til Seddelreservens Størrelse, kunde heller ikke gøre det uden Modsigelse. Som Betalingsmiddel overfor Udlandet har derimod Guldet Betydning ogsaa i Nutiden. Ligesom den enkelte Borger maa holde en Kassebeholdning i sit Lands Penge, fordi hans løbende Indtægter ikke til enhver Tid kan ventes at dække hans løbende Udgifter, saaledes maa ethvert Land holde et Beløb i Udlandspenge, fordi dets løbende Betalinger til Udlandet ikke altid kan ventes dækket af dets løbende Indtægter i fremmed Valuta. Udlandspenge er nu ikke blot Guld, men ogsaa Tilgodehavender i fremmed Valuta, navnlig Centralbankens og de private Bankers Beholdninger heraf. Saalænge Centralbanken har tilstrækkelige Beholdninger af fremmed Valuta, købt i Indlandet mod Sedler eller mod Godskrift af Beløbet som Indlaan i Banken selv eller anskaffet fra Udlandet ved Salg af Guld eller som Laan, vil den ikke behøve at afgive Guld, idet Betalinger til Udlandet mest praktisk effektueres ved Hjælp af fremmed Valuta.

Men Guldets Stilling som international Valuta gør det sikrere end Tilgodehavender paa dette eller hint Land, og derfor kan der være Mening i at tage Udgiften ved at holde en Guldkasse. Vilde man ud fra dette Synspunkt bestemme Guldkassens Størrelse rationelt, synes det, at Størrelsen af den udenlandske Betalingsbalance maatte lægges til Grund. Herfor er Seddelmængden et daarligt Maal, da Omfanget af et Lands økonomiske Samkvem med Udlandet ikke behøver at staa i Forhold til Størrelsen af den indenlandske Omsætning. End ikke for denne er Seddelmængden noget rigtigt Maal, idet Fremkomsten af Giropenge og Forøgelsen af Sedlers Omløbshastighed som Følge af Bankers og Sparekassers Udbredelse medfører, at Seddelbehovet ikke stiger proportionalt med Omsætningen. At man har fastholdt de gamle Dækningssystemer, hvorefter Seddelmængden er afgørende for, hvor stor Guldkasse der kræves, betyder derfor, at man ikke har forlangt Guldkassen øget i Takt med den indenlandske Omsætning. Hvad der kan tale for de gamle Systemer, er egentlig kun den Betragtning, at Seddelmassen bestemmer Bankens Indtægt af Seddelprivilegiet og derfor ogsaa bør bestemme Størrelsen af den Byrde, der i Kraft af Dækningsreglerne lægges paa Banken. Men skal man i det hele taget have Dækningsregler? Man har det overalt, i Frankrig dog først fra 1928. Før den Tid gjaldt i Frankrig et Maksimum for Seddelcirkulationens Størrelse, der i Tidens Løb øgedes flere Gange, som Seddelbehovet steg, men Banque de France bestemte selv, hvor stor Guldkasse den vilde holde. Som Procentsystemet i den Tid, da Guld cirkulerede i den indenlandske Omsætning ved Siden af Sedler, saa man med Rimelighed kunde lægge et Likviditetssynspunkt til Grund for en Bedømmelse af Reglerne, i Virkeligheden medførte, at ikke hele Guldkassen kunde benyttes efter sin Bestemmelse, saaledes medfører ethvert System af Dækningsregler i Nutiden, da Guld alene benyttes som Betalingsmiddel overfor Udlandet, at ikke hele Kassen kan benyttes til dette sit Formaal. Thi da den indenlandske Omsætning ikke kan undvære et vist Beløb af Sed-

ler, er en tilsvarende Del af Guldkassen urørlig, saalænge Dækningsreglerne opretholdes. Under Forudsætning heraf er det, set fra Udlandets Standpunkt, ikke Guldkassen, men Beholdningen af fremmed Valuta og den overskydende Gulddækning, der bestemmer Banksystemets Likviditet. Den Kasse, hvis Tilstedeværelse Dækningsreglerne sikrer, kan først tages i Brug efter sin Bestemmelse, naar disse Regler suspenderes. Da Meningen dog maa være, at Kassen under visse Omstændigheder skal kunne benyttes, vil man se, at det er ret naturligt, om Gulddækningsreglerne i kritiske Situationer suspenderes. Reglerne kan herefter ses som Udtryk for den Tankegang, at ikke hele Pengepolitikken bør overlades Centralbanken, at det bør være Lovgivningsmagten forbeholdt at tage Bestemmelse om, hvorvidt den foreskrevne Guldkasse i en given Situation skal kunne tages i Brug. Og for denne Løsning kan en Del tale. Mindskning af Guldkassen betyder øget Fortjeneste for Centralbanken, kan derfor motivere en Ændring i de Regler, hvorefter Banken svarer Afgift til Staten for sit Seddelprivilegium. Det er ret naturligt, at Lovgivningsmagten træffer Bestemmelsen, naar der er Spørgsmaal om at sætte Landets sidste Reserve af internationale Penge ind. Og Spørgsmaalet om Guldkassens Størrelse har stor Betydning i økonomisk Henseende, idet Løsningen indvirker paa den monetære Efterspørgsel efter Guld og dermed paa Guldets Værdi, Priseniveauet. At Udviklingen er gaaet i Retning af at lempe Reglerne om Gulddækning, har virket i Retning af højere Priser. Og i samme Retning har det virket, at Sedler i stort Omfang er fortrængt af Giropenge. Navnlig maa det formindske Efterspørgselen efter Guld, at ikke blot de private Banker, men ogsaa Centralbankerne aabner Girokonti. Thi medens de private Banker, hvad enten Lovgivningen paabyder det eller ej, maa holde Seddelkasse i Forhold til Beløbet af deres Anfordringsmidler, saaledes at Vækst i Mængden heraf medfører øget Seddelcirkulation og dermed i Kraft af Gulddækningsreglerne Nødvendighed for større Guldkasse i Centralbanken, saa medfører Vækst i Central-

bankens Indskudsmidler, hvis Gulddækning kun er foreskrevet for en Del af Seddelcirkulationen, ikke Krav om større Guldkasse, men tværtimod Nedsættelse af Kravet om Guld, idet Seddelcirkulationen mindskes med det Beløb, der indgaar som Indlaan i Centralbanken. At vore private Hovedbanker anbringer en Del af deres Kassemidler paa Folio i Nationalbanken, medfører saaledes, at dennes Seddelgæld gaar ned med et tilsvarende Beløb. En betydelig Giroforretning har den tyske Reichsbank oparbejdet ved Hjælp af et omfattende Filialsystem. Derved har Banken altsaa virket i Retning af et højere Priseniveau. I De forenede Stater er det paabudt ved Lov, at enhver af Unionens private Banker, de saakaldte national banks¹⁵⁾, skal holde en vis Kasse hos den federal reserve bank, hvorunder den hører, i Forhold til hvilken den er member bank. Men i De forenede Stater kræves ganske vist Gulddækning ikke blot for Sedler, men ogsaa for Indlaan, dog en mindre Procent for disse end for hine.

Ifølge Reskript af 11. Juli 1840 skulde Realisationsfonden være Halvdelen af hele Seddelmassen. Denne Ordning stemmer med Procentsystemet. Dog da Seddelmassen ikke maatte overstige 16½ Mill. Rbd., og Omløbet, som det hurtigst viste sig, behøvede hele dette Beløb og mere til, kom Ordningen i Praksis til ogsaa at betyde et fast Kontingent. Da Maksimum for den tilladte Seddelmasse ved Reskript af 4. Juni 1847 forhøjedes til 20 Mill. Rbd., blev man staaende ved 50 pCt.s Reglen, forhøjede saaledes Kontingentet med 1¾ Mill. Rbd. Da det ved Reskript af 4. Okt. 1854 bestemtes, at Seddelmassen kunde udvides med yderligere 4 Mill. Rd., krævede man Dækning som hidtil for de første 20 Mill., men fuld Metaldækning for Udvidelsen, og da den faste Begrænsning af Seddelmassen ophævedes ved kgl. Kundgørelse af 20. Dec. 1873, traf man den Ordning, at der skulde være fuld Metaldækning for det Beløb, hvormed Seddelcirkulationen oversteg 27 Mill. Kr., og at Metalfonden derhos altid skulde udgøre

¹⁵⁾ I Modsætning til state banks, de enkelte Staters Banker.

mindst $\frac{3}{8}$ af hele Seddelcirkulationen. Ved kgl. Kundgørelse af 2. Nov. 1877 forhøjes Kontingentet til 30. Mill. Kr., ved kgl. Kundgørelse af 27. Dec. 1897 til 33 Mill., ved kgl. Kundgørelse af 11. April 1901 til 38 Mill. Man vil se, at Dækningsreglerne hidtil er fastsat administrativt i Henhold til Oktroiens § 20, hvorefter Kongen vilde fastsætte saadanne Regler, naar den Tid kom, da Sedlerne kunde gøres realisable. Ved Oktroiens Forlængelse optages Dækningsreglerne i Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7. Under særlige Forhold kan der dog ved kgl. Resolution meddeles Banken Lempelser i Dækningsreglerne, herunder ogsaa Reglerne om Dækning for den ikke metaldækkede Seddelmasse, for et Tidsrum af indtil to Aar, § 7 Nr. 8, Lov Nr. 201 af 20. Maj 1933. Og i Lighed med, hvad der tidligere havde været gældende, forudsættes Banken at kunne fravige Dækningsreglerne paa egen Haand, naar f. Eks. Terminsbegæret efter Sedler bliver særlig stærkt, thi i § 7 Nr. 8 hedder det, at hvis det ved en af Direktionens maanedlige Indberetninger til den kgl. Bankkommissær viser sig, at Dækningsreglerne er fraveget, skal Direktionen senest inden Udgangen af den paafølgende Maaned, godtgøre for den kgl. Bankkommissær, at den foreskrevne Dækning igen er tilvejebragt. Den hidtidige Kombination af Kvotadækning og Kontingentsystem opgives ved Oktroiens Forlængelse til Fordel for et rent Procentsystem. Metalfonden skal herefter udgøre mindst 50 pCt. af Seddelcirkulationen¹⁶⁾). Nationalbanken henviste under Forhandlingerne til, at det stigende Seddelbehov med et Kontingent paa kun 38 Mill. Kr. havde ført til 70 pCt. Metaldækning, og gjorde gældende, at det var og i stedse højere Grad vilde blive vanskeligt for Banken at skaffe Metaldækningen¹⁷⁾). Større Undersøgelser ses Sagen ikke at have fremkaldt. Til Fordel for Procentsystemet kan anføres, at det medfører større Elasticitet i Seddelcirkulationen end Kontingentsystemet. Med

¹⁶⁾ Efter Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 15 skulde den nye Ordning først gælde fra den 1. Aug. 1908, men den indførtes forinden administrativt ved kgl. Kundgørelse Nr. 229 af 22. Nov. 1907.

¹⁷⁾ Rubow 2, 151 f.

en Dækningsprocent af 50 vil jo en Forøgelse af Metalfonden med et vist Beløb give Banken Ret til at udvide Seddelcirkulationen med det dobbelte Beløb. Paa den anden Side vil Formindskelse af Metalfonden med et vist Beløb medføre Nødvendighed for at indskrænke Seddelmassen med det dobbelte Beløb, hvis ikke Banken har dette i Seddelreserve. Under Procentsystemet er det derfor i særlig Grad paakrævet, at Centralbanken holder en passende Seddelreserve. — Under Verdenskrigen medførte øget Seddelbehov først som Følge af hoarding af Sedler og Skillemøntens Forsvinden fra Omløbet, der førte til Udstedelse af Enkronesedler¹⁸⁾, dernæst ogsaa som Følge af Prisstigning, endvidere Ønsket om at kunne give saavel Udlandet som den danske Stat Laan¹⁹⁾, endelig Umuligheden af i Krigens første Tid at fremskaffe Guld fra Udlandet, at man indførte lempeligere Dækningsregler. Og herved blev man staaende, efter at ret snart Udlandets Varehunger førte til, at det blev let at faa Guld, idet navnlig Centralmagterne bestemte sig til at sætte en væsentlig Del af deres Guldreserver ind paa Fremskaffelse af Varer²⁰⁾. Herved muliggjordes en Seddelinflation med Forringelse af dansk Valuta til Følge²¹⁾. Dækningsprocenten nedsattes først til 40, nemlig i Henhold til Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 Nr. 8 ved kgl. Resolution af 30. Sept. 1914 og af 12. Jan. 1915²²⁾, dernæst til $33\frac{1}{3}$, nemlig ved Lov Nr. 74 af 31. Marts 1915, Nr. 483 af 30. Aug. 1919 og Nr. 132 af 18. April 1925 for Tiden indtil 31. Dec. 1926²³⁾. Fra sidst-

¹⁸⁾ Ovenfor § 3 ved Note 17.

¹⁹⁾ Ovenfor § 4 efter Note 15.

²⁰⁾ Jfr. nedenfor § 6 efter Note 5.

²¹⁾ Ovenfor § 4 Nr. 3.

²²⁾ Ved disse bemyndigedes Banken endvidere til at udgive Sedler mod danske Statsforskrivninger, dog ikke udover 10 pCt. af Seddelcirkulationen iøvrigt.

²³⁾ Ved de nævnte kgl. Resolutioner og Love lempedes ogsaa Reglerne om Metalfondens Sammensætning, nedenfor i Teksten under Nr. 7, ved de nævnte Love tillige de for den ikke metaldækkede Seddelmængde gældende Dækningsregler.

nævnte Dato gjaldt paany Regelen om 50 pCt.s Dækning. Men efter Guldfodens Suspension i September 1931²⁴⁾ ned-sattes Dækningsprocenten igen til $33\frac{1}{3}$, først i Henhold til Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 Nr. 8 ved kgl. Resolution af 13. Okt. 1931²⁵⁾ og af 27. Juli 1932²⁶⁾, dernæst i Henhold til Lov Nr. 201 af 20. Maj 1933 ved kgl. Resolution af 26. Juli 1933.

7. Til Metalfonden kan ifølge Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 Nr. 2 henregnes:

(1) Lovlig gangbar Mønt efter sammes paalydende Værdi. — Saavel Skillemønt som Hovedmønt er lovlig gangbar Mønt.

(2) Guld i Barrer og fremmed Guldmønt efter en Værdi af 2480 Kr. pr. kg fint Guld.

(3) Bankens ikke rentebærende, paa Anfordring betalbare Tilgodehavende hos Norges Bank og Sveriges Riksbank, idet paa den anden Side disse Bankers ikke rentebærende, paa Anfordring betalbare Tilgodehavende hos Nationalbanken skal fradrages Metalfonden.

(4) Bankens ikke rentebærende, paa Anfordring betalbare Tilgodehavende paa Girokonto hos den tyske Rigsbank.

Efter nævnte Bestemmelse skal dog mindst 25 pCt. af den pligtige Metalfond foreligge i Form af lovlig gangbar Guldmønt, hvortil imidlertid kan henregnes Guldbarer, som Banken har overleveret den kgl. Mønt til Udmøntning, og mindst 60 pCt. af den pligtige Metalfond skal falde under Posterne (1) og (2). Efter de kgl. Resolutioner af 13. Okt. 1931, 27. Juli 1932 og 26. Juli 1933 skal desuden Beholdningen af Mønt og Barrer udgøre mindst 30 pCt. af Seddel-cirkulationen.

Til Metalfonden kan kun medregnes, hvad Banken har „i sin Besiddelse“, altsaa ikke Guld, som Banken har købt, men endnu ikke faaet Besiddelsen af.

²⁴⁾ Ovenfor § 4 ved Note 23.

²⁵⁾ Bekg. Nr. 242 af s. D.

²⁶⁾ Bekg. Nr. 217 af s. D.

At Nationalbanken har Ret til at medregne Skillemønt til Metalfonden, sættes naturligt i Forbindelse med, at saadan Mønt ifølge Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 11 i ethvert med 10 Kroner deleligt Beløb kan kræves ombyttet med Hovedmønt. Ved Lov Nr. 109 af 31. Marts 1932 § 1 er dog denne Regel suspenderet, indtil Sedler paany bliver indløselige²⁷⁾). Lægge an paa at opsamle Skillemønt fra Omsætningen kan Nationalbanken ikke. Den har paataget sig Forpligtelse til at forsyne Banker og Publikum iøvrigt med Skillemønt, som den i fornødent Fald faar fra Finansministeriet²⁸⁾).

Fra økonomisk svage Lande kender man Guldfoden ikke som Guldmønt- eller Guldbarre-, men som Guldvekselfod. I større eller mindre Omfang holder Centralbanken i Stedet for Guld et Guldlands Valuta, og kun heri er den forpligtet til at indløse sine Sedler. Herved kommer Landets Valuta til at dele Skæbne med et andet Lands, og dette nødes til at vedligeholde større Likviditet indenfor sit Banksystem, end det ellers vilde behøve, idet det faar stor Anfordringsgæld til det første Land. En almindelig Gennemførelse af dette System vilde betyde Demonetisation af Guldet.

Under Verdenskrigen kunde ifølge kgl. Resolution af 30. Sept. 1914 og af 12. Jan. 1915²⁹⁾) Nationalbankens Metalfond i et vist Omfang bestaa af udenlandske Statsobligationer eller Tilgodehavende hos udenlandske Korrespondenter, og under Lov om Valutaforanstaltninger Nr. 314 af 20. Dec. 1924, jfr. Lov Nr. 300 af 15. Dec. 1925³⁰⁾) havde Danmark Guldvekselfod, thi Sedler var ikke indløselige i Guld, men Nationalbanken var forpligtet til at sælge Dollars til lovbestemt Kurs. Ogsaa i Tiden fra vore første Dækningsregler til Guldmøntfodens Indførelse i 1873 kunde Nationalbankens Real-

²⁷⁾ Jfr. Lov Nr. 164 af 30. Maj 1932 § 1, Nr. 260 af 31. Okt. 1932, Nr. 300 af 6. Dec. 1933.

²⁸⁾) C. Ussing 342. — Slidte Mønter, Hovedmønt eller Skillemønt, skal Nationalbanken og dens Filialer ligesom Amtstuerne indsende til Finanshovedkassen, Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 10.

²⁹⁾ Derimod ikke ifølge de ved Note 23 nævnte Love.

³⁰⁾ Ovenfor § 4 ved Noterne 16—18.

sationsfond tildels bestaa af fremmed Valuta, efter Reskript af 11. Juli 1840 Hamborger Banco, ifølge kgl. Resolution af 23. Jan. 1849 ogsaa Livres Sterling³¹⁾), hvorved Banken kunde vinde en Renteindtægt. De nugældende Regler om Adgang til at medregne fremmed Valuta staar ikke i Forbindelse hermed. Regelen om, at ikke rentebærende Anfordringstilgodehavende paa Norges Bank og Sveriges Riksbank kan medregnes, blev indført ved kgl. Kundgørelse af 19. Febr. 1886 i Anledning af den mellem de skandinaviske Centralbanker i 1885 indgaaede Overenskomst om provisionsfri Udstedelse af Anvisninger paa hinanden paa Grundlag af rentefri Trasseringskredit³²⁾). Regelen om, at ikke rentebærende Anfordringstilgodehavende hos den tyske Reichsbank kan medregnes, har sin Oprindelse i en fra 1869 indført Praksis, hvorefter den Beholdning af tyske Sedler og det Girotilgodehavende hos Reichsbank, Nationalbankens Filial i Flensborg havde, medregnedes til Metalfonden ud fra den Betragtning, at Filialen i Løbet af nogle Minutter kunde skaffe sig Metal for Beløbet ved Henvendelse i Reichsbanks Filial i Flensborg³³⁾). Denne Fremgangsmaade blev legaliseret ved kgl. Kundgørelse af 10. Nov. 1894, dog med en vis Begrænsning i Henseende til Beløbets Størrelse³⁴⁾). Ifølge Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 gælder Regelen nu uden saadan Begrænsning, men kun for Girotilgodehavende. De Tilgodehavender, der kan medregnes, skal efter begge de omtalte Særregler være ikke rentebærende. Nationalbanken kan altsaa ikke skaffe sig forøget Indtægt ved at holde norsk, svensk eller tysk Valuta i Stedet for Guld. Ikke rentebærende Anfordringsgæld til

³¹⁾ Ifølge kgl. Resolution af 20. Maj 1864 kunde en Overdækning paa 150 pCt. i andre gode og solide Effekter, dog med Begrænsning i Henseende til Prioriteter i fast Ejendom, træde i Stedet for Banco- eller Sterlingveksler.

³²⁾ Ovenfor § 3 ved Note 8. I 1905 opsigde den svenske Riksbank denne Overenskomst, ovenfor § 4 ved Note 2, hvilket stod i Forbindelse med en Ændring i de svenske Dækningsregler, Rubow 2, 130.

³³⁾ Rubow 2, 51 f.

³⁴⁾ 6 Mill., ifølge kgl. Kundgørelse af 25. Juni 1897 10 Mill. Kroner.

Norges Bank og Sveriges Riksbank skal fradrages i Metal-fonden. Dette ansaa man fra Nationalbankens Side for det rigtigste³⁵⁾. En tilsvarende Bestemmelse er ikke truffet og synes derfor ikke at kunne gælde for Mellemværende med Reichsbank³⁶⁾. At al rentefri, paa Anfordring betalbar Gæld til Udlandet skal fradrages ved Opgørelsen af Metalfonden, kan nemlig ikke antages.

³⁵⁾ Rubow 2, 128.

³⁶⁾ Efter Lov Nr. 74 af 31. Marts 1915, Nr. 483 af 30. Aug. 1919 og Nr. 132 af 18. April 1925, der mere i Almindelighed hjemlede Ret til at medregne udenlandsk Tilgodehavende som Dækning for den *ikke metal-dækkede* Seddelmasse, skulde som Korrelat hertil Gæld til Udlandet fradrages.

§ 6. Handel med Guld og fremmed Valuta.

1. At Centralbanken har Pligt til at købe Guld til en fast Pris, hører ikke nødvendigt med til Guldfoed. Hertil er det tilstrækkeligt, at Sedler kan kræves indløst i Guld, og at enhver har Ret til enten, mod Erlæggelse af Slagskat, at faa udmøntet Guld, eller, mod et tilsvarende Afdrag, at faa Sedler for Guld. Herved begrænses Svingningerne i Guldets Pris paa det paagældende Sted til et Beløb, der bestemmes ved Slagskatten eller Afdraget og Rentetabet i den Tid, Udmøntning tager. I Kraft af sin faste Pris bliver Guldets Værdi-maal.

2. Pligt for Nationalbanken til at købe, d. e. give Sedler for Sølvbarrer, indførtes ved kgl. Reskript af 21. Okt. 1859, idet samtidig, som nødvendig Følge heraf, den faste Begrænsning opad af Seddelmassens Størrelse opgaves. Paa den Tid foregik Danmarks Betalingssamkvem med Udlandet over Hamborg, i Hamborger Banco, der var funderet paa Sølvbarrer. Denne Valutas Svingninger begrænsedes ved Sølvpunkterne. Banco kunde stige til et Punkt, hvorefter det fremfor at købe Banco kunde betale sig at bekoste dansk Sølv mønt indsmeltet og udført til Hamborg. Banco kunde falde til et Punkt, hvorefter det fremfor at sælge Banco kunde betale sig at bekoste hamborgske Sølvbarrer indført til København og udmøntet der. Fra Handelsstandens Side fremkom der nu Ønske om at søge Afstanden mellem Sølvpunkterne indsnævret. Man ønskede Nationalbanken paalagt Pligt til at udstede særlige Sølvbarresedler og til at veksle disse med Barrer, hvorved det øvre Sølvpunkt vilde blive bragt

ned med Beløbet af Omkostninger ved Indsmeltning af dansk Sølvmønt. Endvidere ønskede man Banken paalagt Pligt til at give Sedler for Barrer med Fradrag af kun halv Slagskat, hvorved det nedre Sølvpunkt vilde blive bragt op med Beløbet af den halve Slagskat og Rentetabet under Udmøntning. Den første Del af Forslaget blev ikke gennemført, som tidligere¹⁾ nærede man Frygt for en Ordning i Retning af, at Sølvfoden blev en Sølvbarrefod. Dog faktisk foregik vore Betalinger til Hamborg i den følgende Tid hovedsagelig i Sølvbarrer, Indsmeltning af dansk Sølvmønt hørte i det væsentlige op²⁾. Den anden Del af Forslaget gennemførtes ved Reskript af 21. Okt. 1859, hvorefter Nationalbanken skulde give Sedler for Barrer mod en Godtgørelse, der ikke maatte overstige Halvdelen af Møntningsomkostningerne for Dobbelt dalere. I Forbindelse hermed gaves der Banken en vis Fortrinsret til at faa udført Udmøntning af Sølv paa de sædvanlige Vilkaar ved Landets Mønter, hvilket kunde være af Betydning, naar Møntværkstederne var overbebyrdede med Arbejde.

Ved Overgangen til Guldmøntfod paalagde kgl. Kundgørelse af 20. Dec. 1873 § 5 Nationalbanken at afkøbe enhver, der maatte ønske det, fine Guldbarrer til en Pris af 2480 Kr. pr. kg fint Guld med Fradrag af $\frac{1}{4}$ pCt. i Møntningsomkostninger. Denne Regel blev ved Oktroiens Forlængelse optaget i Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 Nr. 5. Fradraget svarer til den Slagskat, der ifølge Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 12 erlægges for Møntning af Tyvekronestykker. Herefter sparer man kun Rentetabet under Udmøntning ved at sælge Guld til Nationalbanken fremfor at lade det udmønte. At man saaledes fra 1873 gik bort fra en Ordning, hvorefter det nedre Metalpunkt nærmedes til Møntpari, fik dog ikke nogen synderlig praktisk Betydning. Ved den Tid begynder nemlig vort Lands økonomiske Stilling at ændres. Endnu i 1872 ansloges vort Nettotilgodehavende overfor Udlandet til 130—140 Mill. Kr., men fra da af begynder en Kapitalimport, først til Udbygning

¹⁾ Ovenfor § 4 ved Note 1.

²⁾ Rubow 1, 347.

af Landbruget, senere ogsaa til Opbygning af en Industri³⁾). Danmark bliver et Land, der stadig skyldsætter sig. I et saadant vil Kurserne paa fremmed Valuta tendere mod de øvre Guldpunkter. Faste Laan i Udlandet vil nemlig blive optaget ikke kontinuerligt, men mere lejlighedsvis, til Konsolidering af allerede stiftet Gæld⁴⁾).

Som tidligere omtalt⁵⁾ medførte Verdenskrigen, at Nationalbankens Pligt til at indløse sine Sedler i Guld suspenderedes ved Lov Nr. 153 af 2. Aug. 1914. Herefter kunde den danske Krone falde i Forhold til Guld, men saalænge Nationalbankens Pligt til at købe Guld til den hidtil gældende Pris bestod, kunde Kronen ikke stige i Forhold til Guld. Der blev ret snart Rigelighed paa Guld, idet Centralmagterne satte Dele af deres Guldreserver ind paa Fremskaffelse af Varer uden alt for stærkt Fald i deres Valutaer. I Sverige, hvor en vis Mangel paa Levnedsmidler følte, kom man da ind paa en Guldspærringspolitik. Imidlertid var fri Udmøntningsret for de skandinaviske Lande fastslaaet ved Art. 12 i Møntkonventionen af 27. Maj 1873 og 16. Okt. 1875. Paa svensk Initiativ enedes de tre Lande da om at suspendere denne Ret⁶⁾). Suspensionen gennemførtes i Danmark i Henhold til Lov Nr. 118 af 17. April 1916 ved kgl. Resolution af 1. Maj s. A. og opretholdtes gennem de følgende Aar⁷⁾), men tabte senere sin Betydning som Følge af den danske Krones Depreciering i Forhold til Guld⁸⁾). Samtidig bestemtes det, i Lighed med hvad allerede tidligere var sket i Sverige, at Nationalbanken ved kgl. Resolution kunde fritages for Pligten til at købe Guld til den hidtil gældende Pris, og Fritagelse herfor meddeltes første Gang ved Resolution af 27.

³⁾ Axel Nielsen 1, 330 f.

⁴⁾ Axel Nielsen 2, 349.

⁵⁾ Ovenfor § 4 ved Note 2.

⁶⁾ C. Ussing 87 ff.

⁷⁾ Lov Nr. 230 af 28. Juli 1916, Nr. 321 af 30. Okt. s. A., Nr. 82 af 23. Febr. 1917, Nr. 73 af 19. Febr. 1918, Nr. 97 af 28. Febr. 1919, Nr. 376 af 30. Juni s. A.

⁸⁾ Ovenfor § 4 ved Noterne 14—15.

April 1917⁹⁾), idet dog Nationalbanken maatte forpligte sig til at købe Guld til en af den kongelige Bankkommissær fastsat Pris, hvilket i Praksis kom til at betyde omkring 5 pCt. under Pari¹⁰⁾). Hermed var en Appreciation af den danske Krone, en Disagio paa Guld omkring 5 pCt. muliggjort. Den svenske Krone apprecieredes i højere Grad, hvorfor der kom Disagio paa dansk Valuta i Sverige. Imidlertid var ifølge Møntkonventionens Art. 9 danske Guldmønter lovligt Betalingsmiddel efter deres paalydende Værdi i Sverige, og efter den i 1885 indgaaede, i 1905 noget ændrede Overenskomst mellem de tre Landes Centralbanker om indbyrdes Trasseringskredit havde Nationalbanken Ret — forinden det i Henhold til Lov Nr. 159 af 6. Aug. 1914 under samme Dato udstedte Forbud mod Udførsel af Guld, møntet eller i Barrer, iøvrigt ogsaa Pligt — til at udligne en Debetsaldo overfor den svenske Riksbank i dansk Guldmønt efter Paalydende. Og denne Ret antoges ikke bortfaldet ved, at de tre Banker under Forhandlingerne om Suspension af den fri Udmøntningsret var enedes om, at de ikke vilde anbefale Dispensation fra Guld-eksportforbud uden først at have raadført sig med den Centralbank, til hvilken Guldet skulde sendes¹¹⁾). Ved at trække paa sin Kredit og udligne Saldoen i dansk Guldmønt kunde altsaa Nationalbanken nøde Sveriges Riksbank til at tage dansk Guldmønt til Pari, skønt end ikke danske Sedler, der dog stod højere end Guld, var pari værd i svenske Penge. Ved et den 7. Okt. 1916 afholdt Møde mellem de tre Centralbanker aftaltes det, at Sveriges Riksbank, naar f. Eks. Nationalbanken benyttede sin Kredit, skulde være berettiget til at debitere et

⁹⁾ Bekg. Nr. 137 af 4. Maj 1916. Se videre Bekg. Nr. 232 af 31. Juli 1916, Nr. 322 af 31. Okt. s. A., Nr. 42 af 2. Febr. 1917, Nr. 100 af 28. Febr. s. A., Nr. 233 af 28. Apr. s. A., Nr. 329 af 27. Juni s. A., Nr. 414 af 30. Aug. s. A., Nr. 542 af 30. Okt. s. A., Nr. 664 af 28. Dec. s. A., Nr. 104 af 28. Febr. 1918, Nr. 234 af 29. Apr. s. A., Nr. 405 af 31. Juli s. A., Nr. 568 af 31. Okt. s. A., Nr. 43 af 31. Jan. 1919 og Nr. 108 af 28. Febr. s. A.

¹⁰⁾ C. Ussing 110.

¹¹⁾ C. Ussing 89 og 91 ff.

Beløb, svarende til Disagioen paa danske Sedler¹²⁾). Men Retten til at udligne Saldoen i dansk Guldmønt opretholdtes fremdeles, saaledes at Nationalbanken ved at benytte sin Trasseringskredit kunde nøde den svenske Riksbank til at tage danske Guldmønter vel ikke til Pari, men som lige saa gode som danske Sedler, skønt der var Agio paa danske Sedler i Forhold til Guld. Først paa et i April 1917 afholdt Møde aftaltes det, at den enkelte Bank ikke skulde kunne sende nogen af de to andre Guldmønt uden dennes Samtykke¹³⁾). — Paa denne Maade blev en formel Opsigelse af Møntkonventionen fra svensk Side undgaaet.

At Nationalbanken ifølge Lov Nr. 313 af 27. Dec. 1926 fik Valget mellem at indløse Sedler i Guldmønt eller Guldbarrer, gav ikke Anledning til, at Regelen om Bankens Ret til ved Køb af Guld at fradrage $\frac{1}{4}$ pCt. i Møntningsomkostninger ændredes. Man bibeholdt jo ogsaa Regelen om, at mindst $\frac{1}{4}$ af den pligtige Metalfond skal bestaa af lovlig gangbar Guldmønt, Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 7 Nr. 2.

Samtidig med Indløseligheden af Sedlerne suspenderedes Nationalbankens Pligt til at købe Guld ved Bekg. Nr. 239 af 29. Sept. 1931, udstedt i Henhold til Lov Nr. 238 af s. D.¹⁴⁾). Dog dette har ikke faaet praktisk Betydning.

3. En Centralbank vil være interesseret i at søge det af Loven krævede Dækningsforhold opretholdt uden Diskonto-forhøjelse, naar det beror paa forbigaaende Vanskeligheder, saasom et stærkt Terminsbegær efter Kontanter eller en ved daarlig Høst forarsaget Mangel paa fremmed Valuta, at Dækningsforholdet er i Fare. I saa Henseende frembyder der sig visse „små Midler“¹⁵⁾), der tager Sigte paa at fremkalde en Guldimport, forhindre en Guldeksport eller begrænse Seddelcirkulationen.

En Centralbank kan opretholde det foreskrevne Dækningsforhold ved at købe Guld. Tenderer Kurserne paa fremmed

¹²⁾ C. Ussing 92 ff.

¹³⁾ C. Ussing 99 f.

¹⁴⁾ Se videre § 4 Note 23.

¹⁵⁾ Se nærmere Axel Nielsen 2, 300 ff.

Valuta mod de nedre Guldpunkter, kan Banken endog med Fordel tilbyde mere for Guld, end den efter Loven er pligtig til, og derved begunstige en Guldimport. Naar Banken i et vist Omfang kan benytte Barrer som Dækning, altsaa ikke behøver at lade alt sit Guld udmønte, kan den nemlig nøjes med et mindre Fradrag i Møntningsomkostninger, end Loven hjemler. For fremmed Guldmønt kan Banken betale saa meget mere end for Barrer, som Slagskatten i vedkommende Land beløber sig til, thi anvendt som Betalingsmiddel overfor Hjemlandet er Mønterne saa meget mere værd end Barrer. Endvidere kan Banken betale Forskud for Guld, før den modtager det, hvorved det med en Guldimport forbundne Rentetab for Importøren formindskes. Naar Dækningsreglerne, som de danske, nøjes med at kræve, at Guld, for at kunne medregnes til Metalfonden, skal være i Bankens Besiddelse, kan Banken modtage Guldet i en Filial, der ligger nærmere ved Afsendelsesstedet end Bankens Hovedsæde, hvad ligeledes kan spare Importøren for Rentetab. At saaledes de nedre Guldpunkter hæves, Udsvingene fra Møntpari nedad i Kurserne paa fremmed Valuta begrænses, er kun en Fordel for Handelen. Men i et Land, der stadig skyldsætter sig, vil det anførte være uden synderlig praktisk Betydning, idet Kurserne paa fremmed Valuta i Regelen vil tendere mod de øvre Guldpunkter¹⁶⁾.

At søge en Guldeksport undgaaet ved at hæve de øvre Guldpunkter, altsaa ved at forstørre Mulighederne for Udsving fra Møntpari opad i Kurserne paa fremmed Valuta, kan ikke i og for sig være Handelen velkomment, men det er jo til Fordel for hele Erhvervslivet, om derved en Diskontoforhøjelse kan undgaas. I Praksis er det ofte forekommet, at en Centralbank har hævet de øvre Guldpunkter blot ved at lade forstaa, at den vilde betragte Guldeksport som en uvenlig Handling. En anden Fremgangsmaade har bestaaet i at indløse Sedler med Guldmønt, der var slidt uden dog at være saa slidt, at den ikke var lovligt Betalingsmiddel¹⁷⁾. For saa

¹⁶⁾ Ovenfor ved Note 4.

¹⁷⁾ Jfr. Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 10.

vidt er det af Betydning, at en Barrefod ikke gennemføres rent, men at det overlades til Banken, om den vil indløse sine Sedler med Mønt eller Barrer. Dog i Nutiden, da Hovedmønt ikke mere benyttes i Omløbet, derfor ikke slides, har den nævnte Fremgangsmaade mindre Interesse. Den kan iøvrigt give Bagslag, føre til Tab af Guld, idet den Omstændighed, at et Land kommer ind paa at hæve Kurserne paa fremmed Valuta, altsaa sænke sin egen Valuta, kan medføre, at løse Pengekapitaler fra Udlandet søger bort.

Det er forekommet, at en Centralbank af Hensyn til Dækningsreglerne har formindsket sin Seddelgæld ved at paavirke private Banker til i størst muligt Omfang at anbringe deres Kassemidler som Indskud paa Anfordring hos Centralbanken, f. Eks. hver Aften bringe Centralbanken det Seddelbeløb, de ikke nødvendigvis maa have i Kasse den næste Morgen. — Naturligvis kan en Centralbank ogsaa søge sin Seddelgæld bragt ned ved Forhøjelse af sin Indlaansrente, men at berøve Omløbet Sedler paa denne Maade er lige saa vel som Diskontoforhøjelse en Form for Kreditindskrænkning.

4. Medens Nationalbanken under Guldfoed har Pligt til at købe og sælge Guld til en fast Pris, er det overladt til den selv, om den vil købe og sælge fremmed Valuta. Oktroiens § 24 hjemler den Ret til at diskontere Veksler, „stilede paa andre Sorter Penge (nl. end Rigsbankpenge) eller Pengevaluta“, og efter Regl.s § 22 hører (1) Køb og Salg af Veksler paa Udlandet og (2) Indsættelse af Penge til Forrentning hos Korrespondenter samt Udstedelse af Veksler og Checks paa Ind- og Udland med til de Forretninger, Banken driver. At en Centralbank køber og sælger fremmed Valuta, er ikke nogen Selvfølgelighed. Bank of England har saaledes normalt ikke gjort det. Dog dette staar i Forbindelse med, at London er internationalt Pengemarked, hvor en stor Del af Verdenshandelen finansieres i Sterling, og at England som Kreditorland har store Sterlingtilgodehavender i Udlandet. En Bevægelse nedad i Sterlings internationale Værdi vil som Følge heraf normalt udløse en modgaaende Bevægelse, idet man fra mange Sider vil sikre sig Sterling til senere Anvendelse

til den gunstige Kurs, og forhøjer Bank of England sin Diskonto, vil den modgaaende Bevægelse i høj Grad forstærkes¹⁸⁾). Bank of England's Diskontoforhøjelse, har man sagt, gør den engelske Købmand til Herre over Verdens disponible Kapital. Helt anderledes ligger Forholdene i Danmark, der siden omkring 1870 stadig har importeret Kapital, stadig har skyldsats sig, saaledes at Kurserne paa fremmed Valuta normalt tenderer mod de øvre Guldpunkter¹⁹⁾), og hvor en Diskontoforhøjelse næppe i synderlig Grad tiltrækker Penge fra Udlandet. Her er det af Vigtighed for Nationalbanken at have enten et Overskud af Guld eller, hvad der er billigere, en Beholdning af fremmed Valuta. Herved bliver Banken i Stand til at klare et forbigaaende stærkt Begær efter fremmed Valuta uden at behøve at skride til Diskontoforhøjelse. Endvidere bliver det muligt for Banken at øve Indflydelse paa Valutamarkedet. Som bekendt fastsættes der daglig paa Børsen, under Ledelse af Nationalbanken, a vista Sælgerkurser for en Række fremmede Valutaer, naturligvis under Hensyn til Omfanget af foreliggende Tilbud og Efterspørgsel, dog saaledes at Nationalbanken, som Leder af Landets Pengevæsen, ved selv at købe eller sælge, ved selv at gaa i Markedet, vil føre en Devisepolitik²⁰⁾), virke for Udjævning af de daglige Svingninger i Valutakurserne²¹⁾). Ganske særligt i Tilfælde af Suspension af Guldfoden er det af største Vigtighed, at Nationalbanken kan fastholde Kurserne paa fremmed Valuta og dermed den danske Krone i et bestemt Niveau, idet der ellers slet ikke vil være nogen Grænse for, hvilke Udsving i Kurserne der kan fremkomme. I den ovenfor²²⁾ gengivne Balance viser da ogsaa Passivposten „Korrespondenter i Udlandet“, der, som det modsætningsvis fremgaar af den følgende Post, betegner Gæld i fremmed

¹⁸⁾ Jfr. Axel Nielsen 2, 346.

¹⁹⁾ Ovenfor ved Note 4.

²⁰⁾ Jfr. Axel Nielsen 2, 296 ff.

²¹⁾ Jfr. C. Ussing: Universitetet og Nationalbanken 39 f.

²²⁾ § 2 Nr. 1.

Valuta, at Nationalbanken som ofte før har styrket sine Beholdninger af fremmed Valuta ved Optagelse af Laan i Udlandet. Og efter September 1931, da Guldfoden suspenderedes i England og Sterling deprecieredes, ser vi selve Bank of England fravige sit tidligere Princip, optræde som Køber og Sælger af fremmed Valuta. Dog i Juli 1932 overdroges Bankens Beholdning af fremmed Valuta til en ved Lov oprettet Egaliseringsfond, Exchange Equalization Fund, der til Gengæld afgav Skatkammerveksler til Banken ²³).

Naar Centralbankerne køber og sælger fremmed Valuta, kan aabenbart Udligning i Guld af Betalingsdifferencer mellem Landene helt gaa over til dem.

²³) Økonomi og Politik 1932, 74 f.

§ 7. Kontrakter uden eller med Guld klausul.

Skønt det strengt taget ikke hører med til Emnet for denne Fremstilling, skal her indskydes nogle Bemærkninger om Betydningen af, at der i en Kontrakt er vedtaget Betaling i danske Kroner, uden eller med Guld klausul.

Vi har set¹⁾, at man efter dansk Ret kan vedtage Betaling efter Guld værdi, ja endog Betaling i Guld eller Guld mønt. Nogen præceptiv Regel om, at en Forpligtelse i danske Penge kan opfyldes ved Erlæggelse af det paagældende Beløb i Sedler, findes hverken i Nationalbankens Oktroi eller i den almindelige Lovgivning. Men som deklaratorisk Regel gælder dette. Efter Fr. 5. Jan. 1813 skelnede man mellem Betaling i Rigsbanksedler efter Navneværdi og efter Sølv værdi. I Pantebreve i fast Ejendom krævedes det ifølge § 20 udtrykkelig angivet, om Betaling skulde erlægges efter Navneværdi eller efter Sølv værdi. Var Bestemmelse herom ikke truffet i et Pantebrev, kunde dette ikke tinglyses. I andre Tilfælde antoges, naar ikke andet var aftalt, „den Værdi at ligge til Grund, som Debitor, eller den, der har paataget sig Forpligtelsen, angiver“²⁾. Hermed var den deklaratoriske Regel fastslaaet, og den har staaet fast i dansk Praxis, saavel i Tiden før den 23. Okt. 1838, da Nationalbankens Sedler første Gang noteredes i pari, som i de Perioder under og efter Verdens-

¹⁾ Ovenfor § 3 efter Note 1.

²⁾ Spørgsmaalet om Morafølger skal ikke behandles her. Herom tilføjer Fr. 5. Jan. 1813 § 20: „Dog bliver Debitor, skøndt Gelden oprindeligiis kun skulde betales i Navneværdie, pligtig at tilsvare den Sølv værdie, som Beløbet havde paa den Tid, Creditor, paa lovlige Maade, søgte sin Betaling.“

krigen, da Sedlerne var deprecierede, og i Tiden efter Sept. 1931³⁾).

Stærke Svingninger i et Lands Valuta eller fuldstændigt Sammenbrud deraf kan medføre, at Landets Borgere gaar over til at kontrahere i fremmed Valuta eller i Guld. Bortset fra saadanne Tilfælde vil Guld klausuler især forekomme i langfristede Forhold. Almindeligvis er det ikke Debitor, men Kreditor, der rejser Spørgsmaal om Guld klausul. Historiens Vidnesbyrd er ogsaa, at Depreciering af Sedler, oftest fremkaldt ved, at Krig er financieret ved Hjælp af Seddelpressen, har været langt hyppigere end Appreciering. Derfor er man tilbøjelig til at lade ude af Betragtning, at der er Mulighed baade for, at en Guld klausul bliver til Fordel for Kreditor, til Skade for Debitor, og for det modsatte. Dog under Verdenskrigen apprecieredes Sedlerne i Sverige, i nogen Grad ogsaa i Danmark. Og ingen kan sige med Sikkerhed, om en Guld klausul, der i Dag vedtages i et langfristet Obligationsforhold, vil være i Kreditors Interesse fremfor i Debitors. Vel kan Guld ikke som Sedler blive helt uden Værdi, idet man kan regne med, at Guld altid vil efterspørges til industrielt Brug. Men Guld det kan ophøre at være monetært Metal, Guldfoden kan blive opgivet, som i sin Tid Sølvfoden blev det, Landene kan gaa over til en ren Papir- eller Kreditfod, hvad adskillige Økonomer mener vilde være rigtigt. Sker det, vil en saa stor Guld mængde komme paa Markedet, at Værdien maa synke stærkt. For Tiden tænker man sig vel nærmest, at Guldfoden engang vil blive indført paany i de mange Lande, der har suspenderet den. Men Guldets Position er ikke, hvad den har været. Man er begyndt at anstille den Betragtning, at dette saa fornemme Metal, der tidligere gik i Omløbet med kongeligt Præg, men som har vist sig overflødigt der, som nu graves op af Jorden for atter at anbringes

³⁾ Axel Nielsen og Henry Ussing: Redegørelse for de retslige, finansielle og økonomiske Spørgsmaal, der knytter sig til en Indførelse af Guldindløselighed af Kronen ved en definitiv Guld værdi lig den engelske Shilling og for den Form, hvorunder en Beslutning herom vil være at tage, Kbhvn. 1926, 15 f. og Henry Ussing: Guld klausuler i U. f. R. 1933, 264 ff.

under Jorden, i Centralbankernes Kældere, at det maatte kunne undværes ogsaa der, at den Del deraf, der i Kraft af Dækningsreglerne henligger som en urørlig Skat, uden Skade kunde forsvinde, i hvert Fald hvis ingen fik Kundskab derom. Idet Guldets Herredømme ikke mere staar som noget selvfølgeligt, kommer man ind paa at stille Krav til Guldets. Man vil ikke nøjes med, at det ifølge vore Møntlove har en fast Pris, men kræver, at ogsaa dets Værdi eller, hvad der er det samme, det almindelige Prisniveau skal være nogenledes konstant. Man gør gældende, at kun hvis dette Krav kan opfyldes, vil det være rigtigt at beholde Guldets som Værdimaaler. Man er villig til at se bort fra, at Prisniveauet under og efter Verdenskrigen har vist de stærkeste Svingninger, idet man erkender, at dette maaske ikke kan lægges Guldets til Last, men staar i Forbindelse med, at egne og andres Krigsudgifter er finansieret ved Seddelinflation, og at Krigsgældsforpligtelser i Anledning af Subsidier, der er forbrugt i uproduktivt Øjemed, og Erstatningsforpligtelser i Anledning af voldt Krigsskade har lagt et Tryk paa Debitorlandenes Økonomi, medført Bortstrømning af Guld, dermed, naar Guldfo den skulde opretholdes, Nødvendighed af deflatoriske Foranstaltninger, der ikke er mildnet ved en fra Kreditorlandene udgaaet modsat Bevægelse, idet disse Lande ikke i Tide har sat det Guld, de modtog, eller et tilsvarende Beløb i Sedler i Omløb, men ladet Guldets samle sig som en død Skat i deres Centralbanker, ladet disses Gulddækning stige, deres øvrige Anlæg, Udlaan og Værdipapirer, svinde ind i Takt med Guldbeholdningernes Vækst. Man bygger et Haab for Fremtiden paa den Omstændighed, at vi vel under Guldfo den har haft ogsaa tidligere Prisfaldsperioder, hvor Guldets har været ude for stærke Angreb fra Sølvmineinteressenter og andre Bimetallister, der som saadanne vel har anerkendt det sejrende Guld, men dog samtidig er forblevet Sølvets tro i dets Nederlag, men at Prisudviklingen fra Tiden omkring 1870 til 1914 i det store og hele har været taalelig, at navnlig Tiden fra Midten af 90erne bragte svagt stigende Priser, hvilket bekommer Erhvervslivet vel. Imidlertid, hvilke Faktorer muliggjorde denne

Udvikling, hvorvidt kan en Gentagelse ventes? I den nævnte Periode gik Omsætningen mægtigt i Vejret, dermed Behovet for Betalingsmidler, hvis et tilsvarende Prisfald skulde kunne undgaas. Tildels blev dette Behov imødekommet ved Bankers og Sparekassers ved Foreningen af Indlaans- og Udlaansvirksomhed muliggjorte Skabelse af nye Arter af Betalingsmidler, navnlig Giropenge til store Beløb, ved deres øvrige Virksomhed i Betalingsformidlingens Tjeneste, navnlig Iværksættelse af Clearing, Udligning af inden-, for Bankers Vedkommende tillige udenlandske Betalingsmellemværender uden Brug af Kontanter, og ved deres Virksomhed som Kreditinstituter til Forøgelse af Kontanters Omløbshastighed. Dog ogsaa Seddelbehovet steg, dermed under et givet System af Dækningsregler Behovet for Guld. Og Behovet for Guld steg yderligere som Følge af, at stadig flere Lande gik over til den i England forlængst indførte Guldfod, i 1873 Tyskland, i Midten af 70erne de skandinaviske Lande, saa Frankrig og de øvrige Medlemmer af den latinske Møntunion, i 1892 Østerrig-Ungarn, i 1897 Japan, i 1899 Rusland, i 1899, som Afslutning paa en længe forinden paabegyndt Udvikling, De forenede Stater. Undertiden medførte det herved fremkaldte Begær efter Guld en ligefrem Kamp derom, Bestræbelser for at hidføre Tilstrømning eller hindre Bortstrømning af Guld ved Diskontoforhøjelser, der næsten faldt som Bud paa en Auktion. Paa den anden Side begrænsede man Behovet for Guld ved Lempelser i Dækningsreglerne, ved i Omløbet at erstatte Guldmønt med smaa Sedler. Og der indtraadte en stærk Stigning i Udbudet af Nyguld, hidrørende dels fra de henholdsvis i 1848 og 1851 opdagede Miner i Kalifornien og Australien, dels fra nye Guldfund navnlig i Sydafrika og Klondyke. Som Resultant af disse forskellige Faktorer i Forbindelse med Efterspørgselen efter Guld til ikke monetære Formaal fremkom en taalelig Prisudvikling. Men kun kloge Folk er i Stand til at sige, om Fremtiden vil kunne forløbe paa lignende Maade. Skal man regne med en stadig stigende Omsætning? I saa Fald, kan det ved stadig udvidet Benyttelse af Checks, større Udvikling af Clearingsystemet

og yderligere Forøgelse af Pengenes Omløbshastighed undgaas, at Behovet for Kontanter stiger? Hvis ikke, kan da Seddelmassen forøges uden samtidig Forøgelse af Guldreserverne, ifølge Lempelsé af Dækningsreglerne, maaske ved en Udvikling i Retning af Guldvekselfod, naar dog Guldreserverne maa have en saadan Størrelse, at der er tilstrækkeligt Guld til Udligning af de udenlandske Betalingsdifferencer, der fremkommer efter Clearing og ikke krediteres Landene imellem, og som synes at maatte stige med Omsætningen? Hvis ikke, kan da den fremtidige Guldproduktion fyldestgøre det øgede Behov for monetært Guld? Hvorledes vil Industriens Efterspørgsel efter Guld forme sig? Vil Orientens Folk hoarde Guld i samme Omfang som hidtil? Altsammen tvivlsomme Spørgsmaal. Men for Guldets Stilling som monetært Metal vil det næppe være uden Betydning, hvorledes Besvarelsen viser sig at blive.

At et Krav i Kroner kan fyldestgøres ved Erlæggelse af Beløbet i Sedler, er efter det anførte en Regel, der saavel kan virke til Fordel for Kreditor som for Debitor. Ganske vist kan Kreditor ikke kræve Sedler. Ifølge Møntlov Nr. 66 af 23. Maj 1873 § 9 er Guldmønter lovligt Betalingsmiddel efter deres paalydende Værdi, og denne Regel har aldrig været suspenderet. Da under Krigen, efter Suspensionen af den fri Udmøntningsret og Nationalbankens Pligt til at give Sedler for Guld, danske Sedler stod over pari⁴⁾, kunde altsaa Debitor frigøre sig for en Forpligtelse i Kroner ved at erlægge Beløbet i Guldmønt, hvis han var i Besiddelse heraf eller kunde skaffe sig det fra Omløbet⁵⁾. Men under Suspension af Guldfoden vil Debitor ofte ikke være i Stand til at betale i Guldmønt, og i saa Fald maa han betale i Sedler, da Guldbarrer eller lignende ikke er lovligt Betalingsmiddel.

⁴⁾ Ovenfor § 6 efter Note 5.

⁵⁾ Under Fr. 5. Jan. 1813 blev det antaget af Højesteret, at Krav i Rigsbankpenge Sølvværdi, ovenfor § 3 efter Note 1, kunde fyldestgøres ved Erlæggelse af Beløbet i Sølv, hvilket havde Interesse for Debitor, naar den Gennemsnitskurs, der bestemte Sedlernes Sølvværdi, laa under deres Dagskurs, Rubow 1, 26.

I visse Tilfælde vil den omtalte Regel give stødende Resultater :

Seddeldepreciation er ensbetydende med Stigning af Prisniveauet. Efter September 1931 har man i Danmark som i flere andre Lande fremkaldt en Prisstigning ved Sænkning af Sedlernes Værdi, fordi et forudgaaende Prisfald havde medført et Misforhold mellem bærende Erhvervs Indtægter og deres Udgifter og Gældsforpligtelser. En saadan Reflationspolitiks Formaalstjenlighed er aabenbart afhængig af, at Gældsforpligtelser kan opfyldes ved Betaling af Beløbet i Sedler. Da en Stigning af Prisniveauet ikke foregaar paa den Maade, at alle Priser stiger paa samme Tid og i samme Grad, kan det endvidere, ogsaa udenfor Tilfælde af Reflation, tænkes, at Debtors Indtægter og Værdien af hans Formue, udtrykt i Seddelpenge, trods Fald i disses Værdi ikke er steget, og dette vil være en Omstændighed, der taler for, at heller ikke Seddelbeløbet af hans Gæld bør stige, omend herved ogsaa Inflationens Virkning paa Kreditors Forhold kommer i Betragtning. Men efterhaanden som en Inflation skrider frem, vil Følgen af den ofte blive, at alle Indtægter stiger stærkt i nominel Værdi, og i grelle Tilfælde af denne Art vil den omtalte Regel føre til urimelige Resultater. Under saadanne Forhold har man da ogsaa ofte ved Lov foretaget en Omskrivning af Gældsforpligtelser. Efter Napoleonstiden foretoges en saadan i en Række Lande, deriblandt Danmark. Samtidig med, at Courantsedlerne, hvis Værdi var sunket til ca. 7 pCt. af deres oprindelige Værdi, nedskreves til $\frac{5}{18}$ af deres Paalydende, idet seks Courantsedler skulde ombyttes med en Rigsbankdalerseddel, og idet en Rigsbankdaler bestemtes som $\frac{5}{8}$ af en Courantdaler⁶⁾, gennemførtes ved Fr. 5. Jan. 1813 en Ordning, der i Hovedtræk gik ud paa, at alle Gældsfordringer skulde omskrives fra Courantdaler til Rigsbankdaler, altsaa nedskrives til $\frac{5}{8}$ af deres Paalydende, og at Fordringer, stiftet under Inflationen, skulde yderligere nedskrives efter Tidsprincippet, det vil sige til den Brøkdel af deres Paalydende, som Courantsedlernes Værdi ved Gældens

⁶⁾ Ovenfor § 5 ved Note 1.

Stiftelse udgjorde af disse Sedlers oprindelige Værdi, idet man regnede med, at ethvert Fordringsbeløb var fastsat under Hensyntagen til den ved Fordringens Stiftelse foreliggende Depreciation af Sedlerne, med andre Ord forudsatte, at Inflationen havde bredt sig ligeligt til alle Omraader. Medens Omskrivningen saaledes formelt fremtraadte som en Nedskrivning af alle Fordringer, betød den jo reelt en Opskrivning af ældre Fordringer, der hidtil, bortset fra mulige Sølvklausuler, havde kunnet indfries i de stærkt værdiforringede Courantsedler efter Paalydende. Man ophævede saaledes i nogen Grad Virkningerne af den Omflytning af Formuer fra Kreditorer til Debitorer, Inflationen havde foraarsaget. Man gjorde det ikke ved en langsom og mere skjult Deflation, men, som Ørsted⁷⁾ siger, „aabent og øjeblikkeligt, ved Loven“, idet „Lovgiveren benyttede ved en Magthandling, i fuldeste Omfang, den Evne at bestemme Virkningen af sluttede Contracter, for derved eengang for alle at kunne frasige sig den“. Disse Ord angiver meget godt Lovens Karakter, antyder vel ogsaa de juridiske Betænkeligheder. At foretage en Omskrivning af ældre Kontrakter ved Lov er ret usædvanligt, strider mod en Regel, der almindeligvis overholdes, og som bæres af stærke reale Grunde. Dog naar der foreligger en vidtgaaende Inflation, vil Urimeligheden af ikke at gribe ind være saa iøjnespringende, at selv en Paaberaabelse af denne Regel vil føles som Juristeri. Efter Verdenskrigen, da den tyske Mark i Aarene 1922—23 helt brød sammen, kom da ogsaa de tyske Domstole ind paa at foretage en „Aufwertung“ af visse Fordringer, forinden man endnu havde faaet gennemført en Lovgivning med nærmere Regler derom. Og da der opstod Rygter om, at det skulde forbydes Domstolene at foretage Opskrivning uden særlig Hjemmel, meddelte Foreningen af Dommere ved den tyske Rigsret Regeringen, at den maatte være forberedt paa, at en Lov herom ikke vilde blive respekteret⁸⁾.

Lige saa vel som Prisstigning kan begrunde en Opskriv-

⁷⁾ Eunomia 1, 371.

⁸⁾ Arthur Nussbaum: Das Geld in Theorie und Praxis des deutschen und ausländischen Rechts, Tübingen 1925, 128.

ning, maa Prisfald kunne begrunde en Nedskrivning af Fordringer. I disse Aar ser vi da ogsaa, at et stærkt Prisfald har givet Anledning til, at man kombinerer Akkord- og Moratorielovgivning med Reflationsbestræbelser. Det er saa langt fra, at den i Reflationen liggende, begrænsede Inflation giver Anledning til Opskrivning af Fordringer — man drøfter tværtimod Gældsnedskrivning. Men medens en Prisstigning, der kan begrunde Opskrivning, i hvert Fald i Regelen vil skyldes Seddeldepreciation, vil et Prisfald, der kan begrunde Nedskrivning af Fordringer, næppe nogensinde fremkomme som Virkning af Seddelappreciation i Forhold til Guld. Den Guldspærring, man under Verdenskrigen kom ind paa i Sverige, i nogen Grad ogsaa i Danmark, vilde næppe have fundet Sted, hvis ikke samtidig stærkere Aarsager havde virket i Retning af Prisstigning. En Demonetisation af Guld kan næppe tænkes foretaget paa en saadan Maade, at et Fald i Prisniveauet fremkommer derved.

Det kan ikke være mindre tilladeligt at foretage Op- eller Nedskrivning af Fordringer i Guld end af Fordringer i Kroner. Demonetiseres Guld, kan en Kreditor, der har betinget sig Betaling i Guld, faa Grund til at ønske sig en Opskrivning, der maaske kan finde Sted ved, at Guldklausulen erklæres uvirksom. Hvorvidt Nedskrivning kan finde Sted i internationale Forhold, er et Spørgsmaal for sig, der ikke skal behandles her. I indenrigske Forhold maatte der kunne blive Anvendelse for Tidsprincippet. Det kan ikke være rigtigt simpelthen at erklære en Guldklausul for uvirksom, hvis Kontrakten er sluttet i en Inflationsperiode. De forskellige Lovgivelser, der har været inde paa dette Spørgsmaal, har dog, som vi skal se, nøjedes med at lade Tidspunktet for Kontraktens Indgaaelse være afgørende for, om en Guldklausul er gyldig eller ej.

I Lande, hvor Guldklausuler er almindelige, vil der let opstaa praktisk Trang til at frakende dem Gyldighed. Er de bærende Erhvervs Gældsbyrder Guldforpligtelser, kan man ikke ved en Reflationspolitik gennemføre en Tilpasning af Priser og Gæld. Derfor kan man næppe tvivle om, at vi her

i Landet efter September 1931 havde faaet en Lov, der frakendte Guld klausuler Gyldighed, hvis vort Landbrugs Prioritetsgæld i større Omfang havde været kontraheret i Guld. Ogsaa for en Krigsinflationspolitik er det af afgørende Betydning, at kontraktmæssige Forpligtelser i det store og hele ikke er Guldforpligtelser. En saadan Politik gaar jo ud paa ved Trykning af Sedler at skabe Købekraft, der kan tilføre Krigsindustrien Varer og Tjenester ved at byde disse op i Pris, saa navnlig alle fastlønnede maa nøjes med mindre deraf, betyder altsaa en Nedsættelse af Reallønnen, en efter almindelige Synspunkter haard og uretfærdig Beskatning af Forbruget, iværksat uden Anvendelse af de sædvanlige Beskatningsformer. Men hvis alle Kontrakter skulde opfyldes i Guld, hvis Inflationen som Følge deraf automatisk og øjeblikkelig bredte sig til næsten alle Omraader, hvorledes skulde da en Krigsinflationspolitik naa sit Maal? Fra Udlandet kendes ogsaa mange Eksempler paa, at Guld klausuler erklæres for ugyldige ved særlig Lov. I Frankrig sker dette under den store Revolution, i Tyskland for ældere Guld klausulers Vedkommende ved Fr. af 28. Sept. 1914. I Norge fastslaar en Lov af 15. Dec. 1923, at naar Kreditor ikke vil modtage Betaling i Sedler efter Paaalydende, kan Debitor kræve Udsættelse med Betalingen, saa længe Norges Bank er fritaget for at indløse sine Sedler. I Sverige bestemmer Lov af 17. Juni 1932, at saa længe Rigsbanken er fritaget for at indløse sine Sedler, kan Obligationer med Guld klausul fra Tiden før den 28. Sept. 1931 indfries i Sedler. I Motiverne fremhæves, at Guld klausuler kom i Brug ved Overgangen til Guld mønt fod, og at Parterne ikke havde anden Hensigt dermed end at fremhæve Møntsystemets Tilknytning til Guld. Dog Loven afskærer formentlig en Undersøgelse af, om Parterne in concreto har haft anden Hensigt. Ogsaa i De forenede Stater vides det, at den nuværende Reflationspolitik har ført til, at man frakender Guld klausuler Gyldighed. Under Secessionskrigen havde man her udstedt Statspapirpenge, kaldet greenbacks, der faldt i Værdi til ca. 40 pCt. af deres Paaalydende. Efter Loven

skulde disse greenbacks modtages som god Betaling. I 1869 fastslog De forenede Staters Højesteret med 4 Stemmer mod 3, at denne Lov var i Strid med den amerikanske Forbundsforfatning. Dog Præsident Grant fandt paa den Tid, at Antallet af Dommere i Højesteret burde forhøjes fra 7 til 9, som det tidligere havde været, og fik vedtaget en Lov derom. I senere Sager dømte Højesteret i Strid med sin første Afgørelse⁹⁾. Det drejede sig her ikke om Guld klausuler, men det Spørgsmaal, der forelaa, var aabenbart af samme Karakter og Rækkevidde som Spørgsmaalet om Guld klausulers Gyldighed i et Land, hvor saadanne Klausuler er i almindelig Brug. De nævnte Domme kan iøvrigt have givet Anledning til, at Guld klausuler fik større Udbredelse i De forenede Stater.

I et Land som Danmark, hvor Guld klausuler ikke forekommer ofte, faar Spørgsmaalet om deres Gyldighed ikke nogen politisk eller social Rækkevidde. Dette kan medføre, at Særlovgivning derom ikke finder Sted¹⁰⁾.

⁹⁾ Arthur Nussbaum l. c. 133 ff.

¹⁰⁾ I England, hvor Guld klausuler ikke forekommer hyppigt, og hvor Særlovgivning ikke foreligger, har Domstolene nyligt, tilmed i en Sag om et internationalt Forhold, frakendt den Gyldighed, U. f. R. 1933, 108 f. — Nærmere om Guld klausuler Henry Ussing i U. f. R. 1933, 264 ff.

§ 8. Ind- og Udlaansvirksomhed, Køb og Salg af Værdipapirer m. v.

1. Foruden sin Hovedopgave, at befæste og bevare et sikkert Pengevæsen i Landet, har Nationalbanken ifølge Oktroiens § 5, Regl.s § 4, det Formaal, „ved Udlaan og Diskontering at fremme Pengeomløbet til Lettelse for Produktion, Handel og Omsætning“ og „ved Modtagelse af Deposita at holde betroede Midler i sikker Forvaring, saa at Vedkommende derover til alle Tider kan have fri Raadighed“.

Fra først af havde Nationalbanken ikke i Kraft af sin Seddeludstedelsesret Midler til almindelig Bankvirksomhed, da den cirkulerende Seddelmasse ifølge Oktroiens § 14 ingensinde maatte forøges, men tværtimod skulde formindskes ved Inddragning. Til Raadighed for Udlaansvirksomhed var herefter den Del af Bankens Indtægter, der ikke medgik til Inddragning af Sedler, Forrentning og Afbetaling af Obligationsgæld eller til Dækning af Driftsudgifter¹⁾), endvidere Beløb, der tilbagebetaltes paa ældre Udlaan²⁾) eller fremkom ved Mobilisering af andre Aktiver, Beløb, der indbetaltes som Aktiekapital³⁾), og Midler, Banken skaffede sig ved Modtagelse af Indlaan. I den første Periode var Banken meget tilbageholdende i sin Udlaansvirksomhed. Den foretog Inddragning af Sedler og Tilbagebetaling af Obligationsgæld i større Omfang end foreskrevet. Idet Indlaansmidler ikke vel kunde anvendes hertil, kommer Banken ind paa at opsigte tidligere modtagne Indlaan, nægte Modtagelse af nye eller modvirke

¹⁾ Om Udbytteudbetaling blev der ikke Spørgsmaal, ovenfor § 5 Note 7.

²⁾ Nationalbanken overtog jo Rigsbankens Udlaan.

³⁾ Nedenfor § 11 ved Noterne 1—3.

Tilgang af saadanne ved Nedsættelse af Indlaansrenten⁴⁾. Da private Banker og Kreditforeninger først begynder at komme frem omkring 1850, betyder dette, at ledige Penge, som Sparekasserne ikke vil modtage, hovedsagelig maa søge direkte Anbringelse. Med 1835 indtræder imidlertid en Forandring i Nationalbankens Politik. Den faar forøgede Virkemidler i Kraft af, at Seddelinddragningen ophører, og i det følgende Tiaar stiger dens Udlaansvirksomhed stærkt⁵⁾. Efterhaanden kommer Banken ogsaa ind paa en anden Politik med Hensyn til Modtagelse af Indlaan, og efter Privatbankens Stiftelse gaar den som tidligere omtalt over til at benytte ogsaa Anfordringspenge som Virkemidler.

2. At Nationalbanken kan virke med Indlaan, har Hjemmel i Oktroiens § 23, der dog kun omtaler Indlaan i Sølv. Dette sidste stod i Forbindelse med, at der iflg. kgl. aabent Brev af 6. April 1818 paa Grund af Sedlernes usikre Værdi skulde kontraheres i Sølvværdi. Ved Canc. Plakat af 20. Juli 1818 fik dog Nationalbanken Ret til at modtage uopsigelige Indlaan i Navneværdi mod Udstedelse af Sølvobligationer, og ved Canc. Plakat af 28. Juli 1818 fik Banken Ret til at modtage Indlaan fra Boer og umyndiges Midler og at udlaane de paagældende Beløb i Navneværdi. Ved Plakat af 22. Nov. 1920 ophævedes Paabudet om Kontrahering i Sølv.

Den ovenfor⁶⁾ gengivne Balance viser en Folio og en Konto Kurant Konto. Paa Folio indestaar rene Kassemidler, hidrørende hovedsagelig fra de private Hovedbanker. Paa Konto Kurant henstaar Indlaan fra Provinsbanker, som Nationalbanken har særlig Forbindelse med, idet den navnlig sender dem Veksler til Inkasso.

Da de Beløb, der indestaar paa Folio, forrentes meget lavt, for Tiden med $\frac{1}{2}$ pCt., er de billige Virkemidler for Nationalbanken, omend ikke helt saa billige som den Kredit, Omløbet yder Banken i Kraft af Seddelcirkulationen. De private

⁴⁾ Rubow 1, 219 f.

⁵⁾ Rubow 1, 235.

⁶⁾ § 2 Nr. 1.

Banker har, foruden en ringe Renteindtægt, Fordelen ved at faa Kassemidler opbevaret af Nationalbanken og ved at kunne anvise paa denne.

Grunden til, at Posten Paa Anfordring til Sveriges Rigsbank, Norges Bank og Reichsbank, Berlin, opføres særskilt, efter Omstændighederne som Passiv eller som Aktiv, vil fremgaa af det foregaaende⁷⁾).

Udenlandske Korrespondenters Tilgodehavende i danske Kroner er fremmed Valuta for de paagældende Korrespondenter.

Posten Finansministeriet som Passiv eller som Aktiv viser henholdsvis Statens Indestaaende i Nationalbanken og dens Overtræk. I 1914 indgik Staten og Banken en Overenskomst, hvorefter Banken skulde være Statens Bankier, modtage Ind- og foretage Udbetalinger for Staten⁸⁾. Nationalbanken benytter sig herved dels af sine egne Filialer, dels af de private Hovedbanker med deres Filialer og af Provinsbanker, der ifølge Aftale med en Hovedbank kan modtage Intrader under dennes Garanti, dels endelig af Provinsbanker, med hvilke den har særlig Forbindelse. Intradebankerne afregner maanedlig til Nationalbanken. Den saaledes trufne Ordning skaffer Nationalbanken Virkemidler og medfører, som anden Virksomhed i Betalingsformidlingens Tjeneste, der udfoldes af Banker og Sparekasser, at Behovet for Kontanter bliver mindre. Den udelukker ikke Staten fra at benytte ogsaa andre Banker. Staten kan altsaa have Indestaaende i saadanne. Og som bekendt foretager Statens Kasser selv visse Udbetalinger.

3. Af Aktivforretninger omtaler Oktroien Diskontering af Veksler, inden- eller udenlandske, og Udlaan, §§ 5 og 24. Diskontering af en Veksler kan jo betegnes som Køb, da Diskontøren i første Række maa holde sig til Akceptanten. Reelt vil dog Diskontering af Veksler i Regelen betyde en Kreditgivning til Diskontenten, idet Diskontøren ikke i det enkelte kritiserer Akceptanterne.

Medens Udlaan efter Oktroiens § 22 er „i Tid fra 1 til 6

⁷⁾ Ovenfor § 5 ved Noterne 32—33.

⁸⁾ C. Ussing 52 ff.

Maaneder og mod saadan Sikkerhed, som agtes betryggende for den udlaante Capitals skadesløse Betaling til den Tid, som for Laanet bestemmes; saafremt Banken ikke kan og vil fornye Laanet“, er der ikke givet særlige Forskrifter for Nationalbankens Vekseldiskontering. Eo ipso vil Kreditgivning i Form af Vekseldiskontering være paa Tid, og i Praksis diskonterer Banken ikke Veksler med kortere Omløbstid end ti Dage. At der ikke stilles Krav om Sikkerhed ved Vekseldiskontering kan sættes i Forbindelse med, at Udstedelse af egne indenbys⁹⁾ Veksler paa Oktroiens Tid var forbudt, først tillodes ved Fr. 7. April 1843. I Praksis kræver Nationalbanken vistnok ogsaa altid mindst to Navne paa en Veksel eller, naar f. Eks. de private Banker ved Maanedsskifte eller Terminstider laaner Beløb mod Udstedelse af 10 Dages Solaveksler, særlig Sikkerhed.

At Udlaan skal være paa Tid, mindst paa en Maaned, udelukker strengt taget Nationalbanken fra at give Kredit i løbende Regning, saaledes at Laantageren svarer Rente alene af, hvad der til enhver Tid skyldes. Det fastholdes ogsaa i Praksis, at Nationalbanken ikke giver Kassekrediter. Dog det Overtræk, Finansministeriet til Tider har, er en Kredit i løbende Regning. Og som Banken diskonterer 10 Dages Veksler, giver den i Praksis 10 Dages Laan f. Eks. paa Børspapirer. Nogen pengepolitisk Interesse knytter der sig heller ikke til den omtalte Bestemmelse.

Regelen om, at Udlaan skal være paa højst seks Maaneder, kan begrundes ved Likviditetshensyn. Efter Regl.s §§ 35 og 36 gælder denne Regel ikke Udlaan mod Pant i faste Ejendomme, der gives paa Vilkaar, som af Direktionen bestemmes, men kun andre Udlaan. Nogen Hjemmel til saaledes at fravige Tidsbegrænsningen ved Laan i fast Ejendom ses ikke at foreligge. At man har gjort det, staar rimeligvis i Forbindelse med en Bestemmelse i Oktroiens § 50. Herefter kan Forskrivninger, hvorved der gives Banken Pant i fast Ejendom for direkte Laan heri, paa Grund af den

⁹⁾ Ved Fr. 18. Maj 1825 § 5 forbødes Indlændinges Udstedelse af egne Veksler overhovedet.

korte Løbetid udstedes paa stemplet Papir af 2. Klasse, men Banken skal søge sin Betaling senest et Aar efter Udstedelsen eller kræve ny Forskrivning. Idet dette ophørte at være en særlig Begunstigelse med Lov af 19. Febr. 1861 om Brugen af stemplet Papir, saaledes at Paategning om Forlængelse af Laan i fast Ejendom herefter kunde foretages paa det oprindelige Laanedokument uden Stempelafgift, kan man have ment, at Regelen om Tidsbegrænsning ogsaa for saadanne Laan ikke mere havde nogen Betydning. Dog Regelen i Oktroiens § 22 kan som nævnt begrundes ved andre Hensyn end de skattemæssige. Direkte Laan i faste Ejendomme er overhovedet ikke nogen synderlig likvid Anbringelse af Midler. Dog før Kreditforeningernes Fremkomst og Sparekassernes Vækst stilledes der ofte Krav om, at Nationalbanken, der jo fra først af havde næsten hele sin Formue i Form af Prioriteter, skulde udvide sin Laangivning i fast Ejendom, og under Udlåansvirksomhedens stærke Vækst i Perioden 1835—45 skete dette i ikke ringe Omfang gennem de Filialer, der oprettedes, i 1837 i Aarhus, i 1844 i Flensborg¹⁰⁾).

At Udlaan kun kan ydes mod betryggende Sikkerhed, synes nærmest at maatte betyde, at der skal stilles Sikkerhed i teknisk-juridisk Forstand, særlig Sikkerhed i Form af Pant, Kaution eller lignende. Staten stiller dog ikke Sikkerhed for Overtræk¹¹⁾. Intradebankerne¹²⁾ har en efter Størrelsen af deres Aktiekapital afpasset, udækket Kredit for Intrader, der indgaar i Løbet af en Maaned og først afregnes ved Begyndelsen af den næste Maaned. Og de Provinsbanker, Nationalbanken har særlig Forbindelse med, dens indenlandske Korrespondenter, hvem den sender Veksler til Inkasso, har vistnok en efter Størrelsen af deres Aktiekapital afpasset, udækket Kredit. Men som

¹⁰⁾ Rubow I, 236 ff.

¹¹⁾ I Rigsbankens Tid maatte Staten stille Sikkerhed for Laan i Banken. Engang blev endog Kongens Brændebeholdning givet i Pant, Rubow I, 33. — I en Del Lande gælder der Begrænsninger i Centralbankens Adgang til at give Staten Laan, Kisch and Elkin: Central Banks, London 1932, 35 ff.

¹²⁾ Ovenfor ved Note 8.

Hovedregel kræver Nationalbanken særlig Sikkerhed for Udlaan.

Kontoen Konto Kurant indeholder formentlig meget forskellige Poster, hvoraf en Del lige saa vel kunde opføres paa anden Maade. Medens private Bankers Laan paa Solaveksler mod Sikkerhedsstillelse opføres under Veksler paa Indlandet, vil saaledes vistnok særlige Laan mod Sikkerhed i andet end fast Ejendom, Panteobligationer eller Børspapirer blive opført paa Konto Kurant, selvom der udstedes Solaveksel for Beløbet. Indenlandske Korrespondenters Skyld opføres naturligt paa denne Konto, da de har særlige Vilkaar med Hensyn til saavel Indlaan som Udlaan, og derfor undertiden vil have Beløb indestaaende paa Konto Kurant. Formentlig indeholder Kontoen ikke løbende Krediter i egentlig Forstand, men i Overensstemmelse med Oktroien kun Krediter paa Tid.

4. Oktroien omtaler ikke Fondsforretninger, der, da Oktroien kom, paa Grund af manglende Materiale ikke kunde spille nogen Rolle, men efter Regl.s § 22 hører Køb og Salg af Værdipapirer med til de Forretninger, Nationalbanken driver.

Lige med Køb af Værdipapirer maa regnes Erhvervelse af Obligationer eller Aktier ved Deltagelse i Tegning deraf. I Praksis har Nationalbanken ofte deltaget i Tegning ikke blot af offentlige Obligationslaan, navnlig Statslaan, men ogsaa af Aktiekapital i private Banker under Rekonstruktion. Herved kommer man ind paa lidet likvide Pengeanbringelser, men Pengepolitikens Krav vil være fyldestgjort, naar blot en tilstrækkelig stor Del af Bankens Midler holdes i likvid Form.

5. Nationalbanken er efter Oktroiens § 25 pligtig at modtage Deposita i Forvaring, dog efter de Forskrifter og mod den Betaling, Reglementet bestemmer¹³⁾. Saavel Penge som andre Værdisager modtages, Regl.s § 27. For indgaaede Beløb kan der aabnes Deponenten en rentebærende Indlaanskonto, Regl.s § 29.

¹³⁾ Regl.s §§ 29 og 30.

6. At Nationalbanken driver Aktivforretninger, er et nødvendigt Led i dens Virksomhed, idet det er gennem disse, Sedlerne kommer ud i Omløbet. Men man kunde tænke sig, at Banken ikke optraadte i det aabne Marked, kun havde Forbindelse med andre Pengeinstituter. Paa Oktroiens Tid havde det Betydning i og for sig, at Banken ved Siden af sit Hovedformaal fik til Opgave at drive almindelige Bankforretninger, idet der dengang ikke fandtes private Pengeinstituter, der kunde „fremme Pengeomløbet“ og modtage Deposita i Forvaring. Nu er denne Side af Sagen uden Interesse. Men det har Betydning i pengepolitisk Henseende, at Banken optræder i det aabne Marked. Ved Køb og Salg af Værdipapirer paavirker den de private Pengeinstituters Likviditet og dermed deres Kreditpolitik. Ved at tilbyde Salg af fremmed Valuta til noteret Kurs sikrer den dennes Effektivitet. Ved at drive Udlaansvirksomhed i Konkurrence med de private Pengeinstituter kan den paavirke disses Rentesatser i nedadgaende Retning, naar Omstændighederne taler derfor. Ogsaa Indlaansvirksomheden kan have Betydning i pengepolitisk Henseende. At Banken herved faar billige Virkemidler, sætter den maaske i Stand til ved Henlæggelse af Reserver at øge sin finansielle Styrke og dermed sin Mulighed for at øve Indflydelse paa Pengemarkedet. At den skaffer sig Virkemidler udover Egenkapitalen og Seddelcirkulationen, kan være en Betingelse for, at den bliver i Stand til at opfylde Lovens Krav om en Overdækning paa 125 pCt. for den ikke metaldækkede Seddelmasse. Endelig kan en Konkurrence med de private Pengeinstituter om Indlaan være et Middel til at berøve Omløbet Kontanter, hidføre en Kreditindskrænkning.

Konkurrence om Indlaan fra Nationalbankens Side har hidtil ikke spillet nogen Rolle i Praksis, afset maaske fra de Beløb fra indenlandske Korrespondenters Side, der modtages paa Konto Kurant. Og hvad angaar Udlaansvirksomhed, begrænses Nationalbankens Konkurrence ved Oktroiens Forbud mod Kreditgivning i løbende Regning og dens Krav om Sikkerhed og Likviditet. Forbudet mod løbende Kre-

diter er næppe synderlig vel begrundet. Om en Bank eller Sparekasse vil give Kassekredit, synes kun at være et Spørgsmaal om Renteberegningsmaade og Bogføringsbesvær. Derimod kan der anføres gode Grunde for Kravet om Sikkerhed og Likviditet. Lombardering af Varer og Diskontering af Vareveksler er i og for sig for enhver Bank den ideelle Form for Udlaan af Driftskapital til Erhvervslivet, idet Laanet her knytter sig til den bestemte Vare, kan ventes likvideret, naar denne omsættes. Navnlig gælder dette Lombardering af Varer, i mindre Grad Diskontering af Vareveksler, der ikke ved noget ydre Kendetegn skiller sig fra Finansveksler og let vil blive afløst heraf, naar Akceptanten ved Veksels Forfald behøver Prolongation, f. Eks. fordi han har lidt Tab, maattet udvide sin Kreditgivning til Kunder eller give saadanne Betalingshenstand. Men medens Varer, der befordres under Konnossement eller er oplagt, kan lombarderes, vil det ikke være praktisk at give Pant i Raavarer eller Halvfabrikata, der er under Forarbejdning, eller i Varer, der sælges fra Lager, fra et Stormagasin eller fra en Butik. Og Vekseldiskontering fører heller ikke altid frem. Diskontering af Vareveksler betyder, at Sælgeren ved sin Kreditgivning sætter Køberen i Stand til at holde Varelager og selv faar sin Kreditgivning finansieret af en Bank. Men paa denne Maade kan Industrien kun faa den Del af de færdige Varers Værdi finansieret, der svarer til Prisen paa de indkøbte Raavarer og Halvfabrikata. Og en Handlende kan have gode Grunde til at foretrække Bankkredit fremfor Kreditgivning fra sin Sælgers Side, der let bringer ham i Afhængighedsforhold til denne. Endelig vil det ved Salg paa Kredit til Forbrugere i Regelen være vanskeligt for Sælgeren at kræve Veksler. Alt dette forklarer, at Erhvervslivet, ganske særligt Industrien, har Brug for blanke Krediter, og den enkelte Erhvervsvirksomhed vil i Regelen have Brug for fortsat Kreditgivning fra den Banks Side, i hvilken han er Kunde. Men der kan anføres gode Grunde for, at det ikke bør være Nationalbankens Sag at fyldestgøre Erhvervslivets Behov i disse Henseender. Dens Opgave er af almen Natur, kan ikke gaa ud paa at be-

tjene bestemte Kunder. Den bør ikke have bestemte Erhvervsvirksomheders Tarv for Øje fremfor andres. Dens Midler bør holdes i særlig likvid Form, ikke blot af Hensyn til en mulig Kreditindskrænkning, der jo i Praksis ikke kan tænkes at skulle gaa udover et vist Punkt, men ogsaa for let at kunne overflyttes fra en Anbringelse til en anden, for til enhver Tid at kunne sættes ind paa det Punkt indenfor Systemet, hvor almene Hensyn gør det ønskeligt, at Kredithjælp ydes. Forholdet bør være det, at Nationalbanken ikke yder Kredit til bestemte Personer fremfor andre, men at, bortset fra Tilfælde, hvor Kreditindskrænkning søges gennemført ikke ved Diskontoforhøjelse og Salg af Aktiver, men alene eller tillige ved Rationering eller Nægtelse af Kredit, enhver kan faa Laan i Nationalbanken, naar han er i Stand til at stille den fornødne Sikkerhed. Set fra dette Synspunkt er Lombardering af Værdipapirer eller Varer en mere ideel Form for Kreditgivning fra Nationalbankens Side end Diskontering af Veksler, thi da Banken ikke i det enkelte kan skønne over Godheden af Akceptanternes Navne, derfor maa lægge særlig Vægt paa, hvem Diskontenten er, kan det i Praksis ikke undgaas, at Vekseldiskontering fører i Retning af en bestemt Kundekreds.

For Nationalbankens Aktionærer og for Staten, som Banken svarer en Afgift, der til Dels afhænger af Overskudets Størrelse, betyder de almindelige Bankforretninger en Indtægtskilde.

§ 9. Særlige Begunstigelser.

Foruden Seddelprivilegiet er der tilsagt Nationalbanken visse andre særlige Begunstigelser:

(1) Udover den særlige Afgift til Statskassen¹⁾ kan Bankens „Fond“ ikke betynges eller formindskes med nogen Slags Afgift, hverken i Fredstid eller i Fejdetid, Oktroiens § 43. Denne Skattefrihed gælder saavel kommunale²⁾ Skatter som Statsskatter, saavel Skat af Indkomst³⁾ som Ejendoms-skatter.

(2) Banken er fritaget for Stempelafgift af dens Sedler, Bøger, Anvisninger⁴⁾ og af alle Slags Forretninger og Forskrivninger, som fra den og i dens Navn afhandles og udfærdiges, Oktroiens § 50⁵⁾.

Af Forskrivninger, hvorved noget overleveres Banken som haandfaaet Pant, svares ikke Stempelafgift.

Forskrivninger, hvorved der for direkte Laan gives Banken Pant i fast Ejendom, stemples efter 2. Klasses Takst. Dette stemmer med, hvad der nu er dansk Rets almindelige Regel⁶⁾, saa Betydningen af, at den paagældende Regel findes i Oktroien, er herefter kun, at Nationalbanken kan modsætte sig, at Afgiften forhøjes ved ny Lov.

(3) Oktroiens § 44 indeholder følgende Bestemmelse:

„I de Midler, Penge eller Effecter, som i Banken indsættes, maa i intet Tilfælde Arrest gjøres, hvorimod, hvis nogen, som

¹⁾ Nedenfor § 10 Nr. 2.

²⁾ U. f. R. 1869. 501 (H. R. D.).

³⁾ Jfr. den i Note 2 nævnte Dom.

⁴⁾ Regelen er ikke begrænset til uaccepterede Anvisninger, der jo altid er stempelfri.

⁵⁾ Jfr. Lov om Stempelafgift Nr. 113 af 1. April 1922 § 142.

⁶⁾ Bekg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift § 93.

har Penge, Midler eller Effecter i Banken staaende, vorder uvederhæftig, eller forfalder under saadant Ansvar eller Forfølgning, at hans Midler efter Lovene maae hæftes, eller Nam og Execution deri skee, da have Bankens Directeurer, efter Vedkommendes paa lovlig Maade requirerede og effectuerede Forbud, den Anstalt at føie, at hans Tilgodehavende i Banken bliver af ham indtil videre urørt, saaledes at det kan komme hans Creditorer eller Sagsøgere, efter lovlig Omgang, tilgode“.

Denne Bestemmelse angaar de Penge eller Værdigenstande, der *deponeres* i Banken. Om Deposita siger Oktroiens §§ 25 og 26 netop, at de „indsættes“ eller „nedlægges“ i Banken. Bestemmelsen udelukker Arrest i Deposita. I ældre Tid omfatter Udtrykket Arrest i hvert Fald ofte ogsaa Eksekution⁷⁾. At Ordet har denne Betydning her, fremgaar af, at der tales om Tilfælde, (1) hvor Debitor vorder uvederhæftig, d. v. s. Tilfælde af Arrest paa Debtors Person, der efter ældre Ret medførte Uraadighed, (2) hvor hans Midler efter Lovene maa hæftes, d. v. s. Tilfælde af Arrest paa Gods, og (3) hvor Nam og Eksekution i hans Gods maa ske. Hvad Bestemmelsen udelukker, er da Arrest og Eksekution umiddelbart i de Penge og Effekter, Debitor har deponeret i Banken. Derimod udelukker den ikke Arrest eller Eksekution i Debtors Krav paa at faa sine Værdier tilbage. Tværtimod hedder det udtrykkeligt, at Kreditorer kan rekvirere og effectuere „Forbud“, og at Bankens Direktion i saa Fald maa drage Omsorg for, at Debtors Værdier „efter lovlig Omgang“ kan komme hans Kreditorer eller Sagsøgere tilgode. Betydningen af Regelen er herefter klar, for saa vidt angaar andre Værdier end Penge. For saa vidt angaar Penge, vilde man i vore Dage anse det for selvfølgelig, at en Kreditor ikke kunde faa gjort Arrest eller Eksekution i bestemte Sedler eller Mønter i Bankens Kasse. Man maa imidlertid erindre, at Banken oprindelig ikke benyttede Anfordringsmidler i sin Virksomhed, men at deponerede Penge ligesom depone-

⁷⁾ Bang og Larsen: Systematisk Fremstilling af den danske Procesmaade 3, 483 ff.

rede Effekter indsattes til „Bevaring“, tænktes at forblive i Bankens Kasse⁸⁾ — hvad ganske vist var noget af en Fiktion, idet Banken kunde og vel ogsaa vilde ombytte f. Eks. makulerede eller slidte Sedler med nye.

(4) Oktroiens § 45 bestemmer:

„Saafremt Midler og Penge udenrigs fra indkomme, og i Banken indsættes, skulle de saavel i Krigs- som Fredstider være aldeles fritagne fra hvilket som helst Slags Sequester eller Confiscation; samt hvis de igjen, efter kort eller lang Tid, ønskes udførte af Riget, frit uden nogen Slags Ophold, Afdrag eller Afgift, af hvad Navn nævnes kan, kunne ud- drages“.

I Bang og Larsens Fremstilling af den danske Proces- maade⁹⁾ hedder det, at „herved sigtes vistnok fornemmelig til Beslaglæggelser efter offentlig Foranstaltning, men Ud- trykkene ere saa ample, at de ogsaa indbefatte Beslag for private Fordringer paa slige udenrigsfra indkomne Midler“. Nogen tvingende Grund til at antage dette var der næppe, men ved Lov om Rettens Pleje Nr. 90 af 11. April 1916 §§ 514 og 614 er det nu fastslaaet, at Midler og Penge, der udenrigsfra indsættes i Nationalbanken, er undtaget fra Ar- rest og Eksekution.

(5) Oktroiens § 49 bestemmer:

„Ingen Moratorier (om saadanne nogensinde gives), ei heller Protectorier eller deslige Befrielser, af hvad Navn næv- nes kan, skulle i noget Tilfælde, med mindre Banken dertil har givet udtrykkelig Samtykke, gjelde mod dens Fordringer eller hindre deres Inddrivelse, hos hvem det end være maatte“.

(6) Ifølge Oktroiens § 56 maa Banken have egen Vægt og Maal og bruge dem i alle Tilfælde, hvor den skal modtage eller udlevere noget efter Vejning eller Maaling¹⁰⁾. Praktisk Betydning har dette for Vægtens Vedkommende, naar Ban-

⁸⁾ Ovenfor § 3 ved Note 29.

⁹⁾ 3, 278.

¹⁰⁾ Det tilføjes, at samme skal stemme med den iøvrigt anordnede Vægt og Maal, og at Banken kun til eget Brug maa benytte sig deraf.

ken køber Guld eller veksler Sedler med Guldbarrer. I Forbindelse med Reglerne om Bankens Pligt til at købe fine Guldbarrer til en fast Pris hedder det i kgl. Kundgørelse af 20. Dec. 1873 og i Regl.s § 32, at Banken køber Barrerne efter sin egen Vægt og kan fordre dem prøvede af en i København autoriseret Guardein. En saadan findes imidlertid ikke mere.

Bestemmelserne i Oktroiens §§ 46, 53, 54 og 55 er ophævet ved Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 15, og ifølge Lov Nr. 29 af 16. Febr. 1932 er Nationalbanken ikke mere, som efter Oktroiens § 26, det eneste autoriserede Depositionssted. Oktroiens § 48 er uden praktisk Betydning, da Veksleobligationer ikke forekommer i Praxis. Det samme gælder den i Oktroiens § 50 hjemlede Fritagelse for Stempelafgift af Bankhæftelsesobligationer. At Banken ifølge Oktroiens § 51, naar den har Pant i en Obligation eller anden Forskrivning, kan søge sig fyldestgjort ved uden forudgaaende Dom over sin Debitor at indtåle Fordringen, at den kan holde sig til Debitor fremfor til Pantet, og at Debitor, naar Banken ikke faar fuld Dækning gennem Pantet, maa holde den skadesløs, Oktroiens § 52, stemmer med vor Rets almindelige Regler. De særlige Regler om, at Banken har Adgang til at søge sig fyldestgjort i haandfaaet Pant gennem Forauktionering, iværksat ved dens egne Betjente, er ikke optaget i Regl. Muligt maa de betragtes som opgivet af Banken, efter at Lov om Konkurs Nr. 51 af 25. Marts 1872 § 155, jfr. Lov om Rettens Pleje Nr. 90 af 11. April 1916 § 538 har aabnet Adgang for enhver Haandpanthaver til at søge sig fyldestgjort gennem Forauktionering af Pantet, foretaget af Fogden. De særlige Regler om Udlæg i fast Ejendom uden foregaaende Lovmaal og Dom i Plakat 1. Juni 1837, der opretholdtes ved Lov Nr. 36 af 29. Marts 1873, er bortfaldet med Retsplejeloven.

§ 10. Forholdet til Staten.

1. Ifølge Oktroiens § 1, Regl.s § 2 er Nationalbanken et privat Interessentskab, hvis Styrelse skal være adskilt fra Statens Finanser. Ingen Befaling fra Regeringen skal nogen-
sinde, middelbart eller umiddelbart, indvirke paa Bankens Styrelse. Ej heller skal der tilstedes noget Indgreb fra Statens Side, af hvad Navn nævnes kan, i Midler eller Penge, som Banken har i Forraad eller Bevaring.

Ifølge Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 kræves til Forhøjelse af Bankens Aktiekapital Samtykke af Kongen, § 2, 3. Stk., til Nedlæggelse af en bestaaende Filial Samtykke af den kongelige Bankkommissær, § 13, og til Udfærdigelse af reglementariske Bestemmelser Stadfæstelse af sidstnævnte, § 14.

Ønsker Bankens Direktion at foretage Forandring i Diskonto- og Rentesatserne, skal den give Finansministeriet Meddelelse derom, Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 8. Finansministeren er da berettiget til personlig eller ved en delegeret at deltage i Forhandlingen, dog uden Stemme ved Afgørelsen.

Tilsyn med Bankens Virksomhed føres paa Statens Vegne af den kongelige Bankkommissær, Oktroiens § 32. Efter denne Bestemmelse skulde Hvervet som kongelig Bankkommissær altid være forenet med Embedet som Justitsminister. Nu bestemmer Kongen, til hvilken Minister Varetagelsen af dette Hverv skal overdrages, Lov Nr. 483 af 30. Aug. 1919 § 4. For Tiden er Ministeren for Handel og Industri kongelig Bankkommissær.

Den kongelige Bankkommissær paaser, at de Banken overfor Staten og det offentlige Pengevæsen paalagte For-

pligtelser opfyldes, især at Bankens Metalfond har den foreskrevne Størrelse, Oktroiens § 32. Hver Maaned aflægger Direktionen Beretning til ham om Forholdet mellem Seddelcirkulation og Seddeldækning, Lov 1907 § 7 Nr. 6. Han kan kræve Repræsentantforsamling indkaldt, Oktroiens § 34, fører Forsædet i Repræsentantforsamlinger, har Adgang til Direktionsforsamlinger og kan der lade sig forelægge Bankens Bøger og Dokumenter, men han deltager hverken i Repræsentanternes Beslutninger eller i den daglige Bankbestyrelse, Oktroiens § 35, Regl.s § 62. Mener han, at Direktionen foretager noget, der strider mod Oktroien, den almindelige Lovgivning eller Reglementet, forhandler han med Repræsentanterne derom. Er de ikke enige med ham, kan han paaanke den tagne Beslutning til Højesteret. — Han foredrager for Kongen, hvad Banken paa sin Side ønsker foredraget, Oktroiens § 35.

Da Nationalbanken i Henhold til Lov Nr. 238 af 29. Sept. 1931¹⁾ fritoges for sin Forpligtelse til at indløse Sedler med Guld, maatte den indgaa paa „at handle i Overensstemmelse med den kongelige Bankkommissær med Hensyn til Bankens Handel med Valuta og de dermed i Forbindelse staaende Forhold“, nævnte Lovs § 2. Til denne Bestemmelse følger Lov Nr. 300 af 6. Dec. 1932 § 2, 3. Stk., at Retningslinierne for den Valutapolitik, der skal føres, fastsættes efter Forhandling mellem Nationalbanken, Ministeren for Handel og Industri og et af Rigsdagen nedsat Udvalg paa 8 Medlemmer.

2. Da Oktroien i 1907 forlængedes for et Tidsrum af 30 Aar, paalagdes det Nationalbanken at svare Afgift til Staten af sit aarlige Overskud, nemlig forlods 750.000 Kr. og, efter Henlæggelse af 5 pCt. af Resten til Reservefond, for saa vidt denne ikke allerede udgør 40 pCt. af Aktiekapitalen, Lov Nr. 74 af 31. Marts 1915, og Udbetaling af 6 pCt. i Udbytte til Aktionærerne, en Fjerdedel af det overskydende, Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 4. Endvidere betaler Banken til Staten Halvdelen af, hvad der maatte fremkomme som Fortjeneste

¹⁾ Jfr. Lov Nr. 287 af 18. Nov. 1931, Nr. 43 af 27. Febr. 1932, Nr. 164 af 30. Maj 1932, Nr. 260 af 31. Okt. 1932.

ved Indkaldelse af Sedler, § 6²). Og gives der under særlige Forhold ved kongelig Resolution for et Tidsrum af indtil to Aar Lempelser i Henseende til Reglerne om Seddelfunderingen, skal Banken af den ved hver Maanedes Udgang tilstedeværende, ikke lovmæssigt dækkede Seddelcirkulation svare en særlig Afgift til Staten, beregnet maanedsviis efter en Rentefod, svarende til Bankens Diskontosats, se nærmere Lov Nr. 201 af 20. Maj 1933.

Ved kgl. Resolution om Lempelser i Dækningsreglerne af 30. Sept. 1914 og 12. Jan. 1915 paabødes det Banken at svare Afgift af Overskridelsen efter den dagældende Regel i Lov 1907 § 7 Nr. 8. Særlige Regler blev givet ved Lov Nr. 74 af 31. Marts 1915 § 3 og derefter ved Lov Nr. 483 af 30. Aug. 1919 § 1 og ved Lov Nr. 132 af 18. April 1925.

I Henhold til Lov Nr. 238 af 29. Sept. 1931 er Banken indgaaet paa til Staten at afgive den Fortjeneste, der opnaas ved Fritagelse for Forpligtelsen til at indløse Sedler med Guld. Denne Bestemmelse er gentaget i de senere Love³).

I Tilfælde af Nedskrivning af Kronen vil der opstaa Spørgsmaal om, hvorledes der skal forholdes med den Fortjeneste, Banken opnaar herved⁴).

²) Ovenfor § 3 ved Noterne 25—26.

³) Ovenfor Note 1.

⁴) Jfr. Axel Nielsen og Henry Ussing: Redegørelse for de retslige, finansielle og økonomiske Spørgsmaal, der knytter sig til en Indførelse af Guldindløselighed af Kronen ved en definitiv Guldværdi lig den engelske Shilling og for den Form, hvorunder en Beslutning herom vil være at tage, Kbhvn. 1926, 10 ff.

§ 11. Andre selskabsretlige Særregler.

1. Nationalbankens Navn er „Nationalbanken i Kjøbenhavn“, Oktroiens § 1.

Bankens Hovedsæde, Hjemsted og Værneting er i København, Regl.s § 5.

Filialer findes i Aarhus, Aalborg, Nykøbing F., Kolding og Odense samt i Flensborg. Bankbestyrelsen kan oprette nye Filialer, men som nævnt ikke uden Samtykke af den kongelige Bankkommissær nedlægge en bestaaende Filial, Lov Nr. 157 af 12. Juli 1907 § 13.

2. Aktiekapitalen er 27 Millioner Kroner, Lov 1907 § 2, 1. Stk. Hver Aktie var efter Oktroiens § 11 paa 100 Rigsbankdaler, nu 200 Kr. Aktionærer var Bankhæftelsesdebitorerne, idet Hæftelser paa under 100 Rigsbankdaler kunde sammenlægges eller suspenderes. Der var desuden Adgang til Tegning af Aktier i Henhold til Indbydelse hertil. De resterende Hæftelsesdebitorer indkaldtes i Henhold til kgl. Bevilling ved præklusivt Proklama i 1869¹⁾. Suppleringsretten var da allerede ophørt i Henhold til Plakat af 6. Aug. 1839²⁾. Adgangen til Subskription ophørte i det væsentlige med Udgangen af 1818³⁾. I 1880 afrundede Banken Kapitalen til dens nuværende Størrelse ved selv at overtage et Aktiebeløb⁴⁾.

Med Stadfæstelse af Kongen kan Bankbestyrelsen beslutte

¹⁾ Jfr. nærmere Rubow 1, 144 og 173.

²⁾ Rubow 1, 162.

³⁾ Rubow 1, 177.

⁴⁾ Rubow 1, 174.

at forhøje Aktiekapitalen, dog ikke udover 50 Mill. Kr., Lov 1907, § 2, 3. Stk.⁵⁾).

Om Aktiebreve indeholder Lov 1907 § 2, 1. Stk. og Regl.s §§ 7 og 8 visse særlige Regler. Aktiebreve kan lyde paa Navn eller paa Ihæندهaver.

Uhævet Udbytte forældes paa 5 Aar, regnet fra Forfaldsdagen, Lov 1907 § 2, 2. Stk.

3. Om Aktionærforsamlinger indeholder Lov 1907 § 11, Regl.s §§ 64—67 visse særlige Regler.

Ordentlig Generalforsamling afholdes en Gang aarlig, inden Oktober Maanedes Udgang.

Hver Aktie à 200 Kr. giver en Stemme. Dog kan ingen paa egne Vegne eller som Fuldmægtig for andre afgive mere end 50 Stemmer.

Spørgsmaal om Grænserne for Aktionærforsamlingens Kompetence afgøres af den kongelige Bankkommissær under Rekurs til Højesteret.

Alle Beslutninger fattes med simpel Stemme flerhed. Dog kan Fortsættelse af Bankens Virksomhed som seddeludstedende Bank udover den 31. Juli 1938 ikke finde Sted, medmindre dette, saa vel som Vilkaarene derfor, vedtages af en Aktionærforsamling med et Stemmeantal af mindst to Trediedele af de paa Forsamlingen mødende, stemmeberettigede Aktionærer, Lov 1907 § 17.

4. Nationalbanken bestyres af 17 Repræsentanter, Lov 1907 § 9 og Lov Nr. 483 af 30. Aug. 1919 § 2, og 4 eller 5 Direktører efter Bankbestyrelsens Bestemmelse, Lov 1907 § 10. I Repræsentantforsamlinger har Direktørerne Sæde og Stemme i Sager, der ikke angaar deres Embedsførelse og Ansvar, Oktroiens § 38. Den samlede Bankbestyrelse bestaar herefter af Repræsentanter og Direktører.

Repræsentanter skal være Aktieejere⁶⁾. Mindst to skal bo

⁵⁾ Ifølge Lov Nr. 483 af 30. Aug. 1919 § 2 kan Aktiekapitalen efter Bankbestyrelsens Beslutning med Stadfæstelse af Kongen udvides med 3 Mill. Kr., der overtages af Staten til *Pari*.

⁶⁾ Se nærmere Lov 1907 § 9.

i Jylland og mindst to i den øvrige Del af Landet udenfor København.

Direktører skal være Aktieejere⁷⁾. De maa ikke være aktive eller passive Deltagere i noget ansvarligt Firma, der driver Handels- eller Fabriksvirksomhed, eller beklæde en Stilling i noget andet Pengeinstitut, Lov 1907 § 10⁸⁾. Ifølge Regl.s § 52 bør ingen Veksel eller anden Forskrivning antages, hvorved en Direktør vilde komme i Gældsforhold til Banken.

Repræsentanter og Direktører skal ved deres Embedstiltrædelse i Repræsentanternes Forsamling til Protokollen aflægge Ed paa, at de, efter deres bedste Indsigt, vil med Troskab og Nidkærhed forestaa deres Embeder og Forretninger i nøje Overensstemmelse med Bankens Oktroi, Reglement og andre dens lovlige Regler og Forskrifter, Oktroiens § 1.

Af Repræsentanterne vælges 15 af Aktionærforsamlingen, 2 udnævnes af Ministeren for Handel og Industri, Lov 1907 § 9⁹⁾ og Lov Nr. 483 af 30. Aug. 1919 § 3.

Af Direktørerne udnævner Kongen 2, hvoraf den ene skal være landbrugskyndig, de øvrige vælges af Repræsentanterne, Lov 1907 § 10. Samtlige Direktører er i Henseende til Forretningernes Bestyrelse, Pligter og Ansvar ligestillede, Oktroiens § 37. De af Kongen udnævnte kan afskediges af ham, de af Repræsentanterne valgte ved Beslutning med mindst to Trediedele af samtlige Repræsentanters Stemmer, Lov 1907 § 10, 3. Stk.

Repræsentanterne samles mindst en Gang hvert Kvartal og ellers, naar de finder Anledning dertil, og naar den kongelige Bankkommissær eller Direktionen forlanger det, Oktroiens § 34. De vælger af deres Midte en Formand, Oktroiens § 33, hvis Stemme gør Udslaget, naar Stemmerne staar lige, Regl.s § 44¹⁰⁾.

⁷⁾ Se nærmere Oktroiens § 40.

⁸⁾ Denne Bestemmelse indeholder ogsaa visse andre Regler om Direktører.

⁹⁾ Der indeholder visse nærmere Regler.

¹⁰⁾ Der indeholder visse nærmere Regler.

I Direktionens Forsamling¹¹⁾ føres Forsædet af den Direktør, der har størst Anciennitet, Oktroiens § 37¹²⁾.

Hvad angaar Afgrænsningen mellem Aktionærforsamlingens og Bankbestyrelsens Myndighed bestemmer Regl.s § 65, at Bankbestyrelsen ikke uden Tilslutning af Aktionærforsamlingen kan andrage Regeringen om Ændringer i de ved Oktroien med senere Bestemmelser eller ved Lov 1907 fastsatte Regler. Derimod kan Ændringer i Regl. vedtages af den samlede Bankbestyrelse med Stadfæstelse af den kongelige Bankkommissær, Lov 1907 § 14. Aarsregnskabet decideres ikke af Aktionærforsamlingen, men af Repræsentanterne¹³⁾, Lov 1907 § 11, 1. Stk., der ogsaa efter Forslag af Direktionen fastsætter Udbyttet. Ligeledes er det ikke Aktionærforsamlingen, men Bankbestyrelsen, der vælger Revisorer ved Hovedsædet og Filialerne, Lov 1907 § 12.

Repræsentanterne har paa Aktionærernes Vegne Overtilsyn med og Overbestyrelse over Banken og alle dens Anliggender, Oktroiens § 33. De vaager over, at Forskrifterne i Oktroien, i Lov 1907 og i Reglementet overholdes, Regl.s § 45. De lader sig efter hvert Kvartals Udløb forelægge Balancer af Bankens Hovedbøger samt en summarisk Beretning om det væsentlige af, hvad der er foregaaet i Banken, foretager visse Eftersyn af Metalbeholdningen og af Bankens Aktiver iøvrigt og paaser, at Revision af Bankens Bøger finder Sted, Regl.s § 46.

Vigtige Sager, om hvis Afgørelse Bestemmelse ikke er

¹¹⁾ Nærmere Regler herom findes i Regl.s § 56.

¹²⁾ Regl.s § 54.

¹³⁾ I Regl.s § 48 hedder det: „I Repræsentantforsamlingerne har Direktørerne Sæde og Stemme i alle Sager, som ikke angaar deres Embedsførelse og Ansvar, *saasom* Regnskabernes Decision og deslige“. For saa vidt Decisionen indbefatter et Decharge, er det jo rigtigt, at Direktørerne ikke har Stemme, men anderledes stiller Sagen sig med Hensyn til f. Eks. Spørgsmaal om Værdiansættelse for Aktiver. I Oktroiens § 38 hedder det nøjagtigere „ved Regnskabernes Decision“. Ifølge Kanc. Skr. af 17. Dec. 1822, Regl.s § 47, 1. Stk. udelukker Slægtskab og Svogerskab mellem en Repræsentant og en Direktør saa nær som Søkendebørn førstnævnte fra at deltage i Decision af Regnskaber.

truffet i Oktroiens, Bankens Reglement eller andre dens lovlige Forskrifter, skal af Direktionen, naar der er Tid dertil, forelægges Repræsentantforsamlingen til Beslutning, Oktroiens § 36. I paatrængende Tilfælde handler Direktionen paa egen Haand, men skal da forelægge Sagen i næste Repræsentantforsamling, Oktroiens § 36, og snarest afgive Beretning til Repræsentantskabets Formand, Regl.s § 55.

Bankbestyrelsen tager Bestemmelse om Oprettelse af Filialer, men kan ikke uden Samtykke af den kongelige Bankkommissær nedlægge en bestaaende Filial, Lov 1907 § 13.

Foruden Direktører og Revisorer ansætter den samlede Bankbestyrelse Kasserer, Hoved- og Kontrolbogholder og de øvrige Kontorchefer ved Hovedsædet, Kasserere og Bogholdere ved Filialerne, medens Bankens øvrige Embedsmænd ansættes af Direktionen, Lov 1907 § 12.

Direktionen forestaar og udfører de daglige og løbende Forretninger, Oktroiens § 36. Direktionen bestemmer saaledes Diskontopolitiken, fastsætter Diskonto- og øvrige Rentesatser, idet den dog som nævnt skal give Finansministeren Meddelelse og Lejlighed til at deltage i Forhandling derom, hvis den ønsker at foretage Forandring i disse Satser, Lov 1907 § 8¹⁴). Den bestemmer, hvilke Værdier der kan modtages som Pant, og hvad der kan ydes som Laan paa et Pant, Regl.s § 36¹⁵). Den fastsætter indenfor de herfor foreskrevne Grænser den Pris, hvortil Bankens køber og sælger ædelt Metal i Mønt og Barrer, Regl.s § 32. Den fastsætter de Betingelser, paa hvilke Bankens køber og sælger fremmed Valuta, Regl.s §§ 33 og 55. Den tager Bestemmelse om Køb og Salg af Værdipapirer, Regl.s § 55. Den fastsætter ogsaa Renten af Indlaan og Gebyrer for Modtagelse af Deposita, Regl.s §§ 23, 29 og 55.

Direktionen sørger for offentlig Bekendtgørelse af den til enhver Tid gældende Diskonto, Regl.s § 33.

¹⁴) Ogsaa Repræsentantskabets Formand skal have Meddelelse herom, Regl.s § 33.

¹⁵) Regl.s § 35 fremhæver særligt, at Direktionen bestemmer Vilkaarene for Udlaan mod Pant i fast Ejendom.

Hver Maaned aflægger Direktionen Beretning til den kongelige Bankkommissær om Forholdet mellem Seddelcirkulation og Seddeldækning, Lov 1907 § 7 Nr. 6¹⁶).

5. Nationalbankens Regnskabsaar gaar fra 1. August til 31. Juli, Regl.s § 68.

Af et Aars Overskud udredes som nævnt en Afgift til Statskassen paa 750.000 Kr., Lov 1907 § 4. Af Resten henlægges 5 pCt. til Bankens Reservefond, for saa vidt denne ikke udgør 40 pCt. af Aktiekapitalen, Lov 1907 § 4 og Lov Nr. 74 af 31. Marts 1915. Derpaa erholder Aktionæerne et Udbytte af indtil 6 pCt. Retten hertil kan, da den har Hjemmel i Loven, ikke betages den enkelte Aktionær ved Beslutning af Bankbestyrelsen eller af Aktionærforsamlingen. Yderligere Overskud fordeles med en Fjerdedel til Staten og tre Fjerdedele til Aktionæerne. Dog kan Bankbestyrelsen bestemme, at disse tre Fjerdedele helt eller delvis skal henlægges til en Udbytte-Udligningsfond i Stedet for at udbetales som Udbytte.

Til Reservefonden henlægges ifølge Lov 1907 § 5 ekstraordinært:

(1) hvad der ved Udvidelse af Aktiekapitalen indvindes ved Udstedelse af Aktier til Overkurs,

(2) hvad der fremkommer som Fortjeneste ved Indkaldelse af cirkulerende Sedler,

(3) hvad der indgaar paa Fordringer, der tidligere er afskrevet *paa Reservefonden*.

Paa Reservefonden kan ifølge Lov 1907 § 5 efter *Beslutning af Bankbestyrelsen* afskrives:

(1) Tab paa Fordringer, herunder dog ikke Tab paa Fonds, der altsaa skal indgaa i Driftsregnskabet som Driftstab,

(2) Udgifter til Erhvervelse af og ekstraordinære Arbejder ved Bankens Bygninger, for saa vidt der ikke findes Anledning til at opføre eller forhøje disses bogførte Værdi med det anvendte Beløb,

(3) ekstraordinære Administrationsudgifter,

¹⁶) Ligeledes til Repræsentantskabets Formand, Regl.s § 17.

(4) hvad Banken efter Indkaldelsesfristens Udløb finder Anledning til at udbetale paa indkaldte Sedler¹⁷⁾.

Hvad angaar Opgørelse af Aarsregnskab bestemmer Regl.s § 69, at Obligationer og Aktier, der er Genstand for offentlig Kursnotering, ansættes til den Køberkurs, der noteredes den 31. Juli, eller, saafremt ingen Notering har fundet Sted denne Dag, til den nærmest forud noterede Køberkurs, hvilket stemmer med Regelen i B. L.s § 13, og at iøvrigt alle Aktiver og Passiver optages til deres effektive Værdi. Nu maa Reglerne i B. L.s § 13, 2. Stk. i det hele være anvendelige.

Som nævnt tilkommer det Repræsentantskabet at ansætte Revisorer og at decidere Aarsregnskabet. Ifølge Regl. af 27. Juli 1818 § 57, der er gentaget i Regl.s § 47, 3. Stk. og derfor stadig er gældende, Lov 1907 § 14, 2. Stk., kan dog Direktionen, hvis den ikke vil lade det bero ved Repræsentanternes Decision, paastævne denne umiddelbart for Højesteret, hvis Dom da „bliver Regelen for den omspurgte Posts Afgørelse“¹⁸⁾.

Naar Regnskabet er decideret, skal det ved Trykken offentlig bekendtgøres, Oktroiens § 41¹⁹⁾.

Fra 1856 har Banken offentliggjort Maanedsbalancer²⁰⁾. I 1925 blev der truffet Aftale med Regeringen om, at disse fremtidig skulde vise Mellemværendet med Staten under særlig Post, nemlig Posten Finansministeriet paa Aktiv- eller Passivsiden²¹⁾. Fra 1917 har Banken offentliggjort Ugerapporter over Metalfond og Seddelcirkulation²²⁾.

6. Tegningsregler findes i Regl.s § 57, saaledes som denne Bestemmelse er ændret ved Bekg. Nr. 228 af 13. April 1917.

¹⁷⁾ Ovenfor § 3 ved Note 26.

¹⁸⁾ Efter nugældende Ret kunde en saadan Ordning naturligvis ikke træffes ved Bestemmelse i Bankens Reglement.

¹⁹⁾ Jfr. nu B. L.s § 15, 2. Stk.

²⁰⁾ Rubow 1, 233. — Ifølge B. L.s § 15, 2. Stk. er nu alle Banker pligtige til at offentliggøre Kvartalsbalancer.

²¹⁾ C. Ussing 318.

²²⁾ Rubow 1, 233.

SPAREKASSER

§ 12. Historie og Retskilder. Offentligretlige Begunstigelser.

1. Ved Udløbet af Regnskabsaaret 1931—32, det vil sige den 31. Marts 1932¹⁾, var ifølge Sparekasseinspektørens Beretning for nævnte Aar Antallet af danske Sparekasser 536. Af disse var 5 beliggende i Hovedstaden, 106 i Provinsbyerne og 425 i Landdistrikterne. 37 af Kasserne havde Filialer. Det samlede Antal af disse var 218, hvoraf 65 i Byerne og 153 paa Landet. Filialerne er hovedsagelig kun Ind- og Udbetalingssteder.

Indskydernes Tilgodehavende var den nævnte Dag 2.195.388.977 Kr., hvilket Beløb, fraregnet skyldige, men ikke forfaldne Renter, fordelte sig paa følgende Maade:

	Antal:	Beløb i 1000 Kr.:
Konti paa under 50 Kr.	901.668	12.072
— 50—200 -	327.500	35.613
— 200—2000 -	550.290	410.861
— 2000—5000 -	157.101	486.752
— 5000 Kr. og derover ...	108.962	1.226.813

Det ses, at vel over Halvdelen af Indskudskapitalen henstaar paa et forholdsvis mindre Antal Konti paa 5000 Kr. og derover, men at det samlede Antal Konti er meget stort. Sparekasserne benyttes i høj Grad af de brede Lag i Befolkningen.

Hvorledes Indskudskapitalen fordeler sig paa Sparemidler, midlertidig ledige Driftskapitaler og Kassemidler, kan ikke oplyses. Der er Grund til at antage, at midlertidig ledige Driftskapitaler ikke forekommer i større Omfang indenfor Sparekassernes Publikum. Derimod udgør Kassemidler utvivlsomt et stort Beløb. At Antallet af Sparekasser og Sparekassefilialer er stort, og at mange Sparekasser aabner Checkkonti, virker i Retning af at fremkalde Indskud af Kassemidler. For Ledel-

¹⁾ Lov om Sparekasser Nr. 539 af 4. Oktober 1919 § 13, 2. Stk.

sen af en Sparekasse vil det være af stor Betydning at danne sig et Skøn over, af hvad Art dens Indskud er. Løse Indskudsmidler egner sig ikke til at anbringes paa længere Sigt. Er en Sparekasses Indskud i stort Omfang af mindre fast Karakter, maa Kassen holdes likvid i særlig Grad. Kassemidler og midlertidig ledige Driftskapitaler er naturligvis mindre faste end Sparemidler. Dog kan ogsaa Sparemidler være midlertidig anbragt i en Sparekasse med Henblik paa direkte Investering, naar gunstig Lejlighed hertil frembyder sig. For saa vidt angaar Smaafolks Sparepenge og andre Smaabeløb, er dog direkte Investering mindre praktisk. Og Investering gennem en Sparekasse, en Bank, en Kredit- eller Hypothekforening eller lignende muliggør en Spredning af Risikoen og dermed en Formindskelse af Faren for Tab ved Investering.

Af de 536 Sparekasser, der fandtes den 31. Marts 1932, havde 384 Garanter. Den indbetalte Garantikapital udgjorde ialt 2.672.000 Kr. Ifølge Sp.L.s § 5, 1. Stk., kan nu ingen Sparekasse stiftes uden Garantikapital. Kursreguleringsfonds udgjorde ialt 8.259.000 Kr., egentlige Reservefonds og lign. 181.968.000 Kr. Tilsammen forefandtes altsaa som Sikringsfonds 192.899.000 Kr., d. v. s. 8,8 pCt. af Indskydernes Tilgodehavende, 8,0 pCt. af hele den af Sparekasserne forvaltede Kapital.

Midlerne var anbragt paa følgende Maade:

	1000 Kr.	pCt.
Kassebeholdning	10.647	0,4
Indlaan i Banker og Sparekasser	66.809	2,8
Obligationer	469.357	19,4
Aktier	6.834	0,3
Udlaan i Landejendomme	795.719	32,9
— Købstadejendomme	413.501	17,1
— mod Haandpant	53.008	2,2
— Selvskyldnerkaution	236.259	9,8
Diskonterede Veksler	3.614	0,1
Udlaan til Kommuner o. l.	286.101	11,8
Kassekredit	18.872	0,8
Udlaan iøvrigt	1.756	0,1
Faste Ejendomme og Inventar	22.284	0,9
Forskelligt	34.427	1,4
	2.419.188	100,0

Indlaan i Banker og Sparekasser og Obligationer er Kasse-reserve for Sparekasserne. Udlaan i faste Ejendomme udgjorde 50 pCt., sammen med Udlaan til Kommuner og lign. 61,8 pCt. af samtlige Midler. Udlaan mod Selvskyldnerkaution forekommer navnlig i Sparekasser paa Landet og i Landbo-sparekasser i Byerne. At Beløbet er saa stort, beror paa, at Udlaan til Andelsforeninger er opført herunder. Naar undtages Nationalbankaktier og Aktier, for hvis Udbytte Staten indestaar, kræves til Anbringelse af Midler i Aktier Tilladelse af Sparekasseinspektøren, Sp. L.s § 10, 2. Stk. Diskontering af Veksler, der er typisk Bankforretning, er kun tilladt de Sparekasser, der før den 1. April 1919 drev saadan Forretning, Sp. L.s § 1, 2. Stk. Kassekredit er Kredit i løbende Regning, i Regelen vel Driftslaan af varierende Størrelse, hvoraf Rente svares i Forhold til, hvad der til enhver Tid skyldes. Posten Forskelligt omfatter hovedsagelig tilgodehavende Rente af Udlaan, af Obligationer og af Indlaan i andre Pengeinstituter. Fremmed Valuta forekommer ikke blandt Aktiverne. Sparekasserne virker som Betalingsformidlere ved Aabning af Checkkonti, Foretagelse af Girering, Clearing af Checks, men de deltager kun i den indenlandske Betalingsformidling.

Den Udvikling, der har ført til en saa omfattende Virksomhed, begynder i 1810, da Sparekassen for Holsteinborg Gods stiftes af Lensgreve Frederik Adolf Holstein under Garanti af Grevs-kabet Holsteinborgs Industri-Selskab, for hvilket han var Præsident²). I 1816 faar Odense, i 1820 Ærøskøbing³) en Sparekasse. I 1820 stiftes ogsaa Sparekas-

²) En allerede i 1795 af Regeringen under Navn af „Den almindelige Forsørgelsesanstalt“ oprettet Livsforsikringsanstalt modtog Sparepenge til Forrentning i en særlig „Besparelses-Afdeling“, men denne Anstalts Virksomhed ophørte efter 1813. — I Kiel og Altona oprettes Sparekasser henholdsvis i 1796 og 1801. — Saa tidligt som 1765 menes en Sparekasse oprettet i Brunsvig. 1778 stiftes en Sparekasse i Hamborg. Den første engelske Sparekasse stiftes 1798, den første franske 1818, den første svenske 1813, den første norske 1822. Ang. de danske Sparekassers Historie, H. L. Bisgaard og Johs. Schiødt: Danmarks Sparekasser, Vejle 1910.

³) Ærø hørte dengang ikke til Kongeriget.

sen for Kjøbenhavn og Omegn, der nu er Landets største Sparekasse. Mellem 1820 og 1830 stiftes 12 nye Kasser, mellem 1830 og 1840 kun syv, skønt de økonomiske Forhold da var betydeligt bedre end i det foregaaende Tiaar. I 1847 er Antallet af Sparekasser i Kongeriet 34, ved Udgangen af 1856 er det steget til 47. Blandt de da senest tilkomne er Den sjællandske Bondestands Sparekasse, der stiftes 1856. I Kriseaaret 1857 oprettes 8 nye Kasser, deriblandt Bikuben. I 1864 er der 75 Kasser, i 1874 342, i 1882 498. Den store Stigning i Antallet i disse Aar skyldes hovedsagelig, at der, tildels som Følge af, at Bysparekasserne menes at begunstige Byerne med Hensyn til Udlaan, oprettes et stort Antal mindre Landsparekasser. Allerede i 1890 er Antallet af Sparekasser 537, altsaa lidt større end nu.

Sparernes Tilgodehavende med Tillæg af den Egenkapital, Kasserne forvalter, er:

i 1847	8,7	Mill. Rigsbankdaler
- 1856	24,4	— Rigsdaler
- 1870	124	— Kroner
- 1880	272	— —
- 1890	423	— —
- 1900	550	— —
- 1910	879	— —
- 1920	1618	— —
- 1930	2293	— —
- 1932	2385	— —

Da de første Sparekasser stiftedes, var Rigsbanken eller, fra 1818, Nationalbanken vor eneste Bank, og sidstnævnte Bank var, som vi har set, i sin første Periode lidet villig til at modtage Indlaan til Forrentning, ja gik efterhaanden helt bort fra at modtage Indlaan fra Private. Sparekasserne fremkommer da som Udslag af en filantropisk Bestræbelse. Deres Formaal er at fremme Sparsommelighed ved at byde Smaafolk en sikker Anbringelse og en passende Forrentning af deres Penge, undertiden ogsaa ved at præmiere Opsparing af et vist Omfang. Med faa Undtagelser er de første Sparekasser kun Sparekasser, ikke tillige Laanekasser. Forrentning af Indskudene muliggøres ved, at de indskudte Beløb i Sølv og

i Sedler⁴⁾) eller Skillemønt modtages til Forrentning henholdsvis af Nationalbanken og af Staten, der i den første Tid indgaar paa at svare i hvert Fald nogle af Kasserne 5 pCt., altsaa mere end der efter Aagerlovgivningen kunde tages i Rente af Udlaan. Administrationen af Kasserne er under disse Forhold ret simpel. Ledelsen er ulønnet. Den supplerer sig i Regelen selv. Undertiden har dog Sparerne Indflydelse paa Ledelsen, idet denne vælges af en Generalforsamling af Sparere. Ogsaa hvor dette ikke er Tilfældet, betegnes Sparerne som Interessenter. Tilvejebringelse af Garanti- eller Aktiekapital eller Opsparing af Reserver er ikke nødvendig, naar samtlige Midler anbringes som nævnt. Hvad der indvindes ved, at Nationalbanken og Staten yder en Kasse højere Rente, end denne svarer sine Interessenter, kan benyttes i filantropisk Øjemed, f. Eks. til Præmiering af Opsparing.

Af væsentlig Betydning er det, at Sparekasserne fra første Færd opnaar Fritagelse for Stempelafgift af de Kontrabøger og Indlaansbeviser, de udsteder til deres Indskydere. Undertiden søger og opnaar Kasserne ogsaa andre Stempelbegunstigelser, og paa Ansøgning indrømmes det dem, at deres Indskudsmidler skal være fritaget for Arrest og Beslag⁵⁾).

Til Gengæld for de opnaaede Begunstigelser paalægges det ved kgl. Resolution af 11. Juli 1827 Sparekasserne at offentliggøre Regnskab en Gang om Aaret.

Allerede Mangelen paa andre Instituter, hvor Penge kunde indsættes til Forrentning, medfører ret naturligt, at Sparekasserne straks fra Begyndelsen af kommer til at gaa ud over deres egentlige Formaal, der som nævnt var at modtage Smaafolks Sparepenge. Som nu Indskudene vokser, kommer saavel Staten som Nationalbanken ind paa at begrænse Modtagelsen af Kassernes Midler til Forrentning, og det ender med, at Kasserne helt mister de Begunstigelser i saa Henseende, de har haft. Hvad angaar Udlaan til Staten, gøres det gældende, at Modtagelse af Midler, der kan forlanges tilbagebetalt paa Anfordring, fra Statens Synspunkt er den

⁴⁾ Indtil 1838 var der Disagio paa Sedler i Forhold til Sølv, ovenfor § 4 Nr. 2.

⁵⁾ Nedenfor under Nr. 7.

uheldigst mulige Form for Stiftelse af Statsgæld, *at* Udlaan til Staten i større Omfang er en Fare for Kasserne, idet Mistillid fra Sparernes Side med deraf følgende Udtræk, som det ogsaa viste sig i 1848, kan befrygtes, naar Staten indvikles i Krig, og *at* det er uheldigt, at Kassernes Indskudsmidler unddrages Erhvervslivet. Efterhaanden gaar da Sparekasserne over til ogsaa at være Lænekasser. I 1837 er omtrent 17 pCt. af Sparekassernes Midler udlaant til Private, og fra da af tager Udviklingen Fart. I 1856 er kun 3,8 pCt. af samtlige Midler anbragt i Statskassen, 0,9 pCt. i Nationalbanken. I Statspapirer og andre offentlige Effekter er kun henholdsvis 5,8 og 6,5 pCt. anbragt. Fra 1871 ophører Staten helt med at modtage Midler fra Kasserne til Forrentning.

Fra Midten af 60erne og navnlig i 70erne hører vi om Kritik af Sparekasserne, der nu forvalter betydelige Kapitaler, og som konkurrerer dels indbyrdes, dels med de private Banker, der omsider er kommet frem⁶⁾). Det gøres gældende, *at* Sparekasserne er organiserede med et snævrere Formaal for Øje og ikke magter deres nye Opgave, *at* de modtager Midler, der rettelig hører hjemme paa Folio i Bankerne, *at* deres Udlaansvirksomhed og øvrige Anbringelse af modtagne Midler undertiden antager Former, der er lidet betryggende for Sparerne, saa meget mere som Kassernes Egenkapital er ringe, og *at* de til Skade for Erhvervslivet virker i Retning af en Forhøjelse af Laanerenten. Denne Kritik giver Anledning til Lov om Spare- og Lænekasser Nr. 64 af 28. Maj 1880, hvorved bl. a. Statstilsyn med Kasserne ved en af Kongen udnævnt Sparekasseinspektør indføres. Nu gælder Lov om Sparekasser Nr. 539 af 4. Oktbr. 1919, der kom samtidig med vor første Særlovgivning om Banker, Lov om Banker Nr. 541 af 4. Oktbr. 1919. Endvidere gælder Lov Nr. 70 af 23. Marts 1932.

2. Sp. L. angiver ikke, hvad den forstaar ved en Sparekasse. Men ifølge Lov om Banker Nr. 122 af 15. April 1930 § 2, 1. Stk. er, bortset fra den af Staten drevne Virksomhed⁷⁾), Sparekasser og Banker eneberegtigede til „ved Hen-

⁶⁾ Nedenfor § 20 ved Noterne 3—10.

⁷⁾ Modtagelse af Beløb paa Postgirokonto.

vendelse til Offentligheden at tilbyde sig som Modtagere af Indlaan“. En Virksomhed, der vil gøre dette, maa derfor indordne sig under enten de for Banker eller de for Sparekasser gældende Regler. Vælger den at drive Bankvirksomhed, kan den senere gaa over til at drive Sparekassevirksomhed. Vælger den at drive Sparekassevirksomhed, maa det maaske ifølge Analogi fra Sp. L.s § 3 antages, at den ikke uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri kan gaa over til at drive Bankvirksomhed.

En Virksomhed, der ikke ved Henvendelse til Offentligheden tilbyder sig som Modtager af Indlaan, falder efter det anførte udenfor Sp. L.s Begreb om Sparekasser. Dette gælder saaledes Skolesparekasser og Tyendespareforeninger, Erhvervsvirksomheder, hvis Kunder modtager Rabatmærker, eller hvis Arbejdere eller Funktionærer kan lade Dele af deres Løn indestaa i Virksomheden til Forrentning, Vekselerer- og Bankierfirmaer, der modtager Indlaan fra deres Kunder, og Forbrugs- og Produktionsforeninger, der skaffer sig Driftskapital ved Indlaan fra deres Medlemmer⁸⁾. Og det samme antages at gælde Dansk Sparemærkekasse, hvis Mærker dog enhver kan købe, og Andelskasserne, der mod et ringe Vederlag optager passive Medlemmer med Ret til at gøre Indlaan i Kassen og uden personlig Hæftelse for dennes Forpligtelser⁹⁾. Derimod har Ministeriet for Handel og Industri antaget, at et Blad ikke kunde virke for Opsparing ved at tilbyde at modtage Beløb fra Abonnenternes Børn med Forpligtelse til efter en vis Tids Forløb at udbetale det dobbelte af, hvad der var modtaget, idet dette vilde være Sparekassevirksomhed, hvormed ifølge Sp. L.s § 1 Bladvirksomhed ikke kan forenes¹⁰⁾. — At Kredsen af de Personer, fra hvem Indskud modtages, begrænses lokalt, kan ikke medføre, at Sp. L. bliver uanvendelig.

⁸⁾ II Del § 6 Note 2.

⁹⁾ Jfr. nedenfor § 20 ved Note 15. Heller ikke Dansk Spare-Selskab, der virker aktivt for Opsparing ved Agenter og gennem Udlevering af Spareure, er inddraget under Sparekassetilsynet.

¹⁰⁾ Utr. Hmskr. af 26. November 1920.

I Tvivlstilfælde maa Administrationen afgøre, om Sparekassevirksomhed foreligger, men i Modsætning til, hvad der ifølge B. L.s § 1, 3. Stk. gælder ved Banker, er dog Administrationens Afgørelse ikke endelig.

3. Ifølge A. L.s § 1, 3. Stk. finder denne Lov ikke Anvendelse paa Sparekasser. For Sparekasser uden Garanter vilde dette gælde ogsaa uden særlig Bestemmelse derom. Sparekasser med Garanter omfattes derimod af Definitionen paa Aktieselskaber i A. L.s § 1, 1. Stk., medmindre Garanterne hæfter personligt eller den Ret til Udbytte af indbetalt Garantikapital, der er tillagt dem, er saa begrænset, at der ikke kan siges at foreligge noget erhvervsdrivende Selskab.

4. I de sønderjydske Landsdele findes der nogle kommunale (offentlige) Sparekasser, hvis Bestyrelses- og Garantiforhold ikke er ordnet i Overensstemmelse med Sp. L. For disse gælder ifølge Lov Nr. 70 af 23. Marts 1932 visse særlige Regler. De skal imidlertid inden Udløbet af 5 Aar bringe deres Bestyrelses- og Garantiforhold i Overensstemmelse med Sp. L., hvis de ønsker at fortsætte deres Virksomhed.

5. Ifølge Bekg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift § 70, 2. Stk. er Overenskomst om Køb og Salg af offentlige Pengeeffekter, der afsluttes mellem Vekselerere, Banker, Sparekasser og deslige Pengeinstituter, fritaget for Stempelafgift.

Fritaget for Stempelafgift er endvidere Overtagelsesdekklamation, hvorved Erhververen af en fast Ejendom overtager Pantegæld til en Sparekasse, for saa vidt denne ikke har Sikkerhed i andet end Ejendommen med Tilbehør, § 114, 2. Stk.

En Sparekasse kan erholde Stempelfrihed for sine Kontrabøger, Beviser for Indlaan, Depositobeviser og Recepisser samt for sine Debitorers Forskrivninger for Laan mod Kautionsgæld, for saa vidt vedkommende Laantagers samlede Kautionsgæld i Sparekassen ikke overstiger 500 Kr., § 143, 1. og 2. Stk.¹¹⁾ Nedsættelse af Stempelafgiften til et fast

¹¹⁾ Forøges en Laantagers Kautionsgæld udover dette Beløb, skal det eller de ældre Laanebeviser inden 3 Uger forsynes med behørigt Stempel.

Stempel af 50 Øre for hver Pantsætning kan erholdes for Dokumenter, hvorved der gives Sparekassen Haandpant for Laan, § 143, 1. Stk.¹²⁾). Om Transport af de paagældende Dokumenter gælder intet særligt, hvorfor disse ikke kan udstedes til Ihændehaven eller med Navn in blanco, § 145. Ved Kontrabøger kan dog Nummeret af vedkommendes Konto træde i Stedet for Navn.

6. Ifølge Lov Nr. 149 af 10. April 1922 § 2 Nr. 5, litra f er en Sparekasse pligtig at svare Indkomstskat¹³⁾), saafremt Ret til at deltage i Udbytte er forbeholdt Stiftere, Garanter eller Aktionærer. At Stiftere har Ret til Deltagelse i Udbytte, forekommer næppe i Praxis. Garanter (Aktionærer) har i Regelen Ret til en Rente af deres indbetalte Kapital, der enten falder sammen med højeste Indlaansrente eller er 1 pCt. over denne, men som er uafhængig af, hvilket regnskabsmæssigt Resultat Sparekassens Virksomhed giver¹⁴⁾). Dette opfattes ikke som Ret til Deltagelse i Kassens Udbytte og medfører derfor ikke Skattepligt¹⁵⁾). At Ret til et Udbytte som nævnt betinges af, at Kassen har et tilsvarende Overskud, kan da sikkert heller ikke medføre Skattepligt¹⁶⁾). Derimod vil Skattepligt foreligge, naar Sparekassen har erholdt Dispensation fra Regelen i Sp. L.s § 5, 2. Stk., hvorefter Garanter ikke uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri maa oppebære højere Udbytte af deres indbetalte Kapital end 1 pCt. over den højeste Rente, som Sparekassen i Løbet af Regnskabsaaret har ydet af Indlaan paa Sparekassebog. Dispensation fra denne Bestemmelse er nemlig i

¹²⁾ Men ethvert saadant Dokument skal da stemples til 50 Øre, uanset at et mindre Stempel efter almindelige Regler vilde være tilstrækkeligt, jfr. T. Wad: Bankloven af 1930 ad § 10, Note 4.

¹³⁾ Formueskat er en Sparekasse aldrig pligtig at svare.

¹⁴⁾ Nedenfor § 14 Nr. 2.

¹⁵⁾ Jfr. Art. 2 Nr. 2 i Finansministeriets Vejledning af 31. December 1912 til Anvendelse af Lov Nr. 144 af 8. Juni 1912 om Indkomst- og Formueskat til Staten og L O S R Medd. XXXII Nr. 8.

¹⁶⁾ Skattepligt antoges ikke at foreligge i et Tilfælde, hvor det i Vedtægterne var bestemt, at Aktionærernes Udbytte ikke maatte overstige 6 pCt. af Aktiekapitalen, der var fuldt indbetalt, Skrivelse fra Skattedepartementet af 14. November 1921, Sparekassetidende 1921, 183.

Praksis meddelt paa Vilkaar, at Udbytte udover højeste Indlaansrente udbetales alene af Overskud¹⁷⁾).

7. Ifølge Lov om Rettens Pleje Nr. 90 af 11. April 1916 § 614, 3. Stk. kan der „i Overensstemmelse med de gældende Regler tilstaas Fritagelse for Arrest for de i Laane- og Sparekasser..... indsatte Summer og dissers Renter, saa længe de indestaar sammesteds“. Ifølge kgl. Resol. 23. December 1864 I Nr. 3 kan Fritagelse meddeles af Justitsministeriet ad mandatum.

Man er i Teorien gaaet ud fra, at denne Fritagelse udelukker Arrest i Sparernes Krav mod Sparekassen. For at undgaa altfor urimelige Resultater har man da videre antaget, at Fritagelsen kun gælder Arrest, ikke tillige Eksekution. Nu har en saadan Begrænsning ogsaa sikker Hjemmel i Lov om Rettens Pleje Nr. 90 af 11. April 1916, der skelner bestemt mellem Arrest og Eksekution og ikke hjemler Adgang til Fritagelse for Eksekution. Og allerede Kancelliskrivelse af 7. Oktober 1834 fortolker de forskellige Sparekasser meddelte Fritagelser med Hensyn til „Arrest og Beslag“ som ikke omfattende Eksekution. Denne Skrivelser Begrundelse herfor er imidlertid urigtig, og der er ingen Tvivl om, at ældre Tidens Fritagelser for Arrest i Fordringer i hvert Fald ofte omfatter ogsaa Eksekution¹⁸⁾).

Selv med den omtalte Begrænsning i Begunstigelsens Indhold kan lidet naturlige Resultater fremkomme, hvis virkelig Fritagelsen gælder Sparernes Krav mod Kassen. Men dette er i hvert Fald ikke sikkert. En Bevilling af den paagældende Art er første Gang meddelt Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn ved kgl. Resolution af 1. Marts 1820. Kassens Stiftere havde under 28. Januar 1820 udbedt sig Det danske Kancellis Bistand til at opnaa „allernaadigst Tilsagn om, at de Indskud, som skee til Kassen, ikke kunne blive belagte med Arrest eller Beslag“. Allerede som Følge af, at der blandt Kassens Stiftere var en Direktør i Nationalbanken¹⁹⁾, synes

¹⁷⁾ Nedenfor § 14 ved Note 2.

¹⁸⁾ Bang og Larsen: Den danske Procesmaade 3, 483 ff.

¹⁹⁾ H. L. Bisgaard: Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn 1820—1920, 16 ff.

det sandsynligt, at det nærmeste Forbillede har været de ovenfor ²⁰⁾ omtalte Bestemmelser i Oktroi af 4. Juli 1818 § 44, hvorefter Arrest ikke kan gøres „i de Midler, Penge eller Effecter, som i Banken indsættes“. Denne Bestemmelse angaar saavel Eksekution som Arrest, men hvad den udelukker, er, som vi har set, kun Arrest eller Eksekution umiddelbart i de Penge eller Effekter, Rekvisitus har indsat i Banken, derimod ikke Arrest eller Eksekution i Rekvisiti Fordring paa Banken. Til denne siges det netop, at Kreditor kan holde sig „efter lovlig Omgang“. Dette er ikke andet, end hvad der følger af de almindelige Regler²¹⁾. Derfor behøver det ingen nærmere Forklaring, at de Bevillinger, der er meddelt Sparekasser, nøjes med at udtale, at Indskudene ikke kan gøres til Genstand for Arrest eller Beslag. Noget andet er, at det var mindre naturligt at overføre Reglerne i Oktroiens § 44 til at gælde ogsaa Sparekasser. Thi medens Penge, der deponeredes i Nationalbanken, ikke benyttedes i dennes Virksomhed, men forblev i Bankens Kasse, skulde jo de i en Sparekasse indskudte Midler ikke forblive hos denne. Man kan imidlertid have anset det for i hvert Fald tvivlsomt, om ikke en Indskyders Kreditorer efter Omstændighederne kunde lade foretage Arrest eller Eksekution umiddelbart i indskudte Penge, nemlig naar Sparekassen endnu ikke havde disponeret over Beløbet²²⁾.

Følger man, trods det anførte, den hidtidige Opfattelse,

²⁰⁾ § 9 (3).

²¹⁾ Bang og Larsen 1. c. 3, 279.

²²⁾ Overfor Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn indgik Staten og Nationalbanken paa at modtage til Forrentning Beløb paa 100 Rbd. ad Gangen henholdsvis i Sedler og Sølv, H. L. Bisgaard: Sparekassen for Kjøbenhavn og Omegn 1820—1920, 20 og 22. — Jfr. Ørsted: Haandbog over den danske og norske Lovkyndighed 5, 428, hvor det om kgl. Resol. af 18. August 1814 (ang. Konfirmation af visse Vilkaar i Interessentskabskontrakter, I Del 119) hedder, at den „vilde i sig selv end ikke indeholde et aldeles afgjørende Beviis paa, at bemeldte Vilkaar ei uden Confirmation kunde være fuldgyldige; thi Confirmation søges og gives ikke blot for at en Contract eller andet Document, der ellers erkjendtes at være retsgyldigt, kan erholde Retskraft, men ogsaa for at sikre Vedkommende mod de Tvivl og Tvistigheder, som ellers kunde opstaae om Documentets Gyldighed“.

opstaar det Spørgsmaal, om Fritagelsen, der jo tilstaas Sparekassen, bliver uden Betydning, naar denne undlader at paaberaabe sig den eller afstaar derfra. I og for sig maa formentlig dette Spørgsmaal besvares bekræftende. Men de Sparekasser, der har erholdt Fritagelsen, plejer at optage den herved hjemlede Regel i deres Vedtægter, og i saa Fald maa, naar Vedtægterne i Overensstemmelse med Sp. L.s § 9, 1. Stk. er optaget i en Sparekassebog, dennes Indehaver vistnok kunne paaberaabe sig Fritagelsen.

§ 13. Firma og Anmeldelse, Vedtægter.

1. Sparekasser har Pligt¹⁾ og Eneret²⁾ til at benytte Ordet „Sparekasse“ i deres Navn, i Betegnelsen af deres Virksomhed og i Benævnelsen af udstedte Kontrabøger, Sp. L.s § 1, 3. Stk. For Overtrædelse af denne Regel fastsætter § 23, 6. Stk. Straf af Bøder fra 100 til 2000 Kr., der tilfalder Statskassen, § 73, 7. Stk. Mange Sparekasser benytter Betegnelsen „Spare- og Laanekasse“.

For Sparekasser med Garanter, der ikke hæfter personligt for Kassens Forpligtelser, gælder Regelen i A. L.s § 2, 1. Stk., i hvert Fald hvis Garanternes Udbytte kan overstige³⁾ den højeste Indlaansrente, som Kassen i Løbet af Regnskabsaaret har ydet af Indlaan paa Sparekassebog, idet der i saa Fald foreligger et i A. L.s Forstand erhvervsdrivende Selskab. I Praxis har man dog ikke krævet, at de paagældende Sparekasser skal benytte Ordet „Aktieselskab“ eller en deraf dannet Forkortelse i deres Benævnelse. Ifølge Undtagelsesbestemmelsen i A. L.s § 2, 2. Stk. maa Ministeren for Handel og Industri ogsaa anses beføjet til at frafalde Kravet herom⁴⁾. Og Betegnelsen „Sparekasse“ angiver tilstrækkeligt, at Ansvarer er begrænset. Ganske vist er der Sparekasser med Garanter, der hæfter personligt, men i Regelen hæfter Garanter kun begrænset.

¹⁾ Bikuben, der tidligere hed „Bikuben, Dansk Spare- samt Børne- og Alderdomsforsørgelsesforening“, har ifølge den i Teksten nævnte Regel ændret sit Navn til „Bikuben, Forsørgelsesforening og Sparekasse“.

²⁾ Betegnelsen Skolesparekasse benyttes dog stadig.

³⁾ Jfr. Sp. L.s § 5, 2. Stk.

⁴⁾ Nogen Bekendtgørelse om, at Kravet frafaldes, har ikke fundet Sted, jfr. derimod Beg. Nr. 224 af 8. April 1918, I Del 21.

Ifølge F. L.s § 35 anses Sparekasser, for saa vidt angaar denne Lovs Bestemmelser, som Handlende eller lige med Handlende. Derfor gælder de almindelige Regler i F. L.s § 10. For Sparekasser, der ikke — i F. L.s Forstand — er Aktieselskaber, gælder desuden Regelen i F. L.s § 9, 5. Stk., hvorefter et Personnavn ikke kan optages i Firmaet⁵⁾.

Om Firmabeskyttelse gælder de almindelige Regler⁶⁾.

2. Ifølge F. L.s §§ 8 og 16, jfr. § 35, har en Sparekasse Pligt til at foretage Anmeldelse til Handelsregisteret. Angaaende de nærmere Regler om Anmeldelse og Registrering og om Betydningen heraf kan i det væsentlige henvises til I Del § 3. For Fortolkningen af den Regel i F. L.s §§ 19 og 20, hvorefter det skal anmeldes, hvilke af Bestyrelsens Medlemmer der er berettigede til at tegne Sparekassens Firma, er det af Betydning, at ifølge Sp. L.s § 7, 2. Stk. Bestyrelsen i Sparekasser uden Garanter bestaar af et Tilsynsraad og en Direktion, i Sparekasser med Garanter enten af et Tilsynsraad og en Direktion eller alene af en Direktion. Herefter kan nemlig Direktører anmeldes som havende Signatur, selvom der er et Tilsynsraad, og Direktørerne ikke er Medlemmer heraf. Kun kollektiv Signatur kan anmeldes, da der ifølge Sp. L.s § 8, 4. Stk. til at forpligte en Sparekasse kræves Underskrift af mindst to dertil bemyndigede Personer. Det skal anmeldes, om Sparekassen har Garanter eller ej. I første Fald anmeldes Størrelsen af den indbetalte Garantikapital og de vedtagne Bestemmelser om yderligere Hæftelse for Garanterne. Ofte ses ogsaa Antallet af Garanter anmeldt⁷⁾.

3. Ifølge Sp. L.s §§ 6, 7, 4. Stk., 15, 3. Stk. og 18 skal en Sparekasses Vedtægter indeholde Bestemmelser om:

- (a) Generalforsamlingen;
- (b) Bestyrelsen;
- (c) Plan for Virksomheden;
- (d) Anvendelse af Overskud;

⁵⁾ Nærmere I Del § 2 Nr. 2 og Nr. 3, særlig efter Note 30.

⁶⁾ I Del § 2 Nr. 2.

⁷⁾ Jfr. II Del § 3 ved Note 10.

- (e) Reservefonden;
- (f) Revisionen og Aarsregnskabet's Godkendelse;
- (g) Ændring af Vedtægterne;
- (h) i hvilket Dagblad eller i hvilke Dagblade Aarsregnskabet skal offentliggøres;
- (i) det eller de stedlige Dagblade, i hvilke Ihænde-haveren af en Sparekassebog skal indkaldes, naar denne søges mortificeret i Henhold til Sp. L.s § 18.

Ved Sparekasser med Garanter skal Vedtægterne endvidere bestemme:

(j) de Forpligtelser, der paahviler Garanterne, og de Vilkaar, hvorunder en Garant kan udtræde og en anden indtræde i hans Sted, § 5, 1. Stk.;

(k) om Generalforsamlingen eller et Tilsynsraad ansætter Direktion og fastsætter dennes Ansættelsesvilkaar, § 7, 5. Stk.

Og ved Sparekasser uden Garanter skal Vedtægterne bestemme:

(l) hvem der træffer Afgørelse med Hensyn til Udsættelser af Revisorerne, § 15, 1. Stk.

4. En Sparekasses Vedtægter skal stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri. De Sparekasser, der bestod, da Sp. L. traadte i Kraft, skulde inden tre Maaneder bringe deres Vedtægter i Overensstemmelse med Loven og indsende dem til Stadfæstelse, § 4, 2. Stk. En nystiftet Sparekasse maa ikke træde i Virksomhed, forinden dens Vedtægter er stadfæstet, § 4, 1. Stk. En vedtagen Ændring i en Sparekasses Vedtægter faar først Gyldighed, naar den stadfæstes, § 4, 3. Stk.⁸⁾.

Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser har i Samraad med Ministeriet for Handel og Industri og Sparekasseinspektøren udarbejdet Normalvedtægter i tre Sæt,

⁸⁾ Jfr. nedenfor § 18 efter Note 13.

nemlig for Sparekasser uden Garanter, for store Sparekasser med Garanter og for smaa Sparekasser med Garanter. At Normalvedtægterne er udarbejdet i to Sæt for Sparekasser med Garanter, hænger sammen med, at disses Bestyrelse ifølge Sp. L.s § 7, 2. Stk. kan bestaa enten af et Tilsynsraad og en Direktion eller alene af en Direktion⁹⁾).

⁹⁾ Normalvedtægterne er aftrykt i Sparekassetidende 1920, 154 ff.

§ 14. Sparekasser med eller uden Garanter.

1. Ifølge Sp. L.s § 5, 1. Stk. kan efter denne Lovs Ikrafttræden ingen Sparekasse stiftes, medmindre en Kreds af mindst 25 Personer indtræder som Garanter. Herefter er det ikke tilstrækkeligt, at der tilvejebringes en — kontant indbetalt — Garantikapital af en vis Størrelse. Det er ogsaa ret naturligt at kræve, at Kredsen af Garanter ikke maa være altfor snæver, da ifølge § 7 Generalforsamlingen, der bl. a. vælger Tilsynsraad, bestaar af Garanterne eller et Udvalg af disse, medens ved Sparekasser uden Garanter den Myndighed, der ved Sparekasser med Garanter tilkommer Generalforsamlingen, udøves af Tilsynsraadet, paa hvis Sammensætning Ministeren for Handel og Industri har Indflydelse, idet Valg af et Medlem deraf skal foretages og Valg af de øvrige Medlemmer, der sker ved Selvsupplering, godkendes af ham.

2. Efter N. V. forrentes indbetalt Garantikapital med højeste Indlaansrente eller med 1 pCt. over højeste Indlaansrente¹⁾. Ifølge Sp. L.s § 5, 2. Stk. maa Garanter ikke uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri oppebære højere Udbytte af deres indbetalte Kapital end 1 pCt. over den højeste Rente, der i Løbet af Regnskabsaaret er ydet af Indlaan paa Sparekassebog. Naar Samtykke til højere Udbytte er givet, er det — i hvert Fald undertiden — gjort til Vilkaar, at Udbytte udover højeste Indlaansrente kun skal kunne udbetales, for saa vidt der foreligger Overskud, hvor-

¹⁾ I Overensstemmelse med den straks nedenfor i Teksten gengivne Regel i Sp. L.s § 5, 2. Stk. forstaas dette saaledes, at Garanterne, hvis Indlaansrenten har varieret i Løbet af Regnskabsaaret, faar den højeste Rente, der er ydet, eller 1 pCt. derover.

af det kan udredes²⁾), og i et Tilfælde, hvor der skulde kunne udbetales indtil 8 pCt. i Udbytte, blev Samtykke hertil givet paa det yderligere Vilkaar, at den indbetalte Garantikapital ikke uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri maatte forøges udover 50.000 Kr.³⁾). Bortset fra saadanne Tilfælde vil det ses, at Garanternes Ret til Udbytte er uafhængig af, hvilket økonomisk Resultat Kassens Virksomhed giver. I det Skema for Aflæggelse af Regnskab, det i Henhold til § 13, 1. Stk. er foreskrevet Sparekasserne at benytte⁴⁾), er da ogsaa Renter til Garanter opført som Driftsudgift og indbetalt Garantikapital som Gæld.

Udover det fastsatte Udbytte kan der ikke ved Bestemmelse i Vedtægterne eller Beslutning af Generalforsamlingen tillægges Garanter Ret til økonomiske Ydelser af Sparekassen. Ogsaa uden særlig Bestemmelse derom vilde derfor gælde, hvad § 12, 2. Stk. udtrykkeligt fastslaar, at Overførsel af Beløb fra Reservefond eller dermed ligestillede Fonds til Garantikapital er forbudt.

3. Om de Forpligtelser, der paahviler Garanterne, skal Vedtægterne indeholde nærmere Bestemmelser, § 5, 1. Stk. At disse er forsvarlige, paases af Ministeren for Handel og Industri, af hvem jo Vedtægterne skal stadfæstes⁵⁾). N. V. indeholder i Fortsættelse af en Udtalelse om, at Sparekassens Aktiver tjener til Dækning af Indskydernes Tilgodehavende, følgende Bestemmelse:

„Desuden hæfter..... Garanter med et kontant indbetalt Beløb af tilsammen Kr., samt iøvrigt solidarisk med et Beløb, som indbefattet i den kontant indbetalte Sum og Reservefonden altid skal udgøre mindst 10 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, dog ikke udover Kr. for hver Garant“.

Den kontante Indbetalings Størrelse maa fastsættes under Hensyn til, hvilket Omfang Kassens Virksomhed kan antages at faa. Ved Bedømmelsen heraf kan Befolkningens Stør-

²⁾ Utr. Hmskr. af 22. April 1920 og 8. Februar 1921.

³⁾ Utr. Hmskr. af 22. April 1922.

⁴⁾ Nedenfor § 17 Nr. 8.

⁵⁾ Nedenfor § 18 Nr. 2.

relse i den Kreds, i hvilken Kassen skal virke, være vejledende. Ved mindre Sparekasser er ofte en kontant Indbetaling paa 2—3000 Kr. fundet tilstrækkelig. Helt frafalde Krav om kontant Indbetaling vil Administrationen næppe. Man vil sikkert lægge Vægt paa, at i hvert Fald Etableringsomkostninger skal kunne dækkes af kontant indbetalt Garantikapital.

Maksimum for den enkelte Garants Hæftelse maa fastsættes under Hensyn dels til Antallet af Garanter, dels til det Omfang, Kassens Virksomhed kan antages at faa. At sætte et Maksimum vil altid være rigtigt, da det ellers kan blive vanskeligt for Kassen at faa nye Garanter f. Eks. i afdøde Garanters Sted.

Ifølge N. V. skal enhver Garant underskrive et Garanti-bevis, der stemples efter anden Klasses Takst, Bekg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift § 93, 1. Stk.

Hvornaar en Sparekasse⁶⁾ kan kræve Indbetaling paa Garantibeviserne, afgør N. V. ikke. Det maa utvivlsomt antages, at Indbetaling ikke kan kræves for at skaffe Kassen Midler til Udvidelse af sin Virksomhed f. Eks. ved Forøgelse af Udlaanene, ved Oprettelse af Filialer eller ved Overtagelse af en anden Sparekasse. Ligeledes maa det antages, at Indbetaling ikke kan kræves blot til Afhjælpning af Likviditetsvanskeligheder. Reglerne i Sp. L.s § 10, 1. Stk. har til Formaal at sikre den fornødne Likviditet, men Reglerne om Garanter kan ikke tage Sigte herpaa, thi Tilstedeværelsen af en Garantikapital er, hvad enten denne er indbetalt eller ej, et uegnet Middel til Sikring mod Likviditetsvanskeligheder. Derimod kan en Garantikapital tjene til at værne Sparerne og Kassens øvrige Kreditorer mod, at Tab, Kassen lider, rammer dem. Spørgsmaalet bliver herefter, i hvilke Tilfælde et Tab, Kassen har lidt, kan kræves dækket af Garanterne, enten ved, at Beløbet afskrives paa indbetalt Ga-

⁶⁾ I hvert Fald i de normale Tilfælde, hvor Garanternes Hæftelse er begrænset, kan Sparerne eller Kassens øvrige Kreditorer ikke holde sig direkte til Garanterne for Krav paa ikke indbetalt Garantikapital, jfr. nærmere III Del § 13 ved Note 10, II Del § 11 Note 32 og I Del § 14 ved Note 17.

rantikapital og dermed fragaar i det Beløb, hvoraf Garanterne har Ret til Udbytte, eller ved, at der til Dækning af Tabet afkræves Garanterne yderligere Indbetaling, som da ikke krediteres dem som indbetalt Garantikapital, og af hvilken de ikke faar Ret til Udbytte⁷⁾.

I første Række maa Tab bæres af Reservefonden, af Konto til Imødegaaelse af Tab paa Aktiver eller lign.⁸⁾. Ifølge Sp. L.s § 13, 3. Stk. kan dog kun Kurstab dækkes af den særlige Kursreguleringsfond, hvortil Vinding henlægges, der fremkommer ved Opgørelse af Sparekassens Værdipapirer⁹⁾. Tab, der ikke kan dækkes af nogen af de nævnte Fonds, maa i Regnskabet give sig Udtryk i en Underskudssaldo. Spørgsmaalet er, om en saadan kan afskrives paa indbetalt Garantikapital eller kræves dækket gennem yderligere Indbetaling af Garanterne.

Det beror paa Omstændighederne, om det vil være praktisk nødvendigt at søge et Underskud dækket paa en af de nævnte Maader. I saa Henseende vil det være af Betydning, om Underskudet skyldes Kurstab paa Sparekassens Værdipapirer og kan ventes dækket gennem fremtidig Kursstigning, om det ikke er større, end at det kan ventes dækket gennem en kortere Aarrækkes normale Driftsoverskud, eller om det er saa stort, at det maa antages at ville vokse som Følge af, at Sparekassen maa forrente et til Underskudet svarende Beløb uden selv at faa Rente deraf. Selv et mindre Underskud kan det dog være nødvendigt at søge dækket, idet det maaske ellers ikke vil være muligt at opretholde Sparernes Tillid til Kassen eller at skaffe denne nye Garanter f. Eks. i afdøde eller fallerede Garanters Sted¹⁰⁾. Derfor kan den enkelte Garant næppe nogensinde modsætte sig Krav om, at en Underskudssaldo skal dækkes, end ikke hvis den modsvares af en Kursreguleringsfond, naar dog denne ikke kan anvendes til

⁷⁾ Godskrives et indbetalt Beløb Garanterne som indbetalt Garantikapital, virker Indbetalingen ikke til at forbedre Kassens Status.

⁸⁾ Nedenfor § 17 Nr. 2.

⁹⁾ Nedenfor § 17 Nr. 4.

¹⁰⁾ Nedenfor ved Noterne 24—25.

Dækning af Underskudet, fordi dette ikke skyldes Kurstab. Formentlig kan den enkelte Garant heller ikke modsætte sig Krav om, at Underskudet skal dækkes ikke af den indbetalte Garantikapital, men ved yderligere Indbetaling, thi Afskrivning af den indbetalte Garantikapital kan svække Tilliden hos Sparerne eller gøre det vanskeligt at skaffe Kassen nye Garanter. Afgørelsen af, om et Underskud skal dækkes, og i saa Fald paa hvilken Maade, maa, for saa vidt Vedtægterne ikke bestemmer andet, tilkomme Generalforsamlingen. Bestyrelsen kan sikkert ikke paa egen Haand træffe Afgørelsen, og kun, naar der mangler Dækning for 5 pCt. af Sparerne Tilgodehavende, kan Sparekasseinspektøren skride ind, § 16, 2. Stk.¹¹⁾). Generalforsamlingen kan træffe Afgørelsen med simpel Stemme flerhed¹²⁾). Gaar dens Beslutning ud paa at kræve yderligere Indbetaling, sker der ganske vist Ændring i et Forhold, der er angivet i Vedtægterne, men det drejer sig dog kun om at gøre den Hæftelse gældende, der paahviler Garanterne ifølge Vedtægterne. At Antallet af Garanter og Størrelsen af den indbetalte Garantikapital er angivet i Vedtægterne, er heller ikke i Praxis antaget at være til Hinder for, at Antallet af Garanter uden Ændring af Vedtægterne forøges¹³⁾ eller formindskes.

Ogsaa i Tilfælde af frivillig Likvidation maa det vistnok antages, at kun Generalforsamlingen kan træffe Beslutning om, at en Underskudssaldo skal afskrives paa indbetalt Garantikapital eller søges dækket gennem yderligere Indbetaling af Garanterne. I Tilfælde af tvungen Likvidation ifølge Sp. L.s § 16, 2. Stk. eller i Tilfælde af Konkurs maa derimod Likvidations- eller Konkursboet kunne træffe Beslutning herom.

N. V.s Bestemmelse om Garanternes Hæftelser staar som nævnt i Fortsættelse af en Bestemmelse om, at Sparekassens Aktiver tjener til Dækning af Indskydernes Tilgodehavende. Der kan sikkert ikke lægges Vægt paa, at kun Indskyderne

¹¹⁾ Nedenfor § 18 Nr. 8.

¹²⁾ Jfr. nedenfor § 15 ved Note 4.

¹³⁾ Jfr. dog ang. et særligt Tilfælde overfor ved Note 3.

omtales. At Kassens Aktiver maa tjene ogsaa dens andre Kreditorer til Dækning, er klart. Vedtægterne kan ikke gyldigt bestemme andet. Saa længe Kassen fortsætter sin Virksomhed, maa derfor ogsaa Beløb, Garanterne indbetaler, nødvendigvis tjene samtlige Kreditorer til Sikkerhed. For Tilfælde af Kassens Likvidation eller Konkurs kunde det derimod bestemmes, at Garanternes solidariske Hæftelse skulde tjene alene Indskyderne til Sikkerhed, men den omtalte Bestemmelse i N. V. kan ikke forstaas saaledes, at der i dette Tilfælde skal gælde noget særligt.

Det Beløb, hvormed Garanterne hæfter solidarisk, skal ifølge N. V. altid, d. v. s. til enhver Tid, „indbefattet i den kontant indbetalte Sum og Reservefonden... udgøre mindst 10 pCt. af Sparernes Tilgodehavende“. Det synes en Uklarhed, at Reservefonden herefter kan fradrages i de 10 pCt., da Indbetaling fra Garanterne sikkert kun kan kræves, naar Reservefonden er tabt. At den Reservefond, det sidst aflagte Regnskab maatte vise, skulde kunne fradrages, vilde i hvert Fald, hvis Kassen fortsætter sin Virksomhed, være uden synderlig Mening, idet det nærmest følgende Regnskab vil vise, at denne Reservefond er tabt, saaledes at det fradragne Beløb herefter kunde afkræves Garanterne. Træder Kassen i Likvidation eller gaar den konkurs, kunde der snarere være Spørgsmaal om at fradrage den Reservefond, det sidst aflagte Regnskab maatte vise, men det vilde dog være unaturligt at antage, at Garanterne kan begrænse deres Hæftelse for et allerede foreliggende Underskud ved at vedtage, at Kassen skal træde i Likvidation. Hvad der gælder Reservefond, gælder ogsaa Konto til Imødegaaelse af Tab paa Aktiver og lign.¹⁴⁾, der vistnok kan anses omfattet af Udtrykket Reservefond i N. V. Indbetaling fra Garanterne kan sikkert kun kræves, naar ogsaa saadanne Fonds er tabt. Derimod kan Indbetaling fra Garanterne efter Omstændighederne kræves, selvom det Underskud, der er Spørgsmaal om at dække, modsvares af en Kursreguleringsfond, men Fradrag af en saadan Fond kan næppe anses hjemlet ved den omtalte Bestemmelse i N. V. I Virke-

¹⁴⁾ Jfr. Sp. L.s § 12.

ligheden bliver Stillingen da den, at kun allerede indbetalt Garantikapital kan fradrages i de 10 pCt. Sikker Oplysning om, hvor meget der allerede er indbetalt, kan ikke søges i Sparekassens Regnskab, idet dette kun viser Garantikapital, der ikke allerede er benyttet til Dækning af Tab, men Oplysning om, hvad der er indbetalt, er gennem Handelsregisteret tilgængeligt for Publikum.

Efter N. V. hæfter Garanterne solidarisk overfor Kassen, dog med et Maksimum for den enkelte Garants Hæftelse. Generalforsamlingen kan naturligvis beslutte, at den solidariske Hæftelse ikke skal gøres gældende, men at et foreliggende Underskud skal fordeles paa de enkelte Garanter. Finder saadan Fordeling ikke Sted, vil den Garant, der har betalt mere end sin Anpart, have solidarisk Regres til sine Medgaranter.

Har Garanterne dækket et Beløb, som de ikke var pligtige at dække, idet der ikke forelaa et tilsvarende Underskud, maa de kunne kræve den begaaede Fejl gjort god igen¹⁵). Har der foreligget et tilsvarende Underskud, kan man spørge, om Garanterne har Krav paa at faa godtgjort, hvad der paalignes dem, af fremtidige Overskud. Efter N. V. maa Svaret herpaa sikkert være benægtende. Imidlertid maa det være muligt at træffe en anden Ordning, saavel ved Ændring af Bestemmelser som dem, der indeholdes i N. V., som fra først af. Efter Sp. L.s § 12 skal ganske vist Overskud henlægges til Reservefond eller lignende eller anvendes til almennyttige eller velgørende Formaal. Men ligesom det antages, at denne Regel ikke er til Hinder for, at der tillægges en Sparekasses Ledelse Ret til Tantième af Overskud¹⁶), eller at Garanters Ret til Udbytte udover højeste Indlaansrente betinges af, at der foreligger Overskud, hvoraf det overskydende kan udredes¹⁷), saaledes kan det sikkert antages, at Regelen ikke tilsigter at afgøre det her omtalte Spørgsmaal. Det vilde ogsaa

¹⁵) Anvendelse for denne Sætning kan der navnlig blive, naar det viser sig, at der er afskrevet mere end nødvendigt paa Sparekassens Debitorer.

¹⁶) Nedenfor § 15 ved Noterne 19—21.

¹⁷) Ovenfor ved Note 2.

være uheldigt, om der ikke kunde tillægges Garanter Ret til Godtgørelse af fremtidige Overskud, idet Muligheden af at faa et foreliggende Underskud dækket ved Tegning af ny Garantikapital kan være afhængig af, at der tillægges de paagældende Garanter saadan Ret¹⁸⁾.

4. Medens Spørgsmaal om Ugyldighedsgrunde for Garantitegning eller for Indbetaling i Henhold hertil i det hele maa afgøres efter vor Rets almindelige Regler, gælder der, som for Forpligtelser ifølge Aktietegning¹⁹⁾, visse særlige Regler om Ophørsgrunde. Det maa antages, at en Garant ikke kan bringe Fordringer paa Sparekassen i Modregning mod sin Garantiforpligtelse²⁰⁾. Ifølge Sp. L.s § 5, 1. Stk. skal Vedtægterne fastsætte Vilkaarene for, at en Garant kan udtræde og en anden indtræde i hans Sted. Heri ligger, at samtidig med Overdragelse af en Garants Rettigheder overfor Kassen kan Delegation af hans Forpligtelser finde Sted. Efter N. V. kan saadan Overdragelse finde Sted med Tilsynsraadets eller Bestyrelsens Godkendelse²¹⁾. Af Forholdets Natur følger, at Godkendelse kun kan gives, naar det maa antages, at Erhververen vil være i Stand til at fyldestgøre sine Forpligtelser ifølge Overdragelsen²²⁾. Hel eller delvis Eftergivelse af Kravet mod en Garant eller Tilbagebetaling af indbetalt Garantikapital kan ske ifølge Ændring af Vedtægterne, men ikke ellers²³⁾. Dør en Garant, skal ifølge N. V. Ledelsen snarest

¹⁸⁾ Ifølge utr. Hmskr. af 21. Februar 1921 er der meddelt Stadfæstelse paa Vedtægter, hvorefter Overskudet, naar Reservefonden var gaaet op til 15 % af Sparernes Tilgodehavende, skulde anvendes til Dækning af et af Garanterne i 1905 i Anledning af et daværende Underskud udlagt Beløb.

¹⁹⁾ Herom III Del § 6 Nr. 2(3).

²⁰⁾ Jfr. I Del § 14 ved Note 18 og II Del § 11 ved Note 35.

²¹⁾ Den udtrædende Garants Forpligtelser ophører efter N. V. først 12 Dage efter, at Regnskabet for det Aar, i hvilket han udtræder, er godkendt, jfr. Note 24.

²²⁾ Jfr. A. L.s § 33 og nedenfor efter Note 24.

²³⁾ Der kræves ikke — som efter A. L.s § 37, 3. Stk. — forudgaaende Varsling af Kreditorerne. Herved maa imidlertid erindres, at en Ændring af Vedtægterne for at være gyldig skal stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri. — Om Tvangsakkord maa sikkert de almindelige Regler gælde, jfr. III Del § 6 ved Note 17.

muligt søge en ny Garant optaget²⁴). Mister en Garant Raadigheden over sit Bo, eller findes han ved Dom skyldig i en i den offentlige Mening vanærende Handling, skal han ifølge N. V. slettes som Garant. Det maa antages, at Ledelsen ogsaa i saa Fald skal søge en ny Garant optaget. Det samme maa endvidere gælde, naar et til Indbetaling forfaldet Beløb ikke kan erholdes hos en Garant²⁵). Lykkes det at faa optaget en ny Garant, maa Ledelsen kunne tillægge ham den tidligere Garants Rettigheder som saadan. Dette kan støttes paa Analogien af A. L.s § 34, 2. Stk. og efter Omstændighederne paa Bestemmelse i Vedtægterne om, at den tidligere Garant skal slettes som saadan²⁶). Naturligvis bør det bedst mulige Vederlag for disse Rettigheder søges opnaaet af den ny Garant, og paa Vederlaget maa den tidligere Garant eller hans Bo have Krav, idet Afhændelsen ifølge Analogien af A. L.s § 34, 2. Stk. maa ske for hans Regning. Om Forældelse og Prækclusion af Garants Forpligtelser gælder vor Rets almindelige Regler²⁷).

5. Da ifølge Sp. L.s § 7 Generalforsamlingen bestaar af Garanterne eller et Udvalg af disse, kan den en Garant tilkommende Stemmeret ikke overdrages eller paa anden Maade overføres særskilt. Som ved Aktieselskaber maa heraf vistnok følge, at af en Garants øvrige Rettigheder kun aktuelle Krav paa Ydelser af Kassen kan overføres særskilt. I de normale Tilfælde, hvor Garanternes Hæftelse ikke er begrænset til den indbetalte Garantikapital, maa det endvidere antages, i Lighed med hvad der gælder efter A. L.s § 33, at en Garants Rettigheder ikke kan overdrages under et uden samtidig Delegation af hans Forpligtelser²⁸).

Allerede som Følge af det anførte er Dokumenter, der ud-

²⁴) Boets Forpligtelse ophører først 12 Uger efter, at Regnskabet for det paagældende Aar er godkendt, jfr. Note 21. .

²⁵) Jfr. A. L.s § 34, 2. Stk.

²⁶) I Lighed med, hvad der gælder efter A. L.s § 34, maa formentlig Sparekassen have en haandpantlignende Sikkerhed i de paagældende Rettigheder, jfr. III Del § 6 efter Note 15.

²⁷) Jfr. nærmere III Del § 6 ved Noterne 18—23.

²⁸) Jfr. nærmere III Del § 7 ved Noterne 14—23.

stedes som Legitimation for en Garants Rettigheder, ikke negotiable.

Er andet ikke bestemt i Vedtægterne, kan den enkelte Garant modsætte sig en Beslutning om, at hans indbetalte Kapital skal tilbagebetales ham helt eller delvis, uden at tilsvarende Tilbagebetaling finder Sted for de øvrige Garanters Vedkommende.

Misligholdelse af Indbetalingsforpligtelse medfører kun, for saa vidt det er bestemt i Vedtægterne, Ophør eller Suspension af vedkommende Garants Rettigheder²⁹⁾.

Af en Garants Rettigheder kan kun Krav paa aktuelle Ydelser af Kassen forældes eller prækluderes. For saa vidt Størrelsen af Garanternes Udbytte ikke beror paa det økonomiske Resultat af Kassens Virksomhed, maa Krav herpaa forældes paa 5 Aar, Lov Nr. 274 af 22. December 1908 om Forældelse af visse Fordringer § 1, Nr. 2³⁰⁾.

6. Af de Sparekasser, der bestod, da Sp. L. traadte i Kraft, havde nogle Garanter, andre ikke. Samtlige disse Sparekasser skulde ifølge Sp. L.s § 4, 2. Stk. inden 3 Maaneder efter Lovens Ikrafttræden bringe deres Vedtægter i Overensstemmelse med Loven og indsende dem til Stadfæstelse af Ministeren for Handel og Industri. I Regelen krævede Ministeriet, at en Kasse, der vilde fortsætte som eller gaa over til at være Sparekasse med Garanter, i Henseende til Antallet af Garanter og Omfanget af Garantien skulde fyldestgøre de Krav, der af Loven eller i Henhold til den stilles til nye Kasser. Dog blev Lempelser i saa Henseende indrømmet adskillige Kasser, der havde opsparet en Reservefond eller lignende.

7. En Sparekasse uden Garanter maa kunne gaa over til at være Sparekasse med Garanter. Naar blot de sædvanlige Krav i Henseende til Antallet af Garanter og Garantien Omfang fyldestgøres, vil Ministeren for Handel og Industri

²⁹⁾ Paa Stiftelsesstadiet maa dog efter almindelige Retsregler Ophævelse af det mellem Kassen og vedkommende Garant bestaaende Retsforhold kunne finde Sted, jfr. III Del § 6 mellem Noterne 16 og 17.

³⁰⁾ Jfr. III Del § 7 ved Note 32.

ikke have Grund til at nægte at stadfæste den fornødne Ændring af Vedtægterne. Har en Sparekasse uden Garanter lidt saadanne Tab, at Sparekasseinspektøren efter Sp. L.s § 16, 2. Stk. er berettiget til at standse dens Virksomhed, medmindre Bestyrelsen stiller en efter hans Skøn tilstrækkelig Sikkerhed for Underskudet, kan en tilfredsstillende Ordning tænkes tilvejebragt ved, at Garanter indtræder, og at disse paatager sig at dække Underskudet.

Om en Sparekasse med Garanter kan gaa over til at være Sparekasse uden Garanter, er maaske mere tvivlsomt. Formentlig maa dog dette antages. Regelen om, at efter Sp. L.s Ikrafttræden ingen Sparekasse kan stiftes, med mindre en Kreds af mindst 25 Personer indtræder som Garanter, er vel begrundet, selvom den ikke tages som Udtryk for den Opfattelse, at det udprægede Selvstyre, Loven hjemler for Sparekasser med Garanter, ubetinget er at foretrække for den Styreform, der gælder for Sparekasser uden Garanter. Det er nemlig et naturligt Krav, at der skal tilvejebringes et vist Værn for Sparerne mod Tab som Følge af, at Kassen lider Tab. Men det Værn herimod, der ligger i Tilstedeværelsen af en Garantikapital, bliver mindre paakrævet, naar et andet Værn er skabt gennem Opsparing af Reserver. Der er ogsaa Eksempler paa, at Ministeren for Handel og Industri under Hensyn til, at Reserver af en vis Størrelse var opsparet, har stadfæstet en Vedtægtsændring, hvorefter Garanterne fremtidig skulde hæfte alene med den indbetalte Garantikapital³¹⁾. Lige saa vel eller saa meget mere maatte herefter en Ændring kunne stadfæstes, hvorefter desuden den indbetalte Garantikapital skulde tilbagebetales og Sparekassen organiseres som Sparekasse uden Garanter, thi der kan ikke være Grund til at holde paa et Selvstyre af Garanter, hvis økonomiske Interesse i Kassens Virksomhed er begrænset til den, i Regelen ret ringe, indbetalte Garantikapital, og naar en passende Egenkapital er opsparet, vil Tilstedeværelsen af en indbetalt

³¹⁾ Utr. Hmskr. af 22. Januar og 4. Aug. 1924. Sidstnævnte Skrivelse angaar et Tilfælde, hvor Kassens Reservefond var godt 10 pCt. af Indskudskapitalen.

Garantikapital snarere være en Byrde for Kassen end en Fordel, især hvis Garanterne har Ret til Udbytte udover højeste Indlaansrente. Hertil kommer, at det kan vise sig umuligt at finde egnede Personer, der er villige til at indtræde som Garanter f. Eks. i afdøde eller fallerede Garanters Sted, maaske fordi Kassen har Underskud, maaske fordi den har naaet en saadan Størrelse, at den solidariske Hæftelse skræmmer. Ifølge N. V. skal Ledelsen snarest muligt gøre Indberetning til Ministeriet med Forslag om den fremtidige Ordning af Garantien, naar Antallet af Garanter gaar ned under et vist Minimum, der sættes forskelligt i de forskellige Tilfælde, ofte betydeligt højere end 25, der jo efter Sp. L.s § 5, 1. Stk. er det mindste Antal Garanter, hvormed en Sparekasse kan stiftes. Hvad et saadant Forslag kan gaa ud paa, eller hvilke Følger det skal have, at en tilfredsstillende Ordning ikke tilvejebringes, angives ikke i N. V. Undertiden kan en forsvarlig Ordning naas ved Udvidelse af de tilbageværende Garanters Hæftelse, hvortil dog Samtykke af enhver af disse er nødvendigt³²). I modsat Fald maa Løsningen afhænge af, hvad det skyldes, at man ikke har kunnet skaffe Kassen det fornødne Antal ny Garanter. Skyldes det, at en — passende — Begrænsning af Garanternes solidariske Ansvar eller et — passende — Maksimum for den enkelte Garants Hæftelse ikke er fastsat, kan maaske en tilfredsstillende Ordning naas ved Ændring af de paagældende Bestemmelser i Vedtægterne. Skyldes det et foreliggende Underskud, kan maaske Vanskelighederne fjernes ved, at de tilbageværende Garanter dækker dette, og i den omtalte Bestemmelse i N. V. maa Ministeriet vistnok have Hjemmel til efter Omstændighederne at stille Krav herom. Bringes Forholdene ikke i Orden, kan Ministeriet formentlig, ligeledes med Hjemmel i den omtalte Bestemmelse i Vedtægterne, kræve Kassens Virksomhed standset, idet den ikke mere opfylder de Vilkaar i Henseende til Garanti, den efter Vedtægterne skal opfylde. Dog Krav herom vil Ministeriet sikkert kun stille, hvis det skønnes uforsvarligt at lade Kassen fortsætte. I

³²) Nedenfor § 15 ved Note 5.

modsat Fald kan Ministeriet enten lade Kassen fortsætte uden Ændring af Garantiforholdene eller kræve den organiseret som Kasse uden Garanter. Lade Kassen fortsætte uændret, maa Ministeriet kunne, selvom Antallet af Garanter er kommet ned under 25, thi Sp. L.s § 5, 1. Stk. siger intet om, at Antallet aldrig maa gaa ned herunder. Er Antallet af Garanter kommet langt ned, kan dog den Betragtning, der maa antages at ligge til Grund for Sp. L.s § 5, 1. Stk., naturligt tilsige, at man hellere end at lade Kassen fortsætte skal kræve den organiseret som Kasse uden Garanter. I saa Fald har naturligvis de tilbageværende Garanter Krav paa at faa den indbetalte Garantikapital tilbagebetalt, for saa vidt denne ikke kan fordres benyttet til Dækning af foreliggende Under-skud. Og foretrækker de at opløse Kassen, maa de kunne fatte Beslutning herom med den efter Vedtægterne hertil fornødne Stemmeflerhed³³).

³³) Nedenfor § 19 Nr. 2.

§ 15. Organisation og Ledelse.

a. Sparekasser med Garanter.

1. Generalforsamlingen bestaar enten af Garanterne eller af et Udvalg af disse efter Vedtægternes nærmere Bestemmelse, Sp. L.s § 7, 1. Stk. I det følgende ses der bort fra det sidstnævnte Tilfælde, der sjældent eller aldrig forekommer i Praksis. Vedtægterne skal indeholde Bestemmelser om Generalforsamlingen, § 6.

Da Sparekassens reviderede Aarsregnskab skal forelægges Generalforsamlingen til Godkendelse, § 15, maa der mindst en Gang aarlig afholdes ordentlig Generalforsamling. Ifølge N. V. skal den ordentlige Generalforsamling afholdes snarest muligt og senest i Begyndelsen af September.

Overordentlig Generalforsamling *skal* efter N. V. afholdes, naar et vist Antal Garanter forlanger det, og *kan* afholdes, naar Bestyrelsen¹⁾ finder det nødvendigt. Herefter kan Bestyrelsen bestemme, at overordentlig Generalforsamling skal afholdes, naar der opstaar et Spørgsmaal, som den er berettiget til, men ikke ønsker at afgøre paa egen Haand. Opstaar der et Spørgsmaal, som Ledelsen ikke er berettiget til at afgøre paa egen Haand, og som man ikke kan vente med at faa afgjort til den næste ordentlige Generalforsamling, maa Bestyrelsen være pligtig til at indkalde til overordentlig Generalforsamling.

N. V. bestemmer, at Generalforsamlinger skal indkaldes af Bestyrelsen, at Indkaldelse skal ske med et vist Varsel, og at Dagsorden skal angives i Indkaldelsen. For den ordentlige Generalforsamling fastsætter N. V. en staaende Dagsorden, som det maa være tilstrækkeligt at henvise til i Indkaldelsen.

¹⁾ Hvilket i denne Sammenhæng vistnok maa betyde Tilsynsraadet, hvis et saadant findes.

Da Generalforsamlingen ifølge § 7, 1. Stk. bestaar af Garanterne, kan kun disse have Stemmeret. Der kan altsaa ikke, som det undertiden skete tidligere, tillægges Sparerne Stemmeret. Derimod antages der at kunne tillægges Sparerne Ret til at møde paa Generalforsamlingen²⁾).

Af Regelen i § 7, 1. Stk. maa vistnok følge, at enhver Garant har Stemmeret. Efter N. V. har hver Garant en Stemme. Efter Omstændighederne maatte ogsaa en anden Ordning anses stridende mod Loven. Er der saaledes kun 25 Garanter, kan der næppe tillægges nogle af disse Stemmeret fremfor de øvrige, idet Regelen om, at der skal være mindst 25 Garanter, maa antages givet for at forhindre, at et mindre Antal Personer faar Styret i en Sparekasse³⁾). Ifølge N. V. har Garanter, der er Medlemmer af Bestyrelsen eller Revisorer ikke Stemmeret i Spørgsmaal om Valg af Medlemmer af Tilsynsraad eller Revisorer eller om Fastsættelse af saadannes Løn.

Er andet ikke bestemt i Vedtægterne, maa vistnok en Garant kunne møde ved Fuldmægtig. N. V. indeholder intet herom.

Efter N. V. kan Beslutning af Generalforsamlingen i Regelen træffes med simpel Stemme flerhed. Dog kan Ophævelse af Sparekassen kun ske efter skriftlig Afstemning paa en Generalforsamling, hvor mindst Halvdelen af Garanterne er mødt, og mindst tre Fjerdedele af de mødende stemmer derfor. Lige med Ophævelse maa regnes Sammenslutning med en anden Sparekasse eller Overdragelse af Sparekassens Formue som Helhed til en anden Sparekasse eller til en Bank⁴⁾). Om Ændring af Vedtægterne indeholder N. V. intet, skønt Vedtægterne ifølge Sp. L.s § 6 skal indeholde Bestemmelser herom.

Af almindelige Retsregler følger visse Begrænsninger i Generalforsamlingens Competence:

²⁾ Utr. Hmskr. af 16. Sept. 1921.

³⁾ Ovenfor § 14 Nr. 1.

⁴⁾ Nedenfor § 19 Nr. 3.

Generalforsamlingen kan ikke træffe Beslutninger, der er i Strid med Sp. L.s eller andre Loves præceptive Regler.

Generalforsamlingen kan ikke træffe Beslutninger, hvorved der gøres Indgreb i en Trediemand ifølge Retshandel eller andet Retsgrundlag tilkommende Ret. Saaledes kan Rettigheder, der er tilsagt en Sparer, ikke fratages ham ved Beslutning af Generalforsamlingen. Og da ifølge Sp. L.s § 9, 1. Stk. Sparekassebøger, der udstedes efter Lovens Ikrafttræden, skal indeholde en Gengivelse af Sparekassens Vedtægter, maa formentlig de Rettigheder for Sparerne, der er angivet i Vedtægterne, anses tilsagt enhver Indehaver af en Sparekassebog. Stor praktisk Betydning har dette ikke, da Vedtægterne kun indeholder faa Bestemmelser om Sparernes Rettigheder, navnlig ikke fastslaar Indlaansrentens Størrelse. Som Eksempler paa, at Vedtægterne hjemler Sparerne kontraktmæssige Rettigheder, kan dog nævnes Bestemmelser om, at alle Indskud over en vis Størrelse — ofte 10 Kr. — forrentes fra Indskudsdagen eller fra den følgende Dag, at forfaldne Renter, der ikke hæves inden en vis Frist, forrentes fra Udløbet af denne, at Krav ifølge Sparekassebog først forældes efter 20 Aar, og at Indskud kun med et vist Varsel kan opsiges til Udbetaling fra Sparekassens Side.

Uden Samtykke af samtlige Garanter kan der ikke træffes Beslutning om, at disses Hæftelse skal udvides. Dette maa gælde, selvom Beslutningen ikke gaar ud paa at ændre Vedtægternes Bestemmelser om Garanternes Forpligtelser, men paa ved Oprettelse af Filialer eller Overtagelse af en anden Sparekasse at udvide det oprindeligt fastsatte stedlige Omraade for Sparekassens Virksomhed, hvilket normalt vil have Udvidelse af Garanternes Hæftelse til Følge. Oprettelse af Filialer indenfor Sparekassens Omraade kan den enkelte Garant derimod ikke modsætte sig, skønt ogsaa dette maa antages at ville medføre en Forøgelse af Indskudene og dermed en faktisk Udvidelse af Garanternes Forpligtelser. Efter Omstændighederne maa endog Ledelsen paa egen Haand kunne beslutte at oprette Filialer. Formentlig kan den enkelte Ga-

rant heller ikke modsætte sig f. Eks. Udvidelse af det stedlige Omraade for Sparekassens Virksomhed, hvis det samtidig tilbydes ham, at han kan udtræde som Garant⁵⁾).

Som tidligere omtalt⁶⁾ kan Generalforsamlingen beslutte, at Garanternes Forpligtelse til at dække foreliggende Under•skud skal gøres gældende. Herved maa imidlertid det indbyrdes Retsforhold mellem Garanterne ikke forrykkes. Hvad der afskrives paa indbetalt Garantikapital eller indbetales paa Garantibeviser, maa derfor fordeles forholdsmæssigt paa de enkelte Garanter.

Uden Samtykke af samtlige Garanter kan dissers Ret til Udbytte af den indbetalte Kapital ikke begrænses.

Den enkelte Garant kan ikke modsætte sig, at Antallet af Garanter forøges⁷⁾). Ifølge Bestemmelser i N. V. om, at Garanterne antages af Tilsynsraadet, anses end ikke Beslutning af Generalforsamlingen fornøden til Forøgelse af deres Antal.

Da Garanternes Udbytte i Regelen er begrænset til en fast, lav Rente, kan den enkelte Garant næppe heller modsætte sig Beslutning af Generalforsamlingen om Tilbagebetaling af den indbetalte Garantikapital f. Eks. i Forbindelse med Kassens Overgang til at være Sparekasse uden Garanter. Ved Beslutning om delvis Tilbagebetaling maa det imidlertid iagttages, at det indbyrdes Retsforhold mellem Garanterne ikke forrykkes.

Har en Generalforsamling besluttet at opløse Sparekassen, kan vistnok den enkelte Garant modsætte sig, at denne Beslutning ophæves af en senere Generalforsamling⁸⁾). Formentlig gælder dog dette ikke, hvis det samtidig tilbydes ham, at han kan udtræde som Garant.

2. Vedtægterne skal ifølge Sp. L.s § 6 indeholde Bestemmelser om Bestyrelsen. Denne bestaar enten af et Tilsyns-

⁵⁾ Jfr. A. L.s § 57.

⁶⁾ Ovenfor § 14 ved Noterne 10—13.

⁷⁾ Jfr. ovenfor § 14 ved Note 13.

⁸⁾ Jfr. III Del § 9 efter Note 34.

raad og en Direktion eller af en Direktion alene, § 7, 2. Stk. Direktionen bestaar af en eller flere Direktører, § 7, 5. Stk. En Direktør kan være Medlem af Tilsynsraadet.

En Direktør i en Sparekasse maa ikke være Medlem af Direktionen i en anden Sparekasse eller i en Bank, § 8, 1. Stk. Praksis har antaget, at en Direktør i en Sparekasse heller ikke kan være Bestyrer af en Bankfilial⁹⁾. — Ifølge N. V. skal et Medlem af Tilsynsraadet udtræde af dette, naar han mister Raadigheden over sit Bo, eller der indtræder Forhold, som efter de øvrige Medlemmers enstemmige For-
mening gør ham uskikket til at forblive i Raadet.

Tilsynsraadet vælges af Generalforsamlingen, § 7, 3. Stk. N. V. bestemmer dog, at Raadet i Tilfælde af Vakance har Ret til at supplere sig selv, saaledes at Valget gælder til førstkommende ordentlige Generalforsamling. Direktionen ansættes af Tilsynsraadet eller vælges af Generalforsamlingen efter Vedtægternes nærmere Bestemmelse, § 7, 5. Stk.

Medlemmer af Tilsynsraad og Direktion kan afsættes eller afskediges af den Myndighed, der har valgt eller ansat dem. Herom og om de paagældendes Ret til at opsiges eller fratræde deres Stilling gælder i det hele de samme Regler som ved Andelsforeninger¹⁰⁾.

Om Afgrænsningen mellem Generalforsamlingens og Bestyrelsens Beføjelser bestemmer Sp. L., at Generalforsamlingen vælger Tilsynsraadet, § 7, 3. Stk., medens Direktionen som nævnt efter Vedtægternes nærmere Bestemmelse ansættes af Tilsynsraadet eller vælges af Generalforsamlingen, § 7, 5. Stk., at Generalforsamlingen vælger mindst to regnskabskyndige Revisorer til at foretage Revision af Aarsregnskabet, medmindre Vedtægterne henlægger Valget til Kommunalraad eller anden offentlig Myndighed, § 14, 2.

⁹⁾ Utr. Hmskr. af 19. Oktober 1921.

¹⁰⁾ II Del § 8 Nr. 3. — Ministeriet har krævet en Vedtægtsbestemmelse, hvorefter Bestyrelsesmandaterne var livsvarige, ændret til, at Bestyrelsens Medlemmer vælges paa et passende Aaremaal, utr. Hmskr. af 14. Februar 1921.

Stk., og at det reviderede Aarsregnskab af Bestyrelsen skal forelægges Generalforsamlingen til Godkendelse, § 15, 1. Stk. Ligesom ved Andelsforeninger¹¹⁾ maa det endvidere, for saa vidt ikke andet følger af Vedtægterne, tilkomme Generalforsamlingen at træffe Beslutning om mere ekstraordinære Dispositioner af større Rækkevidde, saaledes om Ophævelse af Sparekassen, herunder om Overdragelse af dens Formue som Helhed til en anden Sparekasse eller til en Bank eller om dens Sammenslutning med en anden Sparekasse, om Overtagelse af en anden Sparekasse, om Ændring af Vedtægterne, om Indkaldelse paa Garantibeviserne eller Afskrivning af Underskud paa indbetalt Garantikapital, efter Omstændighederne om Oprettelse af Filialer eller om Køb og Salg af fast Ejendom. Vælges Direktionen af Generalforsamlingen, kan formentlig kun denne træffe Beslutning om Ansættelse af Prokurister¹²⁾).

Om Afgrænsningen mellem Tilsynsraadets og Direktionens Beføjelser hedder det i § 7, 5. Stk., at Direktionen leder Sparekassens daglige Virksomhed, og i Betegnelsen Tilsynsraad maa ligge, at dette har en vis Tilsynspligt. Det Aarsregnskab, der afgives til Revisionen, skal være underskrevet af Direktionen, § 14, 1. Stk., men det paahviler Bestyrelsen at forelægge Regnskabet for Generalforsamlingen, § 15, 1. Stk., og at offentliggøre det, § 15, 3. Stk., og der er intet til Hinder for, at samtlige Medlemmer af Bestyrelsen, der jo ifølge § 7, 2. Stk. omfatter Tilsynsraad og Direktion, underskriver Regnskabet¹³⁾). Uden Samtykke af Tilsynsraadet — eller Generalforsamlingen — i hvert enkelt Tilfælde maa en Sparekasse ikke yde Laan til eller mod Kautions af nogen, der er Bestyrelsesmedlem, Bogholder eller Kasserer i Sparekassen, § 8, 2. Stk. Dog gælder dette ikke Laan mod Pant i fast Ejendom, for saa vidt „Laanebeløbet ikke overstiger tre Femtedele af Ejendommens Ejendomsskyldværdi“, hvilket

¹¹⁾ II Del § 8 ved Note 16.

¹²⁾ Jfr. II Del § 8 Nr. 6.

¹³⁾ Utr. Hmskr. af 22. December 1920.

formentlig maa forstaas saaledes, at Ejendommen ikke ved Laanet behæftes udover tre Femtedele af Ejendomsskyldværdien.

Yderligere Bestemmelser om Afgrænsningen mellem Tilsynsraadets og Direktionens Beføjelser vil findes i Vedtægterne, i den Forretningsorden for sig selv og i den Forretningsorden for Direktionen, som Tilsynsraadet efter N. V. skal udarbejde. Normalt tilkommer det Tilsynsraadet efter Indstilling af Direktionen at træffe Beslutning om Fastsættelse af Indlaans- og Udlaansrente, om Ydelse af Laan mod Pant i fast Ejendom, Laan til Kommuner eller Andelsforeninger eller Laan mod Kaution, om Bevilling af Gaver til almennyttige eller velgørende Formaal og om Ansættelse af Prokurister og andre overordnede Funktionærer. Om Køb og Salg af Værdipapirer skal Direktionen ofte raadføre sig med Tilsynsraadet eller et af dette nedsat Kontroludvalg. Om Ydelse af Laan mod Haandpant kan Direktionen i Regelen træffe Beslutning paa egen Haand. Dog vil der normalt være truffet Bestemmelse om Belaaningsgrænsen f. Eks. for Obligationer. Om Tilsynspligten hedder det i N. V., at Tilsynsraadet skal føre Tilsyn med Direktionens Ledelse af Sparekassens Virksomhed, herunder foretage Eftersyn af Kassens Aktiver.

I Sparekasser uden Tilsynsraad er der ifølge N. V. et af Generalforsamlingen valgt Kontroludvalg, der har Pligt til mindst en Gang aarlig at forvisse sig om, at Kassens Aktiver er i behørig Orden, at Renter og Afdrag indgaar, at Kontokuranter og Kontrabøger med andre Pengeinstituter stemmer med Bøgerne, og at Kassen stemmer med Kassebøgerne¹¹⁾.

Bestyrelsen har Pligt til inden seks Maaneder efter Regnskabsaarets Udløb at indsende Sparekassens Aarsregnskab med Paategning af Revisorerne og med Generalforsamlingens Afgørelse af mulige Udsættelser af Revisorerne til Sparekasseinspektøren, § 15, 2. Stk., til inden en Maaned at give Sparekasseinspektøren Meddelelse om Valg af Medlemmer af

¹¹⁾ Myndigheden som Kontroludvalg kan tillægges Revisionen, utr. Hmskr. af 30. November 1920.

Tilsynsraad og om Ansættelse eller Valg af Direktører, § 7, sidste Stk., og til uopholdelig¹⁵⁾ at gøre Indberetning til Sparekasseinspektøren, naar den maa formode, at der ikke er fuldstændig Dækning for Sparernes Tilgodehavende, § 16, 1. Stk. Endvidere har Bestyrelsen Pligt til at foretage de fornødne Anmeldelser til Handelsregisteret, F. L.s § 16, 2. Stk.

Undlader en Sparekasses Bestyrelse i rette Tid at opfylde en den ifølge Sp. L., Vedtægterne, Beslutning af Generalforsamlingen eller Paalæg af Sparekasseinspektøren paahvilende Forpligtelse, kan Opfyldelse af denne af Ministeren for Handel og Industri søges fremtvunget ved Paalæg af en daglig eller ugentlig Bøde, der kan inddrives ved Udpantning, § 23, 1. Stk.

Om Ansvar for Ledelsen gælder i det hele tilsvarende Regler som ved Andelsforeninger¹⁶⁾. At § 23, 2. Stk. fastslaaer Ansvar efter Lovgivningens almindelige Regler for Tab, der paaføres „Kassen eller Sparerne med Forsæt eller ved pligtstridig Forsømmelse“, betyder sikkert ikke, at Ansvar overfor Garanter eller overfor andre Kreditorer end Sparere er udelukket. Derimod maa det vistnok følge af nævnte Regel, der formentlig, som Sp. L.s Regler i det hele, maa antages at være præceptiv, at Ansvaret ikke kan begrænses ved Aftale eller ved Bestemmelse i Vedtægterne. Ministeriet har da ogsaa modsat sig en Vedtægtsbestemmelse, hvorefter en Direktørs Ansvar skulde bortfalde fire Uger efter, at Regnskab for det Aar, i hvilket han fratraadte, var offentliggjort¹⁷⁾. I strafferetlig Henseende fremhæver § 23, 2. Stk., at Medlemmer af Bestyrelsen i Tilfælde af Sparekassens Konkurs kan ifalde Strafansvar efter Lov Nr. 98 af 10. Maj 1912 § 7, 6. Stk. for Uorden i Bogføring eller Regnskabsaflægelse. Straf af Bøder, der tilfalder Statskassen, hjemles for Overtrædelse af Regelen i § 1, sidste Stk., om Pligt og Ene ret for Sparekasser til at benytte Ordet „Sparekasse“ i deres

¹⁵⁾ Uden at afvente den aarlige Regnskabsafgørelse eller Revision, tilføjes der udtrykkeligt.

¹⁶⁾ II Del § 8 Nr. 8.

¹⁷⁾ Utr. Hmskr. af 22. December 1920.

Navn, i Betegnelsen af deres Virksomhed og i Benævnelsen af udstedte Kontrabøger og for Overtrædelse af Regelen i § 16, 1. Stk. om Bestyrelsens Pligt til uopholdelig at gøre Indberetning til Sparekasseinspektøren, naar den maa formode, at der ikke er fuldstændig Dækning for Sparernes Tilgodehavende, § 23, 3., 6. og 7. Stk. Derimod er Strafansvar ikke hjemlet for Overtrædelse af andre Regler i Sp. L.¹⁸⁾. Medlemmer af Bestyrelsen, der har gjort sig skyldige i Besvigelser eller grov Uorden overfor Sparekassen, kan af Ministeren for Handel og Industri forlanges sat under Tiltale, § 23, 5. Stk.

Vederlaget for Tilsynsraadets Virksomhed skal fastsættes i Vedtægterne, § 7, 4. Stk. En Bestemmelse om, at Tilsynsraadets Medlemmer lønnes efter Generalforsamlingens nærmere Bestemmelse, er i Praxis fundet ikke at fyldestgøre dette Krav. Der er meddelt Stadfæstelse paa Vedtægter, hvorefter Tilsynsraadet lønnes alene eller tildels med Renter af Reservefonden¹⁹⁾, med Andel i Overskud eller i Forhold til Størrelsen af Indskudskapitalen²⁰⁾. At Tilsynsraadet lønnes med Tantième, kan synes at være i Strid med Regelen i Sp. L.s § 12, der ikke omtaler en saadan Anvendelse af Overskud²¹⁾. I det Skema for Aflæggelse af Regnskab, det i Henhold til § 13, 1. Stk. er foreskrevet Sparekasserne at benytte, opføres Tantième som Driftsudgift, hvorved Uoverensstemmelse med den nævnte Regel formelt undgaas.

En Direktørs Vederlag vil normalt være fastsat i den mellem ham og Sparekassen oprettede Kontrakt. Ogsaa en Direktør antages at kunne lønnes alene eller tildels med Tantième.

b. Sparekasser uden Garanter.

I Sparekasser uden Garanter bestaar Bestyrelsen altid af et Tilsynsraad og en Direktion, § 7, 2. Stk. Ifølge § 7, 1.

¹⁸⁾ Anderledes A. L.s § 86, 1. Stk.

¹⁹⁾ Utrykt Hmskr. af 23. Februar 1921.

²⁰⁾ Utrykt Hmskr. af 7. Januar 1921 (10 pCt. af Aarets Overskud og 10 pro mille af Indskydernes Tilgodehavende ved Regnskabsaarets Slutning).

²¹⁾ Jfr. ovenfor § 14 ved Noterne 16—17.

Stk.²²⁾ udøver Tilsynsraadet den Myndighed, der ved Sparekasser med Garanter tilkommer Generalforsamlingen. Dog skal i disse Kasser Revisorerne vælges af Kommunalraad eller anden offentlig Myndighed, § 14, 2. Stk., og Vedtægterne skal indeholde Bestemmelse om, hvem der træffer Afgørelse med Hensyn til mulige Udsættelser af Revisorerne, § 15, 1. Stk. Efter N. V. er sidstnævnte Beføjelse tillagt Tilsynsraadet.

Ifølge N. V. kræves til Ændring af Vedtægterne, at mindst to Trediedele af de afgivne Stemmer er for Ændringen, og til Beslutning om Sparekassens Ophævelse kræves, at tre Fjerdedele af Tilsynsraadets Medlemmer stemmer derfor.

Ifølge § 7, 3. Stk. skal Tilsynsraadet bestaa af mindst syv Medlemmer. Af disse vælger Ministeren for Handel og Industri det ene. Valget af de øvrige sker ved Selvsupplering, men kræver Godkendelse af Ministeren for Handel og Industri. I Tilfælde af Afgang blandt de ved Selvsupplering valgte Medlemmer skal Tilsynsraadet uopholdelig vælge nye Medlemmer i de afgaaedes Sted.

Direktionen ansættes altid af Tilsynsraadet, § 7, 5. Stk. Som ved Sparekasser med Garanter kan en Direktør være Medlem af Tilsynsraadet²³⁾, men Regelen om, at Antallet af Tilsynsraadets Medlemmer skal være mindst syv, forstaas naturligst saaledes, at der skal være mindst syv Medlemmer, der ikke tillige er Direktører.

Afset fra de nævnte, særlige Regler gælder om Tilsynsraad og Direktion de samme Regler som ved Sparekasser med Garanter.

²²⁾ § 7, 1. Stk. taler om „de ved denne Lovs Ikrafttræden bestaaende Sparekasser, i hvilke der ikke findes Garanter“, men Regelen maa utvivlsomt gælde ogsaa for Sparekasser, der ved Lovens Ikrafttræden havde Garanter, men som senere er gaaet over til at være Sparekasser uden Garanter.

²³⁾ Ved utrykt Hmskr. af 11. Januar 1924 henstilledes det, at der til en Vedtægtsbestemmelse om, at Direktionens Medlemmer kunde være Medlemmer af Tilsynsraadet, føjedes, at de ikke skulde oppebære særligt Vederlag som saadanne.

§ 16. Virksomhed og Forretningsgang.

a. Modtagelse af Indskud.

1. Til en Sparekasses Formaal hører ifølge Sp. L.s § 1, 1. Stk. at modtage Indskud af Penge til Forrentning.

Ifølge Lov Nr. 301 af 30. Juni 1922 maatte Indskud kun modtages i danske Kroner, men denne Bestemmelse er ophævet ved Lov Nr. 70 af 23. Marts 1932. Bestemmelsen antoges ikke at udelukke, at en Sparekasse modtog Checks i udenlandsk Mønt til Indsættelse paa Konto efter Omregning til danske Kroner¹⁾.

Efter N. V. „modtages“ Indskud fra et vist Beløb til et saa stort Beløb, som Sparekassen finder det forsvarligt at modtage. Indskud fra Personer udenfor Sparekassens Virkeomraade og Penge, der klart hører hjemme i en Bank, saasom Forretningsfolks Kassemidler og Indskud fra Banker eller fra andre Sparekasser, maa kunne afvises. Om iøvrigt visse Personer kan udelukkes fra at gøre Indskud, synes tvivlsomt. Af Bestemmelsen om, at Sparekasser har Ret, og sammen med Banker Eneret, til ved Henvendelse til Offentligheden at tilbyde sig som Modtagere af Indskud, B. L.s § 2, 1. Stk., kan vel ikke sluttes, at de med de nævnte Undtagelser ogsaa har Pligt til at modtage Indskud fra alle og enhver. Begrænsninger i saa Henseende kunde imidlertid være et Motiv til at nægte Sparekasser Stempelbegunstigelser. Derfor bør maaske den nævnte Bestemmelse i N. V. forstaas saaledes, at Sparekassen ikke vilkaarligt kan afvise Indskud. Ganske vist hedder det videre i N. V., at Indskud til enhver Tid af Sparekassen kan opsiges til Udbetaling med et vist Varsel, men under Hensyn til førstnævnte Bestemmelse ligger det nær at antage, at denne Bestemmelse tager Sigte

¹⁾ Utrykt Hmskr. af 24. August 1924.

alene paa Tilfælde, hvor det besluttes at ophæve Sparekassen, at nedsætte Maksimum for Størrelsen af et enkelt Indskud eller at skille sig af med Beløb, der retteligt hører hjemme i en Bank.

Om Størrelsen af Indlaansrenten bestemmer N. V., at den til enhver Tid fastsættes af Sparekassen og bekendtgøres ved Opslag i Kassens Lokaler eller gennem Dagblade. For saa vidt det antages, at en Sparekasse er pligtig at modtage Indskud fra alle og enhver, maa den ogsaa være pligtig at behandle alle Sparere ens i Henseende til Renteberegning. Naturligvis kan det dog bestemmes, at kun Indskud over en vis Størrelse forrentes, og at Indskud paa Opsigelse forrentes højere end Indskud, der kan hæves paa Anfordring. — For Tiden gælder de særlige Regler i Lov Nr. 143 af 1. Maj 1933 om Oprettelse af en Krisefond og om Nedsættelse af Renten for Bank- og Sparekasseindskud.

Ifølge N. V. kan Beløb under en vis Størrelse hæves uden Opsigelse, større Beløb kun efter Opsigelse med et vist Varsel. Ofte tilføjer Vedtægterne en Bestemmelse om, at større Beløb kan udbetales uden Hensyn til Opsigelsesfristerne, „naar Udbetaling kan ske uden Vanskelighed for Kassen“. Der forekommer ogsaa Foliokonti, paa hvilke ubegrænsede Beløb kan hæves uden Opsigelse.

De almindelige Regler om formueretlige Aftaler maa i det hele komme til Anvendelse paa det Retsforhold mellem Sparekassen og vedkommende Sparer, der opstaar, naar Indskud gøres. Saaledes kan en Indskyders Krav mod Kassen, naar de almindelige Betingelser derfor er opfyldt, mødes med Modkrav²⁾. Om Forældelse gælder D. L. 5—14—4³⁾. Forældelse afbrydes, naar nye Indskud gøres, og Renter eller andre Beløb hæves. Ifølge N. V. gælder en af Funktionærer i Sparekassen foretaget Afskrivning i en Sparekassebog som fuldt Bevis for Udbetalingen, saaledes at Sparekassen ikke

²⁾ U. f. R. 1914 A 507, jfr. Axel Borgen: Sparekasse-Kontrabøger, Kbhvn. 1905, 38 ff., og Jul. Lassen: Alm. Del § 63 Noterne 45 og 45 a.

³⁾ Men efter N. V. indtræder Forældelse af Krav ifølge en Sparekassebog først efter offentlig Indkaldelse af Bogens Ejer.

behøver at tage Kvittering fra vedkommende Sparer. Modbevis kan naturligvis føres.

2. Sparekasser har Pligt og Eneret til i Benævnelsen af udstedte Kontrabøger at benytte Ordet „Sparekasse“, Sp. L.s § 1, 3. Stk.¹⁾).

Enhver Kontrabog, der udstedes efter Sp. L.s Ikrafttræden, og i hvilken der ved Til- eller Afskrivning kvitteres for Ind- eller Udbetaling af Indskud, skal ifølge § 9, 1. Stk. indeholde en Gengivelse af Loven og af Sparekassens Vedtægter. At disse ændres, medfører sikkert ikke Pligt til at indføre Ændringen i Bøger, der indkommer til Sparekassen for Til- eller Afskrivning af Beløb. For Bankbøger følger det i hvert Fald af B. L.s § 10, 1. Stk., at der ikke er Pligt hertil, idet det her hedder, at en Bankbog „ved Udstedelsen“ skal indeholde en Gengivelse af Bankens Vedtægter, og at det i Bogen paa iøjnefaldende Maade skal oplyses, at de til enhver Tid gældende Vedtægter paa Begæring forevises enhver Indskyder. Af de fremhævede Ord følger ogsaa, at der, hvis Gengivelsen af Vedtægterne er fjernet fra en Bankbog, ikke er Pligt til at afhjælpe denne Mangel, hvilket formentlig maa gælde ogsaa om Sparekassebøger. Gaar Ændringen af en Sparekasses Vedtægter ud paa at forringe Sparernes Retstilling²⁾, maa den enkelte Sparer have Krav paa Meddelelse herom med Varsel som for Opsigelse af Indskud til Udbetaling fra Sparekassens Side.

I enhver Sparekassebog, paa hvilken der kan hæves uden samtidig Afskrivning i Bogen, navnlig ved Checks, skal der paa Forside og Titelblad og paa hver enkelt Side af Bogen være en iøjnefaldende Angivelse af, at Bogens Paalydende ikke er Bevis for vedkommende Indskyders Tilgodehavende, § 9, 2. Stk.

En Sparekassebog lyder i Regelen ikke paa Navn, men er mærket med Nummeret paa vedkommende Konto i Spare-

¹⁾ „Kontrabog“ kan herefter ikke benyttes som Betegnelse for en saadan Bog. Ogsaa paa Omslaget skal Betegnelsen „Sparekassebog“ anvendes, utr. Hmskr. af 2. Aug. 1921.

²⁾ Ovenfor § 15 efter Note 4.

kassens Bøger. Denne lyder normalt paa et bestemt Navn. Til Forhindring af Misbrug kan et særligt Mærke optages paa Kontoen⁶⁾).

At en Person indsætter et Beløb paa en andens Navn, betager ham ikke Retten til selv at raade derover. I hvert Fald gælder dette, hvis Sparekassen udbetaler Beløbet mod Forevisning af Sparekassebogen eller mod Forevisning af Bogen og Opgivelse af det Navn, paa hvilket Kontoen lyder. Men selvom Sparekassen kræver Kvittering eller Fuldmagt fra den, paa hvis Navn Kontoen lyder, maa sikkert det samme gælde, idet Krav herom naturligst antages at angaa alene Legitimationen. Noget tvivlsommere er Spørgsmaalet, naar f. Eks. et Beløb, maaske mod Sparepræmie, d. v. s. forhøjet Rente, indsættes paa et Barns Navn paa Vilkaar, at det ikke kan hæves før Barnets fjortende Aar og da kun mod Kvittering eller Fuldmagt fra Barnets Værge. Det kan muligvis hævdes, at en Sparekasse, der virker for Opsparing paa denne Maade, optræder paa de begunstigede Børns Vegne, saaledes at Retsforholdet mellem Indskyderen og Sparekassen kan konstrueres som et dobbelt Trediemandsløfte, nemlig dels, som i andre Tilfælde af Indskud paa en andens Navn, et af Sparekassen afgivet Trediemandsløfte til Indskyderen, dels et af Indskyderen afgivet Trediemandsløfte til Sparekassen. Ud fra denne Opfattelse maa man komme til, at Indskyderen kan raade over Beløbet med Samtykke af Sparekassen, men ikke paa egen Haand⁷⁾).

4. En Sparekassebog, paa hvilken der ikke kan hæves uden mod Afskrivning i Bogen, eller i hvilken der mangler behørig Angivelse af, at der kan hæves paa Bogen uden Afskrivning, er som Gældsbrief et negotiabelt Dokument.

⁶⁾ Jfr. om andre Foranstaltninger til Forhindring af Misbrug (Udstedelse af Kontrolmærker, særlige Foderaler til Sparekassebøger) Axel Borge n l. c. 33 f.

⁷⁾ Nærmere om de i Teksten berørte Spørgsmaal Henry Ussing: Aftaler paa Formuerettens Omraade, Kbhvn. 1931, 15 f., 44 Note 13, 45 Note 19, 186, 188 Noterne 43 og 44, 192 Note 57 og den der anførte Judikatur og Litteratur.

Om Ekstinktion af Indsigelser gælder de almindelige Regler. Den særlige Regel i Fr. af 9. Februar 1798 § 3 kan ikke gælde tilskrevne Renter.

Hvad angaar Ekstinktion af Rettigheder, gælder de almindelige Regler om Navnepapirer. En med Nummer mærket Sparekassebog maa anses at lyde paa det Navn, der er angivet paa vedkommende Konto i Sparekassens Bøger⁸⁾).

I Lighed med, hvad der gælder ved Gældsbreve, maa Ekstinktion af Indsigelser og Rettigheder indtræde til Fordel for den Omsætnings erhverver, der ved en i Formen lovlig Adkomst og i god Tro er blevet Ihænde-haver af Sparekassebogen⁹⁾. Derimod kan det i Regelen ikke, som ved Gældsbreve¹⁰⁾, antages, at Paategning om Erhververens Ret, hvilket her maatte betyde Paategning paa vedkommende Konto i Sparekassens Bøger, har samme Betydning som Erhververens Ihænde-havelse. Som vi straks skal se, vil nemlig Paategning paa Kontoen om Erhververens Ret i Regelen ikke sikre ham imod, at Overdrageren raader over det Beløb, der indestaar paa Bogen.

Om Kravene til Legitimation vil Vedtægterne indeholde nærmere Bestemmelser: Ifølge N. V. har Sparekassen Ret, men ikke Pligt til at kræve sig forelagt Bevisligheder for, at Foreviseren af Sparekassebogen har Ret til at hæve paa denne. Sparekassen frigøres herefter ved Udbetaling til Ihænde-haveren af Bogen, behøver end ikke at kræve opgivet det Navn, hvorpaa Bogen lyder¹¹⁾. Er efter Indskyderens Ønske et særligt Mærke angivet paa Kontoen, maa naturligvis dette opgives¹²⁾. — Om tilskrevne Renter gælder intet særligt.

Den, der har Legitimation til at hæve paa en Sparekassebog, maa have Legitimation ogsaa til at faa noteret et andet Navn paa vedkommende Konto i Sparekassens Bøger.

5. En Sparekassebog, i hvilken det er behørigt angivet, at

⁸⁾ Jfr. Jul. Lassen: Alm. Del § 54 Note 17.

⁹⁾ Jul. Lassen: Alm. Del § 55 (Indledningen).

¹⁰⁾ Jul. Lassen: Alm. Del § 55 IV.

¹¹⁾ Jfr. nærmere Jul. Lassen: Alm. Del § 57 Note 17.

¹²⁾ U. f. R. 1907. 989 (H. R. D.).

der kan hæves paa Bogen uden Afskrivning i den, er ikke noget negotiabelt Dokument¹³⁾). Efter N. V. gælder imidlertid de ovenfor omtalte Bestemmelser om Legitimation ogsaa for Bøger af denne Art.

6. Er en Sparekassebog — eller et Indlaansbevis — bortkommet, kan Sparekassens Bestyrelse ved Bekendtgørelse tre Gange efter hinanden i Statstidende og det eller de stedlige Dagblade¹⁴⁾), som Vedtægterne bestemmer, med tolv Ugers Varsel indkalde Ihændehaveren og, hvis ingen melder sig inden Fristens Udløb, udbetale Bogens — eller Bevisets — Paalydende til den, hvem Beløbet efter Sparekassens Bøger tilkommer, Sp. L.s § 18.

Sparekassens Bestyrelse har Ret til at gaa frem efter § 18, men næppe Pligt dertil. Vil Bestyrelsen ikke benytte § 18, maa den, fra hvem Bogen er bortkommet, søge Mortifikationsdom paa sædvanlig Maade. Grund til ikke at benytte § 18 vil Bestyrelsen have, naar den anser det for tvivlsomt, om Bogen er bortkommet, eller om den, der anmelder, at Bogen er frakommet ham, er berettiget til at faa Beløbet udbetalt. I begge Henseender kan dog Bestyrelsen normalt føle sig sikker, naar Anmelderens Angivelser ikke giver Anledning til Tvivl om deres Rigtighed. At Bogen senere viser sig ikke at være bortkommet, maa, uanset Ordlyden af § 18, være uden Betydning. Lyder vedkommende Konto i Sparekassens Bøger ikke paa Anmelderens Navn, bør dog Erklæring fremskaffes fra den, paa hvis Navn Kontoen lyder. Lyder Kontoen paa et fingeret Navn, eller kan saadan Erklæring ikke fremskaffes af andre Grunde, har Bestyrelsen næppe Ret til at gaa frem efter § 18.

I Indkaldelse efter § 18 maa Bogens Nummer angives. Varslet maa formentlig regnes fra den sidste Indkaldelse¹⁵⁾).

¹³⁾ Jul. Lassen: Alm. Del § 56 Note 33.

¹⁴⁾ I et Tilfælde, hvor der ikke fandtes Dagblade paa Stedet, men derimod et Blad, der udkom hveranden Dag, er Indkaldelse i dette af Ministeriet anset at fyldestgøre Lovens Krav.

¹⁵⁾ Jfr. Bekg. Nr. 250 af 1. Oktober 1932 af Lov om Rettens Pleje § 472.

b. Midlernes Anbringelse.

1. Foruden at modtage Indskud af Penge til Forrentning hører det ifølge Sp. L.s § 1, 1. Stk. til en Sparekasses Formaal at anbringe de indskudte Midler paa betryggende Maade. Angivelsen af, hvad der skal anbringes, er her ikke helt nøjagtig. Dels kan en Sparekasse ikke anbringe alle sine Midler, idet den maa have en Beholdning af Kontanter, dels bliver der Spørgsmaal om Anbringelse ikke blot af indskudte Midler, men ogsaa af indbetalt Garantikapital og opsparede Fonds. Derimod kan en Sparekasse normalt ikke skaffe sig Virkemidler ved Optagelse af Laan, idet Laan ifølge Sp. L.s § 13, 5. Stk. ikke maa optages til Udvidelse af Sparekassens Virksomhed, men kun til Indfrielse af paatagne Forpligtelser, altsaa navnlig til Imødegaelse af Udtræk og til Opfyldelse af Laanetilsagn, hvorhos ethvert Laan skal være indfriet senest seks Maaneder efter den Termin, der følger efter dets Optagelse. Fra denne Regel kan dog Ministeren for Handel og Industri dispensere. Dispensation ses meddelt i et Tilfælde, hvor det drejede sig om ved Laan i Nationalbanken at skaffe Penge til Udlaan til en Kommune¹⁶). Regelen antages ikke at omfatte Prioritetslaan i Sparekassens faste Ejendomme.

2. En Sparekasses Ret til selv at bestemme, hvorledes den vil anbringe sine Midler, begrænses ved forskellige Regler i Sp. L.

Ifølge § 1, 2. Stk. maa en Sparekasse ikke drive Bankforretning. Heri ligger, at en Sparekasse ikke kan yde Vekseldiskonterings- eller Rembourskredit. Dog kan, hedder det videre i § 1, 2. Stk., en Sparekasse fortsætte saadan Vekseldiskontering, som den maatte have drevet før den 1. April 1919. Nogen Begrænsning i Henseende til Omfanget af fremtidig Vekseldiskontering ligger næppe heri¹⁷). Men kun

¹⁶) Utrykt Hmskr. af 19. Juli 1921.

¹⁷) Jfr. H. L. Bisgaard: Nogle Bemærkninger om Sparekasseloven af 4. Oktober 1919 og de nye Normalvedtægter, Sparekassetidende 1920, 136 („Denne Form for Pengeanbringelse — 3: Vekseldiskontering — er efter den ny Lov kun tilladt de Sparekasser, der har anvendt den før

Sparekasser, der i Tiden nærmest forinden den nævnte Dato har drevet Vekseldiskontering, kan „fortsætte“ hermed¹⁸⁾).

Ydelse af Kassekredit, d. v. s. Kredit i løbende Regning, antages ikke udelukket ved Regelen i Sp. L.s § 1, 2. Stk. Ej heller er Regelen til Hinder for, at der ved Checks el. lign. disponeres over Indskud i Sparekassen eller over ydet Kredit.

I Aktier eller Andelsbeviser maa en Sparekasses Midler fremtidig ikke anbringes uden Sparekasseinspektørens Tilladelse¹⁹⁾, Sp. L.s § 10, 2. Stk. Dog gælder dette Forbud ikke Nationalbankaktier og Aktier, for hvis Udbytte Statskassen indestaar²⁰⁾. — Regelen kan sikkert ikke være til Hinder for, at Aktier eller Andelsbeviser overtages som Led i Afvikling af et forud indgaaet Engagement.

Foruden de nævnte særlige Regler indeholder Sp. L. i § 1, 1 Stk. den almindelige Regel, at de indskudte Midler skal anbringes paa betryggende Maade, saasom (1) i let sælgelige Værdipapirer, navnlig Statsobligationer, Kreditforeningsobligationer og lignende, eller (2) i Udlaan mod Pant, Selvskyldnerkaution eller tilsvarende Sikkerhed. At denne Regel efter sin Ordlyd angaar alene Indskudsmidler, kan der sikkert ikke lægges Vægt paa.

1. April 1919“) og s. F.: Nogle Bemærkninger om forskellige Bestemmelser i Sparekasseloven, Sparekassetidende 1922, 202 („Undtagne fra Forbudet — 3: mod Vekseldiskontering — er kun de Sparekasser, der har drevet Vekseldiskontering før Sparekasselovens Ikrafttræden . . .“).

¹⁸⁾ H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 202.

¹⁹⁾ I Sparekassetidende 1920, 136 siger H. L. Bisgaard, at man „har ved den nævnte Bestemmelse kun villet aabne en Mulighed for Sparekasserne for at kunne støtte et lokalt og almenntøgtigt Foretagende, Hedebeplantning f. Eks., ved at anvende Smaabeløb til Indkøb af Aktier heri“. Ved Rekonstruktionen af Privatbanken fik dog Bikuben og Sparekassen for København og Omegn Tilladelse til at deltage i Tegning af ny Aktiekapital, men i Regelen er Tilladelse nægtet, for saa vidt angaar Bankaktier, H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 209 f. Ang. Tilladelse til Anbringelse af Beløb i Københavns Telefon Aktieselskabs Aktier utr. Hmskr. af 27. September 1921.

²⁰⁾ Ved nogle Jernbaneselskaber garanterer Staten Aktionærerne et bestemt Udbytte.

Nogen udtømmende Angivelse af, hvad der kan anses som betryggende Anbringelse, indeholder § 1, 1. Stk. ikke. Foruden Køb af Effekter og Udlaan spiller Indskud i andre Sparekasser eller Banker en Rolle. I Praksis har man været inde paa, at en Sparekasse ikke skulde kunne gøre Indskud i en Andelskasse, en Andelsforenings Indlaansafdeling el. lign. Hjemmel herfor synes man at have søgt i § 10, 3. Stk.²¹⁾, hvilket dog ikke kan være rigtigt. Det kan hævdes, at Udtrykket „Pengeinstitut“ i § 10, 3. Stk. kun omfatter Sparekasser og Banker, men § 10, 3. Stk. udelukker ikke Anbringelse af ledige Midler i andet end Pengeinstituter, sætter kun en Grænse for, i hvilket Omfang saadanne Midler kan anbringes i et enkelt Pengeinstitut. Der kan være Spørgsmaal om at anvende denne Regel analogisk paa Anbringelse i f. Eks. en Andelsforenings Indlaansafdeling, men udelukket kan en saadan Anbringelse ikke være, saa meget mindre som det er givet, at en Sparekasse kan yde Andelsforeninger Laan. Af Effekter, hvori Midlerne kan anbringes, fremhæver § 1, 1. Stk. Statsobligationer og Kreditforeningsobligationer, men ogsaa Hypothekforeningspapirer og, efter Omstændighederne, Partialobligationer, udstedte f. Eks. af industrielle Virksomheder, kan formentlig erhverves²²⁾. Hvad angaar Hypothekforeningsobligationer kan anføres, at det i Praksis staar fast, at Udlaan kan ydes mod sekundær Prioritet i en enkelt fast Ejendom. Erhvervelse af udenlandske Obligationer antages ikke udelukket. Hvad angaar Udlaan, kræver § 1, 1. Stk. Pant, Selvskyldnerkaution eller lignende Sikkerhed. Dette maa gælde ogsaa Udlaan i Kassekredit²³⁾, saaledes at blanke Krediter ikke kan ydes. Hvad angaar Pant, stiller § 1, 1. Stk. ikke Krav udover, at Anbringelsen skal være betryggende. Der kan altsaa ydes Laan mod Pant i fast Ejendom, Værdipapirer, Varer, og saavel mod sekundær

²¹⁾ Utr. Hmskr. af 3. November 1921 og 26. Juli 1931, jfr. H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 210.

²²⁾ Jfr. H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 201, der dog ikke udtaler sig bestemt om Spørgsmaalet.

²³⁾ Utr. Hmskr. af 30. November 1921.

som mod første Prioritets Panteret. Hvad angaar Kaution, kan man, da Loven kun nævner Selvskyldnerkaution, spørge, om simpel Kaution skal anses for utilstrækkelig Sikkerhed. Dette kan dog ikke antages, da simpel Kaution vel giver ringere Likviditet end, men i og for sig samme Sikkerhed som Selvskyldnerkaution. Angaaende Selvskyldnerkaution fremhæver § 1, 1. Stk., at denne kan ydes ogsaa i Vekselsform. Overtrædelse af Forbudet mod Vekseldiskontering foreligger herefter kun, naar en Sparekasse erhverver en Veksels, der er udstedt i Anledning af en udenfor Kassen foregaaet Omsætning²⁴). Laan til Kommuner ydes undertiden mod Pant i fast Ejendom, Laan til Andelsforeninger ofte mod solidarisk Selvskyldnerkaution af Medlemmerne²⁵), undertiden tillige mod Pant i fast Ejendom, f. Eks. i et Mejeri, eller mod kommunal Garanti. Men Laan til Kommuner og Andelsforeninger kan ydes ogsaa uden særlig Sikkerhed. — De store Andelsforeninger, hvis Medlemmer ikke hæfter personligt for Foreningens Forpligtelser²⁶), benytter Bankkredit. —

Bortset fra Tilfælde af Afvikling af forud indgaaet Engagement kan en Sparekasse sikkert ikke erhverve Raavarer, Halvfabrikata, færdige Varer eller Skibe. Fast Ejendom, Inventar og lignende kan — udenfor Tilfælde af Afvikling af forud indgaaet Engagement — sikkert kun erhverves til Benyttelse for Sparekassevirksomheden. Dog maa en Sparekasse kunne købe en Ejendom eller lade opføre en Bygning, som den selv kun tildels har Anvendelse for²⁷).

Et Par Regler i Sp. L. stiller visse Krav om Spredning af den Risiko for Tab, der følger med Anbringelsen af en Sparekasses Midler:

Ifølge § 10, 3. Stk. maa ikke udover 10 pCt. af en Sparekasses Midler indestaa i et enkelt Pengeinstitut, Nationalban-

²⁴) Jfr. H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1920, 136 og 1922, 202.

²⁵) II Del § 11 ved Note 23.

²⁶) II Del § 11 Nr. 1 og 2.

²⁷) Ifølge det foreskrevne Skema for Aflæggelse af Regnskab skal „Indtægt af Ejendomme“ opføres særskilt, nedenfor § 17 efter Note 20.

ken undtagen. Analogisk maa denne Regel sikkert kunne anvendes paa Indskud i en Andelsforenings Indlaansafdeling eller lignende²⁸⁾. Regelen er iøvrigt dispensabel, § 10, 5. Stk., men Ministeriet har udtalt, at Dispensation ikke kan forventes²⁹⁾.

I Sparekasser, hvor Sparernes Tilgodehavende³⁰⁾ overstiger 500.000 Kr., maa af det overskydende Beløb kun indtil Halvdelen være anbragt som Laan mod Selvskyldnerkaution, § 10, 4. Stk. Ogsaa denne Regel er dispensabel, § 10, 5. Stk.

3. Hvad angaar Likviditeten, kræver Sp. L. ikke, at en Sparekasses Beholdning af Kontanter alene eller i Forbindelse med Indestaaende i andre Sparekasser eller i Banker skal have en vis Størrelse. Derimod kræver § 10, 1. Stk., der dog er dispensabel, § 10, 5. Stk., at en Sparekasse, i hvilken Sparernes Tilgodehavende er 100.000 Kr. eller derover, skal have et Beløb, svarende til mindst 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende anbragt i sikre, let sælgelige og ubelaante³¹⁾ Værdipapirer. Dette gælder, uanset hvilken Kassebeholdning Sparekassen har, skønt det til Sikring af Likviditeten er tilstrækkeligt, at de likvide Beholdninger tilsammen har en vis Størrelse. Alene Størrelsen af Sparernes Tilgodehavende kommer i Betragtning. Hvorvidt Sparekassen har Forpligtelser overfor andre end Sparere, f. Eks. ifølge givne Laanetilsagn, er uden Betydning. Ved Afgørelsen af, om den fornødne Beholdning af Værdipapirer er tilstede, kan de særlige Regler i § 13, 3. Stk. ikke komme til Anvendelse, men Papirerne maa ansættes til deres Kursværdi. Til Beholdningen kan selv gode Handelsveksler næppe medregnes, da det ikke er en Sparekasse tilladt at rediskontere sine Veksler³²⁾, og disse derfor ikke kan betegnes som let sælgelige. I Regelen vil heller ikke Aktier, en Sparekasse har faaet Til ladelse til at erhverve, være let sælgelige. Normalt vil her efter kun Obligationer fyldestgøre Lovens Krav.

²⁸⁾ Ovenfor ved Note 21.

²⁹⁾ Utr. Hmskr. af 7. Maj 1921.

³⁰⁾ Herunder tilgodehavende Renter.

³¹⁾ At Papirerne skal være ubelaante, fremgaar af § 10, 1. Stk., 2. Pkt.

³²⁾ Nedenfor ved Note 38.

Nødes en Sparekasse til at sælge eller belaae Værdipapirer, og gaar dens Beholdning af saadanne derved ned under 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, skal Indberetning uopholdelig gøres til Sparekasseinspektøren, der fastsætter en Frist, inden hvilken Beholdningen paany skal være bragt op til den paabudte Størrelse.

I Retning af at sikre Likviditeten virker ogsaa Reglerne om, at en Sparekasse ikke maa optage Laan til Udvidelse af sin Virksomhed, men kun til Indfrielse af paatagne Forpligtelser, og at ethvert Laan skal være indfriet senest seks Maaneder efter den Termin, der følger efter dets Optagelse, § 13, 5. Stk., hvilke Regler dog som nævnt er dispensable, § 13, 6. Stk.

En Sparekasse maa naturligvis ved Midlernes Anbringelse i det hele have for Øje, at den er pligtig at tilbagebetale sine Indskud paa Anfordring eller med et vist, kortere Varsel. Normalt vil den derfor kun købe let sælgelige Værdipapirer, betinge sig Ret til Opsigelse af Udlaan og ved Kautionslaan kræve Selvskyldnerkaution.

c. Andre Forretninger.

I Forbindelse med de hidtil omtalte Forretninger staar Sparekassernes Deltagelse i den indenlandske Betalingsformidling. Mere og mere er Sparekasserne kommet ind paa at give Indskydere eller Laantagere Adgang til at raade over Indskudsmidler eller Krediter ved Udstedelse af Checks og paa at modtage Checks ogsaa paa Banker eller andre Sparekasser. Ogsaa forfaldne Kuponer vil en Sparekasse efter Omstændighederne modtage til Indløsning med Henblik paa Beløbets Indsættelse paa Konto.

Ifølge § 1, 1. og 2. Stk. kan en Sparekasse drive Forvaltnings- og Forsørgelsesvirksomhed, modtage Værdier til Opbevaring og udleje Bokser. Forsørgelsesvirksomhed drives af Bikuben, der har en Børneforsørgelses- og en Alderdomsforsørgeskasse. Da der ved Lov Nr. 72 af 29. Marts 1904 indførtes offentligt Tilsyn med Livsforsikringsvirksomhed, gik Bikuben over til at dække samtlige sine Livrenteforplig-

telser ved Indkøb af Livrenter i Statsanstalten for Livsforsikring, hvorefter Indenrigsministeriet fastslog, at Bikubens Virksomhed ikke berørtes af den nævnte Lov³³). Under Forvaltningsvirksomhed falder dels Forvaltning af Formuer, f. Eks. Legatmidler, dels Indtægtsforvaltning. Hvad angaar Opbevaring af Værdier, har Modtagelse af Værdipapirer i aabent Depot særlig Betydning.

De særlige Mortifikationsregler i § 18 gælder ikke blot Kontrabøger og Indlaansbeviser, men ogsaa Modtagelsesbeviser.

Anden Virksomhed end hidtil omtalt maa Sparekasser ikke drive. Som det klart fremgaar af § 1, 1. Stk., kan man nemlig ikke af Bestemmelsen om, at Sparekasser ikke maa drive Bankvirksomhed, slutte modsætningsvis, at anden Virksomhed end Bankvirksomhed er dem tilladt. Denne Bestemmelse har sin Forklaring i den særlige Interesse, det har at fremhæve, at Sparekasser ikke maa drive Bankvirksomhed. Heri ligger nemlig, at Sparekasser er afskaaret fra at drive Inkassovirksomhed, at deltage i den udenlandske Betalingsformidling ved Køb og Salg af fremmed Valuta eller ved Aabning af Rembourser, at stille Garantier og at drive Kommissionshandel med Værdipapirer. I Praksis har dette dog ikke kunnet fastholdes til den yderste Konsekvens. At en Sparekasse modtager Checks paa Banker og andre Sparekasser og efter Omstændighederne forfaldne Kuponer, medfører saaledes en vis Inkassovirksomhed. At en Sparekasse køber udenlandske Værdipapirer, kan næppe betegnes som noget Brud paa Hovedregelen, idet den ikke derfor kan siges at drive Handel med fremmed Valuta. Men Ministeriet har antaget, at en Sparekasse ogsaa kan modtage Checks i udenlandsk Mønt til Indsættelse paa Konto og lejlighedsvis i begrænset Omfang yde navnlig Kunder Tjenester ved Veksling af fremmed Mønt³⁴). Ministeriet har endvidere antaget, at

³³) Forsikringsraadets Beretning for 1905, 34. — Det antoges, at Bikubens Tontiner, hvis Formaal er Fordeling af opsparede Kapitaler mellem de længstlevende Sparere, ikke kunde anses som Livsforsikringer.

³⁴) Utr. Hmskr. af 24. August 1924.

det vel ikke er foreneligt med Loven at modtage Tegning af Værdipapirer som fast Led i Virksomheden eller under Former, der henhører under Vekselerernæring, men at saadan Tegning dog kan modtages lejlighedsvis, navnlig for Kunder³⁵). Som Led i sin Formueforvaltning kan en Sparekasse naturligvis foretage Køb og Salg af Værdipapirer for fremmed Regning.

Som omtalt³⁶) har visse Sparekasser Ret til at diskontere Veksler, § 1, 2. Stk. Selv disse har dog ikke som Banker Ret til Omsætning af Veksler³⁷), kan altsaa ikke rediskontere Veksler³⁸). — En Sparekasse kan ikke være afskaaret fra at forpligte sig vekselretligt f. Eks. ved Udstedelse af Sola-veksel for et af den optaget Laan.

d. Forretningsgang m. v.

1. Stillingerne som Bogholder og Kasserer i en Sparekasse kan ikke beklædes af samme Person, § 8, 4. Stk.

Medmindre Sparekasseinspektøren tilstaar Lempelser i saa Henseende, skal to Personer føre hver sin Kassebog³⁹), og ved Slutningen af hver Kontordag skal de to Kassebøger optælles og afstemmes med hinanden og med Kassen, § 11, 1. Stk.

Ethvert Indskud skal indføres i en Indlaansbog, i hvilken hver Sparer har sin Konto, der viser alle hans Indskud og Uddrag samt Tilskrivninger af Renter, § 11, 2. Stk.⁴⁰).

Ethvert Udlaan skal indføres i en Udlaansbog⁴¹), i hvilken hvert Laan⁴²) har sin Konto, der lyder paa Laantagerens

³⁵) Utr. Hmskr. af 5. November 1925.

³⁶) Ovenfor ved Noterne 17 og 18.

³⁷) Efter B. L.s § 2, 2. Stk. hører Omsætning af Kreditmidler under Bankvirksomhed.

³⁸) H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1920, 136.

³⁹) De to Bøger skal naturligvis føres uafhængigt af hinanden.

⁴⁰) Udtrykket Bog antages at omfatte *visse* Former af Kartoteksystemer, utrykt Hmskr. af 14. Februar 1924, jfr. H. L. Bisgaard i Sparekasetidende 1922, 211.

⁴¹) Jfr. Note 40.

⁴²) Altsaa ikke blot hver Laantager, jfr. H. L. Bisgaard i Sparekasetidende 1920, 137 Noter.

Navn og viser Størrelsen af hans Skyld til enhver Tid, § 11, 3. Stk.

2. Ifølge § 8, 4. Stk. kræves Underskrift af mindst to dertil bemyndigede Personer til at forpligte en Sparekasse, derunder til at kvittere for Indbetalinger. Udtrykket „bemyndige“ kan her ikke tages i teknisk Forstand. Det maa være tilstrækkeligt, at de paagældende har Fuldmagt. I Regelen kan derfor en Indskyder føle sig sikker, naar en Tilskrivning i hans Sparekassebog er underskrevet af to Funktionærer i Sparekassen.

3. Er der for et efter Sp. L.s Ikrafttræden⁴³⁾ stiftet Laan stillet Kaution, og udebliver Laantageren med Hovedstol, Afdrag eller Rente, skal Sparekassen inden den nærmest følgende Betalingstermin ved anbefalet Brev give Meddelelse herom til enhver af Kautionisterne, eller til den eller dem af disse, der er bemyndiget til at modtage saadan Meddelelse paa samtlige Kautionisters Vegne, § 11, 3. Stk. Undladelse heraf medfører, at Sparekassen taber sit Krav overfor Kautionisterne i det Omfang, i hvilket disses Regreskrav mod Laantageren er blevet forringet ved Undladelsen⁴⁴⁾.

⁴³⁾ 4. Oktober 1920, § 25.

⁴⁴⁾ Herom nærmere Henry Ussing: Kaution, Kbhvn. 1928, 264 ff.

§ 17. Aarsregnskab og Revision. Fordeling af Overskud.

1. En Sparekasses Regnskabsaar gaar fra 1. April til 31. Marts, § 13, 2. Stk.

Aarsregnskab aflægges i en af Ministeren for Handel og Industri foreskreven Fællesform, § 13, 1. Stk.¹⁾. Inden tre Maaneder efter Regnskabsaarets Udløb skal Aarsregnskab, underskrevet af Direktionen, afgives til Revision, § 14, 1. Stk. Senest to Maaneder efter Regnskabets Modtagelse skal Revisionen være tilendebragt, § 14, sidste Stk. I Sparekasser med Garanter forelægger Bestyrelsen Generalforsamlingen det reviderede Aarsregnskab til Godkendelse, § 15, 1. Stk. I Sparekasser uden Garanter skal Vedtægterne indeholde Bestemmelse om, hvem der træffer Afgørelse med Hensyn til Udsættelser af Revisorerne, § 15, 1. Stk. Ifølge N. V. hører „eventuel Decision samt Godkendelse af Aarsregnskabet“ til Tilsynsraadets Opgaver. Inden seks Maaneder efter Regnskabsaarets Udløb skal Regnskabet med Revisorernes Paategning samt stedfunden Afgørelse af Udsættelser af Revisorerne indsendes til Sparekasseinspektøren, § 15, 2. Stk. Endelig skal Regnskabet af Bestyrelsen offentliggøres i det eller de Dagblade, som Vedtægterne bestemmer, § 15, 3. Stk. I Praksis kræves Driftsregnskab og Status med Underskrifter og Paategning af Revisionen offentliggjort, utr. Hmskr. af 8. Maj 1923.

2. Viser et behørigt godkendt Regnskab Overskud, bliver der Spørgsmaal om dettes Anvendelse. Herom indeholder § 12 visse Regler, og ifølge § 6 skal Vedtægterne indeholde Bestemmelser om Anvendelse af Overskud. For saa vidt

¹⁾ Bekg. Nr. 51 af 20. Febr. 1923.

Spørgsmaalet ikke er afgjort herved, maa det, hvis Vedtægterne ikke bestemmer andet, tilkomme den Myndighed, som Regnskabet skal forelægges til Godkendelse, at træffe Afgørelsen.

Ifølge § 12, 1. Stk. skal Overskud, for saa vidt det ikke anvendes til almennyttige eller velgørende Formaal, henlægges til en Reservefond eller til særlige Sikrings- eller Fornyelsesfonds, og naar de nævnte Fonds ikke tilsammen²⁾ udgør mindst 15 pCt. af Sparernes Tilgodehavende efter sidste Aarsopgørelse³⁾, maa af Overskudet højst 10 pCt. anvendes til almennyttige eller velgørende Formaal⁴⁾. Herefter kan Overskud ikke overføres til næste Aar⁵⁾. — Foruden til andre særlige Sikrings- eller Fornyelsesfonds antages Overskud at kunne henlægges til den nedenfor omtalte Kursreguleringsfond⁶⁾. — Som tidligere omtalt⁷⁾ antages Reglerne i § 10 ikke at være til Hinder for, at der tillægges Tilsynsraad og Direktion Tantième af Overskud.

Ifølge N. V. henlægges Overskud, der ikke benyttes til almennyttige eller velgørende Formaal, til Reservefonden eller til „Fond til Imødegaaelse af Tab paa Aktiver“.

Overskud, der agtes anvendt til almennyttige eller velgørende Formaal, kan henlægges til en Velgørenheds- eller Gavefond. Bortgives kun en Del heraf i det Aar, i hvilket Beløbet første Gang er til Raadighed, kan det overskydende bortgives i det eller de følgende Aar⁸⁾. — Renter af en Gave-

²⁾ Saaledes maa Regelen forstaas, skønt § 12 siger „denne“, hvilket sprogligt viser tilbage til Reservefonden alene, H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 211.

³⁾ Dette maa betyde Opgørelsen for det Aar, hvis Overskud der er Spørgsmaal om at fordele.

⁴⁾ Kan de nævnte Fonds bringes til at udgøre 15 pCt. af Sparernes Tilgodehavende ved Henlæggelse af mindre end 90 pCt. af Overskudet, maa dog det overskydende kunne anvendes til almennyttige eller velgørende Formaal.

⁵⁾ H. L. Bisgaard: Vejledning til Affattelse af Sparekasseregnskaber, København 1930, 27.

⁶⁾ H. L. Bisgaard l. c. 27.

⁷⁾ Ovenfor § 15 ved Noterne 19-21.

⁸⁾ H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 217.

fond antages ikke at kunne føres til Udgift paa Driftsregnskabet og tillægges Fonden⁹⁾).

Beløb, der — med Sparekasseinspektørens Tilladelse — anvendes til Køb af Aktier i Plantageselskaber el. lign., der ikke kan ventes at give Udbytte, maa efter Omstændighederne anses afholdt i almennyttigt Øjemed¹⁰⁾).

Skønt det ikke udtrykkeligt er sagt, maa utvivlsomt et Aars Overskud, hvis der er Underskud fra tidligere Aar, i første Række anvendes til Dækning heraf, saaledes at Reglerne i § 12, 1. Stk. maa antages kun at angaa Overskud, der ikke medgaar hertil.

3. § 12, 1. Stk. stiller Sparekasserne frit i Henseende til, om de vil henlægge Overskud alene til Reservefond eller alene eller tillige til særlige Sikrings- eller Fornylesesfond. For saa vidt Vedtægterne ikke bestemmer andet, hvad som nævnt N. V. ikke gør, maa da Beløb, der er henlagt til Reservefond, senere kunne overføres til en særlig Sikrings- eller Fornylesesfond og omvendt. Beslutning herom kan træffes af den Myndighed, der har besluttet Henlæggelsen. Ved Sparekasser med Garanter er dette normalt Generalforsamlingen. I saa Fald maa Spørgsmaalet sættes paa Dagsordenen. Er et Beløb henlagt til en bestemt Fond i Henhold til særlig Bestemmelse i Vedtægterne, kan der kun efter Reglerne om Ændring af disse træffes Beslutning om at overføre Beløbet til en anden Fond.

Overførelse fra Reservefond eller dermed ligestillede Fonds til Garantikapital er forbudt, § 12, 2. Stk.¹¹⁾).

Udgør de i § 12, 1. Stk. nævnte Fonds ikke mindst 15 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, og er der ikke henlagt mere, end § 12, 1. Stk. kræver, kan Udgifter til almennyttige eller velgørende Formaal ikke afholdes af disse Fonds, thi Beløb, der ikke kan bortgives straks, men skal henlægges, kan naturligvis heller ikke bortgives, efter at de er henlagt. Er der henlagt mere, end § 12, 1. Stk. kræver, synes det

⁹⁾ H. L. Bisgaard: Vejledning til Affattelse af Sparekasseregnskaber 25.

¹⁰⁾ H. L. Bisgaard i Sparekassetidende 1922, 211 f.

¹¹⁾ Ovenfor § 14 Nr. 2.

overskydende at maatte kunne bortgives eller overføres til Gave- eller Velgørenhedsfond. § 12, 1. Stk. siger nemlig ikke, at højst 10 pCt. af Overskudet maa bortgives, men kun, at af Overskudet maa højst 10 pCt. bortgives, naar de nævnte Fonds ikke udgør mindst 15 pCt. af Sparernes Tilgodehavende.

Udgør de i § 12, 1. Stk. nævnte Fonds mere end 15 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, maa det overskydende kunne anvendes til almennyttige eller velgørende Formaal eller overføres til Gave- eller Velgørenhedsfond, i hvert Fald naar det skyldes Henlæggelser udover, hvad § 12, 1. Stk. kræver, at Fondene er kommet op over de 15 pCt., men vistnok ogsaa, naar det skyldes Nedgang i Sparernes Tilgodehavende.

4. Fremkommer der Kursvinding ved Opgørelsen af en Sparekasses Værdipapirer, skal denne henlægges til en særlig Kursreguleringsfond, § 13, 3. Stk. Herefter kommer saadan Kursvinding ikke Driftsregnskabet tilgode. Derimod indgaar Kursvinding ifølge Salg af Værdipapirer i Driftsregnskabet.

Kursreguleringsfonden maa ifølge § 13, 3. Stk. ikke benyttes til andet end Imødegaaelse af Kurstab. Som Følge heraf kan dens Midler ikke overføres til andre Fonds. Og Fondene kan ikke medregnes til de Fonds, af hvis Størrelse det ifølge § 12, 2. Stk. afhænger, i hvilket Omfang en Sparekasse har Ret til at anvende sit Overskud til almennyttige eller velgørende Formaal. Herved bemærkes dog, at Overskud jo antages¹²⁾ at kunne henlægges til Kursreguleringsfond, og Beløb maa da ogsaa kunne overføres dertil fra andre Fonds. For saa vidt en Kursreguleringsfond er fremkommet paa disse Maader, maa dens Midler kunne overføres til andre Fonds.

5. Kurstab kan — uanset om det fremkommer ved Opgørelsen af en Sparekasses Værdipapirer eller ved Salg af saadanne — dækkes af Kursreguleringsfonden, for saa vidt en saadan haves og strækker til, og virker da ikke til Forringelse

¹²⁾ Ovenfor Note 6.

af Driftsregnskabet. Dette er meget naturligt, for saa vidt angaar Beløb, der er henlagt i Henhold til § 13, 3. Stk., idet saadanne Beløb ikke er indgaaet i tidligere Driftsoverskud og derfor ikke har kunnet medføre Ret til Udbetaling af Tantième eller Afholdelse af Udgifter i almennyttige eller velgørende Øjemed. Mindre naturligt er det maaske, at ogsaa Beløb, der er fremkommet ved Henlæggelse af Driftsoverskud, kan benyttes til Dækning af Kurstab, der maa opfattes som Driftstab, da Anlæg i Værdipapirer hører til en Sparekasses Virksomhed. Dette er imidlertid en Følge af, at det er tilladt at henlægge Overskud til Kursreguleringsfond.

Kurstab, der ikke kan dækkes af en Kursreguleringsfond, kan afskrives paa Fond til Imødegaaelse af Tab paa Aktiver eller anden lignende Fond, for saa vidt en saadan haves og strækker til, og virker heller ikke i saa Fald til Forringelse af Driftsregnskabet. Atter her fremkommer det Forhold, at et Driftstab kan dækkes af henlagte Beløb, der tidligere har kunnet danne Grundlag f. Eks. for Udbetaling af Tantiører. Men dette er en Følge af, at det er tilladt at henlægge Overskud til særlige Sikrings- eller Fornyelsesfonds.

Ministeriet har udtalt¹³⁾, at det intet finder at erindre imod, at Kurstab, der ikke kan dækkes paa nogen af de nævnte Maader, afskrives paa Reservefonden, saaledes at der i Driftsregnskabet kun indenfor Linien optages Oplysning om Tabets Størrelse og om, at det er dækket af Reservefonden. Men Tantiører og Udgifter til almennyttige eller velgørende Formaal maa i saa Fald kun udredes, hvis Driftsoverskudet overstiger det Kurstab, der dækkes af Reservefonden, og kun beregnes af det Beløb, hvormed Driftsoverskudet overstiger det nævnte Kurstab. — At Kurstab, der vilde fremkalde en Underskudssaldo, hvis det førtes til Udgift paa Driftsregnskabet, kan dækkes af Reservefonden, er ret selvfølgelig. Men Ministeriets Afgørelse angaar ogsaa Kurstab, der ikke vilde fremkalde nogen Underskudssaldo. Med de tagne Forbehold i Henseende til Beregning af Tantiører og Af-

¹³⁾ Skr. af 23. Jan. 1925, jfr. H. L. Bisgaard: Vejledning til Affattelse af Sparekasseregnskaber 16 f.

holdelse af Udgifter til almennyttige eller velgørende Formaal vil det imidlertid ses, at Betydningen af Afgørelsen indskrænker sig til, at Driftsregnskabet formelt kan vise et bedre Resultat, end det vilde kunne, hvis Kurstabet skulde føres til Udgift derpaa.

I denne Forbindelse maa det erindres, at Beløb ifølge særlig Beslutning kan overføres fra Reservefonden til andre Fonds¹⁴⁾.

At kun Kurstab, der ikke kan dækkes af en Kursreguleringsfond, kan afskrives paa Fond til Imødegaelse af Tab paa Aktiver eller anden lignende Fond, og at kun Kurstab, der heller ikke kan dækkes heraf, kan afskrives paa Reservefonden, stemmer med en naturlig Forstaaelse af Formaålet med Dannelsen af de paagældende Fonds. I denne Forbindelse maa imidlertid atter erindres, hvad ovenfor er anført om Adgang til at overføre Beløb fra en Fond til en anden¹⁵⁾.

6. Tab paa andre Aktiver end Værdipapirer kan ikke dækkes af Kursreguleringsfonden, § 13, 3. Stk. Derimod kan saadant Tab dækkes af Fond til Imødegaelse af Tab paa Aktiver eller anden lignende Fond, for saa vidt en saadan haves og strækker til, og virker i saa Fald ikke til Forringelse af Driftsregnskabet. Om det i anden Række kan afskrives paa Reservefonden efter lignende Regler som Kurstab, er et Spørgsmaal, der ikke vides at være bragt frem til Afgørelse. Da Tab paa andre Aktiver end Værdipapirer, i Mod sætning til Kurstab paa Obligationer, fremkommer som Følge af en mindre forsigtig Ledelse af Sparekassen, kan der maaske være Grund til ikke at tillade en Fremgangsmaade, hvorefter saadanne Tab formelt ikke giver sig Udtryk i Driftsregnskabets Resultat. Men atter her maa det erindres, at Beløb ifølge særlig Beslutning kan overføres fra Reservefonden til andre Fonds¹⁶⁾.

7. § 13, 3. Stk. indeholder Regler om Vurdering af Aktiver, navnlig af Værdipapirer :

¹⁴⁾ Ovenfor før Note 11.

¹⁵⁾ Ovenfor før Note 11.

¹⁶⁾ Ovenfor før Note 11.

Obligationer, der er Genstand for Kursnotering paa Københavns Børs, og som har været i Sparekassens Besiddelse i mere end et Aar, kan opføres højst til Gennemsnittet af den ved Afslutningen senest noterede Køberkurs og de tilsvarende Kurser i de nærmest foregaaende Aar, i hvilke Sparekassen har besiddet dem, dog at i det højeste de nærmest foregaaende 9 Aar kan medtages ved Beregningen af Gennemsnittet.

Andre Værdipapirer, der er Genstand for Kursnotering paa Københavns Børs eller paa en udenlandsk Børs, opføres højst til den ved Afslutningen senest noterede Køberkurs.

Værdipapirer, der ikke er Genstand for offentlig Kursnotering, opføres¹⁷⁾ til den formentlige Værdi paa Afslutningsdagen, dog højst til den Pris, for hvilken de er erhvervet.

Faste Ejendomme opføres¹⁸⁾ med Angivelse af Ejendoms-skyldværdien til den formentlige Værdi i Handel og Vandel, dog højst til Anskaffelsespris. Omkostninger ved Forbedring kan sikkert medregnes til Anskaffelsesprisen.

Tvivlsomme Fordringer ansættes¹⁹⁾ til deres formentlige Værdi. Uerholdelige Fordringer afskrives helt.

Fra alle disse Bestemmelser kan dog Ministeren for Handel og Industri tillade Afbigge, § 13, sidste Stk.

Det maa være tilladt at opføre en Etableringskonto, da Loven ikke indeholder noget Forbud herimod.

8. Hvad angaar Specifikation, kræver Sp. L., at Regnskabet skal indeholde en gruppevis ordnet Angivelse af Sparekassens Beholdning af Værdipapirer, § 13, 3. Stk., og at optagne Laan skal opføres paa særlig Konto med Angivelse af, om der er stillet Sikkerhed for Laanet, i saa Fald hvilken og, hvis Sikkerheden bestaar i Haandpant, hvilke Aktiver der er givet i Pant, § 13, 4. Stk.²⁰⁾. Iøvrigt er det overladt Administrationen at afgøre, hvilke Krav til Specifikation

¹⁷⁾ „højst“ kan formentlig anses underforstaaet.

¹⁸⁾ Samme Bemærkning som i Note 17.

¹⁹⁾ Samme Bemærkning som i Note 17.

²⁰⁾ Der kan dispenseres fra disse Bestemmelser, § 13, sidste Stk., men dette kan næppe tænkes at faa praktisk Betydning.

der skal stilles, idet Regnskabet ifølge § 13, 1. Stk. skal aflægges i Overensstemmelse med en af Ministeren for Handel og Industri foreskreven Fællesform. Ifølge Bekendtgørelse Nr. 51 af 20. Febr. 1923 skal Regnskabet bestaa af et Driftsregnskab og en Statusopgørelse. Paa Indtægtssiden af Driftsregnskabet skal følgende Poster findes: (1) Indvundne Renter af Indlaan i Banker og Sparekasser, (2) Indvundne Renter af Udlaan, (3) Indvundne Renter og Udbytte af Obligationer, Aktier og Andelsbeviser, (4) Provision, (5) Indtægt af Ejendomme, (6) Andre Indtægter, herunder f. Eks. Indtægt ved Salg af Sparekassebøger, ved Udlejning af Boksere, ved Forvaltningsvirksomhed, (7) Indgaaet paa tidligere afskrevne Fordringer, (8) Kursvinding paa Obligationer, Aktier og Andelsbeviser, (9) Overført fra Kursreguleringsfond og (10) Overført fra særlige Sikrings- eller Fornylsesfonds. Paa Udgiftssiden skal findes: (1) Renter beregnede Sparerne, (2) Renter til Garanterne, (3) Renter af optagne Laan, (4) Driftsudgifter, med særlig Angivelse indenfor Linien af fast Løn og Tantième²¹⁾ til Tilsynsraad og Direktion, Løn til Revisorer, fast Løn og Tantième til Kontorpersonalet, Pensioner, Henlæggelse til Pensionsfond, Bidrag til Dækning af Udgifterne ved Sparekassetilsynet og Husleje, (5) Tab paa Udlaan, (6) Afskrivninger, med særlig Angivelse indenfor Linien af Beløbet for faste Ejendomme og for Inventar, (7) Kurstab paa Obligationer, Aktier og Andelsbeviser, (8) Kursvinding paa Obligationer, Aktier og Andelsbeviser og (9) Renter af Pensionsfonden. Paa Statusopgørelsen skal som Formue angives: (1) Kassebeholdning, hvortil Stempelmærker²²⁾ samt Beløb i Checks og forfaldne Kuponer medregnes, (2) Indlaan i Banker og Sparekasser, (3) Udlaan, med særlig Angivelse af Udlaan mod Underpant i Landejendomme, Udlaan mod Underpant i Købstadejendomme, Udlaan mod Haandpant, Udlaan mod Selvskyldnerkaution, diskonterede Veksler, Udlaan til Kommuner, mod Kommuners

²¹⁾ Ovenfor § 15 ved Noterne 19—21.

²²⁾ H. L. Bisgaard: Vejledning til Affattelse af Sparekasseregnskaber, Kbhvn. 1930, 28.

Garanti eller lign., Kassekredit mod Selvskyldnerkaution, Kassekredit mod anden Sikkerhed og Udlaan til Banker og Sparekasser mod Haandpant eller anden Sikkerhed, (4) Obligationer og Aktier, med særlig Angivelse af indenlandske Obligationer, indenlandske Aktier og Andelsbeviser, udenlandske Obligationer og udenlandske Aktier, (5) Faste Ejendomme, (6) Overtagne Ejendomme, (7) Inventar, (8) Tilgodehavende Renter, med særlig Angivelse for Indlaan i Banker og Sparekasser, Udlaan og Obligationer, (9) Forskellige Tilgodehavender og (10) Tvivlsomme Fordringer, med Angivelse af disses oprindelige Beløb. I det Skema, der i udfyldt Stand indsendes til Sparekasseinspektøren, skal endvidere Antallet af Garanter og, dog kun indenfor Linien, da det ikke drejer sig om et fast Beløb, Garanternes Hæftelse ifølge Garantiforskrivningerne angives²³). Som Gæld skal angives: (1) Sparernes Tilgodehavende, med særlig Angivelse af Indestaaende paa almindelige Sparekassevilkkaar og paa Folio, (2) Til Sparerne skyldige, ikke forfaldne Renter, (3) Optagne Laan med Angivelse af derfor stillet Sikkerhed, (4) Prioritetslaan i Sparekassens Ejendomme, (5) Indbetalt Garantikapital, (6) Ikke hævede Renter af Garantikapitalen, (7) Pensionsfond for Sparekassens Funktionærer, (8) Renter, forudbetalt af Laantagere og (9) Forskellige Fordringshavere, med særlig Angivelse bl. a. af Lønninger og Beløb til almennyttige og velgørende Formaal, der skyldes, men endnu ikke er udbetalt. Er Beløb henlagt til Gave- eller Understøttelsesfond, skal naturligvis ogsaa denne angives. Endelig skal som Egenkapital angives: (1) Fond til Imødegaaelse af Tab paa Aktiver eller lign., (2) Kursreguleringsfond og (3) Reservefond.

9. Om Revision af Regnskabet skal Vedtægterne indeholde Bestemmelser. Der skal være mindst to Revisorer. Disse skal være regnskabskyndige og maa ikke staa i Sparekassens Tjeneste eller være Medlemmer af dens Bestyrelse, § 14, 2. Stk.

I Sparekasser uden Garanter skal Revisorerne vælges af

²³) Ovenfor § 14 Nr. 3.

Kommunalraad eller anden offentlig Myndighed, i Sparekasser med Garanter enten af Generalforsamlingen eller af Kommunalraad eller anden offentlig Myndighed, § 14, 2. Stk.

Bestyrelsen har Pligt til at meddele Revisorerne enhver Oplysning, der er fornøden for, at de kan udføre deres Hverv paa tilfredsstillende Maade, § 14, 7. Stk.

Ifølge § 14, 4. Stk. skal Revisorerne mindst to Gange aarlig foretage uanmeldt Kasseeftersyn. Og ifølge § 14, 3. Stk. skal Revisorerne særlig paase:

- (1) at Kassebøgerne stemmer indbyrdes og med de øvrige Bøger,
- (2) at Regnskabet i det hele stemmer med Bøgerne,
- (3) at Kassebeholdningen er tilstede,
- (4) at der foreligger fornødent Bevis for Tilgodehavende hos andre Pengeinstituter,
- (5) at Beholdningen af Værdipapirer er tilstede i Sparekassen, eller at der foreligger behørigt Modtagelsesbevis fra Instituter, hvor Værdipapirer er beroende, med Angivelse af, om, og i bekræftende Fald i hvilket Omfang de er pantsat²⁴).
- (6) at Laantagernes Gældsfor skrivelser er tilstede, og
- (7) at Værdier, der er modtaget i Haandpant, er tilstede.

Som noget særligt paalægger § 14, 3. Stk., litra e Revisorerne at paase, at Lovens og Vedtægternes Krav er fyldestgjort. Herved bliver Revisorerne en Medhjælp for Sparekasseinspektionen.

Gøres den daglige Bogføring og Kasseekspedition til Genstand for særlig Revision og Kontrol af dertil af Sparekassen antaget Personale, kan Sparekasseinspektøren indrømme Revisorerne Lempelser i Henseende til Udførelsen af deres Virksomhed, § 14, 6. Stk.

Hver Gang Revisorerne har foretaget Revision, skal de indføre Beretning herom i en Revisionsprotokol, der fremlægges og oplæses paa Bestyrelsesmøderne, § 14, 5. Stk.

²⁴) Jfr. § 13, 4. Stk. og ovenfor § 16 Nr. 1. Bestyrelsen skal skaffe Revisorerne Adgang til at undersøge Rigtigheden heraf hos de paagældende Instituter, § 14, 3. Stk. litra b.

Den Paategning af Revisorerne, hvormed Aarsregnskabet forelægges til Godkendelse og indsendes til Sparekasseinspektøren, skal ifølge Bekg. Nr. 51 af 20. Febr. 1923 indeholde Erklæring om, at Revisorerne har revideret i Overensstemmelse med Sparekasselovens § 14, samt Oplysning om, hvorvidt Regnskabet stemmer med Bøger og Beholdninger, hvorvidt Sparekassen er styret i Overensstemmelse med Sparekasseloven og Vedtægterne, og hvornaar Revisorerne uanmeldt har givet Møde paa Sparekassens Kontor og opgjort Kassebeholdningen efter Kassebøgerne. Er der indrømmet Revisorerne Lempelser i Henhold til § 14, 6. Stk., skal Paategningen desuden indeholde „Angivelse af, at Kontrollen med den daglige Bogføring og Kasseekspedition udføres paa betryggende Maade af dertil ansat Personale“. Paategningen skal endelig være dateret og angive, paa hvilken Dag Revisorerne har modtaget Regnskabet fra Direktionen.

Undlader en Sparekasses Revisorer i rette Tid at opfylde en dem ifølge Sp. L., Vedtægterne, Beslutning af Generalforsamlingen eller Paalæg af Sparekasseinspektøren paahvilende Forpligtelse, kan Opfyldelsen af denne af Ministeren for Handel og Industri søges fremtvunget ved Paalæg af en daglig eller ugentlig Bøde, der kan inddrives ved Udpantning, § 23, 1. Stk.

Om Erstatningsansvar for Revisorer gælder Lovgivningens almindelige Regler, § 23, 4. Stk.²³⁾. For grov Pligtforsømmelse kan en Revisor straffes med Bøder fra 100 til 2000 Kroner, § 23, 4. Stk., der tilfalder Statskassen, § 23, sidste Stk. En Revisor, der gør sig skyldig i Svig eller grov Forsømmelse, kan af Ministeren for Handel og Industri afskediges og forlanges sat under Tiltale.

Revisorers Løn fastsættes af den Myndighed, der vælger dem. Ved Sparekasser med Tilsynsraad kan dog Vedtægterne bestemme, at dette fastsætter Lønnen.

²³⁾ Jfr. nærmere ovenfor § 15 ved Note 17.

§ 18. Statens Tilsyn.

1. Staten fører Tilsyn med Sparekasserne ved en Sparekasseinspektør, der udnævnes af Kongen, § 2. Ifølge § 19, 1. Stk. kan Sparekasseinspektørens Afgørelser indankes for Ministeren for Handel og Industri, der saaledes er øverste Tilsynsmyndighed for Sparekasserne. Visse af Sparekasseinspektørens Afgørelser kan indankes for et sagkyndigt Nævn¹⁾).

Som Medhjælp har Sparekasseinspektøren for Tiden fem Fuldmægtige²⁾), der benævnes Inspektører ved Statens Sparekassetilsyn.

Udgifterne ved Sparekassetilsynet udredes af Sparekasserne efter de nærmere Regler i Sp. L.s § 21.

2. En Sparekasses Vedtægter og Ændringer i disse skal stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri³⁾).

Stadfæstelse kan — og skal — naturligvis nægtes, naar Vedtægterne ikke indeholder, hvad de efter Sp. L. skal indeholde⁴⁾), og naar de indeholder noget, der er i Strid med Sp. L. eller med dansk Ret iøvrigt⁵⁾), eller som ikke er gyldigt vedtaget indenfor Sparekassen,

Hvorvidt Stadfæstelse kan nægtes ogsaa i andre Tilfælde, kræver en nærmere Undersøgelse. Paa den ene Side synes det klart, at Administrationen ikke kan have nogen almindelig Beføjelse til at gøre Stadfæstelse betinget af, at Vedtægterne

¹⁾ Nedenfor ved Note 25.

²⁾ Jfr. Sp. L.s § 20.

³⁾ Ovenfor § 13 Nr. 4.

⁴⁾ Ovenfor § 13 Nr. 3.

⁵⁾ F. Eks. med F. L.

har et bestemt Indhold. Antoges dette, vilde det være ude med det Selvstyre af Sparekasserne, der er den historisk ned-arvede Ordning, og som det vel har været Hensigten at begrænse, men ikke at afskaffe. For saa vidt Sp. L. giver bestemte Forskrifter for Sparekassernes Virksomhed, er det særlig klart, at disses Handlefrihed ikke kan indskrænkes yderligere ved, at Administrationen kræver dertil sigtende Bestemmelser optaget i Vedtægterne. Klart er det ogsaa, at Administrationen ikke kan kræve f. Eks. en bestemt Ind- eller Udlaansrente fastsat i Vedtægterne. Paa den anden Side gaar Administrationens Beføjelse sikkert videre end til blot at paa-se, at Vedtægterne stemmer med Loven og er gyldigt vedtaget indenfor Sparekassen. En Del af Lovens Regler har en saa ubestemt Karakter, at det maa antages overladt Administrationen at udfylde dem nærmere. Og Stadfæstelse kan sikkert nægtes, naar Vedtægterne, omend de stemmer med Loven, er ufuldstændige eller indeholder uklare, uforsvarlige eller klart uhensigtsmæssige Bestemmelser⁶⁾. I Tvivlstilfælde maa det være af Betydning, om det betegner en virkelig Begrænsning af Selvstyret, at et bestemt Krav til Indholdet af Vedtægterne stilles.

Betydningen af det anførte kan bedst oplyses ved nogle Eksempler:

Om Garanter bestemmer § 5 kun, at ingen Sparekasse kan stiftes, medmindre mindst 25 Personer indtræder som Garanter, og at de Forpligtelser, der paahviler Garanterne, og de Vilkaar, hvorunder en Garant kan udtræde og en anden indtræde i hans Sted, skal fastsættes i Vedtægterne. Herefter maa det antages overladt til Administrationen at stille nærmere Krav til Indholdet af de paagældende Bestemmelser i Vedtægterne. Efter Omstændighederne maa det ogsaa kunne kræves, at der skal være mere end 25 Garanter, idet dette Antal ikke vil byde tilstrækkelig Sikkerhed, naar Sparekassens Virksomhed kan ventes at faa et stort Omfang.

I § 5, 2. St. ligger modsætningsvis, at Stadfæstelse ikke

⁶⁾ Jfr. Folketingets Forhandlinger 1925-26 Sp. 6121 og Forsikringstilsyns-Kommissionens Betænkning, København 1923, 16.

kan gøres afhængig af, at Garanters Udbytte af den indbetalte Kapital sættes lavere end 1 pCt. over den højeste Rente, der i Løbet af Regnskabsaaret er ydet af Indlaan paa Sparekassebog. — Skønt ikke udtrykkeligt hjemlet i Loven, maa formentlig Bestemmelse om Garanters Ret til Udbytte kunne kræves optaget i Vedtægterne.

Ifølge § 6 skal Vedtægterne indeholde Bestemmelser bl. a. om Bestyrelsen og — ved Sparekasser med Garanter — om Generalforsamlingen. Stadfæstelse kan nægtes, hvis disse Bestemmelser er ufuldstændige, hvis det f. Eks. ikke er angivet, med hvilket Varsel Generalforsamlinger skal indkaldes. Endvidere kan Stadfæstelse nægtes, hvis de paagældende Bestemmelser ikke er forsvarlige. Varslet for Indkaldelse af Generalforsamlinger maa have en passende Længde. Det bør være bestemt, at Dagsorden skal optages i Indkaldelsen. Maaske kan det forlanges, at et vist Antal Garanter skal kunne kræve overordentlig Generalforsamling indkaldt, thi herved sker der ikke noget Indgreb i Garanternes Selvstyre, tværtimod sikres dette derved. Er der kun 25 Garanter, maa det være bestemt, at hver Garant har en Stemme paa Generalforsamlingen⁷⁾). Maaske kan visse Habilitetsbetingelser for Medlemmer af Bestyrelsen kræves optaget i Vedtægterne, hvilket dog ved Sparekasser uden Garanter kun vil have Interesse, for saa vidt angaar Direktører, da Ministeren for Handel og Industri vælger et Medlem af Tilsynsraadet og skal godkende Valget af dets øvrige Medlemmer, § 7, 3. Stk. Noget tvivlsomt er det, om Administrationen ved større Sparekasser med Garanter kan kræve, at der skal være et Tilsynsraad. Ved mindre Sparekasser uden Garanter er det sikkert, at Administrationen ikke kan modsætte sig en Ordning, hvorefter Bestyrelsen bestaar af en Direktion alene, § 7, 2. Stk., og det synes uberettiget at kræve, at der i Stedet for Tilsynsraad skal være et særligt Kontroludvalg⁸⁾). Ved Sparekasser med Tilsynsraad bør Vedtægterne indeholde Bestemmelser om dets Opgaver. Formentlig kan det ved

⁷⁾ Nærmere ovenfor § 15 ved Note 3.

⁸⁾ Ovenfor § 15 ved Note 14.

Sparekasser med Garanter kræves, at Tilsynsraadet skal bestaa af en Flerhed af Medlemmer⁹⁾).

Da en Sparekasses Virkeomraade og de Krav, der stilles til dens Likviditet, er nøje bestemt i Loven, kan Stadfæstelse ikke gøres afhængig af, at Virkeomraadet indsnævres eller Likviditetskravene skærpes ved Bestemmelse i Vedtægterne. Derimod kan Administrationen ogsaa i disse Henseender modsætte sig uforsvarlige Bestemmelser. I Praksis har man modsat sig en Ordning, hvorefter midlertidig disponible Midler kun mod Sikkerhedsstillelse skulde kunne anbringes i andre Pengeinstituter¹⁰⁾, men stadfæstet en Bestemmelse, hvorefter saadan Anbringelse efter Tilsynsraadets Skøn kan gøres afhængig af, at der deponeres Værdipapirer til Sikkerhed for Beløbene¹¹⁾. Uforsvarligt vilde det formentlig være, om en Sparekasse stillede en Del af sine Sparere særlig Sikkerhed for deres Indskud. I Praksis har man endog antaget, at en Sparekasse ikke kunde være berettiget til at stille en af Nationalbanken krævet Sikkerhed for Intrader. Formentlig vilde det endvidere være uforsvarligt, om en Sparekasse overfor Offentligheden forpligtede sig til at modtage Indskud af en hvilken som helst Art og Størrelse eller fraskrev sig Retten til at opsig Indskud til Udbetaling med et passende Varsel. Om Legitimation til at hæve paa en Sparekassebog bør Vedtægterne indeholde Bestemmelse.

Lovens Regler om en Sparekasses Ret til at raade over sit Overskud, om Vurdering af dens Aktiver, og om de Frister, inden hvilke Regnskabet skal være afgivet til Revision, Revisionen tilendebragt og Regnskabet indsendt til Sparekasseinspektøren, kan sikkert ikke kræves skærpet ved Bestemmelser i Vedtægterne. At kræve Bestemmelser om Specification af Regnskabet optaget i Vedtægterne vil ikke have Interesse, da Regnskabet, uanset om saadanne Bestemmelser findes, skal aflægges i en af Ministeren for Handel og Indu-

⁹⁾ Ved Sparekasser uden Garanter skal Tilsynsraadet bestaa af mindst syv Medlemmer, § 7, 3. Stk.

¹⁰⁾ Utr. Hmskr. af 14. December 1924.

¹¹⁾ Utr. Hmskr. af 5. December 1923.

stri foreskreven Fællesform, § 13, 1. Stk. — I Praksis har man forlangt slettet en Bestemmelse om, at Medlemmer af Ligningskommissionen ikke maatte vælges til Revisorer.

Spørgsmaal om Berettigelsen af at nægte Stadfæstelse af en Sparekasses Vedtægter eller Ændringer i disse maa formentlig kunne indbringes for Domstolene. Ganske vist kan det sikkert ikke ved Dom fastslaas, at Ministeren for Handel og Industri er pligtig at stadfæste bestemte Vedtægter. Men af Forholdets Natur følger, at Ministeren maa begrunde sin Nægtelse, og der kan ikke være noget til Hinder for, at det ved Dom fastslaas, at en angiven Grund til at nægte Stadfæstelse ikke berettiger hertil¹²). Betydningen af, at Dom til Stadfæstelse ikke kan gives, indskrænker sig derfor til, at Ministeren ikke ved en saadan Dom kan afskæres fra at fremføre nye Grunde for sin Nægtelse.

Stadfæstelse af en Vedtægtsændring udelukker ikke f. Eks. en Garant eller en Sparer fra at gøre gældende, at Ændringen er i Strid med hans Ret¹³).

Regelen om, at der til gyldig Vedtagelse af Ændringer i en Sparekasses Vedtægter kræves Stadfæstelse af Ministeren for Handel og Industri, § 4, 3. Stk., udelukker ikke, at f. Eks. en Vedtagelse om Forhøjelse af Garanternes Ret til Udbytte, hvis den stadfæstes, kan have Gyldighed fra Vedtagelsen indenfor Sparekassen.

3. Til Tilsynets Opgaver hører at meddele Dispensation fra visse af Sp. L.s Regler. Afgørelsen tilkommer i nogle Tilfælde Ministeren for Handel og Industri, i andre Sparekasseinspektøren. Dennes Nægtelse af Dispensation kan indankes for Ministeren for Handel og Industri, § 19, 1. Stk.

Sparekasseinspektøren kan (1) give Tilladelse til, at en Sparekasse anbringer Midler i Aktier eller Andelsbeviser, § 10, 2. Stk., (2) tilstaa Lempelser i Henseende til Regelen om, at i enhver Sparekasse to Personer skal føre hver sin Kassebog, og at de to Kassebøger ved Slutningen af hver

¹²) Jfr. Forsikringstilsyns-Kommissionens Betænkning, København 1923, 16.

¹³) Ovenfor § 15 efter Note 4.

Kontordag skal optælles og afstemmes indbyrdes og med Kassen, § 11, 1. Stk., og (3) indrømme Revisorerne Lempelser med Hensyn til Udførelsen af deres Hverv, hvor den daglige Bogføring og Kasseekspedition bliver gjort til Genstand for særlig Revision og Kontrol af dertil af Sparekassen antaget Personale, § 14, 6. Stk.

Ministeren for Handel og Industri kan (1) samtykke i, at Garanter oppebærer højere Udbytte af deres indbetalte Kapital end 1 pCt. over den højeste Rente, der i Løbet af Regnskabsaaret er ydet af Indlaan paa Sparekassebog, § 15, 2. Stk., (2) tilstaa Lempelser i Henseende til Reglerne om, *at* visse større Sparekasser skal have et Beløb, svarende til mindst 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, anbragt i likvide Værdipapirer, *at* ikke over 10 pCt. af en Sparekasses Midler maa være indestaaende i et enkelt Pengeinstitut, Nationalbanken undtagen, og *at* visse større Sparekasser ikke har ubegrænset Ret til at anbringe deres Midler i Udlaan mod Selvskyldnerkaution, § 10, og (3) tillade Afvigelse fra Reglerne i § 13, navnlig angaaende Vurdering af Aktiver og Begrænsning i Retten til at optage Laan.

4. I Sparekasser uden Garanter vælger Ministeren for Handel og Industri et Medlem af Tilsynsraadet, og Valget af dets øvrige Medlemmer skal godkendes af ham.

Nægtelse af at godkende et Valg behøver næppe at begrundes. Allerede som Følge heraf kan Spørgsmaal om Berettigelsen af en Nægtelse i hvert Fald i Regelen ikke indbringes for Domstolene. Dog kan maaske det modsatte antages, hvis det f. Eks. af en systematisk Nægtelse af at godkende stedfundne Valg fremgaar, at Hensigten er at gøre uberettiget Indgreb i Sparekassens Selvstyre.

5. Ministeren for Handel og Industri foreskriver en Fællesform for Sparekassers Aflæggelse af Aarsregnskab. Heri ligger Hjemmel til at stille Krav med Hensyn til Specifikation af Regnskabet, men ikke til f. Eks. at forbyde en Sparekasse at opføre en Etableringskonto.

6. Sparekasseinspektøren skal skaffe sig Kundskab om Sparekassernes Virksomhed og Status gennem jævnlige Un-

dersøgelser paa Stedet, foretagne af ham personlig eller af hans Fuldmægtige, § 19, 2. Stk. Herved kan han kræve sig enhver Oplysning om en Sparekasses Forhold meddelt af dens Bestyrelse.

Inden seks Maaneder efter Regnskabsaarets Udløb skal enhver Sparekasse indsende Aarsregnskab med Paategning af Revisorerne og med den deciderende Myndigheds Afgørelse af Udsættelser af Revisorerne til Sparekasseinspektøren, § 15, 2. Stk. Ifølge Bekg. Nr. 51 af 20. Febr. 1923 kræves sammen med Regnskabet indsendt Oplysninger om Bevægelserne paa de vigtigste Konti i Regnskabsaarets Løb, nøjagtige Specifikationer vedrørende Beholdninger af Obligationer, Aktier og Andelsbeviser, Opgørelse over Indlaan i Banker og Sparekasser, Angivelse af Laan, der skyldes ved Regnskabsaarets Udløb, eller som i Løbet af Regnskabsaaret er optaget eller indfriet, Opgørelse over afholdte Udgifter til almennyttige eller velgørende Formaal, forskellige statistiske Oplysninger og Fortegnelse over Medlemmer af Tilsynsraad, Direktører og Revisorer.

Om Valg af Medlemmer af Tilsynsraad og om Valg eller Ansættelse af Direktører skal Meddelelse gives Sparekasseinspektøren inden en Maaned, § 7, sidste Stk.

Saa snart en Sparekasses Bestyrelse maa formode, at der ikke er fuldstændig Dækning for Sparernes Tilgodehavende, skal den uopholdelig¹⁴⁾ gøre Indberetning til Sparekasseinspektøren herom, § 16, 1. Stk.

Nødes en Sparekasse, i hvilken Sparernes Tilgodehavende efter sidste Aarsopgørelse er 100.000 Kr. eller derover, til at sælge af eller belaae Værdipapirer, saaledes at den disponible Beholdning gaar ned under det i § 10, 1. Stk. foreskrevne Mindstebeløb, skal der uopholdelig ske Indberetning til Sparekasseinspektøren.

Sparekasseinspektøren og hans underordnede er, under Ansvar efter Borgerlig Straffelov Nr. 126 af 15. April 1930 § 152, forpligtede til overfor alle uvedkommende at hemme-

¹⁴⁾ „uden at afvente den aarlige Regnskabsopgørelse eller Revision“, tilføjes der udtrykkeligt.

ligholde, hvad de gennem deres Virksomhed bliver vidende om, § 19, 3. Stk. Ifølge Banklovens § 18, 4. Stk. skal den tilsvarende Bestemmelse i B. L.s § 18, 3. Stk. ikke udelukke Bankinspektøren fra, hvor en Skyldner har betydelige Forpligtelser overfor flere Pengeinstituter, at give disse Underretning derom. Denne Regel kan imidlertid næppe anvendes analogisk, da en Sparekasse i Modsætning til en Bank ikke yder Laan uden Sikkerhed.

Sparekasseinspektøren skal hvert Aar afgive Indberetning til Ministeren for Handel og Industri om samtlige Sparekassers Virksomhed, § 19, 4. Stk. Ministeren for Handel og Industri bestemmer, i hvilket Omfang Indberetningen skal offentliggøres.

7. Sparekasseinspektøren fører Tilsyn med Overholdelsen af de i Sp. L. for Sparekasser givne Forskrifter, § 19, 1. Stk.

Visse Overtrædelser af Forskrifter i Sp. L. medfører Strafansvar, idet Straf af Bøder, der tilfalder Statskassen, er hjemlet (1) for Overtrædelse af Regelen i § 1, sidste Stk. om Pligt og Eneret for Sparekasser til i deres Navn, i Betegnelsen af deres Virksomhed og i Benævnelsen af udstedte Kontrabøger at benytte Ordet „Sparekasse“, (2) for Undladelse af i Henhold til § 16, 1. Stk. at foretage Indberetning om, at der ikke er fuldstændig Dækning for Sparernes Tilgodehavende, og (3) for grov Pligtforsømmelse af Revisorer, § 23, 3., 4., 5. og 6. Stk. Ifølge den almindelige Regel i Lov om Rettens Pleje § 724, jfr. § 989 kan Sparekasseinspektøren paatale disse Overtrædelser ved Sagsanlæg mod Sparekassens Bestyrelse eller Revisorer¹⁵⁾). Ifølge § 23, 5. Stk. kan endvidere Ministeren for Handel og Industri forlange Tiltale rejst mod Medlemmer af en Sparekasses Bestyrelse, der har gjort sig skyldig i Besvigelser eller grov Uorden overfor Sparekassen, og mod Revisorer i en Sparekasse, der har gjort sig skyldig i Svig eller grov Forsømmelse.

¹⁵⁾ Derimod kan han næppe paatale Brud paa Sparekassernes Eneret til at benytte Ordet „Sparekasse“, thi efter § 19, 1 Stk. fører han kun Tilsyn med Overholdelsen af de „for Sparekasser“ givne Forskrifter i Sp. L.

Ministeren for Handel og Industri kan afskedige Revisorer, der har gjort sig skyldig i Svig eller grov Forsømmelse.

Undlader en Sparekasses Bestyrelse eller Revisorer i rette Tid at efterkomme en dem ifølge Sp. L., Sparekassens Vedtægter eller Beslutning af Generalforsamlingen paahvilende Forpligtelse, kan Opfyldelse af denne ifølge § 23, 1. Stk. af Ministeren for Handel og Industri søges fremtvunget ved Paalæg af en daglig eller ugentlig Bøde, der kan inddrives ved Udpantning. Pligten til at aflægge Regnskab i Overensstemmelse med den af Ministeren for Handel og Industri foreskrevne Fællesform har Hjemmel i Loven, § 13¹⁶), og foreskriver Vedtægterne, at der skal være en Forretningsorden for Tilsynsraad eller Direktion, kan formentlig de ved en saadan fastslaaede Pligter siges at have Hjemmel i Vedtægterne.

At § 23 nævner Pligter ifølge Paalæg af Sparekasseinspektøren, kan ikke have selvstændig Betydning¹⁷), idet et Paalæg af Sparekasseinspektøren maa have Hjemmel i Sp. L., i Vedtægterne eller i en Beslutning af Generalforsamlingen. Noget andet er, at i Praksis vil et Paalæg af Sparekasseinspektøren normalt gaa forud for Anvendelsen af Tvangsbøder, idet Sparekasseinspektøren først, naar et saadant Paalæg ikke efterkommes, vil indstille til Ministeren for Handel og Industri, at § 23, 1. Stk. bringes i Anvendelse. I det særlige Tilfælde, der omhandles i § 10, 1. Stk., skal Sparekasseinspektøren fastsætte en Frist, inden hvilken Obligationsbeholdningen skal være bragt op til den paabudte Størrelse, saaledes at der ikke straks kan gaas frem efter § 23, 1. Stk.

Et Paalæg af Sparekasseinspektøren kan indankes for Ministeren for Handel og Industri ifølge den almindelige Regel i § 19, 1. Stk. Skønt det ikke som i A. L.s § 85 er udtrykkeligt sagt, maa endvidere Spørgsmaal om et givet Paalægs Berettigelse kunne indbringes for Domstolene, thi medens

¹⁶) Den tilsvarende Regel i B. L.s § 21, 1. Stk. nævner udtrykkeligt Pligter ifølge de i Henhold til denne Lov givne Forskrifter.

¹⁷) B. L.s § 21, 1. Stk. indeholder heller ikke noget tilsvarende.

Kendelser af det i § 22 omhandlede, sagkyndige Nævn siges at være endelige¹⁸⁾, er noget tilsvarende ikke bestemt om Administrationens Afgørelser.

Idet Sp. L. anviser Tilsynsmyndigheden bestemte Retsmidler for det Tilfælde, at en Sparekasses Bestyrelse eller Revisorer ikke opfylder de Pligter, der paahviler dem, maa det sikkert antages, at andre Retsmidler ikke staar til Administrationens Raadighed. Det maa navnlig antages, at Administrationen ikke blot ikke vilkaarligt, men heller ikke i Anledning af foreliggende Lovovertrædelse eller anden Pligt-overtrædelse fra Bestyrelsens Side kan tilbagekalde sin Stadfæstelse af Sparekassens Vedtægter eller paa anden Maade — udenfor de nedenfor under 8 omhandlede Tilfælde — standse Sparekassens Virksomhed. Formentlig bør det endvidere antages, at Administrationen ikke kan fratage en Sparekasse dens Stempelbegunstigelser. I modsat Fald vil det i hvert Fald være uden større praktisk Betydning, at Administrationen ikke paa anden Maade kan standse en Sparekasses Virksomhed i Tilfælde af Pligtforsømmelse fra Ledelsens Side.

8. Som tidligere omtalt¹⁹⁾, maa det maaske antages, at Nedgang i Antallet af en Sparekasses Garanter efter Omstændighederne kan give Ministeren for Handel og Industri Ret til at kræve Kassens Virksomhed standset, hvis ikke dens Garantiforhold ordnes paa tilfredsstillende Maade.

Har en Sparekasse efter Sparekasseinspektørens Skøn et saadant Underskud, at ikke blot Reservefonden og andre til Imødegaaelse af Tab henlagte Fonds er tabt, men der ogsaa mangler Dækning for 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, kan Sparekasseinspektøren ifølge § 16, 2. Stk. standse Kassens Virksomhed, medmindre Bestyrelsen stiller en efter hans Skøn tilstrækkelig Sikkerhed.

Nogen ubetinget Pligt til at standse en Sparekasses Virksomhed, naar den har et Underskud af den i § 16, 2. Stk. nævnte Størrelse, har Sparekasseinspektøren ikke. Kan Un-

¹⁸⁾ Nedenfor ved Note 25.

¹⁹⁾ Ovenfor § 14 ved Noterne 32-33.

derskudet antages at være af forbigaaende Karakter, idet det er fremkommet som Følge af et ekstraordinært Fald i Obligationskurser, der kan ventes opvejet ved senere Stigning af disse, eller arbejder Sparekassen med en saadan Margin mellem Indlaans- og Udlaansrenten, at Underskudet kan ventes dækket gennem Opsparing af Overskud, vil der ikke være Grund til at gribe ind, hvis der er Ro om Kassen.

Som man ser, kan Sparekasseinspektøren standse en Sparekasses Virksomhed i Henhold til § 16, 2. Stk., selvom der ifølge Garanters solidariske Hæftelse er Sikkerhed for, at Underskudet kan dækkes, ja selvom dette kan dækkes af indbetalt Garantikapital. Selv i saa Fald maa det ogsaa, da Sparekassen svarer Rente af indbetalt Garantikapital²⁰⁾, antages, at et Underskud, der har naaet en vis Størrelse, vil vokse med Renter, og det vil da være rigtigt at skride ind straks. Arbejder Sparekassen med en Margin mellem Indlaans- og Udlaansrente paa kun $\frac{1}{4}$ pCt., vil man se, at det let kan stille sig saaledes, at et Underskud, der har naaet en Størrelse af 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, maa antages at ville vokse. Dækkes Underskud ifølge Beslutning af Generalforsamlingen²¹⁾ af indbetalt Garantikapital eller ved yderligere Indbetaling paa Garantibeviserne, eller bringes det herved ned under 5 pCt. af Sparernes Tilgodehavende, kan Sparekasseinspektøren naturligvis ikke skride ind i Henhold til § 16, 2. Stk. Afskaaret fra at skride ind er han som nævnt endvidere, hvis Bestyrelsen stiller en efter hans Skøn tilstrækkelig „Sikkerhed for Underskudet“, hvilket maa betyde Sikkerhed for, at dette vil blive dækket.

Standses en Sparekasses Virksomhed, maa al Modtagelse af Indlaan, Ydelse af Laan og Indkøb af Fonds høre op. Ifølge § 16, 2. Stk. skal Sparekasseinspektøren uopholdelig gøre Indberetning om Standsningen til Ministeren for Handel og Industri, der bestemmer, om Sparekassen skal træde i Likvidation eller overgives til Konkursbehandling. Der er ikke Hjemmel for, at Likvidation skulde afskære Kassens

²⁰⁾ Ovenfor § 14 efter Note 3.

²¹⁾ Ovenfor § 14 ved Note 11.

Sparere eller øvrige Kreditorer fra at iværksætte Individual- eller Konkursforfølgning efter almindelige Regler. Vil man afværge Individualforfølgning, kan det derfor blive nødvendigt at lade Konkursbehandling afløse Likvidationen.

Om Likvidationsbehandlingen indeholder Sp. L. ingen Regler. Vil Kassen ikke bøje sig for den trufne Afgørelse, maa Ministeren for Handel og Industri begære dens Bo behandlet af Skifteretten i Henhold til Lov Nr. 155 af 30. November 1874 om Skifte af Dødsbo m. v. § 82 eller udnævne en eller flere Likvidatorer og, for saa vidt ikke Kommunalraad eller anden offentlig Myndighed vælger Revisorer²²⁾, mindst to²³⁾ saadanne. I modsat Fald synes det at burde overlades til Sparekassen selv at foretage Likvidationen efter de for frivillig Likvidation gældende Regler²⁴⁾.

Forordringer paa Sparekassen ifølge Sparekassebog eller af anden Art, der er erhvervede ved Overdragelse, efter at Sparekassens Virksomhed er standset, kan ikke benyttes til Modregning mod Sparekassens Krav, § 16, 4. Stk.

Sparekasseinspektørens Afgørelse i Henhold til § 16, 2. Stk. kan af Sparekassens Bestyrelse efter de nærmere Regler i § 22 begæres indbragt for et sagkyndigt Nævn. Dettets Kendelse er endelig²⁵⁾. Heri ligger, at den ikke kan angribes for Domstolene. Giver Kendelsen Bestyrelsen Medhold, maa den endvidere være bindende ogsaa for Ministeren for Handel og Industri. I modsat Fald kan Ministeren for Handel og Industri derimod ikke være afskaaret fra at forandre den

²²⁾ Dette er altid Tilfældet ved Sparekasser uden Garanter, § 14, 2. Stk.

²³⁾ Jfr. § 14, 2. Stk.

²⁴⁾ Nedenfor § 19 Nr. 2.

²⁵⁾ Dog kan, hedder det i § 22, „den eller de, hvem der ifølge Kendelsens Udfald paahviler noget Pengeansvar, . . . forlange Spørgsmaalet herom afgjort ved Domstolene under et Søgmaal, som vil være at anlægge af Sparekasseinspektøren“. Denne Regel er taget fra § 13 i Udkast til Lov om Spare- og Laanekasser, udarbejdet af den i Henhold til Lov Nr. 87 af 13. April 1910 nedsatte Kommission, hvorefter Regelen tog Sigte paa andre Afgørelser af Nævnet end dem, det efter Sp. L.s § 22 kan komme til at træffe. Da Omkostningerne ved Nævnets Virksomhed ifølge § 22 udredes af Statskassen, synes der efter Sp. L. ikke at kunne blive Spørgsmaal om, at Nævnet ved sin Kendelse kan fastslaa Pengeansvar for nogen.

ved Kendelsen stadfæstede Afgørelse af Sparekasseinspektøren. Ogsaa uden forudgaaende Nævnsbehandling maa Ministeren for Handel og Industri kunne forandre Sparekasseinspektørens Afgørelse. Derimod kan Sparekassens Bestyrelse sikkert ikke paaanke denne for Domstolene i Stedet for at kræve Sagen indbragt for sagkyndigt Nævn. Thi Regelen i § 22 opfattes naturligtst som en udtømmende Angivelse af, hvilke Retsmidler Sparekassen har, og ifølge § 16, 2. Stk. kan Sparekassens Virksomhed standses, naar den „efter Sparekasseinspektørens Skøn“ har et Underskud af den omtalte Størrelse, og Bestyrelsen ikke stiller en „efter hans Skøn“ tilstrækkelig Sikkerhed.

Saa vel efter Ordlyden af § 16, 2. Stk.²⁶⁾ som efter Forholdets Natur maa det antages, at Virkningen af, at Sparekasseinspektøren standser en Sparekasses Virksomhed, ikke suspenderes, fordi hans Afgørelse indankes for Ministeren for Handel og Industri, eller Sagen begæres indbragt for sagkyndigt Nævn. Dog følger det af Analogien af Lov Nr. 51 af 25. Marts 1872 om Konkurs m. m. § 49, 2. Stk., at Stillingen ikke bør præjudiceres mere end nødvendigt, saa længe endelige Afgørelse ikke foreligger.

9. Gaar en Sparekasse konkurs, maa Statens Tilsyn med den ophøre. Det samme maa gælde i Tilfælde af Likvidation ved Skifteretten i Henhold til Lov Nr. 155 af 30. November 1874 om Skifte af Dødsbo m. v. § 82. Derimod maa Tilsynet vedvare i andre Tilfælde af Likvidation, hvad enten denne er frivillig eller tvungen. De særlige Regler for Medlemmer af en Sparekasses Bestyrelse om Strafansvar, om Paatale og om Paalæg af Tvangsbøder, § 23, maa vistnok kunne anvendes analogisk paa Likvidatorer, da disse træder i Bestyrelsens Sted²⁷⁾.

10. Særlige Beføjelser er tillagt Ministeren for Handel og Industri ved §§ 3 og 17²⁸⁾.

²⁶⁾ Efter det i Note 25 nævnte Lovudkast kunde Sparekasseinspektøren kun standse en Sparekasses Virksomhed, naar dennes Bestyrelse erkendte Underskudet.

²⁷⁾ Jfr. A. L.s § 61, 1. Stk.

²⁸⁾ Nedenfor § 19 mellem Noterne 9 og 10 og Nr. 3(b).

§ 19. Ophør.

1. Som allerede omtalt¹⁾ kan Ministeren for Handel og Industri bestemme, at en Sparekasses Bo skal overgives til Konkursbehandling, naar Sparekasseinspektøren har standset dens Virksomhed i Henhold til § 16, 2. Stk.

Under de i Lov Nr. 51 af 25. Marts 1872 om Konkurs m. m. fastsatte Betingelser kan en Sparer eller en anden Kreditor begære en Sparekasses Bo taget under Konkursbehandling. Ved Afgørelsen af, om Sparekassens Bo er utilstrækkeligt til Betaling af dens Gæld, kan Garantiforskrivninger kun medregnes til dens Formue, for saa vidt Generalforsamlingen har vedtaget, at der skal indkaldes paa dem²⁾).

De i Konkurslovens §§ 43 og 44 omhandlede Konkursgrunde gælder ikke ved Sparekasser, da disse falder udenfor Konkurslovens Begreb om Handlende, saaledes som dette nærmere bestemmes i Konkurslovens § 45³⁾).

Den almindelige Regel i Konkurslovens § 40 om en Debtors Adgang til at fordre sit Bo taget under Konkursbehandling omfatter Sparekasser. Af Sp. L.s § 16, 2. Stk. maa dog følge, at en Sparekasse ikke kan begære sit Bo taget under Konkursbehandling, naar Ministeren for Handel og Industri i Henhold til den nævnte Regel har bestemt, at Kassen skal træde i Likvidation. Maaske kan det antages, at Ministeren for Handel og Industri ogsaa i andre Tilfælde kan afværge Konkurs ifølge Begæring fra Sparekassens Side ved at bestemme, at Kassen skal træde i Likvidation.

Har en Sparekasse Tilsynsraad, kan sikkert kun dette

¹⁾ Ovenfor § 18 efter Note 21.

²⁾ Jfr. II Del § 12 efter Note 2 og § 11 ved Noterne 13 og 14.

³⁾ Jfr. derimod F. L.s § 35.

indgive Konkursbegæring paa Sparekassens Vegne. Ved en Sparekasse uden Tilsynsraad maa Konkursbegæring kunne indgives af Direktionen. Det kan næppe antages, at Spørgsmaal om Indgivelse af Konkursbegæring ved Sparekasser med Garanter skal forelægges Generalforsamlingen til Afgørelse, da det vil være nødvendigt at handle hurtigt for at undgaa Udtræk fra Sparernes Side¹⁾). Nogen Pligt til at indgive Konkursbegæring kan ikke foreligge, da Sparekasser som nævnt ikke anses som Handlende i Konkurslovens Forstand⁵⁾).

Kongen kan anordne, at Boet skal behandles af Skiftekommissarier, § 16, 3. Stk., jfr. Lov om Rettens Pleje § 667, 2. Stk.

Om Konkursbehandlingen gælder i det hele de almindelige Regler. Boet indtræder i Kassens Ret til at indkalde paa Garantiforskrivninger⁶⁾). Har Sparekasseinspektøren standset Kassens Virksomhed i Henhold til § 16, 2. Stk., kan Fordringer mod Sparekassen ifølge Sparekassebog eller af anden Art, der er erhvervede efter Standsningen, ikke benyttes til Modregning mod Sparekassens Krav, § 16, 4. Stk. Skifteretten skal foranledige tilført Handelsregisteret Bemærkning om Konkursbehandlings Aabning og Ophør, F. L.s § 2, 5. Stk.⁷⁾).

2. Til Beslutning om Ophævelse af en Sparekasse kræves ifølge N. V. ved Sparekasser med Garanter, at mindst Halvdelen af disse er mødt paa Generalforsamlingen, og at mindst tre Fjerdedele af de mødende stemmer derfor, ved Sparekasser uden Garanter, at mindst tre Fjerdedele af Tilsynsraadets Medlemmer stemmer derfor.

Disse Bestemmelser angaar i første Række⁸⁾) Beslutning om Likvidation.

Ved Sparekasser med Garanter afgør Generalforsamlin-

¹⁾ Jfr. derimod II Del § 12 ved Note 3 og III Del § 14 efter Note 1.

⁵⁾ Ovenfor ved Note 3.

⁶⁾ Jfr. II Del § 12 ved Note 5.

⁷⁾ Om nogen Anmeldelse i F. L.s Forstand er der her ikke Tale, I Del § 3 Note 5.

⁸⁾ Jfr. nedenfor under Nr. 3.

gen, om Likvidationen skal foretages af Skifteretten i Henhold til Lov Nr. 155 af 30. November 1874 om Skifte af Dødsbo og Fællesbo m. v. § 82 eller af en eller flere af Generalforsamlingen valgte Likvidatorer. Reglerne om Generalforsamlingen, om Aflæggelse af Aarsregnskab og om dettes Revision, Godkendelse og Offentliggørelse maa, hvis Likvidatorer vælges⁹⁾, gælde ogsaa under Likvidationen. Ved Sparekasser uden Garanter kan Tilsynsraadet ansætte Likvidatorer eller beslutte, at Likvidationen skal foretages af Skifteretten. I første Fald maa Reglerne om Tilsynsraad, om Aflæggelse af Aarsregnskab, om dettes Revision, om Decision i Tilfælde af Udsættelser af Revisorerne og om Regnskabets Offentliggørelse gælde ogsaa under Likvidationen.

Om Behandlingen af Likvidationsboet gælder i det hele de almindelige Regler. Giver Likvidationen Overskud, og er det ikke fastsat i Vedtægterne, hvem saadant Overskud skal tilfalde, bestemmer Ministeren for Handel og Industri, til Fordeel for hvilke almengavnlig Formaal indenfor den Kreds, for hvilken Sparekassen nærmest er stiftet, det skal anvendes, § 17.

At en Sparekasse træder i Likvidation, skal anmeldes til Handelsregisteret, F. L.s § 21, 1. Stk., jfr. § 15. Naar Likvidationen er sluttet, skal Anmeldelse herom gøres, F. L.s § 21, 2. Stk.¹⁰⁾.

3. (a) En Sparekasse kan overtages af eller sammensluttes med en anden Sparekasse.

Overtages en Sparekasse af en anden Sparekasse, ophører den at bestaa. Beslutning herom maa derfor træffes efter de om Ophævelse af Sparekassen gældende Regler¹¹⁾. Medfører Overtagelsen Ændringer i den overtagende Sparekasses Vedtægter, maa disse vedtages efter de herom gældende Regler og stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri. Og har den overtagende Sparekasse Garanter, maa disse

⁹⁾ Derimod ikke, hvis Boet behandles af Skifteretten, jfr. III Del § 14 ved Note 22.

¹⁰⁾ Jfr. nærmere I Del § 10 Nr. 8.

¹¹⁾ Ovenfor under Nr. 2.

efter Omstændighederne enstemmigt samtykke i Overtagelsen paa Grund af den dermed følgende Udvidelse af deres Garantiforpligtelser¹²⁾). Den overtagne Sparekasses Sparere eller andre Kreditorer kan modsætte sig Overtagelsen, hvis det maa antages, at den overtagende Sparekasse ikke kan dække Gælden, men ellers ikke¹³⁾). Vederlag for Overtagelsen behøver ikke at erlægges, hvis Overskud i den overtagne Sparekasse kommer de samme Kredse tilgode, som Overskud i den overtagne Sparekasse vilde tilfalde, hvis denne fortsatte. I modsat Fald bør et passende Vederlag erlægges, og dette bør anvendes som bestemt i den overtagne Sparekasses Vedtægter, eller som Ministeren for Handel og Industri bestemmer i Henhold til § 17. Har den overtagne Sparekasse Garanter, bliver disse, hvis Kassen ikke har Underskud, frigjort for deres Forpligtelser og kan kræve indbetalt Garantikapital tilbagebetalt. Har Kassen Underskud, kan de tilpligtes at dække dette efter almindelige Regler¹⁴⁾).

Sammensluttet en Sparekasse med en anden Sparekasse, ophæves begge Sparekasser, og en ny Sparekasse opstaar. Sammenslutningen maa derfor indenfor enhver af de to Sparekasser, der sammensluttet, vedtages efter de om Ophævelse af denne gældende Regler¹⁵⁾). Den ny Sparekasses Vedtægter maa, hvis de er forskellige fra Vedtægterne for nogen af de tidligere Sparekasser, vedtages efter de for Ændring af Vedtægter gældende Regler, efter Omstændighederne indenfor begge de tidligere Sparekasser eller indenfor en af disse, og de maa stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri. Har de tidligere Sparekasser eller en af disse Garanter, maa disse efter Omstændighederne enstemmigt samtykke i Sammenslutningen paa Grund af den dermed følgende Udvidelse af deres Garantiforpligtelser¹⁶⁾). Sparere eller andre Kreditorer kan modsætte sig Sammenslutningen, hvis det maa antages, at den nye Sparekasse ikke kan dække

¹²⁾ Ovenfor § 15 ved Note 5.

¹³⁾ Jfr. nærmere II Del § 12 litra c.

¹⁴⁾ Ovenfor § 14 ved Noterne 6—13.

¹⁵⁾ Ovenfor under Nr. 2.

¹⁶⁾ Ovenfor § 15 ved Note 5.

Gælden, men ellers ikke¹⁷⁾). Vederlag i Anledning af Sammenslutningen behøver ikke at erlægges, hvis Overskud i den nye Sparekasse kommer de samme Kredse tilgode, som Overskud i de tidligere Sparekasser vilde tilfalde, hvis disse fortsatte. I modsat Fald bør den ny Sparekasse udrede et passende Beløb, og dette bør anvendes som bestemt i Vedtægterne for de tidligere Sparekasser eller den ene af disse, eller som Ministeren for Handel og Industri bestemmer i Henhold til § 17.

(b). Uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri kan en Sparekasse ikke overtages af eller sammensluttes med en Bank, § 3 og B. L.s § 4, 1. Stk. Modsætningsvis ligger heri, at saadan Overtagelse eller Sammenslutning kan ske med Samtykke af Ministeren for Handel og Industri.

Overtages en Sparekasse af en Bank, ophører den at bestaa. Beslutning herom maa derfor fattes efter de om Ophævelse af Sparekassen gældende Regler¹⁸⁾). Naturligvis maa der ogsaa indenfor Banken træffes gyldig Beslutning om Overtagelsen. Medfører denne Ændringer i Bankens Vedtægter, maa disse vedtages efter de herom gældende Regler og stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri, B. L.s § 5, 2. Stk. Sparekassens Sparere eller andre Kreditorer kan modsætte sig Overtagelsen, hvis det maa antages, at Banken ikke kan dække Gælden, men ellers ikke¹⁹⁾). Ministeren for Handel og Industri vil naturligvis ikke samtykke i Overtagelsen, med mindre det maa antages, at denne er gyldigt vedtaget og ikke i Strid med Kreditorers Ret. Men Spørgsmaal herom kan bringes for Domstolene, selvom Samtykke af Ministeren foreligger. Ministeren for Handel og Industri bør paase, at der fastsættes et passende Vederlag for Overtagelsen. Dette anvendes som bestemt i Sparekassens Vedtægter, eller som Ministeren bestemmer i Henhold til § 17. Har Sparekassen Garanter, bliver disse, hvis Kassen ikke har Underskud, frigjort for deres Forpligtelser og kan kræve indbetalt Garantikapital tilbagebetalt. Har Kassen Underskud,

¹⁷⁾ Ovenfor Note 13.

¹⁸⁾ Ovenfor under Nr. 2.

¹⁹⁾ Ovenfor Note 13.

kan de tilpligtes at dække dette efter almindelige Regler²⁰).

Sammensluttes en Sparekasse med en Bank, ophører saavel Sparekassen som Banken at bestaa, og der opstaar en ny Bank. En ny Sparekasse kan i hvert Fald kun opstaa, hvis samtidig med Sammenslutningen alle de Retsforhold afvikles, hvori Banken er Part, og som falder udenfor Sparekassers Virkeomraade. De forskellige Spørgsmaal, der opstaar i dette Tilfælde, besvares iøvrigt let i Henhold til, hvad ovenfor er anført. Har Sparekassen Garanter, maa enstemmigt Samtykke af disse altid kræves, hvis Meningen er, at de skal være Garanter for den ny Banks Forpligtelser.

En Andelskasse er i hvert Fald ikke i B. L.s Forstand en Bank²¹), og formentlig kan derfor en Sparekasse overtages af eller sammensluttes med en Andelskasse uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri. Ved Sammenslutning med en Andelskasse opstaar en ny Andelskasse. En ny Sparekasse kan i hvert Fald kun opstaa, hvis samtidig med Sammenslutningen alle de Retsforhold afvikles, hvori Andelskassen er Part, og som falder udenfor Sparekassers Virkeomraade. Iøvrigt opstaar i Tilfælde af en Sparekasses Sammenslutning med en Andelskasse Spørgsmaal, der svarer til de ovenfor omtalte, og som maa løses paa tilsvarende Maade. —

En Sparekasse kan ikke overtage en Bank eller en Andelskasse, medmindre samtidig alle de Retsforhold afvikles, hvori Banken eller Andelskassen er Part, og som falder udenfor Sparekassers Virkeomraade. Har Sparekassen Garanter, maa disse efter Omstændighederne enstemmigt samtykke i Overtagelsen paa Grund af den dermed følgende Udvidelse af deres Garantiforpligtelser²²). Ophør af Sparekassen medfører Overtagelsen ikke.

(c). Om Ophør af en Sparekasse som Følge af, at den overtages af eller sammensluttes med en anden Sparekasse, en Bank eller en Andelskasse, skal Anmeldelse ske til Handelsregisteret, F. L.s § 21, 2. Stk.

²⁰) Ovenfor § 14 ved Noterne 6—13.

²¹) Ovenfor § 12 ved Note 9 og nedenfor § 20 ved Note 15.

²²) Ovenfor § 15 ved Note 5.

PRIVATE BANKER

§ 20. Historie og Retskilder. Offentligretlige Begunstigelser.

1. Ved Udløbet af 1932 var ifølge Bankinspektørens Beretning for nævnte Aar Antallet af danske private Banker 175, Antallet af disses Filialer og Kontorsteder henholdsvis 189 og 401. En samlet Statusopgørelse pr. 31. December 1932¹⁾ viser følgende Resultat:

	1000 Kr.		1000 Kr.
Kassebeholdning	172 399	Aktiekapital	281 812
Indenlandske Banker og Sparekasser		Lovmæssig Reservefond..	91 479
a. Indskud 69 943	77 582	Andre Reserver	50 109
b. Krediter og		Ansvarlig Indskudskapital	16 145
Laan 20 601		Folio Konto	117 983
Udenlandske Korrespon-		Konto Kurant	
denter	49 290	a. Indenlandsk Reg-	415 175
Fremmed Mønt og Vek-		ning 396 251	
sler paa Udlandet	11 868	b. Udenlandsk	
Udenlandske Obligationer		Regning 18 924	
og Aktier	4 332	Indlaan paa Bankbog	
Indenlandske Obligationer		m. v. med kortere Op-	
og Aktier	403 043	sigelsesvarsel end 1	
Egne Aktier	436	Maaned	476 185
Panteobligationer	169 897	Indlaan paa 1 Maaned el-	
Indenlandske Veksler	346 109	ler længere Tid	879 552
Udlaan	297 659	Indenlandske Banker og	
Kasse Kredit	782 786	Sparekasser	
Konto Kurant		a. Indskud 189 354	219 897
a. Indenlandsk Reg-	202 190	b. Krediter og	
ning 199 693		Laan 30 543	
b. Udenlandsk		Udenlandske Korrespon-	
Regning 2 497		denter	53 686
Forsk. Debitorer	24 505	Rediskonterede Veksler	
Garantier	73 652	a. Indenlandske . 4 835	11 539
		b. Udenlandske .. 6 704	

¹⁾ Ifølge B.L.s § 13, 1. Stk. er Kalenderaaret Regnskabsaar.

	1000 Kr.		1000 Kr.
Faste Ejendomme	83 846	Garantier	73 751
Inventar og Boksamlæg ...	1 054	Akcept Konto	903
Kuponer, Børs- og Stem-		Forskellige Kreditorer	46 952
pelmærker	32 945	Prioritetsskuld i faste	
Tilgodehavende Renter ...	4 248	Ejendomme	11 563
Etablerings- og Vederlags-		Udbytte Konto	18 181
Konto	35	Tantième Konto	2 701
Statens Reservefondsfors-		Forudbetalt og skyldig	
skrivning til Den Dan-		Rente og Diskonto	9 037
ske Landmandsbank ...	25 805		
Underskud	7		

Herefter var de private Bankers Balance tilsammen paa 2.776.650.000 Kroner. De tre private Hovedbanker havde Balancer, der tilsammen udgjorde 1.427.871.000 Kroner.

Den ældste af vore private Banker er Fyens Disconto Kasse i Odense, der stiftedes i 1846. Trangen til Kreditinstitutter følte særlig stærkt i Provinsen. Nationalbanken diskonterede kun Veksler paa Pladser, hvor den havde Filial, det vil sige paa Aarhus og Flensborg, hvor Filialer var oprettet henholdsvis 1837 og 1844. Iøvrigt var Nationalbanken ofte ude af Stand til at imødekomme Begæret efter Kredit, idet Seddelmassen ikke maatte overstige et vist Beløb²⁾). Enkelte Sparekasser kom allerede paa den Tid ind paa at diskontere Veksler, Viborg Sparekasse saaledes omkring Midten af 40'erne³⁾). Men hovedsagelig var Købmandsstanden henvist til Privatkreditører, og det blev dyre Penge. Man antog, at Oprettelse af private Banker vilde være et egnet Middel til Afhjælpning af den herskende Kreditnød. Ganske vist havde man ikke Blik for, i hvilken Grad private Pengeinstitutter ved Forening af Indlaans- og Udlaansvirksomhed og ved Aabning af Checkkonti kan forøge dels Pengenes Omløbshastighed, dels selve Pengemængden. Man regnede med, at i det væsentlige kun en Banks Aktiekapital vilde være

²⁾ Ovenfor § 5 Nr. 3.

³⁾ Dorrit Ree: Vore første Provinsbanker, i Festskrift i Anledning af 25-Aars-Dagen for Oprettelsen af socialøkonomisk Samfund, Kbhvn. 1925, 197.

til Raadighed for dens Udlaansvirksomhed⁴⁾). Men man antog, at der, ikke mindst i Landdistrikterne, laa Pengekapitaler unyttede hen, der kunde lokkes frem ved Udsigten til Aktieudbytte. Efter flere forgæves Opfordringer til Nationalbanken om at oprette en Filial i Odense stiftes da som nævnt Fyens Disconto Kasse. Og i Løbet af 50erne stiftes et ret stort Antal Diskonto-Banker, Diskonto-Instituter eller lign. i Provinsbyer. Snart viser det sig, at Indlaansmidlerne kommer til at spille en større Rolle for disse Instituter, end man paa Forhaand har regnet med.

I København havde man i 1829 fra Regeringens Side søgt at afhjælpe Kreditnøden ved Oprettelse af „Centralkassen“, der under Aktieselskabsform virkede dels med sin Aktiekapital, dels med Indlaan paa Tid, dels ved Udstedelse af Solaveksler, der diskonteredes i Nationalbanken, og hvor Købmænd kunde belaaene Varer og Effekter⁵⁾). Nationalbanken var, da Centralkassen oprettedes, endnu meget tilbageholdende i sin Kreditgivning, idet Seddelinddragningen jo først ophørte i 1835⁶⁾), og ret naturligt var Nationalbanken ogsaa efter 1835 lidet tilbøjelig til at give Laan mod Pant i Varer. Den foretrak ved Diskontering af Veksler at bidrage til at finansiere et andet Institut, der gav saadanne Laan. I 40erne opstod der i København et vist Pengemarked, idet midlertidig ledige Penge anvendtes til Diskontering af Veksler⁷⁾). Og en Del Bankierer diskonterede vistnok Veksler med Midler, de modtog som Indlaan, men denne Forretning laa ret vanskeligt, idet Støtte fra Nationalbanken ikke med nogen Grad af Sikkerhed kunde paaregnes i Tilfælde af Likviditetsvanskeligheder⁸⁾). I 1854 stiftes Kjøbenhavns private Laanebank som Hovedstadens første private Bank med det Formaal at give mindre Næringsdrivende, Haandværkere og

⁴⁾ Axel Nielsen 1, 309, Dorrit Ree l. c. 189.

⁵⁾ M. Rubin: Fra Fr. VI's Tid, 147 f., Marius Vibæk: C. F. Tietgen og hans Samtid. Den unge Tietgen, 196.

⁶⁾ Ovenfor § 5 ved Note 8.

⁷⁾ Axel Nielsen 1, 308.

⁸⁾ Dorrit Ree l. c. 184 f.

Handlende, Laan mod Deposita og Vekselkredit. I 1857 stiftes Privatbanken i Kjøbenhavn, i 1871 Den Danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselbank. Som tidligere nævnt modtager Privatbanken straks fra første Færd Anfordringspenge⁹⁾ til Forrentning, over hvilke der kan disponeres ved Udstedelse af Checks, og allerede i 1859 bestemmer Provinsbankerne sig paa et Møde i Kjøbenhavn til at indføre denne Praksis¹⁰⁾.

2. For Selskaber, der driver Bankvirksomhed, gælder, hvis ingen af Deltagerne hæfter personligt for Selskabets Forpligtelser, dels Reglerne i Lov om Banker Nr. 122 af 15. April 1930, dels, for saa vidt de ikke er i Strid med nogen Bestemmelse i nævnte Lov, Reglerne i Lov om Aktieselskaber Nr. 123 af 15. April 1930, B. L.s § 1.

Af Selskaber, i hvilke ingen af Deltagerne hæfter personligt, kan herefter kun Aktieselskaber drive Bankvirksomhed. Hvad der forstaas herved, angiver B. L. ikke. § 2, 2. Stk. bestemmer, hvad der i Almindelighed henhører under Bankvirksomhed, det vil sige hvilke Forretninger et Selskab, for hvilket Banklovens Regler gælder, har Ret til at drive. Men hermed er ikke afgjort, af hvad Art et Selskabs Forretninger skal være, for at Bankvirksomhed kan anses at foreligge. At Selskabet yder Garantier, er ikke tilstrækkeligt, skønt Ydelse af Garantier ifølge § 2, 2. Stk. hører under Bankvirksomhed, thi foruden Banker har Kautionsforsikringsselskaber som Erhverv at yde Garantier. Ej heller er det tilstrækkeligt, at Selskabet driver Forvaltningsvirksomhed, skønt herunder vil falde Modtagelse af Værdier til Opbevaring og efter Omstændighederne Omsætning af Værdipapirer, Inkassation af Fordringer og Besørgelse af Udbetalinger, hvilket altsammen nævnes i § 2, 2. Stk. Det vil end ikke være tilstrækkeligt, at Virksomheden omfatter Laangivning og Modtagelse af Indlaan. Kreditfinansieringsselskaber, der virker med Egenkapital og Banklaan og navnlig finansierer Afbetalingsforretningers Kreditgivning, og Trustselskaber,

⁹⁾ Ovenfor § 3 ved Note 29.

¹⁰⁾ Axel Nielsen 1, 315.

der virker med Egenkapital, Banklaan og Indlaan fra en begrænset Kreds og finansierer f. Eks. visse industrielle Virksomheder, anses ikke at drive Bankvirksomhed. Paa den anden Side vil der altid foreligge Bankvirksomhed, naar et Selskab, uden at indordne sig under Sparekasselovgivningen, ved Henvendelse til Offentligheden tilbyder sig som Modtager af Indlaan, thi hertil har, bortset fra den af Staten drevne Virksomhed¹¹⁾, kun Sparekasser og Banker Ret, § 2, 1. Stk.¹²⁾. Ogsaa Seddeludstedelse vil altid være Bankvirksomhed. Gennem Seddeludstedelse henvender vedkommende Institut sig til Offentligheden, modtager en Kredit fra Omløbet, svarende til Seddelcirkulationen. Om Sedlerne er lovligt Betalingsmiddel, er i denne Henseende uden Betydning. Imidlertid er det uden særlig Interesse, at et Forbud mod, at visse Selskaber udsteder Sedler, kan anses indeholdt i B. L.s § 1, idet vor Lovgivning jo indeholder langt videregaaende Forbud af denne Art¹³⁾.

I Tvivlstilfælde afgør Ministeren for Handel og Industri endeligt, om et Erhvervsforetagende omfattes af Bankloven, § 1, 3. Stk. Spørgsmaal herom kan altsaa ikke bringes for Domstolene¹⁴⁾.

For Nationalbanken kan Ministeren for Handel og Industri ifølge B. L.s § 22 fastsætte Lempelser i Henseende til Anvendelsen af denne Lovs Regler.

Enkeltmand, et ansvarligt Interessentselskab, et Kommanditselskab eller en Andelsforening, i hvilken i hvert Fald en Del af Medlemmerne hæfter personligt, kan drive Bankvirksomhed uden derved at blive undergivet B. L. Den praktiske Betydning heraf begrænses dog stærkt ved Regelen om, at, bortset fra den af Staten drevne Virksomhed, kun Virksom-

¹¹⁾ Nemlig Modtagelse af Beløb paa Postgirokonto.

¹²⁾ Nærmere ovenfor § 12 Nr. 2.

¹³⁾ Ovenfor § 3 Nr. 2.

¹⁴⁾ At et Selskab af Ministeren for Handel og Industri er fundet at falde ind under B. L., kan dog ikke afskære Selskabets Kreditorer fra for Domstolene at gøre gældende, at dets Deltagere i Virkeligheden hæfter personligt for dets Forpligtelser.

heder, der omfattes af Bankloven, og Sparekasser har Ret til ved Henvendelse til Offentligheden at tilbyde sig som Modtagere af Indlaan, B. L.s § 2, 2. Stk. Saaledes har en Vekselerer- og Bankiervirksomhed, uden derfor at blive undergivet B. L., Ret til at modtage Indlaan fra en begrænset Kreds af Kunder, ikke blot naar den indehaves f. Eks. af Enkeltmand, men ogsaa naar den indehaves af et Aktieselskab. Og en Forbrugs- eller Produktionsforening kan skaffe sig Driftsmidler ved Indlaan fra sine Medlemmer, selvom disse ikke hæfter personligt for dens Forpligtelser. Derimod vilde formentlig en Andelskasse være undergivet Bankloven, hvis ikke dens aktive Medlemmer hæftede personligt for dens Forpligtelser¹⁵⁾).

For Den danske Landmandsbank, Hypothek- og Vekselsbank, hvis Aktier alle ejes af Staten, gælder visse særlige Regler, Lov Nr. 55 af 25. Marts 1872 og Lov Nr. 140 af 19. April 1928.

3. Udenlandske Banker kan ikke uden Samtykke af Ministeren for Handel og Industri oprette Forretningsafdelinger her i Landet, B. L.s § 4, 2. Stk.

4. Regelen i Bkg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift § 114, 2. Stk. omfatter ikke Banker. Af Overtagelsesdeklaration, hvorved Erhverver af fast Ejendom overtager Pantegæld til en Bank, svares Stempelafgift efter almindelige Regler. Iøvrigt har Banker de samme Begunstigelser i stempelretlig Henseende som Sparekasser, Bkg. Nr. 99 af 23. April 1929 af Lov om Stempelafgift §§ 70, 2. Stk., 143, 1. og 2. Stk. og 145¹⁶⁾).

¹⁵⁾ Jfr. ovenfor § 12 ved Note 11.

¹⁶⁾ Nærmere ovenfor § 12 Nr. 5. Om Bankbøger fastslår B. L.s § 10, 2. Stk., at disse i Henseende til Opnaaelse af Stempelfrihed er ligestillede med Sparekassebøger.

§ 21. Særregler om Firma, Anmeldelse, Vedtægter, Egenkapital, Organisation og Ledelse.

1. De Selskaber, der omfattes af B. L., har Pligt og Ene- ret til i deres Navn og til Betegnelse af deres Virksomhed at benytte Ordet „Bank“ enten alene eller i S sammensæt- ning¹⁾), § 2, 1. Stk. Ifølge § 22 kan dog Kongeriget Danmarks Hypothekbank, der er oprettet i Henhold til Lov Nr. 96 af 6. April 1906 for mod Udstedelse af Hypothekbankobligatio- ner at optage Laan til Opkøb bl. a. af Kreditforeningsobliga- tioner, og Kongeriget Danmarks Tiendebank, der er oprettet i Henhold til Lov om Afløsning af Tienden Nr. 100 af 15. Maj 1903 for ved Udstedelse af Obligationer, funderede bl. a. i Tiendeydernes Forpligtelser efter nævnte Lov, at medvirke ved Afløsning af Tienden, beholde deres hidtidige Benæv- nelse. Og ved Lov Nr. 78 af 23. Marts 1932 er under Navn af Kongeriget Danmarks Fiskeribank oprettet et Institut, der ved Ydelse af Laan i Kasseobligationer virker til Støtte for dansk Fiskeri og for Forarbejdning og Afsætning af Fisk og Fiskeriprodukter. At Ordet „Bank“ skal benyttes ogsaa i Be- nævnelse af udstedte Kontrabøger, er ikke foreskrevet²⁾), men ifølge den nævnte Bestemmelse kan kun Banker ud- stede Kontrabøger under Betegnelsen Bankbøger.

En Bank maa ikke i sit Navn eller til Betegnelse af sin Virksomhed benytte Ord, der er egnet til at fremkalde det Indtryk, at den er Landets Nationalbank, § 2, 1. Stk.

¹⁾ F. Eks. Bankvirksomhed, Bankforretning, Bankselskab. — Nogle af de Banker, der tidligere, i Henhold til Lov om Sparekasser Nr. 64 af 28. Maj 1880 § 11, drev baade Sparekasse- og Bankvirksomhed, betegner sig som Sparebanker.

²⁾ Jfr. derimod Sp. L.s § 1, 3. Stk.

En Filial af en Bank skal i sit Navn og ved Betegnelse af sin Virksomhed angive sin Karakter af Filial, § 2, 1. Stk. Skønt det ikke er udtrykkelig sagt, maa det sikkert antages, at den skal angive, af hvilken Bank den er Filial. Regelen maa gælde ikke blot Filialer, der staar under særskilt Bestyrelse, F. L.s § 16, 1. Stk., men ogsaa Kontorsteder for Ind- og Udbetaling³⁾).

Om Firma gælder iøvrigt A. L.s almindelige Regler. Med Hjemmel i de i Henhold til A. L.s § 2, 1. Stk., 2. Pkt. fastsatte Regler betegner Dansk Andels- og Folkebank og Haderslebener Creditbank sig som Andelsselskaber med begrænset Ansvar (A. m. b. A.).

2. Om Anmeldelse til Aktieselskabs-Registeret gælder i det hele A. L.s almindelige Regler⁴⁾. Dog kan kun kollektiv Signatur anmeldes, da der ifølge § 9, 9. Stk. til at forpligte en Bank kræves Underskrift af mindst to dertil bemyndigede Personer.

3. En Banks Vedtægter skal stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri, § 5, 1. Stk. De Banker, der bestod, da B. L. traadte i Kraft, skulde inden seks Maaneder bringe deres Vedtægter i Overensstemmelse med Loven og indsende dem til Stadfæstelse, § 5, 3. Stk.⁵⁾. Skønt det ikke er udtrykkelig sagt⁶⁾, maa det sikkert antages, at en nystiftet Bank ikke maa træde i Virksomhed, forinden dens Vedtægter er stadfæstet. En vedtagen Ændring i en Banks Vedtægter faar først Gyldighed, naar den stadfæstes, § 5, 2. Stk.⁷⁾.

4. Ifølge § 6, 1. Stk. kan en Bank ikke stiftes med en mindre „Kapital“ end 300.000 Kr., og de Banker, der bestod den 1. Januar 1930, skal indenfor en nærmere bestemt Frist bringe deres „Egenkapital“ op til 200.000 Kroner. Som

³⁾ Wad ad § 2 Note 5.

⁴⁾ B. L. § 9, 9. Stk.s Regel om, at de tegningsberettigede Personer skal anmeldes, vilde, selvom den ikke var optaget i Loven, følge af B. L.s § 1, jfr. A. L.s § 15 litra o.

⁵⁾ Jfr. § 5, 4. Stk.

⁶⁾ Jfr. derimod Sp. L.s § 4, 1. Stk.

⁷⁾ Jfr. dog ovenfor § 18 efter Note 13.

man ser, skelnes der mellem Kapital og Egenkapital. Herefter maa Kapital betyde Aktiekapital, saaledes at man f. Eks. ikke, ved Udstedelse af Aktier til Kurs 200, kan stifte en Bank med en Aktiekapital paa 150.000 Kroner og en oprindelig Reservefond paa samme Beløb.

Paa hver Aktie skal der ved Tegningen indbetales mindst 50 pCt., og senest et Aar efter Tegningen skal Aktierne være fuldt indbetalt, § 6, 1. Stk.⁸⁾). Hæfter en Aktietegner, Enkeltmand eller enkelt Institution, for et Beløb, der overstiger 5 pCt. af Aktiekapitalen, skal der være stillet uomtvistelig Sikkerhed for det overskydende, § 6, 3. Stk. Det samme gælder, naar en Aktietegner i Banken har laant et Beløb, der overstiger 5 pCt. af Aktiekapitalen, til Indbetaling paa sine Aktier.

Om Stiftelse af Banker gælder iøvrigt A. L.s almindelige Regler.

Om fortsat Aktietegning og om Forhøjelse af Aktiekapitalen gælder i det hele A. L.s almindelige Regler. De lige omtalte Regler i § 6, 1. og 3. Stk. om Indbetaling og om Pligt til Sikkerhedsstillelse i visse Tilfælde maa dog gælde ogsaa her.

Til Nedsættelse af Aktiekapitalen kræves Tilladelse af Ministeren for Handel og Industri. Iøvrigt gælder herom A. L.s almindelige Regler. Tilladelse til Nedsættelse, der vil medføre Udbetaling til Aktionærer eller Bortfald af saadannes Forpligtelser, kan sikkert ikke gives, hvis Aktiekapitalen derved vilde komme ned under 300.000 Kroner, eller hvis Egenkapitalen efter Nedsættelsen vilde udgøre en mindre Brøkdel af Bankens Gælds- og Garantiforpligtelser eller af dens Garantiforpligtelser, end der kræves ifølge § 7⁹⁾).

5. Ifølge § 7 skal en Banks Egenkapital udgøre mindst en Tiendedel af Bankens Gælds- og Garantiforpligtelser, og Bankens Garantiforpligtelser maa ikke overstige 75 pCt. af dens Egenkapital.

Til Egenkapital hører Aktiekapitalen, Reservefonds, herun-

⁸⁾ At Tidspunktet for Tegningen, ikke, som efter A. L.s §§ 14, 2. Stk. og 30, 1. Stk., Registreringens Øjeblik, skal være afgørende, synes ikke vel motiveret.

⁹⁾ Wad ad § 6 Note 6.

der Dispositions-, Udbytte- og Kursreguleringsfond, og Overførsel. Ogsaa ansvarlig Indskudskapital¹⁰⁾ maa i denne Forbindelse betragtes som Egenkapital¹¹⁾). Den krævede Egenkapital skal være virkelig tilstede, saaledes at en Underskudssaldo maa fradrages i den Egenkapital, Passivsiden paa Status viser. Formentlig maa ogsaa en Beholdning af egne Aktier og en Etablerings- eller goodwill-Konto fradrages¹²⁾).

Der bortses i denne Forbindelse fra Garantier, for hvilke Banken har uomtvistelig Sikkerhed¹³⁾). Til Garantier medregnes Rembourser, dog først fra „den ved Aabningen fastsatte Betalingsdag“, hvilket maa betyde den Dag, paa hvilken Banken tidligst er forpligtet til — mod Dokumenter — at udbetale Remboursbeløbet eller, i Tilfælde af Akceptrembours, akceptere Veksel derfor. Der bortses med andre Ord fra Remboursforpligtelser, som Banken vel har paataget sig, men som endnu ikke er aktuelle.

Til en Banks Gældsforpligtelser hører naturligvis i første Række dens Forpligtelser overfor sine Indskydere. Forpligtelser ifølge Tilsagn om Kredit i løbende Regning, der ikke er fuldtud benyttet af vedkommende, er ikke Gældsforpligtelser.

Viser det sig ved en Maanedes- eller Aarsopgørelse, at de nævnte Krav ikke er opfyldt, skal Forholdet bringes i Orden inden seks Maaneder, medmindre Ministeren for Handel og Industri indrømmer en længere Frist.

6. Til enhver Generalforsamling skal der være Adgang for Pressen, § 8, 6. Stk.

7. Enhver Bank skal foruden Bestyrelse have en Direktion, bestaaende af en eller flere Direktører, § 8, 1. og 2. Stk. Der kan desuden være et Repræsentantskab. Stillingen som Direktør eller Filialbestyrer¹⁴⁾ kan ikke forenes med Stillingen som Medlem af Bestyrelse eller Repræsentantskab,

¹⁰⁾ Jfr. III Del § 2 ved Noterne 19—21.

¹¹⁾ Wad ad § 7 Note 1.

¹²⁾ Wad ad § 7 Note 1.

¹³⁾ Som Eksempel herpaa nævner § 7, at Garantien er sikret ved tilsvarende Indskud i Banken. Sikret herved er Garantien naturligvis kun, naar vedkommende Indskyder ikke kan raade over sit Indskud.

¹⁴⁾ Ved Filial kan her ikke være tænkt paa blotte Indbetalingskontorer.

§ 8, 4. Stk. I en Direktørs eller Filialbestyrers Forfald kan dog Bestyrelsen midlertidig beskikke et Repræsentantskabsmedlem eller, hvis Antallet af dens øvrige Medlemmer er mindst 3, et af sine egne Medlemmer til Direktør eller Filialbestyrer. Den paagældende kan i saa Fald ikke udøve Stemmeret i Bestyrelsen eller Repræsentantskabet.

Bestaar Bestyrelsen af kun tre Medlemmer, skal der være — mindst — en Suppleant, der skal tilkaldes, hvis et Bestyrelsesmedlem er forhindret i at overvære et Møde.

Bestyrelsesmedlemmer, Direktører og Ledere af her i Landet beliggende Bankafdelinger¹⁵⁾ skal have dansk Indfødsret, § 8, 2. Stk. Dog kan Ministeren for Handel og Industri, naar Forholdene taler derfor, tillade Afvigelse fra denne Regel. Ogsaa Repræsentantskabsmedlemmer skal have dansk Indfødsret, § 8, 3. Stk., og fra denne Regel kan der næppe dispenseres.

Bestyrelsesmedlemmer skal være Aktieejere, § 8, 2. Stk.

8. En Direktør eller Filialbestyrer¹⁶⁾ i en Bank maa ikke som Indehaver, Bestyrelsesmedlem, Funktionær eller paa anden Maade selv drive eller deltage i Ledelsen eller Driften¹⁷⁾ af anden Erhvervsvirksomhed¹⁸⁾, § 9, 4. Stk. Med Samtykke

¹⁵⁾ Jfr. Note 14.

¹⁶⁾ Jfr. Note 14.

¹⁷⁾ Ministeriet har antaget, at en Direktør eller Filialbestyrer i en Bank ikke uden særligt Samtykke efter § 9, 5. Stk. kan være Konsulent for Bestyrelsen i et andet Selskab, derimod vel Revisor.

¹⁸⁾ Hvad der forstaas herved, er ikke nærmere præciseret. Ifølge Motiverne til det i Samlingen 1923—24 forelagte Forslag til Banklov, Rigsdagstid. 1923—24, Till. A, Sp. 4748 er herved „ikke alene tænkt paa saadan Virksomhed, der falder ind under eller ganske kan sidestilles med de af Næringsloven omfattede Virksomheder, men tillige paa anden forretningsmæssig Virksomhed som f. Eks. Sagførervirksomhed“. — Ministeriet har antaget, at en Direktør i en Bank ikke uden særlig Hjemmel efter § 9, 5. Stk. kan drive en større Landejendom, være Bestyrelsesmedlem i et Jernbaneselskab, drive Bladudgivervirksomhed, være Indehaver af et Hovedagentur for et Livsforsikringsselskab eller være Vurderingsmand for en Kreditforening, Formand for Bestyrelsen og Medlem af Forretningsudvalget for et gensidigt Brandforsikringsselskab og for et Andels-Elektricitetsselskab.

af to Trediedele af Bankens Bestyrelsesmedlemmer kan dog en Direktør eller Filialbestyrer, hvis Bankens Aktiekapital ikke er over 500.000 Kroner, eller Filialens Balance er under 5 Millioner Kroner, saavel selv drive som deltage i anden Erhvervsvirksomhed, og hvis Bankens Aktiekapital er over 500.000 Kroner, eller Filialens Balance er 5 Millioner Kroner eller derover, være Medlem af erhvervsdrivende Selskabs¹⁹⁾ Bestyrelse eller Repræsentantskab, men Samtykket maa i de førstnævnte Tilfælde kun gives af Hensyn til Bankens Tarv, i de sidstnævnte Tilfælde kun, hvor det skønnes særlig paakrævet, og om Beslutningen skal der ske Indførsel i Bestyrelsens Forhandlingsprotokol, § 9, 5. Stk.

Fører et Bestyrelsesmedlem, en Direktør, en Filialbestyrer eller en anden Funktionær i en Bank paa dennes Vegne Tilsyn med et Foretagende, i hvilket Banken er økonomisk interesseret, skal muligt Vederlag herfor udredes af Banken, og dets Størrelse fastsættes af Bankens Bestyrelse, § 9, 6. Stk.

En Direktør, Filialbestyrer eller anden Funktionær i en Bank maa ikke for egen Regning under nogen Form udføre eller deltage i Spekulationsforretninger, § 9, 3. Stk.

En Direktør eller Filialbestyrer²⁰⁾ maa ikke uden Samtykke af Bestyrelsen for hvert enkelt Tilfælde, hvorom Indførsel skal ske i Bestyrelsens Forhandlingsprotokol, optage Laan i Banken, opnaa dennes Garanti for Laan eller indgaa Kaution for Gældsforpligtelser til Banken.

9. Har en Bank tabt over 50 pCt. af sin Aktiekapital, skal Bestyrelsen indkalde Generalforsamlingen og gøre Rede for Stillingen, § 16, 1. Stk.²¹⁾.

I hvilket Omfang Bestyrelsen eller et Bestyrelsesudvalg skal medvirke ved Ydelse af Laan²²⁾, kan være bestemt i Vedtægterne. Er det ikke Tilfældet, skal Bestemmelser herom gives i en af Bankinspektøren godkendt Instruks, § 8, 1.

¹⁹⁾ Jfr. Note 17.

²⁰⁾ Jfr. Note 14.

²¹⁾ Nærmere nedenfor § 24 Nr. 7.

²²⁾ Herunder f. Eks. ogsaa Diskonterings-, Rembours- og Kassekrediter saavel som Garantier, Wad ad § 8 Note 4.

Stk. Grænsen for Laan, Direktionen kan yde paa egen Haand, vil blive fastsat under Hensyn til Engagementets Størrelse og Sikkerheden derfor.

Ved § 9, 1. og 2. Stk. paalægges det særlig ikke alene Direktionen, men ogsaa Bestyrelsen, at overvaage Forsvarligheden af og Sikkerheden for Engagementer med enkelte Medlemmer af Bestyrelse eller Repræsentantskab, med Selskaber, i hvilke saadanne er Direktører eller Bestyrelsesmedlemmer; med Personer, der er knyttet til en Direktør i Banken ved Ægteskab, ved Slægt- eller Svogerskab i den rette Linie eller som Søskende, og med Selskaber, i hvilke saadanne Personer er Direktører.

Angaaende Ledelsens Pligt til at foretage forskellige Indberetninger til Bankinspektøren henvises til § 24 Nr. 5.

Er der et Repræsentantskab, skal dets Opgave være bestemt angivet i Vedtægterne, § 8, 3. Stk.²³⁾. Særlig skal det af Vedtægterne udtrykkelig fremgaa, hvorvidt Repræsentantskabet er pligtigt at prøve Aarsregnskabets Rigtighed. Underskriver Repræsentantskabet Regnskabet, skal Paategningen angive, i hvilket Omfang dets Rigtighed er prøvet.

10. Opfyldelse af Ledelsens Pligter kan søges fremtvunget ved Paalæg af Bøder, der kan inddrives ved Udpantning, § 21, 1. Stk.²⁴⁾. Hvad angaar Strafansvar, gælder dels Lovgivningens almindelige Regler, § 21, 2. Stk., dels de særlige Regler i § 21, 3. Stk.²⁵⁾. Ifølge § 21, 2. Stk. er Personer, der er knyttet til en Bank, undergivet Erstatningsansvar efter Lovgivningens almindelige Regler for Tab, som de ved pligtstridige Handlinger eller Forsømmelser paafører Banken eller medvirker til at paaføre denne. Heri maa vistnok ligge, at Ansvar et ikke kan begrænses ved Bestemmelse i Vedtægterne eller i den med vedkommende indgaaede Kontrakt²⁶⁾.

²³⁾ Jfr. III Del § 10 ved Note 36.

²⁴⁾ Nærmere nedenfor § 24 ved Note 14.

²⁵⁾ Nærmere nedenfor § 24 ved Noterne 10—13.

²⁶⁾ Jfr. ovenfor § 15 ved Note 17.

§ 22. Virksomhed og Forretningsgang.

a. Modtagelse af Indlaan.

Til Bankvirksomhed hører Modtagelse af Indlaan til Forrentning, B. L.s § 2, 2. Stk. De almindelige Indlaanskonti er Folio, Konto Kurant, Indlaan paa Bankbog eller Bankbogs-vilkaar og Indlaan paa bestemt Tid eller paa Opsigelse. Her-til kommer Indskud fra indenlandske Banker og Sparekasser og udenlandske Korrespondenter. Renten er naturligvis højest for Indlaan paa bestemt Tid eller paa Opsigelse. Folio er den typiske Konto for Forretningsfolks Kassemidler, hvorfor Indlaan paa denne Konto ofte kun en meget kort Tid vil være til Raadighed for Banken. Dog Grænsen mellem Folio og Konto Kurant er vag. I mange Tilfælde vil en Erhvervsdrivende afvekslende være Indskyder og Debitor, hvilket undertiden vil paavirke de Rentesatser, Banken beregner. I Stedet for at føre en Folio og en Kassekredit Konto, kan Banken da samle Mellemværendet med Vedkommende paa en enkelt Konto Kurant, der afvekslende vil være i Debet og i Kredit¹⁾. For mindre Næringsdrivende tjener ofte ogsaa Indlaan paa Bankbog som Kassemidler.

Der er ikke Pligt til at benytte Ordet „Bank“ i Benævnelsen af de af en Bank udstedte Kontrabøger²⁾. Ved Indlaan paa Opsigelse betegnes Kontrabogen ofte som Indlaansbog. Iøvrigt gælder om Bankbøger i det hele tilsvarende Regler som om Sparekassebøger³⁾. Kontrabøger, i hvilke der ved Til- eller

¹⁾ Nedenfor § 23 efter Note 11 om, at Konti, der jævnlig gaar over fra Debet til Kredit eller omvendt, i Regnskabet opføres under Konto Kurant.

²⁾ Jfr. derimod ovenfor § 16 ved Note 4.

³⁾ Ovenfor § 16 Nr. 3—6.

Afskrivning kvitteres for Ind- eller Udbetaling, og som derfor ikke er blotte Kontoudskrifter, skal ifølge B. L.s § 10, 1. Stk. ved Udstedelsen¹⁾ indeholde en Gengivelse af Bankens Vedtægter⁵⁾. Endvidere skal de indeholde en iøjnefaldende Angivelse af, at de til enhver Tid gældende Vedtægter, Bankens tre sidste Maanedsbalancer og sidste Aarsregnskab paa Begæring forevises enhver af Bankens Indskydere. Til Bestemmelserne i Sp. L. § 9, 2. Stk. om Bøger, paa hvilke der kan hæves uden samtidig Afskrivning, svarer B. L.s § 10, 3. Stk., og til Reglerne om Mortifikation i Sp. L.s § 18 svarer B. L.s § 17, hvorefter dog en Bekendtgørelse er tilstrækkelig, og hvor det præciseres, at Bekendtgørelsen, foruden i Statstidende, skal ske i et eller flere „i Forhold til Bogens eller Bevisets Udstedelsessted“ stedlige Dagblade.

b. Midlernes Anbringelse.

1. En Bank virker hovedsagelig med sin Egenkapital og sine Indlaansmidler. Paa de Tidspunkter, da der anvendes mange Kontanter i Omløbet, navnlig ved Termin, Skiftedage og Maanedsskifter, vil en Bank dog ofte optage Laan. Særlige Begrænsninger i Retten til at optage Laan gælder ikke⁶⁾.

Bankernes Ret til selv at bestemme, hvorledes de vil anvende deres Midler, begrænses ved forskellige Regler i B. L.

Bortset fra Tilfælde af Afvikling af forud indgaaet Engagement maa en Bank ifølge § 2, 2. Stk. ikke drive anden Virksomhed end Bankvirksomhed. Hvad der „i Almindelighed“ hører hertil, angives nærmere. En Bank kan for det første yde Laan, hvilket Udtryk omfatter saavel blanke Krediter som Laan mod Sikkerhed, saavel faste Laan som Laan paa Opsigelse, saavel Kredit i løbende Regning som Laan af bestemt Størrelse. Dernæst kan en Bank omsætte, altsaa bl. a. købe møntet eller umøntet Guld og Sølv, Penge, Pengerepræsentativer, Kreditmidler og Værdipapirer, hvilke Udtryk omfatter saavel fremmede Banksedler som fremmed Mønt, Veksler

¹⁾ Jfr. ovenfor § 16 ved Note 5.

⁵⁾ Men ikke af B. L., jfr. derimod Sp. L.s § 9, 1. Stk.

⁶⁾ Jfr. derimod ovenfor § 16 litra b Nr. 1.

saavel paa Ud- som paa Indland, Aktier saavel som Obligationer. Allerede som Følge af, at en Bank kan købe Aktier, maa det endvidere antages, at den ogsaa kan tegne sig for Aktier. I hvert Fald følger dette af, at Medvirkning til Oprettelse af erhvervsdrivende Foretagender ifølge § 2, 2. Stk. hører med til Bankvirksomhed — ganske vist kun „efter Omstændighederne“, men heri ligger næppe, at ikke enhver Bank kan drive Emissionsvirksomhed⁷⁾. Af Regelen om, at en Bank kun maa drive Bankvirksomhed, maa dog følge, at den ikke kan købe eller tegne sig for samtlige Aktier f. Eks. i et Handels- eller Industriselskab eller for den væsentligste Del af disse⁸⁾. Men fra den nævnte Regel gør § 2, 2. Stk. som berørt den praktisk betydningsfulde Undtagelse, at en Bank til Afvikling af forud indgaaet Engagement er berettiget til midlertidig at drive anden Virksomhed. Herefter kan en Bank medvirke til Rekonstruktion af et Selskab ved at konvertere sit Tilgodehavende hos Selskabet eller en Del deraf til Aktiekapital eller ved, maaske i Forbindelse med Tilførsel af ny Kapital udefra, at overtage Dele af Virksomheden, som det er heldigt at udskille fra Selskabet, til Videreførelse som selvstændig Virksomhed eller til Likvidation. Men kun midlertidig har Banken Ret til at drive den paagældende Virksomhed. Strækker Afviklingen sig over længere Tid end et Aar, skal der ske Indberetning til Bankspektøren. Denne maa efter Omstændighederne kunne kræve Afviklingen fremskyndet. Dog ofte vil det ikke være let at afhænde Bankens Interesse i Virksomheden paa rimelig Maade, og er Virksomheden levedygtig, vil det i Regelen ikke blive forlangt, at den skal likvideres. Som Følge heraf kan „Afviklingen“ i Praxis komme til at strække sig over endog meget lang Tid.

⁷⁾ Ifølge svensk Ret kan kun Emissionsbanker drive Emissionsvirksomhed eller købe Aktier, Lov 5. Juni 1909, der bestemmer, at saadanne Banker ikke maa modtage Indskud „å sparkasseräkning eller därmed likartad räkning“, og at deres Deltagere skal være „bankaktiebolag eller solidariska bankbolag och till antalet minst fyra“, af hvilke ingen deltager „till högre belopp än som motsvarar en tredjedel av dess grundfond“.

⁸⁾ Wad ad § 2 Note 6.

Naar en hel Virksomhed kan erhverves som Led i Afvikling af forud indgaaet Engagement, maa dette saa meget mere gælde enkelte Aktiver af enhver Art. Udenfor Tilfælde af Afvikling af forud indgaaet Engagement maa en Bank derimod ikke erhverve Raavarer, Halvfabrikata, færdige Varer eller Skibe. Fast Ejendom, Inventar og lignende maa — udenfor Tilfælde af Afvikling af forud indgaaet Engagement — kun erhverves til Benyttelse for Bankvirksomheden. Dog kan naturligvis en Bank købe en Ejendom eller lade opføre en Bygning, som den selv kun tildels har Anvendelse for. — At en Bank kan anbringe Midler som Indlaan i Nationalbanken eller i andre Banker, er ikke angivet i § 2, 2. Stk., men forudsættes i § 11, 1. Stk., og er jo ret selvfølgeligt. Ogsaa som Indlaan i Sparekasser kan en Bank naturligvis anbringe Midler, men i Praksis vil der i Regelen ikke blive Spørgsmaal herom, derimod vel om Ydelse af Laan til Sparekasser.

Visse Krav om Spredning af den Risiko for Tab, der følger med Anbringelsen af en Banks Midler, stilles ved de vigtige Regler i § 12:

§ 12, 1. Stk. fastsætter et Maksimum for den Risiko, en Bank maa løbe paa en enkelt Kunde. Størrelsen af et enkelt Engagement bestemmes som Summen af Tilgodehavender ifølge ydet Kredit hos og Garantiforpligtelser for vedkommende, idet der dog, som vi straks skal se, bortses fra visse Tilgodehavender og Forpligtelser. Den nævnte Sum maa i Regelen ikke overstige 35 pCt. af Bankens Egenkapital⁹⁾. Efter enstemmig Indstilling af Bankens Direktion og med Tilslutning i hvert enkelt Tilfælde af to Trediedele af Medlemmerne af dens Bestyrelse kan det dog beslutes at forhøje Grænsen til 50 pCt. af Egenkapitalen. Om saadan Beslutning skal Indberetning gøres til Bankinspektøren.

Om de Tilgodehavender og Forpligtelser, der undtages fra denne Regel, indeholder § 12, 2. og 3. Stk. følgende Bestemmelser:

(1) Der bortses fra Krav, som er sikret ved tilsvarende

⁹⁾ Jfr. ovenfor § 21 ved Noterne 10—12.

Indskud i Banken¹⁰⁾), ved Statsgaranti, ved Haandpant i danske Stats-, Hypothekbanks-, Kreditforenings- eller Hypothekforeningsobligationer indenfor 75 pCt. af Kursværdien, ved Pant i almindelige Beboelses- eller Landejendomme indenfor to Trediedele af Ejendomsskyldværdien eller ved Pant i andre Ejendomme indenfor Halvdelen af Ejendomsskyldværdien eller af den ved Vurdering i Henhold til Lov af 19. Marts 1869 om Udlaan af Umyndiges Midler ansatte Værdi.

(2) Der bortses fra Byggelaan, som indenfor tre Fjerdedele af det ifølge foreløbige Laanetilsagn fra Kredit- eller Hypothekforeninger antagelige Provenu af Laan fra saadanne Foreninger ydes til Opførelse af Beboelsesejendomme, efterhaanden som Bygningen er saa vidt fremskredet, at den til enhver Tid yder Sikkerhed for de udbetalte Beløb. — Byggelaan er Laan til Bygherren. Driftslaan til Entreprenører eller Haandværkere omfattes ikke af Regelen. Det maa være forudsat, at Banken har sædvanlig første Prioritets Panteret i Ejendommen. Der skal foreligge foreløbige Laanetilsagn fra Kredit- eller Hypothekforeninger. Lige hermed maa dog sikkert regnes foreløbige Tilsagn fra Stat eller Kommune, der jo undertiden medvirker til Finansiering af Beboelsesejendomme. Det er ikke en Betingelse, at Laanet udbetales i de sædvanlige Rater, første Rate naar Taget er lagt og første Assurance tegnet, anden Rate naar Vinduer er indsat, Gulve lagt og anden Assurance tegnet, tredje Rate naar Bygningen er færdig til Indflytning og tredje Assurance tegnet. Men der bortses alene fra Beløb, for hvilke Bygningen yder Sikkerhed.

(3) Rembourser medregnes først fra „den ved Aabningen fastsatte Betalingsdag“¹¹⁾).

(4) Med Tilladelse af Bankinspektøren kan Hovedregelen fraviges, naar der foreligger Sikkerhed af lignende uomtvistelig Art som i de under (1) nævnte Tilfælde. § 12, 3. Stk. nævner eksempelvis Laan til — eller Garantier for — An-

¹⁰⁾ Jfr. ovenfor § 21 Note 13.

¹¹⁾ Jfr. ovenfor § 21 ved Note 13.

delsmejerier og Andelsslagterier med solidarisk Ansvar. Ogsaa Laan til Kommuner kan falde ind under denne Undtagelsesbestemmelse¹²⁾. —

Det antages, at en Banks Krav paa en Kautionsist i Regelen ikke behøver at medregnes til dennes Engagement¹³⁾. Det modsatte maa dog gælde, naar Kravet er aktuelt eller maa paaregnes at blive det.

En Banks Krav paa Akceptanten af en diskonteret Veksler maa naturligvis medregnes til dennes Engagement. Men Vekselsbeløbet maa i hvert Fald i Regelen medregnes ogsaa til Diskontentens Engagement, idet Diskontering af Veksler normalt betegner en Kreditydelse til Diskontenten, sker i Tillid til hans Kreditværdighed, naar denne er god, uden Kritik af Akceptanterne. I Tilfælde, hvor Banken ikke diskonterer alle en Diskontents Veksler, men kun dem, der har gode Akceptanter, kan der dog være Spørgsmaal om ikke at medregne de paagældende Vekselsbeløb til Diskontentens Engagement.

Et Engagement med et Selskab maa altid opfattes som et enkelt Engagement. Selvom Selskabet har to eller flere Deltagere, der hæfter direkte og personligt for Beløbet, kan det ikke være berettiget at opfatte Engagementet som en Flerhed af Engagementer, hvert med en enkelt af de paagældende. Der foreligger nemlig ikke nogen Spredning af Risikoen, men kun en enkelt Risiko. Engagementet kommer i Fare, naar Selskabet faar økonomiske Vanskeligheder. At de paagældende Deltageres Hæftelse sikrer Banken, er uden Betydning, idet Tilfældet ikke falder ind under nogen af de ovenfor omtalte Undtagelsesbestemmelser.

Ifølge § 1, 1. Stk. maa undertiden en Flerhed af Engagementer betragtes som et enkelt Engagement, nemlig naar det gælder Engagementer med „Virksomheder, der gennem Aktiebesiddelse eller paa anden tilsvarende Maade er knyttede til en fælles Koncern“. Om saadan Samhørighed er til-

¹²⁾ Landstingets Forhandlinger 1929—30, Sp. 1083.

¹³⁾ Rigsdagstidende 1923—24, Tillæg A, Sp. 4751, Wad ad § 12, Note 3.

stede, afgøres i Tvivlstilfælde endeligt af Ministeren for Handel og Industri. Afgørelsen maa bero paa, om økonomiske Vanskeligheder for en af Virksomhederne maa befrygtes at medføre Vanskeligheder for de øvrige. I saa Fald betyder nemlig den Omstændighed, at der formelt foreligger en Flerhed af Engagementer, ikke nogen virkelig Spredning af Bankens Risiko. At økonomiske Vanskeligheder for enhver af Virksomhederne maa befrygtes at medføre Vanskeligheder for de øvrige, er ikke nogen Betingelse. Det er f. Eks. tilstrækkeligt, at et Moderselskabs Undergang maa antages at ville medføre Datterselskabets Undergang, det er ikke nødvendigt, at ogsaa det omvendte maa antages¹⁴⁾. Derimod er det en Betingelse, at Virksomhederne gennem Aktiebesiddelse eller paa anden tilsvarende Maade er knyttede til en fælles Koncern. Dette vil kun være Tilfældet, naar Aktiebesiddelsen har et større Omfang. Hvad „tilsvarende“ vil sige, er tvivlsomt. Ifølge en formel Betragtning maatte man vel komme til, at kun Virksomheder, der i væsentligt Omfang har fælles Kapitalgrundlag, eller som har ansvarlige Deltagere fælles, omfattes af Regelen. En saadan Begrænsning af denne vil dog ikke være stemmende med Forholdets Natur. Ogsaa Laangivning eller blot Forretningssamkvem kan knytte Virksomheder saaledes sammen, at den enes Fald maa antages at ville drage de øvriges efter sig. Mod at lægge særlig Vægt paa f. Eks. et Moderselskabs Aktiebesiddelse i Datterselskabet taler desuden, at selve Aktiebesiddelsen ikke gør Datterselskabets Skæbne afhængig af Moderselskabets, og, hvis det i Aktierne anbragte Beløb er kun en mindre Del af Moderselskabets Kapital, heller ikke dettes Skæbne afhængig af Datterselskabets. Men med Aktiebesiddelsen vil ofte følge økonomisk Samvirksomhed af anden Art, hvorved Selskaberne knyttes sammen paa en saadan Maade, at Bankens Engagementer med dem bør betragtes som et enkelt Engagement.

¹⁴⁾ Regelen er tænkt at skulle omfatte „ikke alene Moder- og Datterselskaber, men ogsaa Koncerner af sidestillede Selskaber“, Rigsdagstidende 1929—30, Tillæg A, Sp. 4521.

Skønt man ved Formuleringen af Regelen aabenbart ikke har haft saadanne Tilfælde for Øje, maa den efter Omstændighederne kunne finde Anvendelse paa Engagementer med et Selskab og dets Deltagere, nemlig for saa vidt disses Interesse i Selskabet er af et saadant Omfang, at deres økonomiske Skæbne maa antages afhængig af Selskabets. Dette vil aldrig være Tilfældet ved Andelsforeninger eller Sparekasser, derimod undertiden ved ansvarlige Interessentskaber, Kommanditselskaber og Aktieselskaber¹⁵⁾).

Om en Banks Engagement med et erhvervsdrivende Selskab indeholder § 12, 4. Stk. en særlig Regel, hvorefter Bankens „Interesse“ i Selskabet ifølge Besiddelse eller Belaaning af dets Aktier, Andels- eller Garantibeviser og dets Interesse ifølge Engagementet tilsammen ikke maa overstige den i § 12, 1. Stk. fastsatte Grænse for Størrelsen af et enkelt Engagement. Aktier, Andels- eller Garantibeviser, Banken ejer, betegner altid en Interesse i Selskabet og maa medregnes med det Beløb, hvortil de er bogført. I Lighed med, hvad der gælder med Hensyn til det Spørgsmaal, om Krav mod en Kautionsist medregnes til dennes Engagement, maa det derimod antages, at Aktier, Andels- og Garantibeviser, der er belaaet af Banken, kun skal medregnes, for saa vidt de er afgørende for det paagældende Udlaans Soliditet¹⁶⁾). Interessens Omfang bestemmes i saa Fald ved det Beløb, hvortil Banken har bogført Udlaanet.

En Bank maa ikke — under nogen Form — eje eller belaae Aktier, Andels- eller Garantibeviser i et andet erhvervsdrivende Selskab til et højere bogført Beløb end 15 pCt. af Bankens Egenkapital, § 12, 4. Stk. Med Tilladelse af Bankinspektøren kan dog denne Regel fraviges, navnlig naar Bankens Besiddelse af de paagældende Aktier, Andels- eller Garantibeviser helt eller delvis skyldes dens Medvirken til en Rekonstruktion af Selskabet, og vedvarende Besiddelse ikke tilsigtes. — Under Henviisning til Ordene „under nogen

¹⁵⁾ Jfr. Wad ad § 12, Note 3.

¹⁶⁾ Jfr. Wad ad § 12, Note 3.

Form“ har man¹⁷⁾ gjort gældende, at belaante Aktier, Andels- eller Garantibeviser i denne Sammenhæng maa medregnes, selvom de ikke er afgørende for det paagældende Udlaans Soliditet. Der er imidlertid ikke nogen rigtig Mening i at tale om det bogførte Beløb af f. Eks. belaante Aktier, naar disses Værdi er uden Betydning for Laanets Soliditet.

En Bank maa overhovedet ikke eje Aktier, Andels- eller Garantibeviser til højere bogført Værdi end 50 pCt. af dens Egenkapital, og ikke, bortset fra Ejendomme, som den har erhvervet for at drive Bankvirksomhed i dem, eje faste Ejendomme og Aktier eller Andele i Ejendomsselskaber til højere bogført Værdi end 50 pCt. af Egenkapitalen, § 12, 4. og 5. Stk. Med Tilladelse af Bankinspektøren kan dog ogsaa begge disse Regler fraviges, navnlig naar Bankens Besiddelse af de paagældende Aktiver helt eller delvis skyldes i første Tilfælde dens Medvirken til Rekonstruktion af det eller de paagældende Selskaber, i sidste Tilfælde Overtagelse til Fyldestgørelse for Tilgodehavende, og vedvarende Besiddelse ikke tilsigtes.

Reglerne om Spredning af Risikoen gælder ogsaa Engagementer, der er indgaaede, før B. L. traadte i Kraft. Dog indeholder § 12, 9. Stk. en Overgangsbestemmelse.

De vigtigste af Reglerne om Spredning af Risikoen er utvivlsomt de — iøvrigt ikke vidtgaaende — Regler, der sætter en Grænse for Størrelsen af et enkelt Engagement. Sammenbrud af en Bank skyldes som oftest, at Banken har et eller flere Engagementer, der er for store. Forsyndelser i saa Henseende fremkommer i Regelen ikke paa den Maade, at Banken lader sig friste til fra først af at indrømme en Kunde for stor Kredit. Men lider en Virksomhed Tab, maa den Egenkapital, der gaar tabt, erstattes med en Forøgelse af Krediten, hvis Virksomheden skal opretholdes i sit hidtidige Omfang, og drejer det sig f. Eks. om et industrielt Foretagende, vil dette ofte være en Betingelse for, at Virksomheden kan forrente sig, idet Muligheden herfor beror

¹⁷⁾ Wad ad § 12.

paa, at de faste Anlæg udnyttes fuldtud. Banken, der har Interesse i at bevare Virksomheden som Kunde, føler sig da ret naturligt tilskyndet til at forøge dens Kredit. Udvides nu Krediten som Følge af Tab, Virksomheden lider, kommer der ofte et Punkt, hvor Engagementet ikke længere er sikkert i Tilfælde af Likvidation, der navnlig ved industrielle Virksomheder i Regelen vil medføre et betydeligt Tab, fordi de faste Anlæg vil have forholdsvis ringe Værdi, naar Virksomheden ophører. Maaske opsiges da Krediter, Virksomheden har haft hos Leverandører eller hos udenlandske Banker eller Bankierfirmaer, og skal Virksomheden fortsætte i sit hidtidige Omfang, maa den i saa Fald have en Udvidelse af sin Kredit i Banken, der opvejer ikke blot lidte Tab, men ogsaa mistet Kredit fra anden Side. Og for Banken vil det være en yderligere Fristelse til paany at udvide Krediten, at den haaber herved at undgaa det med en Likvidation af Virksomheden følgende Tab. —

§ 12, 7. og 8. Stk. indeholder visse Ændringer i og Tilføjelser til A. L.s Regler om egne Aktier¹⁸⁾). En Bank maa ikke erhverve¹⁹⁾ eller belaae egne Aktier²⁰⁾ til et samlet Paalydende af mere end 10 pCt. af den *indbetalte* Kapital²¹⁾). Som efter A. L.s § 39, 1. Stk. maa det dog antages, at denne Begrænsning ikke gælder, for saa vidt Aktierne erhverves som Led i en Nedsættelse af Aktiekapitalen eller ved Køb paa en Tvangsauktion, der finder Sted til Fyldestgørelse af en Banken tilkommende Fordring²²⁾), men er en større Beholdning af egne Aktier fremkommet ved Køb paa Tvangsauktion, maa den ifølge A. L.s § 39, 2. Stk. for det overskydende Beløbs Vedkommende afvikles indenfor en Frist af

¹⁸⁾ III Del § 11.

¹⁹⁾ U. f. R. 1923. 871 (H. R. D.) ang. en Banks Andel i et af et Syndikat foretaget Opkøb af Bankens Aktier.

²⁰⁾ Foruden Aktier nævner Loven Andele og Interimsbeviser, jfr. herved III Del § 11 p. 197.

²¹⁾ A. L.s § 39, 1. Stk. fastsætter Grænsen til 10 pCt. af Aktiekapitalen.

²²⁾ I hvert Fald den første af disse Undtagelser maa jo gælde, og da formentlig lige saa vel den anden, jfr. dog Wad ad § 12, Note 16.

to Aar, medmindre Ministeren for Handel og Industri tillader en Forlængelse af Fristen. Ogsaa Reglerne i A. L.s §§ 40 og 70, 5. Stk. maa gælde²³⁾. Derimod følger det formentlig modsætningsvis af § 12, 9. Stk., at Regelen i A. L.s § 39, 2. Stk. om Pligt til indenfor en vis Frist at afvikle en større Beholdning af egne Aktier, der hidrører fra Tiden før Lovens Ikrafttræden, ikke finder tilsvarende Anvendelse. Men den omtalte Begrænsning i Retten til at erhverve eller belaae egne Aktier gjaldt allerede efter Lov Nr. 541 af 4. Oktober 1919 om Banker § 12, 1. Stk.

Egne Aktier maa, hvis de er Genstand for offentlig Kursnotering, højst belaaes til 75 pCt. af Kursværdien, og, hvis de ikke er Genstand for offentlig Kursnotering, højst til 75 pCt. af deres Paalydende eller, hvis Værdien i Handel og Vandel er mindre, af denne Værdi, § 12, 7. Stk.

Ifølge A. L.s § 42, 6. Stk., jfr. B. L.s § 12, 8. Stk. skal i Aarsregnskabet „Beholdning af egne Aktier“ opføres paa særlig Konto med Angivelse af deres paalydende Værdi, og den paalydende Værdi af egne Aktier, Banken har belaaet, skal angives i Regnskabet. Hertil føjer § 12, 8. Stk., at de paagældende Aktier skal opføres særskilt ogsaa i Bankens Maanedsbalancer, og at der hver Maaned skal tilstilles Bankinspektøren Opgørelse over erhvervede eller belaaede egne Aktier. —

Ifølge § 12, 6. Stk. maa en Bank ikke uden Samtykke af Bankinspektøren erhverve eller med Ret til at udøve Stemmeret²⁴⁾ belaae mere end 30 pCt. af Aktie-, Andels- eller Garantikapitalen i en anden Bank eller i en Sparekasse. I Forbindelse med Reglerne i § 4, 1. Stk. giver denne Regel det Offentlige en vis Mulighed for at modsætte sig Koncentration af den i Raadighed over Pengekapitaler liggende Magt. — Sammen med sine Maanedsbalancer og sit Aarsregnskab skal en Bank tilstille Bankinspektøren Opgørelse over, hvad den maatte eje eller have belaaet af Ak-

²³⁾ Jfr. dog for sidstnævnte Bestemmelses Vedkommende Wad ad § 12, Note 16.

²⁴⁾ Jfr. herved III Del § 9 Note 26.

tier, Andels- eller Garantibeviser i andre Banker eller i Sparekasser.

2. Hvad angaar Likviditeten, stiller § 11 visse Minimums-krav dels til Kassebeholdningen i videre Forstand, dels til Kasserereserven, Beholdningen af likvide Aktiver i det hele.

Eftersom en Banks Aktiekapital er højst 5 Mill., over 5 og højst 20 Mill. eller over 20 Mill. Kr., skal dens Kassebeholdning udgør mindst 1, 2 eller 3 pCt. af dens Gældsforpligtelser. Hvorledes Kassebeholdningen er fremkommet, er uden Betydning, men Beløb, der er laant f. Eks. i Nationalbanken, maa naturligvis medregnes ogsaa til Bankens Gældsforpligtelser.

Beløb i Checks²⁵⁾ maa kunne medregnes til Kassebeholdningen, og det siges udtrykkelig, at Tilgodehavende paa Postgirokonto og fuldtud sikre og likvide Netto-Anfordringstilgodehavender hos inden- og udenlandske Banker kan medregnes²⁶⁾. Hvorledes et saadant Tilgodehavende er opstaaet, er uden Betydning. Ogsaa et Tilsagn fra Nationalbankens Side om, at en vis Kredit staar til Bankens Raadighed, maa begrunde et Tilgodehavende, der kan medregnes ved Afgørelsen af, om den fornødne Likviditet er tilstede, men i saa Fald maa Beløbet naturligvis medregnes til Bankens Gældsforpligtelser. Et Tilgodehavende i en udenlandsk Bank, der holdes ikke for egen, men for en Kundes Regning, kan medregnes, hvis ikke Forholdet er ordnet saaledes, at vedkommende Kunde staar som Separatist i Tilfælde af Bankens Likvidation. Vedkommende Kundes Krav paa Banken maa naturligvis medregnes til dennes Gældsforpligtelser. Netto-Anfordringstilgodehavende hos Sparekasser og Bankierer er der ikke Hjemmel til at medregne²⁷⁾. Efter Omstændig-

²⁵⁾ Derimod ikke forfaldne Kuponer, endmindre Stempel- og Børs-mærker, jfr. nedenfor § 23 efter Note 11 om, at Kuponer, Børs- og Stempelmærker opføres som særlig Post paa Regnskabet.

²⁶⁾ At Banken har Netto-Gæld til andre Banker, kommer naturligvis ikke i Betragtning i denne Sammenhæng, Wad ad § 11, Note 2.

²⁷⁾ Efter Lov Nr. 541 af 4. Oktober 1919 om Banker § 11 kunde Anfordringstilgodehavender hos andre Banker end Nationalbanken ikke medregnes til Kassebeholdningen.

hederne maa dog saadant Tilgodehavende hos udenlandske Bankierer kunne medregnes, da der i Udlandet ofte ikke er noget skarpt Skel mellem Banker og Bankierer.

Hvad der hører til Gældsforpligtelser, maa afgøres som efter § 7²⁸). Forpligtelser ifølge Tilsagn om Kredit i løbende Regning medregnes altsaa ikke. Og det samme gælder Garantiforpligtelser, herunder Rembourser. Dog maa sikkert i denne Sammenhæng aktuelle Garantiforpligtelser betragtes som Gældsforpligtelser.

Uanset Størrelsen af Bankens Aktiekapital skal dens Kassebeholdning i Forbindelse med Værdien af dens Beholdning af sikre, let sælgelige, ubelaante Værdipapirer og Kreditmidler udgøre (1) mindst 15 pCt. af de Gældsforpligtelser, som det — uanset mulige Udbetalingsforbehold — paahviler Banken at betale paa Anfordring eller med kortere Varsel end en Maaned, og (2) mindst 10 pCt. af Bankens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser af enhver Art.

Til Kasserereserven hører herefter sikre, let sælgelige, ubelaante Værdipapirer og Kreditmidler — hvilket sidste Udtryk angives at skulle omfatte enhver Art af Tilgodehavender²⁹). Anfordringstilgodehavende hos Sparekasser, der som nævnt ikke kan medregnes til Kassebeholdningen, hører med til Kasserereserven. Maaske kan saadant Tilgodehavende ikke siges at være let sælgeligt, men det maa være tilstrækkeligt, at det kan ventes betalt paa Anfordring. Ikke-Anfordringstilgodehavende hos Banker og Sparekasser kan derimod næppe medregnes³⁰). Den faste Stamme i Kasserereserven er i Regelen Bankens Fondsbeholdning. Medregnes kan sikkert ikke blot Stats-, Kommune- og Kreditforeningsobligationer, men i Regelen ogsaa Hypothekforeningsobligationer og børsnoterede Partialobligationer, efter Omstændighederne ogsaa andre Partialobligationer, men ikke Panteobligationer.

²⁸) Ovenfor § 21 efter Note 13.

²⁹) Landstingets Forhandlinger 1918—19, Sp. 2702.

³⁰) Jfr. Holger Koed: Lovgivning om Bankers Likviditet, i det af Socialøkonomisk Samfund i Anledning af 25-Aars-Dagen for dets Oprettelse udgivne Festskrift, Kbhvn. 1925, 145.

Børsnoterede Aktier³¹⁾ kan i Regelen betragtes som hørende til Kasserreserven, andre Aktier som f. Eks. Præferenceaktier, erhvervede ved Deltagelse i Rekonstruktion af et Selskab, og Aktier i lokale Foretagender normalt ikke. Ogsaa mange Veksler anses som tilstrækkeligt likvide, skønt Rediskontering i Nationalbanken ofte, ikke mindst i pengeknappe Tider, da Likviditetskravet faar særlig Betydning, vil være den eneste Salgsmulighed. Medregnes til Kasserreserven kan saaledes gode Handelsveksler (Vareveksler) paa Indlandet og i Regelen de ti Dages Sterlingveksler, Eksportører af vore Landbrugsprodukter diskonterer i Bankerne, og som af disse gennem deres engelske Korrespondenter fremsendes til Akcept eller Indfrielse. Dog mange af de Veksler, Bankerne ejer, er Laaneveksler (Finansveksler), udstedt i Form af Solaveksler, og mange Vareveksler prolongeres ved Forfald, hvorefter de rettelig maa opfattes som Laaneveksler. I hvilket Omfang en Banks Vekselportefølje kan betragtes som likvid, maa derfor afgøres paa Grundlag af en nærmere Analyse af Beholdningen. — At et Anfordringstilgodehavende er sikret ved Haandpant i børsnoterede Værdipapirer, medfører næppe, at det kan medregnes til Kasserreserven, thi vel har Banken i saa Fald særlig let Adgang til at søge sig fyldestgjort ved at lade de paagældende Papirer bortsælge ved en Vekselmægler, men Pantsætteren skal dog have mindst otte Dages Varsel om Salget, Bekg. Nr. 250 af 1. Oktober 1932 af Lov om Rettens Pleje § 538, jfr. Lov Nr. 51 af 25. Marts 1872 om Konkurs m. v. § 155.

Kasserreserven skal for det første udgøre mindst 15 pCt. af den Gæld, som det paahviler Banken at betale paa Anfordring eller med kortere Varsel end en Maaned. Ved Opførelsen af denne Gælds Størrelse bortses fra mulige Udbetalingsforbehold, saaledes at f. Eks. Indestaaende paa Bankbog fuldtud regnes som Anfordringstilgodehavende for vedkommende Indskyder, selvom Banken har forbeholdt sig

³¹⁾ At noget særligt skulde gælde egne Aktier, synes der ingen Grund til at antage. Koed l. c. 150 betegner det dog som selvfølgeligt, at egne Aktier ikke kan medregnes til Kasserreserven.

Ret til at nægte Udbetaling af Beløb udover en vis Størrelse uden Varsel. Derimod maa det følge af Forholdets Natur, at Opgørelsen ikke skal omfatte Gæld, som Banken kan afgøre ved Modregning, eller hvis Betaling den har sikret ved at give Aktiver i Pant, som, hvis de var ubelaante, kunde medregnes til Kassereserven³²). Gæld, som Banken kan afgøre ved Modregning, behøver den nemlig ikke at betale. Og ved Betaling af Gæld, for hvilken Aktiver af den nævnte Art er givet i Pant, bliver disse fri.

For det andet skal Kassereserven udgøre mindst 15 pCt. af Bankens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser af enhver Art. I denne Sammenhæng medregnes ogsaa Gæld, der kan afgøres ved Modregning, eller for hvilken likvide Aktiver er givet i Pant.

Nødes en Bank til — ved Salg eller Belaaning — at angribe sine likvide Beholdninger, saaledes at disse ikke mere opfylder Kravene efter § 11, 1. Stk., skal der — for saa vidt Forholdet ikke allerede er berigtiget — inden Udløbet af otte Dage gøres Indberetning til Bankinspektøren, der fastsætter en Frist, inden hvilken de likvide Beholdninger skal være bragt op til den paabudte Størrelse, § 11, 2. Stk.

For en Banks Ledelse er det Spørgsmaal, om Banken er tilstrækkelig likvid, naturligvis ikke afgjort med, at B. L.s Krav i saa Henseende er opfyldt. Ligesom ved Sparekasser maa Hensyn tages til, at næsten alle en Banks Forpligtelser kan gøres gældende overfor den med kort Varsel. Og da en væsentlig Del af en Banks Udlaansvirksomhed bestaar i ved Diskontering af Veksler og Ydelse af Krediter i løbende Regning at stille Driftskapital til Raadighed for Bankens Kunder, maa Hensyn tages til, at de enkelte Kunders Behov for Driftskapital kan variere, efter Omstændighederne være særlig stort ved Maanedsskifter, omkring Skiftedage, i Terminer eller paa den Tid af Aaret, da Indkøb af Varer gøres. — Det kan synes underligt, at B. L. stiller Krav om Likviditet ikke blot i Forhold til Omfanget af Anfordringssgælden og hvad der stilles i Klasse hermed, men ogsaa i Forhold til

³²) Jfr. Wad ad § 11, Note 5.

Størrelsen af Bankens Aktiekapital og det samlede Omfang af dens Gælds- og Garantiforpligtelser. Til Sikring af rettidig Indfrielse af Forpligtelser, der ikke er Anfordringsforpligtelser eller kan stilles i Klasse hermed, kunde i hvert Fald en noget ringere Grad af Likviditet end den, Loven kræver for Kasserereservens Vedkommende, være tilstrækkelig. Imidlertid er jo Nødvendigheden af at holde Kasse og Kasserereserve en Byrde for Bankerne, idet deres Renteindtægt formindskes derved, og for saa vidt er det maaske naturligt, at Kravets Omfang retter sig efter Bankens Størrelse.

c. Andre Forretninger.

Bankerne virker som Betalingsformidlere, idet de giver Indskydere og Laantagere Adgang til at raade over Indskudsmidler eller Krediter ved Udstedelse af Checks, modtager Indbetaling i Checks, aabner Rembourser, køber og sælger fremmed Valuta, driver Inkassovirksomhed, indløser Kuponer og udtrukne Obligationer, ordner tilstaaede Laan i Kredit- og Hypothekforeninger og indfrier saadanne Laan. Deres Berettigelse hertil følger af § 1, 2. Stk., der foruden „Omsætning af møntet eller umøntet Guld og Sølv, af Penge, Pengerepræsentativer, Kreditmidler og Værdipapirer“ nævner „Inkassation af Fordringer og Besørgelse af Udbetalinger“ som hørende til Bankvirksomhed.

Som yderligere Led i Bankvirksomhed kan, med Hjemmel i de samme Bestemmelser, nævnes Køb og Salg af Aktier og Obligationer for fremmed Regning og Forvaltningsvirksomhed, saavel Formue- som Indtægtsforvaltning. Særlig nævner § 2, 2. Stk. Modtagelse af Værdier til Opbevaring hvorunder falder Modtagelse af Værdipapirer i aabent eller lukket Depot. Udlejning af Bokser er ikke særlig nævnt, men finder Sted i stort Omfang.

§ 2, 2. Stk. nævner endelig Ydelse af Garantier som Led i Bankvirksomhed. Eksempler herpaa er Garantier for Betaling af Told-, Forbrugs- eller Omsætningsafgifter eller af Gas- og Elektricitetsforbrug, Garantier for rigtig Opfyldelse

af Leveringskontrakter og Entrepriser, Paatagelse af Avalforpligtelser og Garantier overfor Rederier i Anledning af, at Varer ønskes udleveret, skønt behørigt Konnossement ikke er tilstede. — Som tidligere omtalt, betragter B.L. iøvrigt ogsaa Rembourser som Garantiforpligtelser, § 7.

Anden Virksomhed end Bankvirksomhed maa som nævnt en Bank i Almindelighed ikke drive³³⁾. I Modsætning til, hvad der gælder Sparekasser³⁴⁾, kan Banker herefter ikke drive Forsørgelsesvirksomhed.

d. Forretningsgang m. v.

1. Samme Person kan ikke være Bogholder og Kasserer i en Bank eller Bankfilial, § 9, 8. Stk.³⁵⁾.

2. Til at forpligte en Bank kræves Underskrift af mindst to dertil bemyndigede Personer, § 9, 9. Stk.³⁶⁾.

3. Er der for et af en Bank ydet Laan stillet Kaution, og udebliver Laantageren med Hovedstol, Afdrag eller Renter, skal der inden seks Maaneder efter de paagældende Ydelsers Forfaldsdag ved anbefalet Brev gives Meddelelse til enhver af Kautionisterne eller til den eller dem af disse, der er bemyndiget til at modtage Meddelelsen paa samtlige Kautionisters Vegne, § 13, 5. Stk.³⁷⁾.

³³⁾ Nærmere ovenfor efter Note 8.

³⁴⁾ Ovenfor § 16 litra c.

³⁵⁾ Filial maa her omfatte ikke blot egentlige Filialer, men ogsaa Kontorsteder.

³⁶⁾ Jfr. ovenfor § 16 litra d Nr. 2.

³⁷⁾ Jfr. ovenfor § 16 litra d Nr. 3.

§ 23. Aarsregnskab og Maanedsbalancer. Fordeling af Overskud.

1. En Banks Regnskabsaar er Kalenderaaet, § 13, 1. Stk.

Aarsregnskab aflægges i en af Ministeren for Handel og Industri efter Forslag af Bankinspektøren foreskreven Fællelsform, § 13, 1. Stk.¹⁾. Inden ti Dage efter den ordentlige Generalforsamling og senest fire Maaneder efter Regnskabsaarets Udløb skal revideret og godkendt Aarsregnskab og Beretning²⁾ om Virksomheden i det forløbne Aar indsendes til Bankinspektøren, der paaser, at Regnskabet er affattet i Overensstemmelse med de gældende Forskrifter, § 15, 1. Stk. Det reviderede og godkendte Aarsregnskab skal endvidere af Bestyrelsen offentliggøres i et eller flere Dagblade paa Bankens Hjemsted³⁾ og paa de Steder, hvor Banken har Filialer⁴⁾, § 15, 2. Stk.

2. Udgør en Banks Egenkapital ikke mindst 15 pCt. af dens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser, skal af den Del af et Aars Nettooverskud, der ikke medgaar til Dækning af muligt Underskud fra tidligere Aar, mindst 20 pCt. henlægges, og heraf mindst 15 pCt. til Reservefonden, § 13, 1. Stk. Dog maa en mindre Henlæggelse være tilstrækkelig, hvis Egenkapitalen derved bringes op til 15 pCt. af de samlede Gælds- og Garantiforpligtelser. I hvilket Omfang Henlæggelse kan ske til andre Fonds end Reservefonden, f. Eks. til Kurs- eller Udbyttereguleringsfond, naar det Beløb, der skal henlægges, udgør mindre end 20 pCt. af Overskudet, er noget tvivlsomt. Rimeligst synes det at antage, at ikke en

¹⁾ Bekg. Nr. 53 af 12. Marts 1932.

²⁾ Hvad denne skal indeholde, er ikke nærmere bestemt.

³⁾ Jfr. nærmere Wad ad § 15, Note 4.

⁴⁾ Filial antages her at betyde egentlige Filialer, Wad ad § 15, Note 5

Fjerdedel af Beløbet, men kun hvad der henlægges udover 15 pCt. af Overskudet, kan henlægges til andre Fonds.

Ved Nettooverskud forstaas det samme, som i A. L.s § 43, 1. Stk. benævnte Overskud, i A. L.s § 51, 1. Stk. Nettofortjeneste⁵⁾). Ifølge det foreskrevne Skema for Regnskabsafleggelse betragtes Afskrivning paa Etablerings- eller goodwill-Konto som Driftsudgift. At § 13, 1. Stk. i Modsætning til A. L.s § 43, 1. Stk. ikke hjemler Ret til ved Beregningen af, hvad der skal henlægges, i Overskudet at fradrage den Del heraf, der medgaar til Afskrivninger, har derfor i hvert Fald kun Betydning, for saa vidt angaar ekstraordinære Afskrivninger. Det kan iøvrigt næppe være Meningen, at ekstraordinære Afskrivninger ikke skulde kunne fradrages. Som efter A. L.s § 43, 1. Stk. maa det antages, at den pligtige Henlæggelse bestemmes efter Størrelsen af det regnskabsmæssige Overskud.

Ved Reservefonden forstaas den lovmæssige Reservefond⁶⁾), der altsaa ved Banker kan komme til at overstige det i A. L.s § 43, 1. Stk. fastsatte Maksimum af en Fjerdedel af Aktiekapitalen.

Nedgang i Omfanget af en Banks samlede Gælds- og Garantiforpligtelser vil kunne medføre, at Beløb kan overføres fra lovmæssig Reservefond til andre Fonds.

En Kurs- eller Udbyttereguleringsfond maa kunne anvendes efter sin Bestemmelse, selvom Bankens Egenkapital ikke udgør — eller ved saadan Anvendelse kommer til ikke at udgøre — mindst 15 pCt. af dens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser. Derimod maa det formentlig antages, at en Bank i hvert Fald kun med Samtykke af Ministeren for Handel og Industri kan udbetale Udbytte, hvis dens Egenkapital ikke udgør — eller ved Udbetalingen vilde komme til ikke at udgøre — mindst 10 pCt. af dens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser, eller hvis dens Garantiforpligtelser — bortset fra Rembourser, dog ikke udover den ved Aabningen fastsatte Betalingsdag, og fra Garantier, der er sikret ved tilsvarende

⁵⁾ Jfr. III Del § 10 ved Noterne 52—55 og § 12 ved Note 5.

⁶⁾ Krenchel: Aktieselskabsloven af 15. April 1930, Haandbog i dansk Aktieret ad §§ 41—44, Note 10 litra a, Wad ad § 13, Note 6.

Indskud i Banken eller ved anden uomtvistelig Sikkerhed — overstiger — eller ved Udbetalingen vilde komme til at overstige — 75 pCt. af Egenkapitalen, § 7. Ligeledes maa det formentlig antages, at en Bank i hvert Fald kun med Samtykke af Bankinspektøren kan udbetale Udbytte, hvis den ikke opfylder — eller ved Udbetalingen vilde komme til ikke at opfylde — Likviditetskravene i § 11, og at den ikke kan udbetale Udbytte, hvis noget Enkeltengagement eller den samlede bogførte Værdi af Bankens Beholdning af Aktier, Andels- eller Garantibeviser eller af dens faste Ejendomme og Aktier i Ejendomsselskaber overstiger — eller ved Udbetalingen vilde komme til at overstige — det ifølge § 12 tilladte Maksimum.

I en Banks tre første Regnskabsaar maa der i Udbytte til Aktionærerne aarlig højst udbetales 6 pCt. og i Tantième til Bestyrelse og Direktion højst 2 pCt. af den indbetalte Aktiekapital, § 13, 4. Stk.

3. Ifølge § 13, 3 Stk. kan ikke blot, som efter A. L.s § 42, 7. Stk., Stiftelsesomkostninger og Vederlag, der er betalt for en Forretnings Afstaaelse, men ogsaa Omkostninger ved Forhøjelse af Aktiekapitalen opføres som særligt Aktiv. Dette skal aarligt nedskrives med mindst en Trediedel af det oprindelige Beløb.

§ 13, 2. Stk. indeholder følgende Regler:

Værdipapirer, der er Genstand for offentlig Kursnotering, opføres højst til den ved Regnskabsaarets Afslutning senest noterede Køberkurs.

Værdipapirer, der ikke er Genstand for offentlig Notering, opføres højst⁷⁾ til den formentlige Værdi paa Afslutningsdagen og maa ikke uden Samtykke af Bankinspektøren opføres til højere Pris end den, hvortil de er erhvervet.

Fremmed Valuta opføres højst til de ved Regnskabsaarets Afslutning noterede Kurser.

Faste Ejendomme maa højst opføres til deres Anskaffelsespris med Tillæg af Omkostninger ved Forbedring og med Fradrag for Forringelse ved Alder og Brug.

Andre Aktiver maa højst opføres til deres Værdi i Handel og Vandel.

⁷⁾ „højst“ kan formentlig anses underforstaaet.

4. Ifølge § 12, 8. Stk. skal egne Aktier, en Bank har erhvervet eller belaaet, opføres særskilt i dens Aarsregnskab. Denne Bestemmelse maa antages at træde i Stedet for Regelen i A. L.s § 42, 6. Stk. Ifølge § 13, 3. Stk. skal Omkostninger ved en Banks Stiftelse eller ved Forhøjelse af dens Aktiekapital og Vederlag, Banken betaler for en Forretnings Afstaaelse, for saa vidt de paagældende Beløb ikke afskrives straks, opføres paa særlig Konto. Denne Regel svarer til A. L.s § 42, 7. Stk., naar bortses fra, at sidstnævnte Bestemmelse ikke omfatter Omkostninger ved Forhøjelse af Aktiekapitalen, der efter A. L. formentlig ikke kan opføres som Aktiv. Af A. L.s øvrige Bestemmelser om Specifikation af Regnskabet⁸⁾ gælder § 42, 4. Stk.s Regel om, at Omfanget af foretagne Pantsætninger skal fremgaa af Regnskabet, ikke for Banker, A. L.s § 91, 1. Stk.

Bortset fra Reglerne i §§ 12, 8. Stk. og 13, 3. Stk. er det overladt Administrationen at afgøre, hvilke Krav til Specifikation af Regnskabet der skal stilles, idet dette ifølge § 13, 1. Stk. skal aflægges i en af Ministeren for Handel og Industri efter Forslag af Bankinspektøren foreskreven Fællesform. Ifølge Bekg. Nr. 53 af 12. Marts 1932 skal paa Indtægtssiden af Driftsregnskabet angives: (1) Diskonto af indenlandske Veksler, (2) Rente af Panteobligationer og Udlaan, (3) Rente af Kasse Kredit, Konto Kurant m. v., (4) Rente, Udbytte, Kurtage og Kursgevinst af Obligationer og Aktier⁹⁾, (5) Rente af Tilgodehavende i Udlandet, Avance paa fremmed Mønt m. v., (6) Provision, (7) Andre Indtægter, (8) Indgaaet paa tidligere afskrevne Fordringer, (9) Overkurs ved Aktieudvidelse m. v. og (10) Overførsler fra forrige Aar og fra Bankens Reserver med særlig Angivelse af hver enkelt saadan. Paa Udgiftssiden skal følgende Poster angives: (1) Rente af Folio, (2) Rente af Indlaan, (3) Rente af Konto Kurant, til indenlandske Banker og Sparekasser m. v., hvorunder ogsaa Rente af Laan, optagne i Udlandet, og Diskonto af rediskonterede Veksler opføres, (4) Omkost-

⁸⁾ III Del § 12 ved Noterne 46—48.

⁹⁾ Har Aaret bragt Kurstab, skal naturligvis Kursgevinst ikke optages i Betegnelsen for denne Post.

ninger, med særlig Angivelse indenfor Linien af (a) Honorarer m.v. til Repræsentantskab, Bestyrelse og Revisorer, (b) Lønninger til Direktion og Personale, (c) Skatter og Afgifter, (d) Pensionsudgifter, (e) Husleje, Belysning, Opvarmning, Rengøring m.v. og (f) Kontorrekvisiter og andre Udgifter, (5) Afskrivninger og Hensættelser, med særlig Angivelse indenfor Linien vedrørende (a) Udestaaende Fordringer, (b) Obligationer og Aktier, (c) Faste Ejendomme og Inventar, (d) Kursdifferencer og (e) Etablerings- og Vederlagskonto, (6) Afskrivning af Underskud fra tidligere Aar, (7) Forlods Henlæggelser til Reserver, med særlig Angivelse indenfor Linien af (a) Renter, der ifølge særlig Bestemmelse i Vedtægterne¹⁰⁾ skal henlægges, (b) Overkurs ved Aktieudvidelse m.v.¹¹⁾ og (c) Kursgevinst paa Obligationer, Aktier og fremmed Valuta, der ifølge særlig Bestemmelse i Vedtægterne skal henlægges til Kursreguleringsfond, og (8) Til Disposition. I Statusopgørelsen skal som Aktiver opføres: (1) Kassebeholdning, hvortil Netto-Anfordringstilgodehavende hos Nationalbanken og Tilgodehavende paa Postgirokonto og Checks paa Sparekasser og andre Banker kan medregnes, (2) Indenlandske Banker og Sparekasser, med særlig Angivelse indenfor Linien af (a) Indskud og (b) Krediter og Laan, (3) Udenlandske Korrespondenter (Banker og Bankiers), (4) Fremmed Mønt og Veksler paa Udlandet, herunder ogsaa fremmede Pengesedler, (5) Udenlandske Obligationer og Aktier, (6) Indenlandske Obligationer og Aktier, med særlig Angivelse indenfor Linien af (a) Stats- og Kommuneobligationer og lign., (b) Kreditforeningsobligationer, (c) Hypothekforeningsobligationer, (d) Partialobligationer og lign., (e) Børsnoterede Aktier og (f) Andre Aktier, (7) Egne Aktier, med Angivelse af deres paalydende Værdi, (8) Panteobligationer, (9) Indenlandske Veksler, (10) Udlaan, herunder faste Laan, Afdragslaan og lign., (11) Kasse Kredit, (12) Konto Kurant, med særlig Angivelse indenfor Linien af Beløbene for indenlandsk og for udenlandsk Regning, herunder bl. a lange Varelaan, honorerede, men ikke

¹⁰⁾ F. Eks. om, at Renter af Reservefonden tilskrives denne.

¹¹⁾ Jfr. A. L.s § 43, 2. Stk.

forfaldne Rembourser¹²⁾, Konti, der jævnlig gaar over fra Debet til Kredit eller omvendt, Overtræk paa Folio, (13) Forskellige Debitorer, herunder protesterede og andre overliggende Veksler, Fordringer, der er overgivet til retslig Inkasso og lign., (14) Garantier, herunder de til Bankens Garantforpligtelser svarende Modkrav, (15) Faste Ejendomme, (16) Inventar og Boksanlæg, (17) Kuponer, Børs- og Stempelmærker, (18) Tilgodehavende Renter, (19) Etablerings- og Vederlagskonto og (20) Underskud. Som Passiver opføres: (1) Aktiekapital, med særlig Angivelse af Præferencekapital, (2) Lovmæssig Reservefond, (3) Andre Reserver, med særlig Angivelse indenfor Linien af (a) Forstærkningsfond, (b) Kursreguleringsfond, (c) Udbyttereguleringsfond og (d) Overført til næste Aar, (4) Folio Konto, (5) Konto Kurant, med særlig Angivelse indenfor Linien af Beløbene for indenlandsk og for udenlandsk Regning, herunder bl. a. Modposter til Tilgodehavende i Udlandet for Kunders Regning, (6) Indlaan paa Bankbog m. v. med kortere Opsigelsesvarsel end en Maaned, (7) Indlaan paa en Maaned eller længere Tid, (8) Indenlandske Banker og Sparekasser, med særlig Angivelse af (a) Indskud og (b) Krediter og Laan, (9) Udenlandske Korrespondenter (Banker og Bankiers), (10) Rediskonterede Veksler, med særlig Angivelse indenfor Linien vedrørende indenlandske og udenlandske Veksler, (11) Garantier, (12) Akcept Konto, (13) Forskellige Kreditorer, herunder bl. a. Inkassi og noterede Checks, derimod ikke Afskrivningsbeløb, der altid skal fradrages i Beløbet for de paagældende Aktiver, (14) Prioritetsgæld i faste Ejendomme, (15) Udbytte Konto, med særlig Angivelse af Udbyttet for det Aar, Regnskabet angaar, og af ikke hævet Udbytte fra tidligere Aar, (16) Tantième Konto, med særlig Angivelse af, hvad der tilkommer (a) Repræsentantskab, (b) Bestyrelse og (c) Direktion og Personale, og (17) Forudbetalt og skyldig Rente og Diskonto.

Findes der indenfor samme Post Debet- og Kredit-Konti,

¹²⁾ Før Veksler er akcepteret, opføres en lang Rembours under Garantier (i Aktiv- og Passivsiden), jfr. B. L. s § 7.

maa disse ikke sammendrages, men Beløbet af samtlige Debet-Konti skal opføres som Aktiv og Beløbet af samtlige Kredit-Konti som Passiv. Dette har Betydning med Hensyn til Posterne Konto-Kurant, Indenlandske Banker og Sparekasser og Udenlandske Korrespondenter, desuden i Tilfælde af Overtræk f. Eks. paa en Folio Konto, og naar der f. Eks. paa en Kassekredit Konto indbetales mere, end der skyldes. I de to sidstnævnte Tilfælde vil Beløbet kunne føres under Konto Kurant.

5. Ifølge § 14, 1. Stk. skal Regnskabet revideres af mindst to Revisorer. Disse skal være regnskabskyndige, og en af dem skal være statsautoriseret Revisor¹³). § 14, 1. Stk. gentager, hvad der gælder allerede ifølge A. L.s § 52, at en Revisor ikke maa staa i Bankens Tjeneste, ikke være Medlem af dens Bestyrelse eller være knyttet til noget Medlem af Bestyrelse eller Direktion, til Bogholder eller Kasserer ved Tjenesteforhold, Ægteskab, Slægt- eller Svogerskab i den rette Linie eller som Søskende. Som noget særligt tilføjes der, at en Revisor heller ikke maa være Medlem af Bankens Repræsentantskab eller være knyttet til noget Medlem heraf paa nogen af de nævnte Maader. Derimod er det ikke, som i A. L.s § 52, 1. Stk., udtrykkelig udtalt, at en Revisor ikke maa være Medlem af Direktionen, men dette maa naturligvis gælde. Ogsaa A. L.s § 52, 1. Stk.s Regler om, at Revisorer skal være myndige, ikke ude af Raadighed over deres Bo og ikke dømt for en i den offentlige Mening vanærende Handling uden derfor at have faaet Æresoprejsning, maa gælde. Det er noget vildledende, at § 14, 1. Stk. gentager en Del af Reglerne i A. L.s § 52, 1. Stk., men ikke gentager dem alle, men det kan ikke antages at være Meningen, at kun de Regler, der er gentaget, skal gælde.

Ifølge § 9, 7. Stk. maa en Revisor ikke optage Laan i Banken, opnaa dennes Garanti for Laan eller indgaa Kaution for Gældsforpligtelser til Banken.

Det hedder i § 14, 1. Stk., at „Revisorerne vælges af Generalforsamlingen“. Heri ligger dog næppe, at Regelen i

¹³) § 14, 1. Stk. i. f. indeholder en Overgangsbestemmelse.

A. L.s § 52, 4. Stk. om Overregistrators Udnævnelse af en Revisor, naar en vis Minoritet af Aktionærerne ønsker det, ikke gælder Banker. Som noget særligt bestemmer § 14, 3. Stk., at hvis en Revisor findes aabenbart uegnet til sit Hverv, kan Ministeren for Handel og Industri afskedige den paagældende og i hans Sted udpege en statsautoriseret Revisor, der fungerer, indtil nyt Valg paa den førstkommende Generalforsamling kan afholdes.

Ministeren for Handel og Industri kan udfærdige nærmere Forskrifter om Udførelse af Revisionen, derunder om Kontrollen med den daglige Bogførings Paalidelighed, § 14, 2. Stk.

Opfyldelse af Revisorers Pligter kan søges fremtvunget ved Paalæg af Bøder, der kan inddrives ved Udpantning, § 21, 1. Stk. Særligt Strafansvar er hjemlet ved § 21, 3. Stk. Formentlig gælder ogsaa § 21, 2. Stk. Revisorer, skønt disse ikke med Sikkerhed omfattes af Betegnelsen „Personer, der er knyttet til en Bank.“

6. Maanedlige Balancer, d. v. s. Raabalancer, optaget pr. ultimo, affattet i Overensstemmelse med en af Ministeren for Handel og Industri foreskreven Fællesform og underskrevet af Direktionen, skal ifølge § 15, 1. Stk., jfr. Bekg. Nr. 53 af 12. Marts 1932, indsendes til Bankinspektøren, og de ved Udløbet af et Kvartal optagne Maanedsbalancer skal ifølge § 15, 2. Stk. af Bestyrelsen offentliggøres i et eller flere af de Dagblade, der udkommer paa Bankens Hjemsted.

En Maanedsbalance skal i Debetsiden indeholde væsentlig de samme Poster, som i den aarlige Statusopgørelse opføres som Aktiver. Dog kræves ikke Specifikation af „Indenlandske Obligationer og Aktier“, „Tilgodehavende Renter“ opføres ikke, og i Stedet for „Underskud“ opføres „Underskud overført fra forrige Aar“. I Debetsiden opføres endvidere „Omkostninger“. Kreditsiden skal indeholde væsentlig de samme Poster, som i den aarlige Statusopgørelse opføres som Passiver. Dog opføres ikke „Udbytte Konto“ og „Tantième Konto“, idet ikke hævet Udbytte eller Tantième medtages under „Forskellige Kreditorer“, sidste Statusopgørelses „Over-

førsel til næste Aar“ vil genfindes som „Overførsel fra forrige Aar“, og Posten „Forudbetalt og skyldig Rente og Diskonto“ opføres ikke. I Kreditsiden opføres endvidere „Rente og Provision m. m.“¹⁴⁾. — Under Posterne „Forskellige Debitorer“ og „Forskellige Kreditorer“ maa naturligvis Driftsudgifter eller -indtægter ikke opføres.

Som for Statusopgørelsens Vedkommende er det forbudt at sammendrage Debet- og Kreditkonti indenfor samme Post.

Maanedsbalancerne giver ikke som Aarsregnskabet udtømmende Oplysning om Bankens Status eller om Forløbet af Driften i Tiden siden Afslutningsdagen for det nærmest foregaaende Aarsregnskab. Maanedsbalancerne indeholder jo ikke Posterne „Tilgodehavende Renter“ og „Forudbetalt og skyldig Rente og Diskonto“, og de forskellige Aktivposter opføres til deres bogførte Værdi, altsaa uden Afskrivninger f. Eks. paa Obligationer og Aktier eller paa de forskellige Udlaanskonti.

At Aarsregnskab og Maanedsbalancer fremtræder i specificeret Form gør det til en vis Grad muligt at bedømme Bankens Likviditet paa Grundlag deraf. For flere Aktivposters Vedkommende er dog Bedømmelsen usikker. Saaledes kan Posten Indenlandske Veksler omfatte Værdier af meget forskellig Likviditet. I hvilket Omfang Beholdningen af Obligationer og Aktier er ubehæftet, angives ikke direkte, men Kreditor og Laan opføres nu som særlig Post under Indenlandske Banker og Sparekasser. Ogsaa Rediskonterede Veksler opføres som særlig Post. Ved at sammenholde en Række Maanedsbalancer kan man danne sig et Indtryk af, om Likviditeten gaar frem eller tilbage. Tilbagegang paa de egentlige Indlaanskonti, Stigning af Kontoen Kreditor og Laan eller Rediskonterede Veksler vil være Udtryk for Tilbagegang i Li-

¹⁴⁾ Herefter posteres Renter af Indlaan ikke særskilt. Saalænge Regnskabet for det foregaaende Aar ikke er afsluttet, opføres saavel „Omkostninger“ som „Rente og Provision m. m.“ i to Poster, henholdsvis for ny og gammel Regning.

kviditet. Ogsaa Nedgang i Kassekredit og Konto Kurant og samtidig Opgang i Indenlandske Veksler kan være Udtryk herfor, idet det indicerer, at Banken med Henblik paa Belaaning i Nationalbanken har ladet Kunder med løbende Krediter udstede Solaveksler. I første Række vil man, naar der spørges om Likviditet, tænke paa Kassebeholdningen, men denne kan helt eller delvis være tilvejebragt ved Laan.

§ 24. Statens Tilsyn.

1. Staten fører Tilsyn med Bankerne ved en Bankinspektør, der udnævnes af Kongen, § 3. Ifølge § 18, 1. Stk. kan Bankinspektørens Afgørelser indankes for Ministeren for Handel og Industri, der saaledes er øverste Tilsynsmyndighed for Bankerne.

Som Medhjælp har Bankinspektøren for Tiden tre Fuldmægtige, der benævnes Inspektører i Banktilsynet.

Bankinspektøren maa ikke være Deltager i nogen Forretningsvirksomhed eller Medlem af noget erhvervsdrivende Selskabs Repræsentantskab eller Bestyrelse eller som Direktør eller paa anden Maade staa i Tjenesteforhold til eller paatage sig lønnet Hverv for saadan Virksomhed, § 19, 1. Stk.

Til Optagelse af Laan i en Bank, Opnaaelse af en Banks Garanti for Laan eller Indgaaelse af Kaution for en Gældsforpligtelse overfor en Bank kræves for Bankinspektørens Vedkommende Tilladelse af Ministeren for Handel og Industri, for de under Banktilsynet ansatte Tjenestemænds Vedkommende Tilladelse af Bankinspektøren, § 19, 1. Stk.

Bankinspektøren og de under Banktilsynet ansatte Tjenestemænd maa ikke under nogen Form udføre eller deltage i Spekulationsforretninger, § 19, 1. Stk.

Udgifterne ved Banktilsynet udredes af Bankerne efter de nærmere Regler i § 20.

2. En Banks Vedtægter og Ændringer i disse skal stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri¹⁾. Herom gæl-

¹⁾ Ovenfor § 21 Nr. 3.

der i det hele de samme Regler som ved Sparekasser²⁾). Som Følge af, at A.L. gælder for Banker, er det dog i noget mindre Omfang overladt Administrationen at afgøre, hvilke Krav der skal stilles til Indholdet af Vedtægterne. Efter almindelige Regler kunde Administrationen ikke modsætte sig Nedsættelse af Aktiekapitalen, men ifølge § 6, 2. Stk. kræves hertil Tilladelse af Ministeren for Handel og Industri.

Udenlandske Banker kan ikke uden Tilladelse af Ministeren for Handel og Industri oprette Forretningsafdelinger her i Landet, § 4, 2. Stk.

3. Angiver en Banks Vedtægter ikke, i hvilket Omfang Bestyrelsens eller et Bestyrelsesudvalgs forudgaaende Medvirkning kræves til Ydelse af Laan, skal Bestemmelser herom gives i en af Bankinspektøren godkendt Instruks, § 8, 1. Stk.³⁾).

I Tvivlstilfælde afgør Ministeren for Handel og Industri endeligt, om der foreligger saadan Samhørighed mellem Virksomheder, der er knyttede til en fælles Koncern, at en Banks Engagementer med dem maa opfattes som et Enkeltengagement, § 12, 1. Stk.⁴⁾).

Ministeren for Handel og Industri foreskriver en Fællesform for Aflæggelse af Aarsregnskab og Affattelse af Maanedsbalancer, §§ 13, 1. Stk. og 15, 1. Stk.⁵⁾).

Ministeren for Handel og Industri kan udfærdige nærmere Forskrifter med Hensyn til Foretagelsen af Revisionen, der-

²⁾ Ovenfor § 18 Nr. 2. Ministeriet har modsat sig Bestemmelser om, at en Aktionærs Aktieret i Tilfælde af Misligholdelse af hans Indbetalingsforpligtelser skulde være forbrudt, at der ved Valg af et Medlem af Bankraadet skulde være bundet Valg mellem to af dette indstillede Aktionærer, og at bl. a. Ændring af Vedtægter eller Opløsning af Banken ikke kunde ske uden Vedtagelse af Bankraadet med to Trediedele af samtlige Stemmer. Derimod har Ministeriet stadfæstet en Bestemmelse om, at Generalforsamlingen skulde vælge 7 og disse yderligere 2 Medlemmer af Bankraadet. En Bestemmelse om, at Direktøren i en Bank tillige skulde være Kasserer, har Ministeriet modsat sig, men tilføjet, at det ikke hermed skulde være udelukket, at Direktøren efter Omstændighederne fungerede ogsaa som Kasserer.

³⁾ Ovenfor § 21 ved Note 21.

⁴⁾ Ovenfor § 22 ved Note 14.

⁵⁾ Ovenfor § 23 Nr. 4 og 6.

under Kontrollen med den daglige Bogførings Paalidelighed, § 14, 2. Stk.

Findes en Revisor aabenbart uegnet til sit Hverv, kan Ministeren for Handel og Industri afskedige ham og i hans Sted udpege en statsautoriseret Revisor, der fungerer, indtil nyt Valg paa den førstkommende Generalforsamling kan afholdes, § 14, 3. Stk.

4. Til Tilsynets Opgaver hører at meddele Dispensation fra visse af B. L.s Regler. Afgørelsen tilkommer i nogle Tilfælde Ministeren for Handel og Industri, i andre Bankinspektøren. Dennes Nægtelse af Dispensation kan indankes for Ministeren for Handel og Industri, § 18, 1. Stk.

Bankinspektøren kan ifølge § 12 tillade Afvigelse fra (1) § 12, 1. Stk.s Regler om Maksimum for Størrelsen af et Enkeltengagement, fra (2) § 12, 4. Stk.s Regler om Maksimum for det bogførte Beløb, hvortil en Bank maa eje eller belaae Aktier, Andels- eller Garantibeviser i et andet erhvervsdrivende Selskab, og for Bankens samlede Interesse i et saadant Selskab, fra (3) samme Bestemmelses Regel om Maksimum for den samlede bogførte Værdi af de en Bank tilhørende Aktier, Andels- og Garantibeviser, fra (4) § 12, 5. Stk.s Regler om Maksimum for det samlede bogførte Beløb, hvortil en Bank maa eje faste Ejendomme eller have Aktier i Ejendomselskaber, alt under Hensyntagen til de foreliggende Omstændigheder og i Tilfælde (1) under Hensyn til foreliggende Sikkerhed af lignende uomtvistelig Art som nævnt i § 12, 2. Stk., Pkt. 2, 3 og 4, i Tilfældene (2) og (3) i Særdeleshed, naar Bankens Besiddelse af de paagældende Aktier, Andels- og Garantibeviser helt eller delvis skyldes Deltagelse i en Rekonstruktion af Selskabet eller lignende og ikke tager Sigte paa vedvarende Besiddelse, og i Tilfælde (4) i Særdeleshed, naar Bankens Besiddelse af de paagældende Ejendomme eller Aktier helt eller delvis skyldes Overtagelse til Fyldestgørelse for Tilgodehavende eller lignende og ikke tager Sigte paa vedvarende Besiddelse. Endvidere kan Bankinspektøren samtykke i, at (5) en Bank erhverver eller med Ret til at udøve Stemmeret belaaner Aktier, Andels- eller Garantibeviser i en

anden Bank eller i en Sparekasse udover den i § 12, 6. Stk. fastsatte Grænse⁶⁾, at (6) egne Aktier belaaes udover den i § 12, 7. Stk. fastsatte Brøkdel af deres Værdi, og at (7) Værdipapirer, der ikke er Genstand for offentlig Kursnotering, i Bankens Regnskab opføres til højere Beløb end den Pris, hvortil de er erhvervet.

Ministeren for Handel og Industri kan, naar det viser sig, at det i § 7 foreskrevne Forhold mellem Størrelsen af en Banks Egenkapital og Omfanget af dens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser eller af dens Garantiforpligtelser alene ikke er til Stede, indrømme Forlængelse af den i nævnte Paragraf fastsatte Frist for Forholdets Retablering. Han kan dispensere fra Regelen om, at Bestyrelsesmedlemmer, Direktører og Ledere af indenlandske Filialer skal have dansk Indfødsret, § 18, 2. Stk. Og i Tilfælde, hvor en Bank ifølge § 16, 1. Stk. er pligtig at nedskrive sin Aktiekapital, eller hvor den, ligeledes ifølge § 16, 1. Stk., er pligtig at træde i Likvidation, kan han fritage den herfor⁷⁾.

5. Bankinspektøren skal, i Overensstemmelse med derom af Ministeren for Handel og Industri givne Forskrifter, foretage jævnlige Undersøgelser af samtlige Bankers Virkemaade og Forhold, § 18, 2. Stk. Herved maa der ikke af Bankerne forholdes ham nogen Oplysning.

Inden ti Dage efter den ordentlige Generalforsamling og senest fire Maaneder efter Regnskabsaarets Udløb skal det reviderede og godkendte Aarsregnskab med Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar indsendes til Bankinspektøren, § 15, 1. Stk. Sammen med Aarsregnskabet skal indsendes Opførelse over Aktier i andre Banker eller Garantibeviser i Sparekasser, Banken ejer eller har belaaet, § 12, 6. Stk. Endvidere skal alle Oplysninger, der efter Bestemmelse af Mini-

⁶⁾ Under Hensyn til Begrundelsen for Regelen i § 12, 6. Stk., ovenfor § 22 ved Note 24, vil det være rimeligt at forelægge Spørgsmaal om Dispensation fra denne Regel for Ministeren for Handel og Industri, til hvem det formentlig havde været naturligere at henlægge Beføjelsen til at give Dispensation.

⁷⁾ Nærmere nedenfor ved Note 15.

steren for Handel og Industri er nødvendige for Tilvejebringelsen af en Bankstatistik, ved Regnskabsaarets Udløb tilstilles Bankinspektøren, § 15, 3. Stk. Ifølge Bekg. Nr. 53 af 12. Marts 1932 kræves sammen med Aarsregnskab indsendt forskellige Oplysninger til Driftsregnskabet, Oplysninger om Bevægelserne paa de vigtigste Konti, Opgørelser vedrørende Kassebeholdningen, Mellemværende med inden- og udenlandske Korrespondenter og Beholdningen af Obligationer og Aktier, og Angivelse af Antallet af Filialer og Kontorsteder.

De maanedlige Balancer skal indsendes til Bankinspektøren, § 15, 1. Stk. Ifølge Bekg. Nr. 53 af 12. Marts 1932 skal en Bank senest den 7. i hver Maaned indsende Balancen pr. ultimo den foregaaende Maaned, ledsaget af Oplysninger om Beholdning og Belaaning af egne Aktier⁸⁾, Beholdning og Belaaning af Aktier, Andels- eller Garantibeviser i andre Banker eller i Sparekasser⁹⁾ og Mellemværende med indenlandske Banker og Sparekasser.

Om Oprettelse eller Nedlæggelse af Filialer og om Valg, Ansættelse eller Afgang af Medlemmer af Repræsentantskab eller Bestyrelse, Direktører eller Revisorer skal der gives Bankinspektøren Meddelelse inden en Maaned, § 12, 5. Stk.

Bliver en Banks Bestyrelse, Direktion eller Revisorer vidende om, eller maa de formode, at Banken foruden sin Reservefond og dermed ligestillede Fonds har tabt mere end 35 pCt. af sin Aktiekapital, skal de uopholdelig gøre Indberetning til Bankinspektøren derom, § 16, 1. Stk.

Nødes en Bank til at angribe sine likvide Beholdninger, saaledes at enten dens Kassebeholdning eller dens Kassereserve gaar ned under det i § 11, 1. Stk. foreskrevne Minimum, skal der, for saa vidt Forholdet ikke allerede er berigtiget, inden Udløbet af otte Dage gøres Indberetning til Bankinspektøren, § 11, 2. Stk. Indberetningspligten maa paahvile saavel Bestyrelsen som Direktionen. Derimod paahviler den næppe Revisorerne.

⁸⁾ Jfr. § 12, 8. Stk.

⁹⁾ Jfr. § 12, 6. Stk.

Driver en Bank til Afvikling af forud indgaaet Engagement anden Virksomhed end Bankvirksomhed, skal der gøres Indberetning til Bankinspektøren, hvis Afviklingen strækker sig over længere Tid end et Aar, § 2, 2. Stk. Endelig skal der gøres Indberetning til Bankinspektøren, naar der i Henhold til § 12, 1. Stk. træffes Beslutning om Forhøjelse af Grænsen for Størrelsen af et Enkeltengagement.

Bankinspektøren og hans underordnede er, under Ansvar efter Borgerlig Straffelov Nr. 126 af 15. April 1930 § 152, pligtige at hemmeligholde, hvad de gennem deres Virksomhed bliver vidende om, § 18, 3. Stk. Har en Skyldner betydelige Forpligtelser overfor flere Pengeinstituter, kan dog Bankinspektøren give disse Underretning derom, § 18, 4. Stk.

Bankinspektøren skal hvert Aar afgive Indberetning til Ministeren for Handel og Industri om samtlige Bankers Virksomhed, § 15, 4. Stk. Ministeren for Handel og Industri bestemmer, i hvilket Omfang Indberetningen skal offentliggøres.

6. Bankinspektøren fører Tilsyn med Overholdelsen af de i B. L. for Banker givne Forskrifter, § 18, 1. Stk.

For saa vidt højere Straf ikke er forskyldt efter den øvrige Lovgivning, hjemler § 21, 3. og 4. Stk. Straf af Bøder paa indtil 10.000 Kr., der tilfalder Statskassen, for (1) forsætlige eller groft uagtsomme Overtrædelser af B. L. eller af de i Henhold til denne givne Forskrifter¹⁰⁾ og for (2) andre forsætlige eller groft uagtsomme Pligtforsømmelser. Mange Overtrædelser af B. L. kan kun begaas af Bankens Ledelse, men andre kan ligesom Pligtforsømmelser begaas af Revisorer, af Filialbestyrere¹¹⁾ eller af andre Funktionærer i Banken¹²⁾, saavel som af Bankinspektøren og af de under Banktilsynet ansatte Tjenestemænd¹³⁾, og den nævnte Straffebe-

¹⁰⁾ Herunder Forskrifter om, i hvilket Omfang Bestyrelsens eller et Bestyrelsesudvalgs forudgaaende Medvirken kræves til Ydelse af Laan, § 8, 1. Stk., de for Aarsregnskab og Maanedsbalancer fastsatte Forskrifter, § 15, 1. Stk., Forskrifter for Revisorer ifølge § 14, 2. Stk. og Forskrifter for Bankinspektøren ifølge § 18, 2. Stk.

¹¹⁾ Jfr. § 9, 3., 4. og 7. Stk.

¹²⁾ Jfr. § 9, 3. Stk.

¹³⁾ Jfr. § 19, 1. Stk.

stemmelse omfatter alle disse Personer, Tiltale finder ifølge § 21, 3. Stk. Sted efter Anklagemyndighedens Bestemmelse eller paa Begæring af Ministeren for Handel og Industri. Den Paataaleret, Bankinspektøren vilde have efter den almindelige Regel i Lov om Rettens Pleje § 724, jfr. § 989, synes udelukket ved denne Bestemmelse. I Tilfælde af Overtrædelse af B. L.s Forskrifter om Indberetning til Bankinspektøren kan Ministeren for Handel og Industri modtage den anmeldelsespligtiges Tilbud om at erlægge en af Ministeren fastsat Bøde.

Undlader en Banks Repræsentantskab, Bestyrelse, Direktion eller Revisorer i rette Tid at efterkomme en dem ifølge B. L., de i Henhold dertil givne Forskrifter¹⁴), Bankens Vedtægter eller Beslutning af Generalforsamlingen paahvilende Forpligtelse, kan Opfyldelse af denne ifølge § 21, 1. Stk. af Ministeren for Handel og Industri søges fremtvunget ved Paalæg af en daglig eller ugentlig Bøde, der tilfalder Statskassen, og som kan inddrives ved Udpantning. Viser det sig ved en Maanedes- eller Aarsopgørelse, at det i § 7 foreskrevne Forhold mellem Størrelsen af en Banks Egenkapital og Omfanget af dens samlede Gælds- og Garantiforpligtelser eller af dens Garantiforpligtelser alene ikke er tilstede, har dog Banken en Frist af 6 Maaneder til at retablere Forholdet, og er en Banks likvide Beholdninger gaaet ned under de i § 11, 1. Stk. foreskrevne Mindste-Beløb, skal ifølge § 11, 2. Stk. Bankinspektøren fastsætte en Frist, inden hvilken de skal være bragt op til den paabudte Størrelse. I disse Tilfælde kan der da ikke straks gaas frem efter § 21, 1. Stk. — Iøvrigt henvises angaaende Betydningen af denne Bestemmelse til, hvad ovenfor er anført om den tilsvarende Bestemmelse i Sp. L.s § 23, 1. Stk.

7. Har en Bank standset sine Betalinger, skal den træde i Likvidation, medmindre den fritages derfor af Ministeren for Handel og Industri, § 16, 1. Stk.

Viser enten en Banks egen Opgørelse eller en Opgørelse af Bankinspektøren, at Banken foruden sin Reservefond og andre dermed ligestillede Fonds har tabt over 50 pCt. af sin

¹⁴) Jfr. Note 10.

Aktiekapital, skal Bestyrelsen ifølge § 16, 1. Stk. indkalde Generalforsamlingen og gøre denne Rede for Stillingen. Med Samtykke af Bankinspektøren kan Indkaldelse ske med kortere Varsel end fastsat i Vedtægterne.

Tilvejebringes der ikke senest paa Generalforsamlingen et Beløb, hvorved Bankens „Kapital“ bringes op til at udgøre 50 pCt. af den hidtidige Aktiekapital, skal Banken standse sine Betalinger og træde i Likvidation. Dog kan Ministeren for Handel og Industri fritage den for at træde i Likvidation. Gør han det, efter at Banken har standset sine Betalinger i Henhold til § 16, 1. Stk., kan disse naturligvis genoptages. Bringes Bankens Kapital op til den nævnte Størrelse, hvilket maa kunne ske saavel ved Tilvejebringelse af ansvarlig Indskudskapital som ved Tilførsel af ny Aktiekapital, kan derimod Banken fortsætte sin Virksomhed. Dog er det herved en Forudsætning, at Kapitalens Størrelse iøvrigt er i Overensstemmelse med B. L.s Forskrifter. Hvad der nærmere ligger i denne Forudsætning, er noget tvivlsomt. Der kan næppe være sigtet til Forskrifterne i §§ 7, 11 og 12¹⁵⁾, da disse Paragrafer stiller Krav ikke til Størrelsen af en Banks Kapital, men til Forholdet mellem Størrelsen af dens Aktie- eller Egenkapital og henholdsvis Omfanget af dens Garantiforpligtelser og samlede Gælds- og Garantiforpligtelser, Størrelsen af dens Kassebeholdning og Størrelsen af et Enkelt-engagement eller lignende, hvilke Forhold kan bringes i Orden paa anden Maade end ved Forøgelse af Bankens Kapital, hvortil Banken tilmed i de i §§ 7 og 11 omhandlede Tilfælde skal have en vis Frist. Derimod maa der være sigtet til Forskrifterne i § 6. Efter § 6, 1. Stk. kan ingen Bank stiftes med en mindre Aktiekapital end 300.000 Kr.¹⁶⁾. Meningen maa da være, at Aktiekapitalen efter Rekonstruktionen skal udgøre mindst dette Beløb, medmindre Banken omfattes af Overgangsbestemmelsen i § 6, 1. Stk. om Banker, der bestod den 1. Januar 1930, og hvis Egenkapital ikke udgjorde

¹⁵⁾ Anderledes dog Wad ad § 16, Note 4.

¹⁶⁾ Ovenfor § 21 Nr. 4.

200.000 Kr. For disse maa det være tilstrækkeligt, at Egenkapitalen ved Rekonstruktionen bringes op til 200.000 Kr., og dette vil end ikke være nødvendigt, hvis Rekonstruktionen finder Sted inden Udgangen af 1939. — I Forbindelse med Rekonstruktionen skal Bankens Aktiekapital nedskrives til det Beløb, der er i Behold. Ifølge § 16, 1. Stk. skal dog Ministeren for Handel og Industri kunne gøre Undtagelse fra sidstnævnte Regel. Men dette kan kun faa Betydning, naar den ny Kapital har Karakter af ansvarlig Indskudskapital, thi Tilvejebringelse af ny Aktiekapital vil ikke være mulig, medmindre Underskudet afskrives paa den gamle Aktiekapital, da Aktier ikke maa udstedes til Underkurs, A.L.s § 29, 2. Stk. — Nyordningen maa naturligvis vedtages af Generalforsamlingen, og da Aktiekapitalens Størrelse er bestemt i Vedtægterne, A.L.s § 8 litra b, kan Beslutning om Nedskrivning af den gamle Aktiekapital og om Tilførsel af ny Aktiekapital kun fattes efter Reglerne om Ændring af Vedtægter. Opnaas den fornødne Stemme flerhed ikke, maa Banken træde i Likvidation.

Om tvungen Likvidation indeholder § 16, 2. Stk. forskellige Regler. Ministeren for Handel og Industri kan suspendere Bankens Vedtægter under Likvidationen, hvilket navnlig har den Betydning, at der ikke skal afholdes Generalforsamlinger. Ministeren udnævner Likvidatorer. Likvidation ved Skifteretten er herefter udelukket. Blandt Likvidatorerne skal der være Repræsentanter baade for Indskydere og for Aktionærer, valgt blandt Personer, der udpeges af disse Interessegrupper efter nærmere Regler, fastsatte af Ministeren. I Regelen vil herefter Udnævnelse af Indskyder- og Aktionærrepræsentanter ikke kunne ske straks ved Likvidationens Indtræden, men i saa Fald vil Ministeren naturligvis straks udnævne i hvert Fald en Likvidator. En af Likvidatorerne skal opfylde Betingelserne for at kunne ansættes i Dommerembede. I Praksis er det med Rette antaget, at en Likvidator maa sidestilles med en Direktør, saaledes at han bl. a. ikke uden særlig Hjemmel efter § 9, 5. Stk. kan drive

eller deltage i anden Erhvervsvirksomhed. Nærmere Regler om Likvidationens Foretagelse, herunder om Valg af Revisorer, kan fastsættes af Ministeren. Revisionsantegninger decideres af Bankinspektøren. Ogsaa det afsluttende Regnskab skal godkendes af ham.

Konkursforfølgning mod en Bank kan aldrig finde Sted, § 66, 3. Stk. Fra Betalingsstandsningen er ogsaa Individualforfølgning udelukket, og tidligere gjort Arrest taber sin Kraft, § 16, 4. Stk., der henviser til Konkurslovens § 10. Anmeldelse af en Fordring i Likvidationsboet har samme Virkninger med Hensyn til Morarenter, Afbrydelse af Hævd m. m. som Anlæg af Retssag, § 16, 4. Stk., jfr. Konkurslovens § 12. Reglerne i Konkurslovens §§ 13—19 om Konkursens almindelige Indflydelse paa de før den af Skyldneren indgaaede Retshandler og Reglerne om Afkræftelse i Konkurslovens §§ 20—26 og 29, jfr. Lov Nr. 30 af 20. Marts 1901 §§ 1—2 og Lov Nr. 68 af 12. April 1927 § 1¹⁷⁾, finder tilsvarende Anvendelse „fra Betalingsstandsningen“, § 16, 4. Stk. Afkræftelsesfristerne maa herefter regnes fra Betalingsstandsningen. Afkræftelsessag maa anlægges inden 6 Maaneder efter Betalingsstandsningen. Ogsaa Reglerne om Konkursordenen i Konkurslovens §§ 33—39, jfr. Lov Nr. 66 af 15. April 1887 § 1, finder ifølge § 16, 4. Stk. tilsvarende Anvendelse. Derimod hjemler § 16, 4. Stk. ikke tilsvarende Anvendelse af Regelen i Konkurslovens § 31 litra b¹⁸⁾. Men ifølge § 16, 2. Stk. skal Omkostninger ved Likvidationen udredes forlods af Boets Midler, og efter Forholdets Natur maa Krav ifølge Retshandler, indgaaede af Likvidatorerne paa Boets Vegne, ligestilles med Omkostninger ifølge Likvidationen.

Om Likvidationens Indtræden skal der ifølge § 16, 2. Stk. ske Bekendtgørelse i Stats Tidende. Dette betyder formentlig, at man ikke kan afvente den Bekendtgørelse i Stats Tidende,

¹⁷⁾ Det maa skyldes en Inkurie, at § 16, 4. Stk. ikke henviser til sidstnævnte Lov.

¹⁸⁾ For Regelen i § 31 litra a (Begravelsesudgifter) og litra c (Skittegebyrer) kunde der ikke blive Anvendelse.

som Anmeldelse til Aktieselskabs-Registeret om Likvidationens Indtræden efter almindelige Regler vilde medføre. Ejer Banken faste Ejendomme, skal Likvidationens Indtræden tinglyses i de paagældende Retskredse.

8. Tilsynet maa vedvare i Tilfælde af Likvidation, hvad enten denne er frivillig eller tvungen. De særlige Regler for Medlemmer af en Banks Bestyrelse eller Direktion om Straf-ansvar, om Paatale og om Paalæg af Tvangsbøder, § 21, maa vistnok kunne anvendes analogisk paa Likvidatorer, da disse træder i Bestyrelsens og Direktionens Sted, A. L.s § 61, 1. Stk.

9. En særlig Beføjelse er tillagt Ministeren for Handel og Industri ved § 4, 1. Stk.¹⁹⁾.

¹⁹⁾ Nedenfor § 25 ved Note 5.

§ 25. Ophør.

Som nævnt kan en Bank ikke gaa konkurs, § 16, 3. Stk.

Om frivillig Likvidation gælder i det hele de almindelige Regler i A. L.¹⁾). Da Likvidation let vil medføre større Udtæk fra Indskyderes Side, end Banken kan møde ved Hjælp af sine likvide Beholdninger, vil Likvidation uden forudgaaende Betalingsstandsning være mindre praktisk, hvis ikke et andet Pengeinstitut stiller de fornødne Midler til Disposition. I Tilfælde af Betalingsstandsning indtræder tvungen Likvidation, der afskærer Individualforfølgning fra Kreditors Side. De nærmere Regler herom er omtalt ovenfor²⁾).

Ogsaa om Fusion gælder i det hele de almindelige Regler i A. L.³⁾). Til Overtagelse af eller Sammenslutning med en Sparekasse, en anden Bank eller en Forretningsafdeling⁴⁾ af en Sparekasse eller en anden Bank kræves Tilladelse af Ministeren for Handel og Industri, § 4, 1. Stk.⁵⁾). Medfører Overtagelsen eller Sammenslutningen Ændringer i Bankens Vedtægter, maa disse naturligvis stadfæstes af Ministeren for Handel og Industri, § 5, 2. Stk.

¹⁾ Herom III Del § 12 litra b.

²⁾ Ovenfor § 24 Nr. 7 og 8.

³⁾ Herom III Del § 12 litra c.

⁴⁾ I denne Sammenhæng sigtes herved kun til egentlige Forretningsafdelinger, Rigsdagstidende 1924—25, Tillæg B, Sp. 2693.

⁵⁾ Jfr. ovenfor § 19 Nr. 3 (b). Regelen maa utvivlsomt gælde, selvom visse Dele af Formuen udskilles, naar dog den væsentligste Del af Aktiver og Passiver overtages eller indgaar i Sammenslutningen, Wad ad § 4, Note 3. — Ifølge § 4, 1. Stk. maa heller ikke „Overtagelse af en Banks eller Sparekasses Formue som Helhed . . . under nogen Form finde Sted“ uden Tilladelse af Ministeren for Handel og Industri, hvilket synes indeholdt allerede i den i Teksten nævnte Regel.

SAGREGISTER

Nb. = Nationalbanken, Sp. = Sparekasser, B. = private Banker.

- Afgift til Staten*, Nb.s: 122 f.
Afkræftelse ved Likvidation: 268.
Aktiekapital, Nb.s: 124, B.s: 226 f.
Aktivforretninger, Nb.s: 110 ff.,
 Sp.s: 178 ff., B.s: 233 ff.
Afvikling af forud indgaaet Engagement, Sp.s: 181, B.s: 233 ff.
Anbringelse af Midler, Sp.s: 178 ff.,
 B.s: 233 ff.
Andelskasser: 139, 224.
Andelsselskaber: 226.
Anmeldelse, Sp.s: 146, B.s: 226.
Ansvar, se Erstatningsansvar, Strafansvar.
Appreciation af Sedler: 63, 105.
Arrest, Fritagelse for, Nb.s: 117 ff.,
 Sp.s: 142 ff.
- Banker, Begreb*: 222 ff.
Bankhæftelse: 71 f.
Bankkommissær, den kgl.: 124 f.
Banktilsynet: 259 ff.
Bestyrelse, Nb.s: 124 ff., Sp.s:
 165 ff., B.s: 228 f.
Byggelaan, B.s: 236.
Bøder, se Strafansvar.
- Centralkassen*: 221.
- Delegation af Garantiforpligtelser*:
 156 ff.
Deposition i Nb.: 120.
Depreciation af Sedler: 63, 103 ff.
- Direktion*, Nb.s: 125 ff., Sp.s:
 165 ff., B.s: 228 ff.
Diskonto, Nb.s: 65 ff.
Diskontering af Veksler, Nb.s:
 115 f., Sp.s: 178 f.
Dispensation, fra Sp. L. 202 f., fra
 B. L.: 261 f.
Driftsregnskab, Sp.s: 194, B.s:
 252 f.
Dækningsregler: 71 ff.
- Egenkapital*, Sp.s: 136, 149 ff., B.s:
 219, 226 f.
Egne Aktier, Beholdning af, B.s:
 241 f., 252.
Eksekution, Fritagelse for, Nb.s:
 117 f., Sp.s: 142 ff.
Ekstinktion, m. H. t. Kontrabøger,
 Sp.s: 176 f., B.s: 232, m. H. t.
 Sedler: 53 f.
Emission, B.s: 234.
Erstatningsansvar, Ledelsens, Sp.s:
 169, B.s: 231, Revisorers: 197,
 256.
Etablerings- og goodwill Konto: 228,
 250.
- Firma*, Sp.s: 145 f., B.s: 225 f.
Fiskeribank, Kongeriget Danmarks:
 225.
Fonds, Sp.s: 188 ff., B.s: 249 f.
Forbrugsforeninger: 139, 224.

- Forhøjelse af Aktiekapital*, B.s : 227.
Fortsat Aktietegning, i B. : 227.
Forsørgelsesvirksomhed, Sp.s : 183.
Forvaltningsvirksomhed, Sp.s : 183, B.s : 247.
Forældelse, Sedlers : 54, Udbyttes, Nb.s : 125, Sp.s : 158, af Indskud i Sp. : 173.

Garanter : 149 ff.
Garantikapital : 149 ff.
Gavefond : 190.
Generalforsamling, Sp.s : 162 ff., B.s : 228.
Giropenge : 57.
Godkendelse af Aarsregnskab, Sp.s : 187, B.s : 249.
Guldklausuler : 98 ff.
Guldmondfod : 60 ff.
Guldbarrefod : 67.
Guldpunkter : 94.
Guldvekselfod : 86.

Hamborger Banco : 89 ff.
Henlæggelse, se de pgl. Fonds.
Historie, Nb.s : 40, Sp.s : 133 ff., B.s : 219 ff.
Hypothekbank, Kongeriget Danmarks : 225.
Hæftelse, Garanters : 150 ff., Kautiønistere : 186, 248.

Indbetaling, paa Garantibeviser : 151 ff., paa Aktier : 227.
Indkomstskat, Sp.s : 141.
Indlaan, Nb.s : 109 f., Sp.s : 172 ff., B.s : 232.
Indløsningspligt, Nb.s : 50 ff., 61 ff.
Insolvens, Sp.s : 207 ff.

Kapital, Sp.s : 136, 149 ff., B.s : 219, 226 f.
Kassebeholdning, B.s : 244 ff.
- Kassereserve*, B.s : 244 ff.
Kautiøn, Sp.s Anbringelse af Midler mod : 181.
Kautiønistere, Krav paa, Sp.s : 186, B.s : 248.
Konkurs, Sp.s : 211 f.
Kontingentsystem : 77 ff.
Kontrabøger, Sp.s : 174 ff., B.s : 232 f.
Kontroludvalg ved Sp. : 168.

Ledelse, Sp.s : 165 ff., B.s : 228 ff.
Legitimation, m. H. t. Sedler : 53 f., m. H. t. Kontrabøger : 176.
Likvidation, Sp.s : 212 f., B.s : 265 ff.
Likviditet, Sp.s : 182 f., B.s : 243 ff.
Lombardering af Varer, Nb.s : 115.

Maanedsbalancer, B.s : 256 ff.
Metalfond, Nb.s : 85 ff.
Modregning, mod Sedler : 54, mod Krav ifølge Garantitegning : 156, i Tilf. af Likvidation af Sp. : 209.
Mortifikation, af Kontrabøger, Sp.s : 177, B.s : 233, af Sedler : 54.

Nationalbanken : 39 ff.
Navn, Sp.s : 145, B.s : 225 f.
Nedsættelse af Aktiekapital, B.s : 227.
Negotiabilitet, Sedlers 53 f., Kontrabøgere : 175 ff., 232.
Nettooverskud, se Overskud.
Normalvedtægter : 147 ff.

Offentliggørelse af Regnskab, Sp.s : 187, B.s : 249.
Ophævelse, Sp.s : 167, 212.
Ophør, Sp.s : 211 ff., B.s : 270.
Ophørsgrunde for Garantiforpligtelser : 156 f.
Overdragelse af Garanters Rettigheder : 156 ff.

- Overskud*, Nb.s: 129 f., Sp.s: 187 ff., B.s: 249 ff.
Overtagelse, Sp.s: 167, 213 ff., B.s: 270.
Overtagelse af bestaaende Forretning ved Stiftelsen, B.s: 251 f.

Private Banker: 219 ff.
Procentsystem: 77 ff.
Produktionsforeninger: 224.
Prækclusion, af Sedler: 55, af Garantiforpligtelser: 158.

Rabatmærker: 139.
Realisationsfond, Nb.s: 85 ff.
Registrering, Sp.s: 146, B.s: 226.
Regnskab, Nb.s: 129 f., Sp.s: 187 ff., B.s: 249 ff.
Rekonstruktion, B.s Medvirken til: 234.
Repræsentantskab, Nb.s: 125 ff., B.s: 228 f.
Reservefond, Nb.s: 129 f., Sp.s: 152 f., 189 ff., B.s: 249 ff.
Revisorer, Sp.s: 195 ff., 204 ff., B.s: 255 f., 261 ff.
Rigsbanken: 40 f.
Risikomaksimum: 235 ff.

Sammenslutning, Sp.s: 213 ff., B.s: 270.
Seddelprivilegium, Nb.s: 43 ff.
Sedler: 41 ff.
Selvskyldnerkaution, Sp.s Anbringelse af Midler mod: 180 f.
Signatur, Anmeldelse af, Sp.s: 146, B.s: 226.
Sikrings- eller Fornylesesfond: 188.
Skattefrihed, Nb.s: 117, Sp.s: 141 f.
Skilleløb: 48 ff.
Skolesparekasser: 139.
Slagskat: 89 ff.

Solaveksler: 55 ff.
Sparekasser: 133 ff., Begreb 138 ff.
Sparekassetilsynet: 198 ff.
Spekulation, Bankfunktionærers: 230.
Stadfæstelse af Vedtægter, Sp.s: 198 ff., B.s: 259.
Standsnings, af Betalinger, B.s: 265 ff., af Sp.s: 160, 208.
Status, Nb.s: 39, B.s: 219 f.
Statusopgørelse, Sp.s: 194 f., B.s: 253 f.
Stemmeret, Nb.s Aktionærers: 125, Garanter: 153, 157.
Stempelbegunstigelser, Nb.s: 117, Sp.s: 140 f., B.s: 224.
Stempling, af Solaveksler: 59, af Garantibeviser: 151.
Stiftelse, B.s: 227.
Stiftelsesomkostninger, B.s: 251 f.
Strafansvar, Sp.s Ledelses: 169 f., 205 ff., B.s Ledelses: 231, 264 f., Revisorer: 197, 205, 256, 264.
Sølvpunkter: 89 ff.

Tantième, v. Sp.s: 170, v. B.s: 251.
Tegning af Aktier, B.s: 234.
Tiendebank, Kongeriget Danmarks: 225.
Tilbagebetaling af Garantikapital: 159 ff., 214 ff.
Tilsynsraad, Sp.s: 165 ff.
Tvangsmulkt, overfor Sp.s: 206, overfor B.s: 265.
Tyendesporeforeninger: 139.

Udbetaling, se Tilbagebetaling.
Udbytte, Nb.s: 125, af Garantikapital: 149 f., B.s: 251.
Udbyttereguleringsfond: 250.
Udenlandske Banker: 224, 260.
Udlæg, se Eksekution.
Ugyldighed af Garantitegning: 156.

<i>Underkurs</i> , Aktiers Udstedelse til : 267.	<i>Vederlag</i> , se Overtagelse, Stiftelses- omkostninger.
<i>Valuta</i> , fremmed, Nb.s Handel med : 95 ff., Opførelse paa B.s Regnskab : 251.	<i>Vedtægter</i> , Sp.s : 146 ff., 198 ff., B.s : 226, 259.
<i>Valutakurser</i> : 63 ff.	<i>Velgørenhedsfond</i> : 190.
	<i>Værdipapirers Opførelse paa Regn- skabet</i> , Sp.s : 192 ff., B.s : 251.

FORTEGNELSE OVER BENYTTED FORKORTELSER

- A. L.* bet. Lov om Aktieselskaber Nr. 123 af 15. April 1930.
B. L. bet. Lov om Banker Nr. 122 af 15. April 1930.
F. L. bet. Lov Nr. 23 af 1. Marts 1889 om Handelsregistre, Firma og Prokura.
Lassen, Jul. : Alm. Del bet. Jul. Lassen, Haandbog i Obligationsrettens almindelige Del, tredie Udg., Kbhvn. 1917—20.
L O S R Medd. bet. Landsoverskatteraadets Meddelelser til samtlige Skatteraad.
N. V. bet. i Afsnittet om Sparekasser de af Fællesrepræsentationen for de danske Sparekasser i Samraad med Ministeriet for Handel og Industri og Sparekasseinspektøren udarbejdede Normalvedtægter, jfr. S. 147—48.
Axel Nielsen bet. Axel Nielsen : Bankpolitik 1—2, Kbhvn. 1923—30.
Regl. bet. Reglement for Nationalbanken af 22. Juni 1908, jfr. S. 40.
Rubow 1 bet. Axel Rubow : Nationalbankens Historie 1818—1878, Kbhvn. 1918.
Rubow 2 bet. Axel Rubow : Nationalbankens Historie 1878—1908, Kbhvn. 1920.
Sp. L. bet. Lov om Sparekasser Nr. 539 af 4. Oktober 1919.
C. Ussing bet. C. Th. Ussing : Nationalbanken 1914—1924, Kbhvn. 1926.
Wad bet. T. Wad : Bankloven af 1930, Kbhvn. 1930.
-